

U ime Allaha Svemilosnog i Samilosnoga

Vođe upute

4

Imam Hasan Mudžteba

Ehli bejt u časnom Kur'anu

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

Doista, Allah želi da od vas, o, porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti.
(El-Ahzab, 33)

Ehli bejt u Poslanikom sunnetu

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عَئْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا إِن تَمَسَّكْتُم بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَبَدًا

„Ostavljam vam dvije vrijedne stvari, Allahovu Knjigu i moju porodicu, čega ako se budete držali, nećete nikad, poslije mene, zalutati.“ (Sahihi i Musnedi)

Sadržaj u osnovnim crtama

Uvodna riječ Svjetskog skupa Ehli bejta, a.s.

I glava

Imam Hasan u kratkim crtama

Utisci o ličnosti imama Hasana el-Mudžteba

Neke od vrлина imama Mudžteba i odsjaja njegove ličnosti

II glava

Djetinjstvo imama Hasana el-Mudžtebe

Periodi života imama Mudžtebe

Imam Mudžteba u okrilju svog djeda i oca

III glava

Vrijeme imama Hasana Mudžteba

Stavovi i dostignuća imama Hasana

Duhovno naslijeđe imama Hasana

Uvodna riječ Svjetskog skupa Ehli bejta, a.s.

U ime Allaha Svemilosnog i Samilosnoga

Sva hvala pripada Allahu Koji je sve Svome stvorenju podario i potom ga uputio. Neka je blagoslov i mir svima onima koje je odabrao da upućuju Njegove robove, naročito pečatu vjerovjesnika i poglavaru poslanika i odabranika, Ebu-l-Kasimu Mustafi Muhammedu, i njegovoj plemenitoj i blagoslovljenoj porodici. Doista, Svevišnji Allah je stvorio čovjeka i opskrbio ga s dva počela, razumom i voljom: razumom da vidi, otkriva istinu i razdvaja je od laži, voljom da izabere ono što vidi dobrim za sebe i ostvarenje svojih ciljeva i nauma. Svevišnji Allah je učinio razum Svojim dokazom nad svojim stvorenjima i podržao ga obiljem s vrela Svoje Upute jer je doista On taj koji je podučio čovjeka onome što nije znao, ukazao mu put za savršenstvo dostojno njega i upoznao ga sa ciljem zbog kojeg ga je stvorio i doveo ga na ovosvjetski život. Časni Kur'an je svojim izričitim, jasnim ajetima objasnio značenje Božanske Upute, njene horizonte, neophodnosti i puteve, kao što nam je ukazao s jedne strane na njene uzroke i s druge strane na njene plodove i rezultate.

Svevišnji Allah kaže:

قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى

Ti reci: „Allahova Uputa prava Uputa je... (El-En'am, 71)

وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Pa Allah koga hoće na Pravi Put upućuje... (El-Bekare, 213)

وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ

A Allah istinu govori i Pravoj Stazi On vodi! (El-Ahzab, 4)

وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

A ko se čvrsto veže za Allaha, taj je upućen na Put Pravi. (Ali Imran, 101)

قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ ۖ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ ۚ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

Ti reci: „Samo Allah upućuje Istini!“, pa da li je Onoga Ko Istini upućuje slijediti preče, ili onoga ko ni sam na Stazi Pravoj nije, osim ako ga neko drugi na nju ne uputi? I šta je vama, kako to sudite? (Junus, 35)

وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

A oni kojima je dato Znanje – znadu da je ono što se tebi objavljuje Istina od Gospodara tvoga, i da vodi Putu Silnoga, Hvaljenoga! (Saba, 6)

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ

A zar je iko zabludniji od onoga ko slijedi strast svoju, a ne Uputu Allahovu. (El-Kasas, 50)

Prema tome, Svevišnji Allah je izvor Upute. Njegova Uputa je istinska Uputa i On je taj koji vodi čovjeka ka Pravom Putu i čvrstoj istini.

Nauka potvrđuje ove činjenice, naučnici shvataju i svim svojim bićem se klanjaju u znak poštovanja.

Doista, Svevišnji Allah je položio u čovjekov fitret naklonost prema savršenstvu i ljepoti, ukazao mu svoju milost upućivanjem ka savršenstvu dostojnom njega i obasuo ga blagodatima spoznaje puta savršenstva. Stoga Svevišnji Allah kaže:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

A ljude i džinne stvorio sam samo da Meni robuju. (Ez-Zarijat, 56) Kako se istinsko robovanje ne može postići bez spoznaje, to su spoznaja i robovanje jedini put, cilj i svrha koje vode do vrhunca savršenstva.

I nakon što je Allah opremio čovjeka moćima srdžbe i požude kako bi ga snadbijevali gorivom za kretanje ka savršenstvu, nije ga zaštitio i od prevlasti srdžbe i požude nad njim te prevlasti strasti koje proizilaze iz njih i neodvojive su. Zato čovjeku, pored razuma i ostalih sredstava spoznaje, treba i nešto što će mu osigurati postojanost viđenja i gledanja kako bi mu dokazi bili upotpunjeni, blagodat Upute usavršena i obezbijedena sva sredstva koja mu omogućavaju da odabere svojom potpunom voljom put dobra i sreće ili put zla i nesreće.

Zbog toga je zakon Božanske Upute zahtijevao da se ljudski razum podupre kroz nebesku Objavu i preko onih koje je Svevišnji Allah odabrao da preuzmu na sebe odgovornost upućivanja robova, i to putem detaljnog upoznavanja i davanja svih potrebnih uputstava za sve vidove života.

Vjerovjesnici i njihovi nasljednici, od praskozorja historije pa kroz naredne vijekove, nosili su baklju Božanske upute i nisu ostavili Njegove robove prepuštene samima sebi, bez dokaza vodilja, nego su ih usmjeravali ka znamenjima i blistavoj svjetlosti. Tekstovi Objave, potvrđujući razumske dokaze, govore o tome da Zemlja nikad nije bila lišena Božijeg dokaza, kako ljudi nikad ne bi imali dokaz protiv Allaha. Prema tome, Božiji dokaz postojao je prije stvorenja, postoji uz stvorenja i postojat će i nakon što više ne bude stvorenja, pa da na Zemlji ne ostane više od dvoje, doista će jedan od njih biti dokaz. Kur'an je izričito jasno naglasio:

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

Ti si samo opominjatelj, a svaki narod ima nekoga ko ga opominje. (Er-Ra'd, 7)

Božiji vjerovjesnici i poslanici i njihovi upućeni nasljednici preuzeli su dužnosti upućivanja sa svim njegovim stepenima koji se mogu sažeti ovako:

1. Potpuno primanje Objave i precizno obuhvaćanje Božanske misije. Ovaj stupanj zahtijeva potpunu spremnost za primanje misije i zato je Božanski odabir njegovih poslanika Njemu svojstvena stvar, kao što časni Kur'an ukazuje na tu činjenicu:

أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ

Allah najbolje zna kome će poslanstvo Svoje da da! (El-En'am, 124)

اللَّهُ يَخْتِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ

Allah zato odabire koga hoće od poslanika Svojih. (Ali Imran, 179)

2. Dostavljanje Božanske poslanice čovječanstvu i onome kome je poslana, a to zavisi od potpune sposobnosti koja se ogleda u shvatanju i

potrebnom obuhvaćanju detalja poslanice, njenih ciljeva i neophodnosti te u čuvanju od greški i zastranjenja. Svevišnji Allah je rekao:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ

Ljudi bijahu jedna zajednica i Allah je slao vjerovjesnike, radosnih vijesti donositelje i opominjatelje. I po njima je Knjigu sa Istinom objavljivao da ljudima presuditelj bude u onome u čemu se oni razilaziše. (El-Bekare, 213)
3. Formiranje zajednice koja vjeruje u Božansku poslanicu i priprema te zajednice da podrži Božansko vođstvo u ostvarivanju svojih ciljeva i primjenjivanju svojih zakona u životu. Časni ajeti jasno ukazuju na ovu obavezu upotrebljavajući dva pojma: čišćenje (et-tezkije) i podučavanje (et-te'alim):

يُرْكَبُهُمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

On je Onaj Koji je neukima poslao između njih poslanika, da im kazuje Njegove Značke, i da ih očisti, i Knjizi i Mudrosti ih nauči. (El-Džumu'a, 2)
Et-tezkije znači odgoj usmjeren ka savršenstvu dostojnom čovjeka, a ovakav odgoj zahtijeva ugledanje na odabrani uzor koji uživa sve elemente savršenstva, kao što Svevišnji Allah kaže:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

Vi u Allahovu Poslaniku lijep uzor imate. (El-Ahzab, 21)

4. Sačuvanje poslanice od sumnje, iskrivljenja i nestajanja u periodu određenom za nju, što zahtijeva naučnu i duhovnu sposobnost koja se zove bezgrješnost.

5. Ulaganje truda u ostvarivanje duhovnih ciljeva poslanice i učvršćivanje moralnih vrijednosti u dušama pojedinaca i stubovima ljudskog društva, i to kroz izvršenje Božanskih planova i primjenjivanje zakona čiste vjere u ljudskom društvu preko osnivanja političkog uređenja koje preuzima upravljanje poslovima ummeta na temelju Božanske poslanice. Izvršenje ovih zakona zahtijeva mudro vođstvo ukrašeno velikom hrabrošću i ustrajnošću i potpunom poznavanju ljudi društvenih slojeva različitih misaonih, političkih, društvenih opredjeljenja, zakona upravljanja i odgoja i pravila života, a sve ovo možemo sažeti u naučnoj sposobnosti za upravljanje svjetskom, vjerskom državom. Ovo je, pored bezgrješnosti, duhovna sposobnost koja čuva vjersko vođstvo od svakog zastranjivanja ili grešaka koje mogu ostaviti negativan trag na put vođstva i poslušnosti ummeta, tako da bude u suprotnosti s ciljevima poslanice.

Prethodni vjerovjesnici i njihovi odabrani nasljednici su prešli krvavi put upućivanja, prevalili težak put odgajanja, pretrpili sve vrste teškoća i dali od sebe sve što može čovjek, koji je potpuno privržen svom uvjerenju, dati na putu ostvarivanja ciljeva Božanske misije i nisu ni na tren odustajali niti su treptaj oka oklijevali.

Svevišnji Allah je krunisao njihov trud i neprestanu borbu tokom vijekova poslanstvom Pečata vjerovjesnika Muhammeda sina Abdullaha i zadužio ga najvećim emanetom i odgovornošću upućivanja sa svim stepenima uputa, tražeći od njega da ostvari ciljeve poslanstva. Veliki Poslanik, s.a.v.a., na ovom neprohodnom putu poduzeo je zapanjujuće korake i u najkraćem

vremenskom periodu ostvario najveće rezultate po mjerama reformističkih poziva i revolucionarnih misija, a plodovi njegovih danonoćnih zalaganja i borbe u toku dvije decenije su sljedeći:

1. Davanje čovječanstvu savršene misije koja sadrži elemente neprekidnosti i opstojnosti.
2. Obogaćivanje misije elementima koji će je sačuvati od skretanja i iskrivljenja.
3. Formiranje muslimanskog ummeta, koji vjeruje u islam kao temelj, u Poslanika kao vođu i u šerijat kao životni zakon.
4. Osnivanje islamske vlasti i političkog uređenja koje nosi bajrak islama i primjenjuje nebeski šerijat.
5. Predstavljanje sjajnog lica mudrog Božanskog vođstva koje se ogleda u njegovom vođstvu.

Da bi se ostvarili svi ciljevi poslanice bilo je potrebno:

- da se nastavlja sposobno vođstvo za primjenjivanje misije i njeno sačuvanje od ruke podrugljivaca koji čekaju priliku,
- da se nastavlja proces ispravnog odgajanja, istovremeno s nastavljanjem generacija, rukom odgajatelja koji je naučno i duhovno sposoban tako da bude lijep uzor u čudi i ponašanju poput Poslanika, s.a.v.a., koji shvata poslanicu i predstavlja je u svojim kretanjima i stajanjima.

I zbog toga je Božanski Plan obavezao Poslanika da pripremi odabrane ljude iz svoje porodice, da ih jasno imenuje i ukaže na njihove uloge kako bi mogli, po zapovijedi Svevišnjeg Allaha, preuzeti ključeve poslaničkog veličanstvenog pokreta i vječne Božanske upute i sačuvati Božansku misiju, kojoj je Svevišnji Allah propisao vječnost, od iskrivljenja nezalica i spletke iznevjeritelja, i odgajati nove generacije na temeljima vrijednosti i pojmova blagoslovljenog šerijata te vijekovima objašnjavati znamenja šerijata i otkrivati njegove tajne i riznice dok Svevišnji Allah ne naslijedi Zemlju i sve one koji su na njoj.

Ovaj Božanski plan se očituje u onome što je Božiji Poslanik jasno naglasio:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ أَمَّا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي فَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْخَوْضَ

„Ostavljam vam dvije vrijedne stvari, čega ako se budete držali nećete zalutati: Allahovu Knjigu i moju porodicu, i doista oni neće se razdvojiti jedno od drugog sve dok ne dođu kod mene na vrelo.“

Imami iz Poslanikove porodice su bili najodabraniji koje je plemeniti Poslanik po zapovijedi Svevišnjeg Allaha predstavio za vođstvo ummeta poslije njega.

Način života dvanaest imama Poslanikove porodice predočava istinsko kretanje islama nakon doba Allahovog Poslanika. Detaljno analiziranje njihovog života otkriva nam sveobuhvatnu sliku kretanja izvornog islama koji je počeo prodirati u dubine ummeta nakon što je njegova zagrijavajuća energija počela slabiti po preseljenju Allahovog Poslanika pa bezgrješni imami počeli raditi na osvješćivanju ummeta i pokretanju njegove energije ka ostvarivanju i ojačanju svijesti o šerijatu, Poslanikovom pokretu i

njegovoj časnoj revoluciji, a da ne izlaze s puta univerzalnih zakona historije koji vladaju nad postupcima vođstva i ummeta podjednako.

Život upućenih imama se kristalizirao u nastavljanju puta velikog Poslanika i u obraćanju i povezivanju ummeta s njima kao vođama Upute i svjetionicima Puta pred putnicima koji vjeruju u njihovo vođstvo pa su oni bili uputitelji ka Allahu i Njegovom zadovoljstvu, postojani u Njegovoj zapovijedi, savršeni u ljubavi prema njemu, rastopljeni u čežnji za Njim i prethodnici u uspinjanju na vrhove željenog ljudskog savršenstva.

Njihov život bio je prepun raznih borbi, strpljivosti u pokoravanju Allahu, podnošenja nepravde sve dok nisu postali najuzvišeniji primjeri ustrajnosti u izvršenju Božijih propisa, a potom su odabrali šehadet uz dostojanstvo nad životom u poniženju sve dok, nakon veličanstvenog truda i velikog džihada, nisu postigli susret s Bogom Svevišnjim.

Historičari i pisci nisu bili u stanju da obuhvate sve uglove njihovih časnih života i da tvrde da su ih u potpunosti analizirali, zato je ovaj naš pokušaj samo davanje nekih glavnih stvari i prikaza njihovog načina života, postupanja i stavova koji su historičari zabilježili i koje smo mi mogli razotkriti kroz izvore naše studije i istraživanja, s nadom da Svevišnji Allah dadne korist njima jer doista je On vlasnik uspjeha.

Naš studij o upućivačkom pokretu Ehli bejta počinje s Poslanikom islama, Pečatom vjerovjesnika, Muhammedom sinom Abdullahovim, i završava s pečatom nasljednika, Muhammedom ibn Hasanom el-Askerijem, a to jeste iščekivani Mehdi, neka Svevišnji Allah ubrza njegov dolazak i obasja Zemlju svjetlošću njegove pravde.

Ova knjiga je posvećena studiji života imama Hasana ibn Alija Mudžteba, drugog imama iz Ehli bejta nakon Božijeg Poslanika, s.a.v.a. On je četvrti bezgrješni od vođa upute, koji je utjelovio islam u sve dimenzije svog časnog života, on je unuk Allahovog Poslanika, poglavar mladića stanovnika Dženneta i jedan od dvojice kojima se graniči potomstvo Božijeg Poslanika; on je od porodice od koje je Svevišnji Allah udaljio svaku vrstu prljavštine i očistio je potpunim čišćenjem pa je bio uzvišeni primjer i blistava svjetiljka koja je obasjavala vjerom, čistoćom i ljepotom. Potrebno je zahvaliti se cijenjenoj braći, koji su uložili veliki trud i učestvovali u sprovođenju ovog blagoslovljenog plana i izvođenju ovog rada na svjetlo postojanja, a posebno članovima odbora za pisanje i sastavljanje pod nadzorom uvaženog sejjida Munzira el-Hakima, neka ga Svevišnji Allah čuva.

Dužni smo da se skrušeno obratimo Svevišnjem Allahu dovom i zahvalom na Njegovoj pomoći u završavanju ove blagoslovljene enciklopedije jer, doista, On nam je dovoljan i divan je On pomagač.

Svjetski skup Ehli bejta, a.s.
Sveti Kom

I glava

Imam Hasan, a.s., u kratkim crtama

Utisci o ličnosti imama Hasana el-Mudžteba

Neke od vrlina imama Mudžteba i odsjaja njegove ličnosti

Imam Hasan, a.s., u kratkim crtama

Imam ebu Muhammed el-Hasan ibn Ali ibn ebi Talib el-Mudžteba, drugi imam iz porodice Božijeg Poslanika nakon njega, poglavar mladića u Džennetu po mišljenju svih prenosilaca hadisa; jedan od dvojice kojima se graniči potomstvo Allahovog Poslanika; jedan od četverice s kojima se Božiji Poslanik nadmetao protiv kršćana iz Nedžrana; jedan od očišćenih od kojih je Svevišnji Allah udaljio svaku vrstu prljavštine; jedan od Poslaniku bliskih prema kojem je Svevišnji zapovijedio ljubav; jedna od dvije teške stvari do kojih ko god bude čvrsto držao, spašen je i za kojim ko god zaostane, zalutao je i otišao stranputicom.

Odrastao je u krilu svog djeda, Allahovog Poslanika. Hranio se s vrela njegovog poslanstva, čudi, blagosti i velikodušnosti. Stalno je bio s njim, pod njegovom pažnjom, sve dok Allah nije odabrao za Svog Poslanika Kuću vječnosti, nakon što je mu je Poslanik ostavio u naslijeđe svoju uputu, učtivost, strahopoštovanje i poglavarstvo i učinio ga dostojnim vođstva koje ga čeka nakon oca. U više prilika njegov djed izričito je ukazao na tu činjenicu:

اِبْنَايَ هَذَانِ اِمَامَانِ قَامَا اَوْ قَعَدَا اللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُحِبُّهُمَا فَاجِبْهُمَا وَ اَحَبُّ مَن يُحِبُّهُمَا

„Hasan i Husejn su imami bilo da stoje ili sjede. Bože, zaista volim njih dvojicu pa voli i Ti onoga ko njih voli.“

U ovom velikom Imamu sakupljeni su čast poslanstva i imameta pored časti plemenitog roda. Muslimani su pronašli u njemu ono što su imali u njegovom djedu i ocu do te mjere da ih je podsjećao na njih dvojicu. Zato su ga voljeli i uvažavali. On im je bio jedini autoritet nakon njegovog oca, u teškoćama koje su im se dešavale u životima, teškim vjerskim pitanjima, a posebno onda kada je islamski ummet kročio u život pun gorkih dešavanja kojima do tada nisu vidjeli ni slične.

Imam Mudžteba je sa svim svojim stavovima i samim svojim životom bio lijep primjer za visoke poslaničke i islamske čudi u podnošenju uznemiravanja i nevolja radi Uzvišenog Allaha i u ukrašenosti lijepom strpljivošću i velikom blagošću, tolikom da mu je najzagriženiji neprijatelj, Mervan Ibn Hakem, priznao da je njegova suzdržljivost jednaka planinama. Također je bio poznat po velikodušnosti, plemenitosti, darežljivosti toliko da se isticao od svih poznatih darežljivih, plemenitih i dobrotivih.

Imam Hasan el-Mudžteba nakon svog djeda ostao je pod pažnjom svoje majke, hazreti Fatime, čiste i istinoljubive, i oca, poglavara Poslanikovih „nasljednika“, vođa onih osvjetljenih vedrih lica; njih dvoje bili su u

neprestanoj borbi protiv onih koji su prisvojili nasljedno mjesto njegovog djeda, s.a.v.a. I nije prošlo mnogo kada se presavila ova stranica njegovog života preseljenjem njegove majke Zehre, otac mu ostao okružen mnoštvom nevolja, a on u svom djetinjstvu bio prisiljen stalno gledati ova iskušenja i kušati njihovu gorčinu. Međutim, zbog svijesti i osjećaja prema općem stanju i dešavanjima, on je činio mnogo više od onoga što se očekuje od njegovih vršnjaka. Zbog svega toga, te nakon što su vidjeli stepen njegovog značaja kod njihovog Poslanika, muslimani su ga počeli poštivati i uvažavati. U vrijeme Omerovog hilafeta imam Hasan, a.s., je dorastao do mladića i sa svojim ocem pristupio podučavanju ljudi i rješavanju njihovih problema.

U vrijeme Osmana imam Hasan, a.s., je stao uz svog oca, posvetio se radu za islam i učestvovao s njim u sprječavanju bolesti koja se počela širiti u tijelu ummeta i islamske vlasti u to vrijeme. Imam Ali, poput ostalih ashaba, nije bio zadovoljan Osmanovim i postupcima njegovih namjesnika, ali nije bio zadovoljan ni njegovim ubistvom. Zato su on i njegovi sinovi zauzeli stav da mudro ispravljaju stanje. Međutim, Osmanova družina nije željela ništa osim kvarenje stanja i posrednog huškanja na njegovo ubistvo, dok je imam Ali i dalje pokušavao u okvirima Božijih propisa vratiti stvari na svoje mjesto.

Imam Hasan ibn Ali, Poslanikov unuk, bio je uz oca u svemu što je on govorio i radio. Sudjelovao je s njim u svim ratovima nametnutim protiv njega. Kad god se iskomplikovalo ratno stanje, on je zaželio da mu otac dopusti nastavak borbe i vođenje napada. A otac, on je bio jako suzdržan u vezi s njim i njegovim bratom od straha da će se njihovim ubistvom prekinuti potomstvo Allahovog Poslanika. Imam Hasan, a.s., je ostao do zadnjeg trenutka uz svog oca, pretrpio teškoće kakve je on trpio od Iračana, osjetio sve njegove bolove, vidio da je Muavija razasuo svoje propagatore, mamio komandante očeve vojske imetkom i visokim položajima, sve dok većinu njih nije razdvojio. Imamu Aliju je preostalo samo još priželjkivati rastanak od njih smrću ili pogibijom. I postao je šehid. Ostao je imam Hasan, a.s., u tim olujama između nevjernih Kufljana i razbijenih grupica haridžija otpadnika i izazivanja stanovnika Šama, nepravедnika.

Nakon što je imam Ali jasno i izričito ukazao na hilafet svog sina Hasana i predao mu sva naslijeđa poslanstva, stanovnici Kufe, muhadžiri i ensarije, saglasili su se za njega i dali mu prisegu za hilafet. Njega je Svevišnji Allah očistio od svake vrste nedostatka i prljavštine, pored toga što su se u njemu su sastali svi uvjeti za hilafet, kao što su znanje, bogobožnost, odlučnost, dostojnost, nadmetanje ljudi za davanje prisege njemu u Kufi i Basri, poput prisege stanovnika Hidžaza, Jemena, Perzije i ostalih područja koja su držala do vlasti i prisege njegovom ocu. Kada je vijest o prisezi stigla Muaviji i njegovim sljedbenicima, oni su se svim sredstvima smutnje i prevare počeli truditi da pokvare njegovu vlast i poremete stanje.

Imam Hasan, a.s., je preuzeo vlast poslije svog oca i poduzeo je najbolje što je bilo moguće uraditi u toj atmosferi punoj smutnje i zavjere. Odredio je namjesnika za njihova mjesta, preporučio im pravednost, dobročinstvo i borbu protiv nepravde i nasilja; išao je putem svog oca, koji je sam po sebi bio nastavak načina upravljanja njegovog djeda, Božijeg Poslanika.

Usprkos tome što je znao o Muaviji, njegovom licemjerju, obmanjivanju i neprijateljstvu prema poslanici njegovog djeda, pokušaju oživljavanja džahilijetskih običaja... nije proglasio rat protiv njega, osim onda kada mu je pisao pisma jedno za drugim, pozivajući ga ujedinjenju riječi i stvari muslimana i ne ostavljajući mu u tome nikakav izgovor ili argument.

Imam Hasan, a.s., je slao pisma Muaviji, a znao je da se on neće odazvati njegovom pozivu i da će zauzeti stav koji će biti još sramniji od njegovih ranijih stavova prema njegovom ocu, imamu Aliju, naročito kada je od svojih zavjera protiv njegovog oca već ubrao plodove privremenog uspjeha. On je znao da će Muavija, ako ne nađe puta varanjem, upotrijebiti silu. Međutim, imam Hasan, a.s., je smatrao da je dužan objelodaniti islamskom svijetu svu mržnju i neprijateljstvo koje je tajila umejadska kuća prema Poslaniku i njegovoj porodici i zavjeru protiv islama i muslimana.

Muavija je bio siguran da je sve na njegovoj strani, s obzirom na njegovu čvrstu vezu s većinom komandanata u vojsci imama Hasana te obmanjivanje javnog mnijenja, a pokušao je primamiti i samog Imama imetkom i obećanjem hilafeta nakon njega. Međutim, Imamov stav se nije promijenio zbog Muavijinih prijetnji i obećanja. Muavija je shvatio Imamovu čvrstinu u njegovom principijelnom stavu pa je napravio sve uslove za ratovanje protiv njega. On je bio siguran da će bitka konačno biti u njegovu korist, a imam Hasan, a.s., i njegovi vjerni sljedbenici ubijeni ili zarobljeni. Međutim, znao je da bi ga ovakvo prisvajanje lišilo privida poštivanja šerijata koji je pokušao prikazati običnim muslimanima. Zbog toga je bio krajnje oprezan u upuštanju u rat protiv imama Hasana, oslanjajući se radije na zavjeru, prevaru, obmanjivanje, kupovinu savjesti i cijepanje vojske imama Hasana. Imam Hasan, a.s., nije imao drugi izbor do prihvatiti mir nakon što je cijela vojska i većina komandanata popustila i nije ostala s njim, osim male grupe njegove porodice i vjernih prijatelja pa je on prešao preko vlasti da bi udaljio veće zlo manjim u takvoj uzavreloj situaciji. Njegov izbor mira je bio krajnje politički mudro i zrelo iskustvo s ciljem ostvarivanja uzvišenih dobrobiti islama i njegovih visokih ciljeva.

Imam Hasan, a.s., je bio izložen oštrim kritikama od strane svojih sljedbenika i prijatelja, čije strpljenje nije moglo podnijeti Muavijinu nepravdu, iako je većina njih shvatila tešku situaciju koja je Imama primorala na izbjegavanje sukoba i odustajanje od vlasti. Mnogi od velikana muslimana i njihovih vođa osjećali su težak udarac zbog tog događaja jer je duša umejada bila puna mržnje prema islamu i njegovim odanim pozivateljima te žudnje za oživljavanjem džahilijetskih običaja u svim njihovim oblicima, iako su oni već bili uništeni dolaskom islama.

Međutim, imam Hasan, a.s., je svojim uvjetovanjem primirja otvorio prostor da Muavija otkrije svoj stvarni džahijetski naum, da bi pokazao običnim, jednostavnim muslimanima ko je Muavija. Zato je primirje bila pobjeda čim je razotkrila i osramotila politiku prevare kojom se bio zaštitio njegov neprijatelj.

Imamov plan je uspio kada je sam Muavija počeo sudjelovati u otkrivanju svoje iskrivljene stvarnosti, i to svojom jasnom izjavom da se on nije borio radi islama već je borbu vodio radi vlasti i dominacije nad muslimanima te da neće ispoštovati niti jedan uvjet primirja. Ovim proglasom i Muavijinim

koracima preduzetim s ciljem udara na linije imama Alija i njegove časne sinove i ubijanja njegovih najboljih prijatelja i poštovalaca, on je skinuo veo s ružnog umevijskog lica. Imam Hasan, a.s., je obavljao dužnost očuvanja te linije. Usprkos tome što je bio udaljen od vlasti, pazio je na svoje uporište u narodu pa ga je zaštitio od opasnosti koje su mu prijetile osvješćivanjem i mobilisanjem. Imao je aktivnu i jako pozitivnu ulogu, što mu je donijelo i puno neprijatnih stvari, kao što su prismotra i opkoljavanje. Puno pokušaja njegovog ubistva otkrilo je Muavijinu bojazan i strah od imama Hasana kao snage koja izražava osjećanje ummeta i njegovu razvijajuću svijest, a možda sa sobom nosi i opasnost revolucije protiv nepravde Beni Umejje. I upravo zato je tačno ono što je kazano, a to je da je primirje imama Hasana bila stvarna priprema za revoluciju njegovog brata, imama Husejna. Imam Mudžteba je krunisao ovaj svoj veliki džihad, koji je u tim teškim uvjetima nadilazio džihad sabljom, svojom pogibijom, otrovan od strane najzagriženijih neprijatelja. Pa neka je mir na njega, na dan kada se rodio, dan kada je postao šehid i dan kada će biti proživljen.

Utisci o ličnosti imama Hasana el-Mudžteba

Položaj imama Mudžteba u časnim Kur'anskim ajetima

Ni u čemu se riječ muslimana nije podudarila kao u saglasnosti o prednosti Ehli bejta, njihovom visokom naučnom i duhovnom položaju i posjedovanju svih vrлина kojima Svevišnji Allah želi da se cijelo čovječanstvo ukrasi.

Ovo podudaranje stavova potiče iz nekoliko korijena. Jedan od njih je izričito ukazivanje Časnog Kur'ana na poseban položaj Ehli bejta kroz jasno naglašavanje da su oni čisti od svake vrste prljavštine, da su Poslanikovi bližnji prema kojima je ljubav obavezna kao naknada za poslanstvo, da je njima Svevišnji Allah obradovao cijelo čovječanstvo te da su oni dobrotvori koji su pokornost posvetili Allahu, strahovali od Božije kazne i odlikovali se bojaznošću Allahu pa im je On obećao Džennet i spas od Njegove patnje.

Imam Hasan el-Mudžteba je jedan od članova Ehli bejta, koji je bez ikakve sumnje bio očišćen od svake vrste prljavštine. Čak se smatra sinom Allahovog Poslanika jasnim naglašavanjem časnog ajeta objavljenog povodom mubahele (međusobno proklinjanje) s kršćanima iz Nedžrana, ovjekovječenog u časnom Kur'anu u 61. ajetu sure Ali Imran:

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

A onima koji se s tobom budu o njemu raspravljali, pošto si već pravu istinu saznao, ti reci: „Hodite, pozvaćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati!“

Većina poznavalaca hadisa s više lanaca prenosilaca zabilježili su da je ovaj ajet objavljen o Ehli bejtu, kojeg čine Božiji Poslanik, imam Ali, hazreti Fatima, imam Hasan i imam Husejn, a riječ „sinovi“ spomenuta u ajetu bez i najmanje sumnje odnosi se na Hasana i Husejna.

Ovaj događaj sadrži izričitu izjavu Allahovog Poslanika da su oni najbolji stanovnici zemlje i najplemenitiji kod Allaha i upravo zbog toga on s njima izlazi u međusobno proklinjanje s kršćanima. Nedžranski sveštenik također je priznao: „Zaista vidim lice koje, kad bi tražilo od Allaha da otkloni brdo s njegovog mjesta, On bi ga otklonio.“

Dakle, ovaj događaj, kao i sam časni ajet, ukazuju na veličanstvenost njihovog položaja, uzvišenost njihovog stepena, njihovu prednost u odnosu na ostale, da su oni najdraža stvorenja Allahu i Njegovom Poslaniku i da im se u njihovim vrlinama niko ne može približiti.

Pored Božijeg Poslanika, Časni Kur'an nije ukazao ni na čiju bezgrješnost od muslimana osim Ehli bejta kojeg je Svevišnji Allah želio očistiti od svake vrste prljavštine. Ako su se muslimani međusobno i razilazili o tome obuhvata li pojam Ehli bejta Poslanikove supruge, nikad se nisu razilazili o tome da su ovim časnim ajetom obuhvaćeni imam Ali, hazreti Fatima, imam Hasan i Husejn.

Iz ovoga možemo shvatiti tajnu obaveznosti ljubavi prema njima, držanja do njihove linije i davanja prednosti ljubavi prema njima nad ljubavi prema

ostalima: „Allah želi odagnati od vas nevaljalštine, o, porodicu Kuće poslaničke, i da vas sasvim očisti!“, jer bezgrješnost Ehli bejta najjasniji je dokaz tome da je spas u slijeđenju njih kada se putevi razgranaju i naklonosti razidu. Dakle, onaj kojeg je Svevišnji zaštitio od svake vrste prljavštine je onaj koji upućuje na izbavljenje i njegov sljedbenik je spašen od utapanja.

Kako prenosi Ibn Abbas, kada je objavljen ajet o ljubavi prema bližnjima i kada su neki muslimani upitali Poslanika na koga se odnosi „bližnji prema kojima je obavezna pokornost“, on je jasno naglasio da su to Ali, Fatima i njihova dva sina.

Časni Kur'an nas ne ostavlja sve dok nam ne objasni razloge ove prednosti, pa je objavljena sura Ed-Dehr (El-Insan) da razjasni veličinu duhovne zbilje koju posjeduju Ehli bejt i iskrenost kojom su ukrašene njihove pokornosti i ibadeti:

إِنَّمَا نَطْعُمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا
قَمْطَرِيرًا فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا وَجَزَّاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا

Mi vas samo radi Allahova zadovoljstva hranimo, od vas nadoknadu niti zahvalnost ne želimo! Mi strepimo od našeg Gospodara na Danu kada će lica biti smrknuta i namrštena! Pa će ih toga Dana Allah od zla sačuvati i ozarenost i radost im podariti, i Džennetom i svilom ih za ono što su pretrpjeli nagraditi.

Većina mufesira i poznavalaca hadisa prenose da je ova časna sura o Ehli bejtu objavljena kada su se razboljeli Hasan i Husejn i kada se imam Ali zavjetovao da će u znak zahvalnosti postiti tri dana ako im Allah podari ozdravljenje, pa su ispunili svoj zavjet na najbolji način u kojem su pokazali najljepšu požrtvovanost, pa je objavljeno:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا
يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا

A čestiti će iz čaša kanforom začinjeno piće piti, sa izvora iz koga će Allahovi štovatelji piti, koji će kud im je volja razvoditi! Oni su zavjet ispunjavali i strepili od Dana čije će zlo posvuda biti rasprostranjeno! I hranu su davali, premda su je i oni voljeli, siromahu i siročetu i zarobljeniku. Na ovaj način Svevišnji Allah se zahvalio za njihov trud u požrtvovanosti i odanosti onim što će im uslijediti na Ahiretu i darovanjem vođstva muslimana na Ovom svijetu sve dok nasljeđuju Zemlju i sve što je na njoj.

Njegov položaj kod Božijeg Poslanika

Božiji Poslanik je opisivao svoja dva unuka, Hasana i Husejna, odlikama koje ukazuju na veličinu njihovog položaja kod njega. Njih dvojica su:

- njegova dva nevena iz ovog svijeta i iz ovog ummeta
- najbolji od stanovnika Zemlje
- poglavari mladića stanovnika Dženneta
- imami bilo da stoje ili sjede
- od potomstva (Ehli bejta) koje se neće razdvojiti od Časnog Kur'ana do Sudnjeg dana i neće zalutati narod koji bude čvrsto držao do tog dvoga
- iz porodice koja jamči spas od utapanja za one koji se ukrcaju u njihovu lađu
- od onih o kojima je govorio njihov djed:

الْجُومُ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ وَأَهْلُ بَيْتِي أَمَانٌ لِأُمَّتِي مِنَ الْإِخْتِلَافِ.

„Zvijezde su zaštita stanovnicima Zemlje od utapanja u more, a moja porodica je zaštita stanovnicima Zemlje od razilaženja.“

- Od više lanaca prenosilaca prenesen je hadis od skupine Poslanikovih ashaba da su čuli njegove riječi o Hasanu i Husejnu: اللَّهُمَّ إِنَّكَ

.. تَعْلَمُ أَنِّي أَحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا

الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ ابْنَايَ مَنْ أَحَبَّهُمَا أَحَبَّنِي وَمَنْ أَحَبَّنِي أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ أَبْغَضَهُمَا أَبْغَضَنِي وَأَبْغَضَنِي أَبْغَضَهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ أَدْخَلَهُ النَّارَ.

„Hasan i Husejn su moja dva sina. Ko njih voli – voli i mene, a ko mene voli, voli ga Allah, a koga Allah voli, uvest će ga u Džennet. Ko njih dvojicu mrzi – mene mrzi, a ko mene mrzi – mrzit će ga Allah, a koga Allah mrzi – uvest će ga u vatru.“

- Prenosi se od Enesa da je Božiji Poslanik bio pitao koga od svoje porodice najviše voli. On je odgovorio: „Hasana i Husejna.“ I često je govorio Fatimi: „Pozovi mi moja dva sina.“ Pomirisao bi ih tada i prigrlio.

- Ebu Hazim prenosi od Ebu Hurejre: „Vidio sam Božijeg Poslanika kako svojim ustima prikuplja vodu s Hasanovih i Husejnovih usnica, onako kako čovjek hurmu sisa.“

Njegov položaj kod ljudi njegovog vremena

Džabir prenosi od Božijeg Poslanika:

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَنِي وَخَلَقَ عَلِيًّا نُورَيْنِ بَيْنَ يَدَيِ الْعَرْشِ نُسَبِّحُ اللَّهَ وَنُقَدِّسُهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِالْفَيِّ عَامٍ، فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ أَسْكَنَنَا فِي صُلْبِهِ ثُمَّ نَقَلَنَا مِنْ صُلْبِ طَيْبٍ وَبَطْنِ طَاهِرٍ حَتَّى أَسْكَنَنَا فِي صُلْبِ إِبْرَاهِيمَ، ثُمَّ نَقَلَنَا مِنْ صُلْبِ إِبْرَاهِيمَ إِلَى صُلْبِ طَيْبٍ وَبَطْنِ طَاهِرٍ حَتَّى أَسْكَنَنَا فِي صُلْبِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، ثُمَّ افْتَرَقَ الثَّوْرُ فِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَصَارَ ثَلَاثًا فِي عَبْدِ اللَّهِ وَثُلُثُهُ فِي أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ اجْتَمَعَ الثَّوْرُ مِنِّي وَ مِنْ عَلِيٍّ فِي فَاطِمَةَ، فَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ نُورَانِ مِنْ نُورِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

„Doista je Allah stvorio mene i Alija kao dva svjetla ispred Arša. Veličali smo Allaha i slavili Ga dvije hiljade godina prije nego što je stvorio Adema, pa kada ga je stvorio, nastanio nas je u njegovoj kičmi, zatim nas prenio kroz čiste kičme i čiste maternice, dok nas nije nastanio u Ibrahimovoj kičmi, zatim nas prenio iz Ibrahimove kičme u čistu kičmu i čistu maternicu sve dok nas nije nastanio u Abdul-Mutallibovu kičmu. Zatim se svjetlost podijelila u Abdul-Mutallibu pa su dvije trećine prenesene u Abdullaha, a jedna u Ebu Taliba. Zatim su se sastale svjetlosti od mene i Alija u Fatimi pa su Hasan i Husejn dvije svjetlosti od svjetlosti Gospodara svih svjetova.“

Muavija je pitao svoje sagovornike: „Ko je najplemenitiji od strane oca i majke, djeda i nane, amidža i tetki, dajdži i tetki po majci?“ Odgovorili su: „Zapovjednik vjernih bolje zna.“ Uzeo je potom ruku Hasana ibn Alija i rekao: „Njegov otac je Ali ibn ebi Talib, majka Fatima, kćerka Muhammedova, djed mu je Božiji Poslanik, nana Hatidža, amižda Džafer, tetka Hale, kćerka Ebi Taliba, dajdža Kasim, Muhammedov sin, tetka po majci Zejneb, kćerka Muhammedova.“

Muavija je još jednom priznao, i to pred Amrom ibn Asom, Mervanom ibn Hakemom i Zijadom ibn Ebihom, kada su oni pretjerali u samohvalisanju. On je želio da im se suprotstavi i zato je pozvao imama Hasana ibn Alija, pa kada je Imam odbacio njihove riječi kojima su htjeli umanjiti položaj Beni Hašima i nakon što je izašao, Muavija je rekao: „Da li da se ja nadmećem sa čovjekom čiji je djed Božiji Poslanik, a on je poglavar svih onih koji su prošli i onih koji će proći, a majka mu je Fatima, prvakinja žena svih svjetova?“ Zatim je dodao: „Tako mi Allaha, ako stanovnici Šama čuju za ovo, to će biti najcrnija sramota...“

Čovjek pod imenom Mikdam je putovao do Muavije. On ga je pitao: „Znaš li da je Hasan ibn Ali preselio na ahiret?“ Mikdam je izgovorio ajet: „Mi smo od Allaha i Njemu se vraćamo.“, pa ga je Muavija upitao: „Zar to smatraš žalošću?“ Odgovorio je: „Kako da to ne smatram žalošću, a Božiji Poslanik, s.a.v.a., ga je stavio u naručje i rekao: هَذَا مِنِّي وَ حُسَيْنٌ مِنِّي عَلِيٍّ.

„Ovo je od mene, a Husejn je od Alija, r.a.“

Abdullah ibn Omer je govorio: „Stanovnici Iraka koji su ubili sina Poslanikove kćeri, pitaju za muhu ako je ubije čovjek koji je u ihramu za hadždž (kvari li obrede hadždža), a Božiji Poslanik, s.a.v.a. je govorio: هُمَا

رَبِّحَاتَايَ مِنَ الدُّنْيَا أَوْ رَبِّحَاتَايَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ. Njih dvojica su moja dva nevena iz ovog svijeta i ovog ummeta.“

Ebu Hurejre je često govorio: „Nisam ugledao Hasana, a da mi se oči nisu napunile suzama, jer sam doista vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.a., kako stavlja svoje usne na Hasanove i govori: اللَّهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ وَ أَحَبَّ مَنْ يُحِبُّهُ.

„Bože, ja njega volim, pa voli ga i Ti i voli onog ko njega voli.“ Ponavljao je to tri puta.“ Dodao je: „Nakon što sam vidio da Poslanik čini ono je činio s njim, ja volim ovog čovjeka (mislio je na Hasana).“

Kada je njegov najzagriženiji neprijatelj, Mervan Ibn Hakem, pristupio da nosi njegovo časno tijelo prilikom dženaze, imam Husejn, a.s., začuđen ga je upitao: „Zar nosiš njegovo tijelo, a ti si ga najviše napajao gorčinom?“ Mervan je odgovorio: „To sam činio čovjeku čija je blagost i suzdržljivost bila jednaka planinama!“

Ebu-l-Esved ed-Dueli je govorio: „Doista, on je čist i postao je od čistokrvnosti Arapa u dostojanstvu njene srži, u plemenitosti njenog ishodišta i čistoti njenog porijekla!“

Amr ibn Ishak je rekao: „Niko nije govorio da mi je draže da ne prestane govoriti od Hasana ibn Alija. Nikad nisam od njega čuo ni jednu neumjesnu riječ.“

Rekao je Abdullah ibn Zubejr: „Tako mi Allaha, ni jedna žena nije rodila čovjeka poput Hasana ibn Alija dostojnog strahopoštovanja i uzvišenosti položaja.“

Kada je njegov brat, Muhammed ibn Hanefije, stao pored njegovog mezara da ga hvali, govorio je: „Ako je tvoj život bio dostojanstven, zaista je tvoja smrt nadmašila sve. Kako li je dobra duša koja u sebi obuhvata tvoje ćefine! Kako li su dobri ćefini, ćefini koji su obuhvatili tvoje tijelo! I kako da ne bude tako kada si ti ostatak Upute, nasljednik dostojnika bogobojažnosti i peti član od petero pod ogrtačem! Ruke Istine su te nahranile bogobojažnošću, prsa vjerovanja su te dojila, odgojen si u skutima islama, pa si bio častan dok si bio živ i kada si preselio. Iako se naše duše nerado rastaju s tobom, neka ti se Allah smiluje, o, Ebu Muhammede!“

U trenucima njegovog preseljenja hvalio ga je njegov brat Abu Abdullah Husejn ibn Ali: „Neka ti se Allah smiluje, o, Ebu Muhammede! Tako mi Allaha, uvijek si gledao istinu s visoka u njenim izvorima. Odabirao si Allaha svojim lijepim promišljanjima iz bojazni prilikom međusobnih razmirica, opazio si veličinu golemih događaja svijeta ovoga okom koje ih je preziralo pa ih odgurnuo rukom čistih prsta i neokaljanih crta dlanova i odbijao si prenagljenosti tuđinaca svoga neprijatelja najmanjim naporima. I nije čudo: pa ti si sin potomka poslanstva i dojen si mlijekom mudrosti! Pa idi ka radosti i milosti, ka bašči blagodati. Neka Svevišnji Allah uveća i nama i vama nagradu za njegovo preseljenje i podari nama i vama lijepu sjetu za njim!“

Njegov položaj kod islamskih učenjaka i historičara

Hafiz abu Nua'jm el-Isbehani, jedan od velikana petog hidžretskog stoljeća, rekao je o imamu Hasanu Mudžteba: „Poglavar je mladića Dženneta, mirotvorac među rodbinom i prijateljima, sličan Allahovom Poslaniku i miljeniku, potomak upute, saveznik dostojnika bogobojažnosti, peti član od petero pod ogrtačem, sin Prvakinje svih žena, Hasan ibn Ali ebi Talib, neka je Allah zadovoljan s njim.“

Ibn Abdu-l-Birr o njemu je rekao: „Nema višeg u poglavarstvu od onoga kojeg je Allahov Poslanik nazvao poglavarom. On, neka mu se Allah smiluje, je bio blag, suzdržljiv i krepostan. Njegova suzdržljivost i vrline su ga dovele do toga da ostavi vlast i dunjaluk radi želje za onim što je kod Uzvišenog Allaha. On je govorio: ‚Tako mi Allaha, otkako sam svjestan onoga što mi koristi i onoga što mi naudi, nisam poželio da preuzmem vlast nad Muhammedovim ummetom po cijenu da se zbog toga prolije kupica krvi.‘“

Hafiz ibn Kesir ed-Dimeški o njemu je rekao: „Ebu Bekr ga je uvažavao, cijenio, poštovao, volio i govorio je: ‚Život bih za tebe dao.‘ Tako se ponašao i Omer. Ibn Abbas je držao konja Hasanu i Husejnu kada su htjeli uzjahati i to je smatrao Božijom blagodat za sebe. Kada bi njih dvojica činili tavaf oko Kabe, izgledalo je kao da će je ljudi od velike navale prema njima umalo srušiti.“

Hafiz ibn Asakir eš-Šafe'i o njemu je rekao: „On je unuk Allahovog Poslanika, njegov mirisni cvijet i jedan od dva poglavara mladića stanovnika Dženneta...“

Hafiz es-Sujuti o njemu je rekao: „Unuk Allahovog Poslanika, njegov mirisni cvijet i posljednji halifa po njegovom naglašavanju... i on je peti član od petero pod ogrtačem...“

Od Muhammeda ibn Ishaka je preneseno: „Nakon Božijeg Poslanika niko nije postigao čast koju je postigao imam Hasan. Prostirali su prostirku za njega pred njegovom kućom pa kada bi izašao i sjeo, zatvorio bi se put. Niko od Božijih stvorenja ne bi prolazio iz poštovanja prema njemu. Kada bi to vidio, ustao bi i ušao u kuću i narod bi tada prolazio. Vidio sam ga na putu prema Mekki kako ide pješice. Niko ga nije vidio, a da nije sišao i nastavio pješice. Čak sam vidio Saada ibn ebi Vekasa kako ide pješke.“

Muhammed ibn Talha eš-Šafe'i je rekao: „Svevišnji Allah ga je bio opskrbio pronicljivom prirodom da razjasni i pronađe uporište za ono što ga je pogađalo, podario mu ispravan pogled da ispravlja greške pravilima vjere i njenim temeljima i odlikovao ga je osobinom razvijanja čudi koja mu je pružila razne oblike znanja i značenja.“

Sibt ibn Dževzi je rekao o njemu: „Bio je od velikana darežljivih. Imao je oštar um. Allahov Poslanik ga je neizmjereno volio.“

Ibnu-l-Esir o njemu je rekao: „On je poglavar mladića stanovnika Dženneta, mirisni cvijet Poslanikov i njemu sličan. Poslanik mu je nadjenao ime Hasan... on je peti član od petero pod ogrtačem.“

Neke od vrlina imama Mudžteba i odsjaja njegove ličnosti

Njegov ibadet

Prenosi Mufaddal od imama Džafera ibn Muhammeda es-Sadika, a.s., od njegovog oca, a on od njegovog djeda: „Doista se Hasan ibn Ali ibn ebi Talib među ljudima u svoje vrijeme najviše posvećivao ibadetu, bio je najsuzdržljiviji i najvrjedniji. Kada bi išao na hadždž, išao bi pješice, i to najčešće bos. Kada bi se spomenula smrt, zaplakao bi. Kada bi se spomenuo kabur, zaplakao bi. Kada bi se spomenulo proživljenje, zaplakao bi i kada bi se spomenuo prolazak na Sirat ćupriji, zaplakao bi. Kada bi se spomenuo izlazak pred Bogom, jecao bi jecanjem od kojeg bi se onesvijestio. Kada bi stao na namaz, drhtali bi njegovi grudni mišići pred Gospodarom Svevišnjim. Kada bi se spomenuli Džennet i vatra, uzrujao bi se poput čovjeka kojeg je ugrizao škorpion. Molio bi Allaha za Džennet i tražio utočište u njemu od vatre. Nije pručio iz Božije Knjige poziv (O, vi koji vjerujete), a da nije govorio: ‚Odazivam ti se, Bože moj, odazivam.‘ Nije se viđao ni u jednom stanju, a da nije spominjao Allaha. Bio je najiskreniji u jeziku i najrječitiji u govoru...“

Kada bi uzimao abdest drhtali bi mu udovi i lice preblijedilo. Pitali su ga za razlog, pa je odgovorio:

حَقٌّ عَلَى كُلِّ مَنْ وَقَفَ بَيْنَ يَدَيِ رَبِّ الْعَرْشِ أَنْ يَصْفَرَ لَوْنُهُ وَتَرْتَعَدَ مَفَاصِلُهُ.

„Svatom ko stane pred Gospodara Arša dostoji da mu preblijedi lice i da zadrhte njegovi udovi.“

Kada bi stigao do ulaza u džamiju, podigao bi glavu govoreći:

إِلَهِی صَبِّحْ بِبَابِكَ يَا سُبُّنُ قَدْ أَتَاكَ الْمُرُّ فُتَجَاوَزْ عَنْ قَبِيحٍ مَا عِنْدِي بِجَمِيلٍ مَا عِنْدَكَ يَا كَرِيمٌ.

„Tvoj gost je na vratima. O, Dobročinitelju, došao ti je zločinac! Pa pređi preko onog ružnog kod mene lijepim što je kod Tebe, o, Plemeniti!“

Kada bi završio sabah namaz, ne bi pričao sve dok ne izađe sunce i ako bi ga neko podigao s mjesta.

Preneseno je od imama Muhammeda ibn Alija el-Bakira da je rekao: „Imam Hasan, a.s., je rekao:

إِنِّي لَأَسْتَحْيِي مِنْ رَبِّي أَنْ أَلْقَاهُ وَلَمْ أَمْشِ إِلَى بَيْتِهِ فَمَشَى عَشْرِينَ مَرَّةً مِنَ الْمَدِينَةِ عَلَى رِجْلَيْهِ.

„Zaista se stidim svog Gospodara da Ga susretnem, a nisam pješice išao do Njegove kuće.“ pa je dvadeset puta pješačio iz Medine do Mekke.“

Prenosi se od Alija ibn Džuz'ana da je rekao: „Zaista je Hasan ibn Ali dva puta dodijelio i tri puta podijelio s Allahom sav svoj imetak. Čak bi davao jednu sandalu, a zadržao drugu, i davao bi od jednog para jednu cipelu i zadržavao drugu.“

Prenesene su od imama Mudžteba različite dove koje sadrže skup učenja i obreda i učtivosti slavljenja Allaha Svevišnjeg, skrušenosti i poniznosti pred Njim. Ukazat ćemo samo na jedan primjer tih dova:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ الْخَلْفَ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِكَ وَلَيْسَ فِي خَلْقِكَ خَلْفٌ مِنْكَ إِلَهِي مَنْ أَحْسَنَ فِرْحَمَتِكَ وَ
 مَنْ أَسَاءَ فَبِخَطِيئَتِهِ فَلَا الَّذِي أَحْسَنَ اسْتَعْنَى عَنْ رَفْدِكَ وَمُعُونَتِكَ وَلَا الَّذِي أَسَاءَ اسْتَبَدَّلَ بِكَ وَ
 خَرَجَ مِنْ قُدْرَتِكَ إِلَهِي بِكَ عَرَفْتُكَ وَبِكَ اهْتَدَيْتُ إِلَى أَمْرِكَ وَلَوْلَا أَنْتَ لَمْ أَدْرِ مَا أَنْتَ فَيَا مَنْ
 هُوَ هَكَذَا وَلَا هَكَذَا غَيْرُهُ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارْزُقْنِي الْإِخْلَاصَ فِي عَمَلِي وَالسَّعَةَ فِي
 رِزْقِي اللَّهُمَّ اجْعَلْ خَيْرَ عُمْرِي آخِرَهُ وَخَيْرَ عَمَلِي خَوَاتِمَهُ وَخَيْرَ أَيَّامِي يَوْمَ أَلْقَاكَ إِلَهِي أَطْعَمْتُكَ وَ
 لَكَ الْمَنُّ عَلَيَّ فِي أَحَبِّ الْأَشْيَاءِ إِلَيْكَ الْإِيمَانُ بِكَ وَالتَّصَدِيقُ بِرَسُولِكَ وَلَمْ أَغْصِكَ فِي أَبْغَضِ
 الْأَشْيَاءِ الشَّرْكَ بِكَ وَالتَّكْذِيبُ بِرَسُولِكَ فَاعْفُ عَنِّي مَا بَيْنَهُمَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

„Bože moj, doista si Ti nasljednik svih Svojih stvorenja, a među Tvojim stvorenjima nema nasljednika poput Tebe. Bože moj, onaj koji čini dobro, pa to je od Tvoje milosti, a onaj ko čini loše, to je zbog njegove greške, pa niti je onaj koji čini dobro nezavisan od Tvoje podrške i pomoći, niti je onaj koji čini loše zamijenio Tebe i izašao iz okvira Tvoje moći. Bože moj, s Tobom sam Te spoznao, s Tobom sam se uputio ka Tvojjoj zapovijedi, i da Tebe nije, ne bih znao šta si Ti. Pa, o, Ti koji si takav kakav niko drugi nije, blagoslovi Muhammeda i porodicu njegovu, opskrbi me iskrenošću u mom djelu i obiljem u mojoj nafaki. Bože moj, učini najboljim moja posljednja djela i učini moja nabolja djela njihovim završetkom. Učini najboljim od mojih dana dan kada Tebe susretнем. Bože moj, ja sam Ti se pokoravao, a Ti od mene imaš pravo zahvalnosti u najdražim stvarima Tebi – vjerovanju u Tebe i potvrđivanju poslanstva Tvog Poslanika – i nisam Ti se protivio u najmržim stvarima Tebi – pridruživanju Tebi druga i poricanju poziva Tvog Poslanika – pa oprosti mi ono što je između tog dvoga, o, Najmilostiviji od Milostivih.“

Prenosi se od Ibn Kesira da je rekao: „Imam Hasan bi svaku noć proučio suru Kehf u postelji prije nego što legne. Sura je bila napisana na jednoj ploči i bila je uz njega u svakoj od kuća njegovih supruga.“

Imam Hasan, a.s., se hranio čistoćom znanja, srži vjerovanja i zbiljom vjere, a njeni primjeri su se urezali u dubinu njegove duše i njegove biti, stoga je bio najčvršćeg vjerovanja i najviše iskrenosti i pokornosti Allahu.

Njegova blagost i milosrđe

Imam Hasan Mudžteba je poznat po veličini svoje blagosti. Na to najbolje ukazuje njegovo podnošenje svih posljedica pomirenja s Muavijom koji se borio protiv hazreti Alija za otimanje njegovog prava i kroz to se bespravno popeo na položaj vlasti. On je nakon primirja pretrpio i najžešći vid prijekora od svojih najboljih drugova, a ipak ih je susretao sa svojom oprostivošću i blagošću. Od njih je podnosio, u ime Allaha trpeći i nadajući se Njegovoj nagradi, različite vrste grubosti.

Preneseno je da jednom Mervan ibn Hakem držao govor pa je spomenuo Alija ibn ebi Taliba i vrijeđao ga, a tu je sjedio Hasan ibn Ali. Vijest o tome je stigla do Husejna ibn Alija pa je došao do Mervana i rekao: „O, sine Zerka, zar ti vrijeđaš Alija?“ Zatim je ušao kod imama Hasana i rekao: „Ti

čuješ da ovaj vrijeđa tvog oca i ništa mu ne kažeš?“ On je odgovorio: „Šta bih mogao reći čovjeku nasilniku koji priča šta želi i radi šta želi?“

Preneseno je da je Mervan ibn Hakem vrijeđao imama Hasana pa, kada je prestao, imam Hasan, a.s., mu je rekao: „Tako mi Allaha, ja neću brisati ništa od tvojih grijeha. Neka te Allah ispravi. Ako si govorio istinu, neka te Allah nagradi zbog tvog istinitog govora, a ako si bio lažljiv u onome što si rekao, neka te Allah kazni zbog tvoje laži, a Svevišnji Allah je žešći u pogledu kazne od mene.“

Preneseno je da njegov sluga počinio djelo zbog kojeg je trebao biti kažnjen pa je on naredio da ga istuku. On je rekao: „Moj gospodine: وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ“

I oni koji praštaju ljudima“ imam Hasan, a.s., je rekao: „Prešao sam preko tvoje greške.“ Ovaj je nastavio: „Moj gospodine: وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ“ A Allah voli dobročinitelje.“ Imam Hasan, a.s., je rekao: „Pušten si u ime Allaha na slobodu i imaš dvostruko više od onoga što sam ti davao.“

Prenosi Muberrred i Ibn Aiša: „Neki čovjek iz Šama je vidio imama Hasana na konju i počeo ga klevetati i vrijeđati, ali Imam mu nije uzvratilo. Kada je prestao, imam Hasan, a.s., se okrenuo prema njemu, osmijehnuo se, nazvao mu selam i rekao: „Gospodine, mislim da si stranac. Možda si nešto pomiješao. Ako tražiš da predemo preko ove tvoje greške, preći ćemo. Ako od nas nešto tražiš, dat ćemo ti. Ako imaš potrebu za uputom, uputit ćemo te. Ako tražiš konja, obezbijedit ćemo ti ga. Ako si gladan, nahranit ćemo te. Ako imaš potrebu za odjećom, pokrit ćemo te. Ako si potrebit, udovoljit ćemo ti. Ako si protjeran, dat ćemo ti utočište. Ako imaš neku potrebu, ispunit ćemo ti je. Pa kad bi pokrenuo svoj teret i došao da nam budeš gost do vremena svog odlaska, bilo bi ti korisnije, jer imamo širok prostor, prostrano mjesto i mnoštvo imetka.“ Kada je čovjek čuo ovo, zaplakao je. Zatim je rekao: „Svjedočim da si ti zaista Božiji namjesnik na Zemlji i Allah bolje zna u koje mjesto da stavi Svoje poslanstvo. Ti i tvoj otac ste mi bili najmrža Božija stvorenja, a sada si mi ti najdraže Božije stvorenje...”“

Njegova velikodušnost i darežljivost

Istinska darežljivost je davanje dobra s lijepom namjerom, širenje dobročinstva s namjerom dobročinstva. Ova uzvišena osobina je izražavana u najljepšem obliku i najuzvišenijem značenju u imamu Ebu Muhammedu Hasanu ibn Aliju, do te mjere da je dobio nadimak Darežljivi iz Ehli bejta.

Nije on pridavao neku vrijednost imetku, osim onome kojim se može otkloniti glad gladnoga, odjenuti siromašnoga, pomoći nekom potlačenom, isplatiti dug dužnika. On je imao velike čanke koje je spremio za goste i preneseno je da nikad ni jednom molitelju nije rekao: „Ne.“

Pitali su ga: „Zašto mi ne vidimo da odbijaš ni jednog prosjaka?“ Odgovorio je: „Ja sam prosjak kod Allaha i u Njemu imam želju i zato me je stid da budem prosjak, a da odbijem prosjaka. Doista me Allah navikao da prosipa na mene Svoje blagodati, a ja sam navikao da prosipam Njegove blagodati na ljude, pa se bojim da će, ako ja prekinem svoje navike, On meni uskratiti Svoje navike.“

Jednom je prolazio pored crnog roba koji je ispred sebe imao komad hljeba od kojeg je uzimao zalogaj sebi i sličan tom zalogaj psu koji je bio pored njega. Imam Hasan, a.s., ga je upitao: „Šta te navelo da tako činiš?“ i odgovorio mu je: „Zaista me stid da ja jedem, a da njega ne nahranim.“ Imam, a.s., je u njemu vidio pohvalnu osobinu pa je poželio da ga nagradi zbog njegovog lijepog djela. Stoga mu je rekao: „Nemoj otići s ovog mjesta.“ Zatim je otišao i kupio ga od njegovog gospodara, pa je kupio i bašču u kojoj se rob nalazio, oslobodio ga i poklonio mu tu bašču.

Preneseno je da ga jedna sluškinja pozdravila buketom mirisnog cvijeća. On joj je odgovorio: „Ti si slobodna u ime Allaha.“ Enes ga je ukorio zbog toga. On mu je odgovorio: „Svevišnji Allah nas je podučio riječima: وَإِذَا

كُنْتُمْ بِحَيِّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti, (En-Nisa, 86); ljepše od toga je bilo njeno oslobađanje.“

Plemenitost njegove ćudi ogleda se i u tome da nikad ni od koga nije kupio bašču poslije čega bi prodavač pao u oskudicu, a da mu on bašču nije vratio i poklonio mu i novac koji je platio za nju.

Došao mu je jednom jedan siromah pa mu se požalio na svoje stanje. Tog dana kod sebe nije imao ništa da mu dadne i to mu je teško palo. Zastidio se da ga odbije pa mu je rekao: „Ja ću ti ukazati na jednu stvar od koje ćeš zadobiti dobro.“ Siromah je upitao: „Šta je to, sine Allahovog Poslanika?“ On mu je odgovorio: „Idi do halife. Njegova kćerka je umrla i on se rastužio za njom, a nije čuo odgovarajuće riječi utjehe ni od koga. Ti ga utješi ovim riječima i dobit ćeš od njega puno dobra.“ Siromah ga je zamolio: „Sine Allahovog Poslanika, poduči me tim riječima.“ na što ga je ovaj uputio: „Reci mu: ,Sva hvala pripada Allahu koji je nagradio tu kćerku time što ti sjediš na njenom mezaru i nije je kaznio da ona sjedi na tvom mezaru.“ Siromah je naučio ove riječi i došao do halife pa mu njima pružio utjehu. Halifa se razvedrio i naredio je da mu daju neku nagradu, ali ga je upitao: „Jesu li ovo tvoje riječi?“ Odgovorio je da nisu njegove, već da su to riječi imama Hasana. Halifa je onda potvrdio: „Istinu si rekao, on je zaista vrelo rječitog govora“ i naredio da mu dadnu još jednu nagradu.

On je imao običaj da svoje dobročinstvo prema siromašnima pokaže prije nego što oni iznesu svoju potrebu i izgovore hvalospjev da se ne bi ponižavali traženjem.

Njegova skromnost i suzdržljivost prema dunjaluku

Skromnost je pokazatelj savršenosti duše, njene uzvišenosti i časnosti. Skromnost robu samo uveća visinu i veličanstvo. Imam Hasan, a.s., je išao stopama svog djeda i oca u plemenitosti morala. Historija je zabilježila mnoga znamenja koja ukazuju na njegove uzvišenosti u ovoj osobini. Ukazat ćemo na neke primjere.

Jednom je prolazio je pored grupe siromaha koji su bili sjedili, a pred sobom su imali komadiće hljeba, od kojeg su uzimali i jeli. Rekli su: „Sine Allahovog Poslanika, izvolite ručati s nama.“ On je sjahao i rekao: „Doista Allah ne voli one koji se uzdižu,“ i počeo je jesti s njima sve dok se nisu svi najeli, a hrana je njegovim berićetom ostala neumanjena. Zatim ih je pozvao na ručak kod sebe, nahranio ih i odjenuo potrebnom odjećom.

Drugi put je prolazio pored skupine djece koja su jela pa su ga pozvali da im se pridruži. Odazvao im se, a onda ih je odveo svojoj kući i darovao ih od svoje dobrote i ljubaznosti. Pritom je rekao: „Oni su u prednosti jer nisu imali ništa osim onoga čime su mene hranili, a mi imamo puno i mimo onoga što im darujemo.“

Imam je odbijao sve užitke i naslade života krećući se prema kući Ahireta koju je Svevišnji Allah pripremio za Svoje bogobožne robove. Jedan od najvažnijih vidova njegove suzdržljivosti prema dunjaluku bila je suzdržljivost prema vlasti u želji za Božijim zadovoljstvom; ovo se očituje onda kada vidimo stepen Muavijine žudnje za vlašću i njegovu upotrebu svih nemoralnih načina za dostizanje prevlasti, dok vidimo imama Hasana kako odustaje od vlasti kada vidi da ona neće ostvariti ništa osim prolijevanja muslimanske krvi. Također, jedan od primjera njegove suzdržljivosti prema dunjaluku jeste i predaja koju je prenio Mudrik ibn Zijad: „Bili smo u Ibn Abasovim baščama. Došli su Ibn Abbas, Hasan i Husejn, prošetali tim baščama pa sjeli na obalu jednog potoka. Hasan, a.s., me upitao: ‚Mudrik, ima li kod tebe hrane?‘ Odgovorio sam da ima, ustao i donio malo hljeba i soli s dva svežnjića zeleni. Pojeo je malo i rekao: ‚Mudrik, koliko je ovo prijatno.‘ Nakon toga je donesena ostala hrana i bila je jako ukusna. Imam Hasan, a.s., mi se onda obratio, naredivši mi da pozovem sve sluge i da im ustupim hranu. Učinio sam kako mi je rekao i oni su jeli, ali imam Hasan, a.s., nije. Upitao sam ga: ‚Zašto ne jedeš ovu hranu?‘ i odgovorio mi je: ‚Ona prva mi je bila draža.‘“

Druga glava

Djetinjstvo imama Hasana el-Mudžtebe

Periodi života imama Mudžtebe

Imam Mudžteba u okrilju svog djeda i oca

Djetinjstvo imama Hasana el-Mudžteba

Datum njegova rođenja

Najpreciznije što je rečeno za datum njegovog rođenja jeste da se rodio polovinom mjeseca ramazana, treće godine po hidžri u Medini. Njegov otac Ali, a.s., se vjenčao s hazreti Fatimom u mjesecu zul-hidždže, druge godine po hidžri. Imam Hasan, a.s., je bio njihovo prvo dijete.

Rođenje

Džabir prenosi: „Hazreti Fatima je zatrudnila s Hasanom pa, kada ga je rodila, Poslanik s.a.v.a., je naredio da ga umotaju u neko bijelo platno, a oni su ga umotali u žuto. Fatima je rekla Aliju: ‚Odredi mu ime‘, ali on je odbio: ‚Neću da pretekнем Allahovog Poslanika, s.a.v.a., u nadijevanju njegovog imena.‘ Došao je Poslanik, s.a.v.a., pa ga uzeo, poljubio i stavio svoj jezik u njegova usta, a Hasan je počeo sisati. Zatim im je rekao: ‚Zar vam nisam rekao da ga ne umotate u žuto platno?‘ Onda je tražio bijelo platno pa ga njime umotao i bacio ono žuto. Proučio mu je ezan na desno uho, a ikamet na lijevo. Potom je pitao Alija: ‚Kakvo ste mu ime nadjenuli?‘ i on mu je odgovorio: ‚Ne bih da tebe pretekнем u nadijevanju njegovog imena.‘ Allahov Poslanik je na to rekao: ‚Ja ne bih da pretekнем svog Gopodara u određivanju njegovog imena.‘“

Džabir prenosi: „Allah, neka je uzvišen Njegov spomen, je objavio Džibrailu, a.s.,: ‚Doista je Muhammedu rođen sin, siđi do njega, prenesi mu selam i čestitaj u Moje i u tvoje ime i reci da je Ali u položaju kod njega kao Harun kod Musaa, pa nek mu nadjene ime Harunovog sina.‘ Džibrail je sišao kod Poslanika i čestitao mu od Allaha i u svoje ime, pa ga obavijestio: ‚Svevišnji Allah ti je naredio da mu nadjeneš ime Harunovog sina.‘ On ga je pitao: ‚Kako mu je bilo ime?‘ i Džibrail je odgovorio: ‚Šubber.‘ Poslanik mu je na to rekao: ‚Moj jezik je arapski.‘ pa mu je Džibrail onda preinačio: ‚Nadjeni mu ime Hasan‘, i tako mu je nadjenuo ime Hasan.‘“

Džabir prenosi od Božijeg Poslanika, s.a.v.a., da je on Hasanu nadjenuo to ime jer su nebesa i zemlja postavljeni Božijim dobročinstvom (ihsanom).

Pohvaljena djela prilikom rođenja djeteta

Božiji Poslanik je sedmi dan po rođenju imama Hasana svojom rukom zaklao ovna kao akiku (kurban) za njega i proučio:

بِسْمِ اللَّهِ عَقِيقَةً عَنِ الْحَسَنِ وَقَالَ اللَّهُمَّ عَظْمُهَا بِعَظْمِيهِ وَحُمُهَا بِدَحْمِيهِ وَدُمُّهَا بِدَمِيهِ وَشَعْرُهَا بِشَعْرِيهِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا وَقَاءً لِمُحَمَّدٍ وَآلِهِ

„U ime Allaha, akika je za Hasana. Bože, neka kosti ovna budu žrtva za Hasanove kosti, meso žrtva za njegovo meso, krv za njegovu krv i dlaka za njegove. Bože, učini akiku zaštitom za Muhammeda i njegovu porodicu!“ I dio toga je dao babici, neki prenose da je dao jednu nogu od ovna, a dio mesa su podijelili komšijama. Ošišao je Hasanovu glavu, izvagao kosu i u njenoj težini dodijelio srebrne kovanice kao sadaku.

Njegovo dojenje

Od Ummu-l-Fadl, supruge Abbasa, Poslanikovog amidže, prenosi se da je rekla: „Ispričala sam Poslaniku: „Allahov Poslaniče, sanjala sam da je komdić tvoja tijela u mom krilu?“ Rekao je: „Dobar ti je san. Fatima će roditi dijete pa ćeš se ti brinuti o njemu.““ Fatima je rodila Hasana. Poslanik, s.a.v.a., ga je dao Ummu-l-Fadli, pa ga je ona dojila pored svog sina Kusm ibn Abbasa.

Nadimak i priimena

Njegovo priime je samo Ebu Muhammed, ali njegovi nadimci su mnogobrojni: Et-Tekijj (bogobojazni), Et-Tajjib (časni), Ez-Zekijj (čisti), Es-Sejjid (gospodin), Es-Sibt (unuk Božijeg Poslanika), El-Velijj (bogougodnik). Svi ovi nadimci su se koristili za njega, ali najpoznatiji je Et-Tekijj. Međutim, najuzvišeniji i najpreči od tih nadimaka je onaj koji mu je dao Božiji Poslanik kada ga je opisao i odlikovao. Među onim što su pouzdana ulema i povjerljivi prenosioci hadisa prenijeli stoji vjerodostojna predaja koja govori da je Božiji Poslanik rekao: **إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ** „Ovaj moj sin je Sejjid.“ Prema tome, njegov prvi nadimak je Es-Sejjid.

Urez na njegovom prstenu

Od imama Sadika, a.s., se prenosi: „... zatim na prstenju Hasana i Husejna je bilo urezano Hasbijallah (dovoljan mi je Allah).“

Od imama Ridaa, a.s., se prenosi: „Urez na prstenu Hasana je bio El-Izzetu lillah (svo dostojanstvo pripada Allahu).“

Njegov izgled i lijepe osobine

Prenosi se od Džuhejfe da je rekao: „Ja sam vidio Božijeg Poslanika, a Hasan ibn Ali je ličio na njega.“

Od Enesa se prenosi da je rekao: „Niko nije bio sličniji Allahovom Poslaniku od Hasana ibn Alija.“

Zato je imam Hasan ibn Ali opisan da je bio bijele puti, obliven rumenilom, krupnih crnih očiju, mršavih obraza, neprimjetnih dlačica ispod vrata, guste brade, bujne kose duge do ušnih resica, vrata poput srebrnog ibrika, krupnih udova, širokih ramena, srednjeg stasa, ni visok ni nizak, naočit, najljepšeg lica, crnom bojom bojene brade i kose koja je bila valovita, nježnog tijela.

Imam Hasan, a.s., je bio najbolji među ljudima što se tiče oca, majke, djeda, nane, amidža, tetki, dajidža i tetki s majčine strane. U njemu su bili sabrani svi elementi za uzoran odgoj i od samog rođenja njegov život je utisnut prstima Božanske objave i Gospodarevom pripremom preko Pečata vjerovjesnika, poglavara Poslanikovih nasljednika i prvakinje svih žena.

Prema tome, imam Hasan, a.s., je Poslanikov sin i fizički i duhovno, njegov istaknuti učenik i on je odgajenik škole Objave koja je na sve ljude razlila uputu i milost.

Periodi života imama Mudžtebe

Imam Hasan, a.s., je nakon pogibije oca, imama Alija, a.s., dvadeset prvog ramazana 40. godine po hidžri preuzeo položaj imameta i vođstva, a tada je imao trideset i sedam godina. Od svojih trideset sedam godina časnog života, više od sedam godina je proveo uz Božijeg Poslanika, s.a.v.a., i preko trideset godina, cijeli period očevog imameta, uz svog oca. U tih trideset godina bio je i savremenik vlasti sve trojice prvih halifa i aktivno učestvovao u upravljanju u vrijeme Zapovjednika vjernih, imama Alija ibn ebi Taliba.

Nakon oca nastavio je nositi baklju Božanskog vođstva do dvadeset osmog ili dvadeset sedmog sefera 50. godine po hidžri, kada je imao četrdeset i osam godina.

Dakle, život ovog velikog Imama se dijeli na dva glavna perioda.

Prvi period: život prije njegovog vođstva, a ovaj period se dijeli na tri etape:

- prva etapa: njegov život u vrijeme njegovog djeda, Allahovog Poslanika,
- druga etapa: njegov život u vrijeme Ebu Bekra, Omera i Osmana i
- treća etapa: njegov život u vrijeme vlasti njegovog oca, Zapovjednika vjernih, Alija ibn ebi Taliba.

Drugi period: njegov život poslije pogibije njegovog oca, a to je doba njegovog imameta i vođstva. Ovaj period se dijeli na dvije posebne etape:

- prva etapa: od dobijanja prisege za hilafet do primirja i
- druga etapa: nakon primirja s Muavijom do pogibije.

Mi ćemo analizirati prve tri etape u trećem poglavlju druge glave, a istraživanje o drugom periodu obaviti ćemo u posebnoj glavi, i to nakon što ćemo dovoljno razjasniti prirodu doba njegovog života sa svim karakteristikama i svojstvima da bismo mogli donijeti realne i logične zaključke o ispravnosti stavova imama Hasana prije primirja i poslije njega i da bismo mogli vidjeti sve što je ostvario ovaj jedinstveni Imam, izdržljivi i hrabri vođa te da shvatimo kako je uspio izvršiti svoju veliku ulogu u najopasnijoj etapi od svih etapa naše islamske historije svojim odgovornim

stavovima i principijelnim potezima i kako je uspio postići ciljeve misije koje je Allah stavio pred njega kao bezgrješnog Imama od kojeg se traži ostvarivanje velikih ciljeva islamske poslanice.

Imam Mudžteba, a.s., u okrilju svog djeda i oca

U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.a.

Imam Hasan, a.s., se rodio u doba života svog plemenitog djeda, Božijeg Poslanika, s.a.v.a., i proveo sedam godina i šest mjeseci svog časnog života pod njegovim okriljem. Te godine, iako to nije dug period, bile su dovoljne da od njega učine umanjenu sliku ličnosti Allahovog Poslanika, čak do te mjere da postane dostojan velikog ordena kojim ga je odlikovao njegov djed kada je rekao: „Sličan si meni po izgledu i naravi.“

Božiji Poslanik je bio taj koji je nosio odgovornost upućivanja i brige o ummetu, odgovornost dostavljanja poslanice, njenog primjenjivanja i osiguravanja njene budućnosti; on je preko Objave bio obaviješten o važnoj vodećoj ulozi koja je čekala ovo novorođeno dijete i zadužen da ga pripremi za tu ulogu, i to izgradnjom njegove ličnosti izuzetnom građom koja odgovara ogromnim zadacima i koja će ga osposobiti da bude dobro upoznat sa zadacima na polju upućivanja ummeta i njegovog vodstva.

Riječi Poslanika, s.a.v.a., imamu Hasanu: „Sličan si meni u izgledu i u naravi“ smatraju se ordenom dostojnosti i zasluge za taj božanski položaj, a to je naslijeđe poslanice i namjesništva Poslanika nakon hilafeta Poslanikovog nasljednika, Alija ibn ebi Taliba.

Jedan od zadataka Božijeg Poslanika bio je ostvarenje odgovarajućeg okruženja kod ummeta, da se ne predaje pred pokušajima otimanja njihovih zakonskih prava u očuvanju božanskog vodstva i da ne podliježe raznim obmanjivanjima i nakaženjima s ciljem uništenja stubova na kojima su zasnivane njegova ideološka i politička viđenja kako ih je islam pokušao udubiti i učvrstiti u svijesti ummeta.

Odatle nam postaje jasan cilj na koji je mislio Poslanik, s.a.v.a., kroz neprestana ukazivanja na ulogu koja je čekala imama Hasana i njegovog brata, na primjer kada je govorio: إِنَّهُمَا إِمَامَانِ قَامَا أَوْ قَعَدَا „Njih dvojica su

imami bilo da stoje ili sjede“ ili أَنْتُمَا الْإِمَامَانِ وَالْأَمْكُمَا الشَّفَاعَةُ ili „Vas dvojica ste imami, a vaša majka ima pravo zagovorništva.“ ili njegove riječi imamu Husejnu:

أَنْتَ سَيِّدٌ، ابْنُ سَيِّدٍ، أَخُو سَيِّدٍ، وَأَنْتَ إِمَامٌ، ابْنُ إِمَامٍ، أَخُو إِمَامٍ، وَأَنْتَ حُجَّةٌ، ابْنُ حُجَّةٍ، أَخُو حُجَّةٍ، أَبُو حُجَّجٍ تِسْعَةٍ، تَأْسِعُهُمْ قَائِمُهُمُ الْمَهْدِيُّ.

„Ti si poglavar, sin poglavara, brat poglavara i ti si imam (predvodnik), sin imama, brat imama, i ti si Božiji dokaz na zemlji, sin Božijeg dokaza, brat Božijeg dokaza, i ti si otac devet Božijih dokaza na zemlji, deveti je njihov Kaim (koji ustaje za uspostavljanje pravde).“ ili njegove riječi o imamu Hasanu:

وَهُوَ سَيِّدُ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَحُجَّةُ اللَّهِ عَلَى الْأُمَّةِ أَمْرُهُ أَمْرِي وَقَوْلُهُ قَوْلِي مَنْ تَبِعَهُ فَإِنَّهُ مِنِّي وَ...مَنْ عَصَاهُ فَلَيْسَ مِنِّي

„On je poglavar mladića Dženneta, Božiji dokaz u ummetu, njegova stvar je moja stvar, njegove riječi su moje riječi, ko njega slijedi od mene je i ko je neposlušan prema njemu nije od mene...”

Primjećujemo njegovu težnju za povezivanjem njihovih stvari sa sobom, kada kaže: „Ja sam u miru s kim ste vi u miru i u ratu sam protiv onog protiv koga ste vi.”

Preneseno je od Enesa da je rekao: „Ušao je Hasan kod Božijeg Poslanika, s.a.v.a., pa sam ga htio udaljiti od njega, ali je Poslanik, s.a.v.a., rekao:

وَيَحْكُ يَا أُنْسُ دَعْ ابْنِي وَثَمَرَةَ فُؤَادِي، فَإِنَّهُ مَنْ آذَى هَذَا فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ

,Teško tebi, Enese, ostavi mi sina i plod srca moga, jer doista, ko njega uznemiri, mene je uznemirio, a ko mene uznemiri, Allaha je uznemirio.”

Poslanik, s.a.v.a., je imao običaj ljubiti Hasana u usne, a Husejnu u vrat, kao da je želio potaknuti važno pitanje vezano za uzrok njihove pogibije, izraziti svoju suosjećajnost s njima i podržati ih u njihovim stavovima i pitanjima. Zaista je imam Hasan bio najdraža osoba Poslaniku. Čak je njegova ljubav prema njemu i njegovom bratu stizala do te mjere da je prekidao svoj govor u džamiji i silazio s minbera da ih stavi u svoje krilo.

Svi znaju da Božiji Poslanik, s.a.v.a., u svojim stavovima nije govorio iz svog hira, žudnji i emocija, već je želio ukazati ummetu na veličinu ova dva imama i njihov visoki položaj.

Upravo ovo što je spomenuto razotkriva tajnu u mnoštvu predaja koje su prenesene od njega o Hasanu i Husejnu, poput njegovih riječi u vezi s imamom Hasanom:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا ابْنِي وَأَنَا أَحَبُّهُ فَأَحِبَّهُ وَأَحِبُّ مِنْ يُحِبُّهُ

„Bože, doista je ovo moj sin i ja ga volim pa ga voli i Ti i voli onoga koji njega voli.” i ovih:

أَحَبُّ أَهْلِ بَيْتِي إِلَيَّ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ

„Iz moje porodice najdraži su mi Hasan i Husejn...”

Dan mubahele i njegova značenja

Jednog dana došla je kod Božijeg Poslanika delegacija koju su sačinjavali grupa svećenika kršćanskog stanovništva Nedžrana. Raspravljali su s njim o hazreti Isau, a.s., i on je iznio dokaze protiv njih i utvrdio svoj stav, što oni nisu prihvatili. Zatim su se dogovorili o mubaheli (međusobnom proklinjanju) pred Bogom da traže Božije vječno prokletstvo i ubrzanu kaznu strani koja laže (nije u pravu).

Časni Kur'an je zabilježio ovaj veliki događaj u historiji islamske misije:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ الْمُمْتَرِينَ فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

Isaov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Ademov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: „Budi!“ – i on bi. Istina je od Gospodara tvoga, zato ne sumnjaj! A onima koji se s tobom budu o njemu raspravljali, pošto si već pravu istinu saznao, ti reci: „Hodite, pozvaćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati!“ (Ali Imran, 59-61)

Kada su se vratili svojim boravištima, njihovi čelnici (Es-Sejjid, El-Akib i El-Ehtem) su govorili: „Ako on bude htio izaći u mubahelu uz svoj narod, mi ćemo izaći protiv njega. To znači da on nije poslanik. Ali ako bude izašao u mubahelu samo sa svojom porodicom, mi nećemo izaći protiv njega jer on neće smjeti u mubahelu sa svojom porodicom, osim ako je on istiniti poslanik.“ Božiji Poslanik je izašao prema njima, a s njim su bili hazreti Ali, hazreti Fatima, Hasan i Husejn. Oni su pitali za njih i rekli su im: „Ovo je njegov amidžić, nasljednik i zet, Ali ibn ebi Talib, ovo je njegova kćerka, a ovo su njegova djeca, Hasan i Husejn.“ Uplašili su se i rekli su Allahovom Poslaniku: „Mi smo zadovoljni s tobom pa nas poštediti od mubahele.“ Poslanik je potpisao sporazum s njima o plaćanju džizje i oni su otišli.

Mufessiri (tumači Kur'ana) su saglasni da se izraz „ebnaena“ (naši sinovi) u ajetu odnosi na Hasana i Husejna.

Poznati mufesir, Ez-Zemahšeri, kaže: „U ovom ima dokaz – i ne može biti dokaz jači od ovog – o prednosti članova skupine pod ogrtačem nad drugima.“

Iz događaja Dan mubahele možemo izvući više zaključaka, od kojih su najvažniji:

Živi primjer. Vođenje Hasana i Husejna u događaj mubahele nije bila uobičajena stvar, već je to bilo čvrsto povezano s važnim značenjima i smislovima, od kojih je najvažniji da nije moguće da Božiji Poslanik, kada je bio spreman žrtvovati sebe i njih, koje je smatrao vrhuncem u zrelosti za misiju, pored toga što su mu i najbliži, bude (neuzubillah) lažljivac u svojoj tvrdnji, kako su to primijetili i priznali čelnici kršćana koji su dolazili da izađu u mubahele protiv njega. To pokazuje i njegova krajnja požrtvovanost u njegovoj božanskoj misiji i potpuna pouzdanost u onome na što poziva.

Na usluzi poslanice. Smatranje imama Hasana i njegovog brata Husejna još u njihovom djetinjstvu najuzvišenijim simbolom i utjelovljenim primjerom islama je zdrava ideološka svijest koju su naložili jasni i nepobitni dokazi. Ti dokazi izričito utvrđuju da su čisti imami u svom djetinjstvu bili na visokom nivou koji ih je osposobio za nošenje Božijeg emaneta i vođstvo ummeta na mudar i svjestan način, kako je historija zabilježila u vezi s dva imama: hazreti Dževadom i Mehdijem, a.s., za koje Božija volja zahtijevala da preuzmu svoje odgovornosti vođstva u prvim godinama njihovog života, a ovo nije neuobičajeno za one za koje Svevišnji Allah želi da budu nosioci Njegove vjere i zaštitnici Njegovih stvorenja. Časni Kur'an govori o Isau, Merjeminom sinu:

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا قَالَ إِنَّي عَبْدُ اللَّهِ أَتَانِي الْكِتَابُ
وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

A ona im na njega pokaza. „Kako da govorimo djetetu u bešici?“ – rekoše. „Ja sam Allahov rob“ – ono reče – „meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti (Merjem, 29-30), zatim o Jahjau, o kojem Svevišnji Allah kaže:

يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ ۚ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا

„O, Jahja, prihvati Knjigu odlučno!“ – a dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio. (Merjem, 12)

Zaista, i Hasan i Husejn su u prvim danima svog djetinjstva bili na tolikom nivou ljudske zrelosti i savršenstva da su posjedovali dovoljno sposobnosti da budu mjesta Božije pažnje i dostojni za mnoga zvanja koja im je islam podario preko veličanstvenog Poslanika, što ih je učinilo sposobnim za preuzimanje ogromne odgovornosti. S obzirom na to da su učesnici u mubahele ujedno učesnici i u tvrdnji, tada su hazreti Ali, Fatima, Hasan i Husejn učesnici u tvrdnji istinitosti Poslanikovog poziva i učesnici u pozivu na mubahelu za utvrđivanje istinitosti njihove tvrdnje. Ovo je jedna od najvrjednijih odlika kojima je Svevišnji Allah odlikovao Poslanikovu porodicu.

Islamska ulema je iz događaja mubahele izvukla zaključak o prednosti Hasana i Husejna. Jedan od njih je Ibn ebi Alan, jedan od imama mu'tezilijaskog učenja, koji govori: „Ovaj događaj pokazuje da su Hasan i Husejn u tom stanju bili mukellef (zreli za obavljanje Božijih propisa) jer mubahele je dozvoljeno samo punoljetnim osobama.“

Ovu činjenicu potvrđuje i to što im je dozvoljeno učešće u bej'atu ridvan (davanje prisege Poslaniku), zatim njihovo svjedočenje u korist hazreti Fatime u sporu između nje i Ebu Bekra oko imanja Fedek i mnogo toga od govora i stavova Božijeg Poslanika o njima u različitim povodima.

Sve ovo spada u metodu kojom je Allahov Poslanik želio psihički spremi narod i uputiti ih u to da imami iz Ehli bejta mogu podnijeti poslaničke zadatke kada za to dođe vrijeme.

Politika kojoj se treba suprotstaviti. Božiji Poslanik je u davanju svojoj porodici učešća u mubahele imao niz odgojno-političkih ciljeva. Na neke od njih ćemo ukazati:

- To što je poveo ženu, hazreti Fatimu, koja se smatra najuzvišenijim uzorom za muslimanku, u jednom vjerskom i sudbinskom pitanju poput ovog imalo je za cilj brisanje omraženog, paganskog pojma po kojem se ženi ne daje nikakva vrijednost ni dostojan položaj – štaviše, u ono vrijeme u ženi su vidjeli izvor nesreće i nedaće, uzrok sramote i sumnju za iznevjeru. Niko od njih nije mogao zamisliti da vidi kako žena učestvuje u jednom osjetljivom i sudbinskom, pa čak i svetom pitanju poput ovoga, a kamoli da je smatra sudionicom u samoj tvrdnji i u pozivu za dokazivanje te tvrdnje.

- To što je u mubahele poveo Hasana i Husejna, kao sinove plemenitog Poslanika, iako su oni bili sinovi njegove časne i čiste kćerke, hazreti Fatime, imalo je važno značenje i dubok smisao, jer se u časnom ajetu ukazuje na ovu činjenicu da je na mjestu reći da su Hasan i Husejn – sinovi kćeri – sinovi Allahovog Poslanika, jer „... je on obećao da će pozvati svoje sinove za mubahele, zatim je doveo njih dvojicu.“ Pored ovoga, to što ih je poveo također je imalo za cilj brisanje paganskog shvatanja koje govori

kako su sinovi sinova zaista sinovi, dok nije tako sa sinovima kćerki. Usprkos svemu što je Božiji Poslanik na dan mubahele učinio da ispravi ovo pagansko shvatanje, i dalje ima ljudi koji drže do tog shvatanja. Ovo držanje se očituje u pojedinim fikhskim stavovima o tumačenju časnog ajeta:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ

Allah vam naređuje da od djece vaše – muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskima. (En-Nisa, 11), gdje nasljedstvo smatraju svojstvenim za potomke sinova, a ne i za potomke kćeri.

Iako je škola koja je bila protivnik Ehli bejta uživala mnogo podrške od vladara koji su koristili svu svoju snagu za njeno utvrđivanje i učvršćivanje, postojala je jedna velika zapreka koja im se suprotstavila i spriječila njihov uspjeh u izobličavanju istine i iskrivljenju historije. Tu zapreku je predstavljao Ehli bejt, a.s., koji je posjedovao najjače i najveće dokaze i svjedočenje iz Časnog Kur'ana, vjerodostojnih hadisa i pouzdano prenesenih stavova Poslanika, koje je poznavao, vidio i čuo veliki broj Poslanikovih ashaba, pa su od njih preneseni u islamski ummet.

Nije naodmet da spomenemo neke od pokušaja negiranja činjenice da su Hasan i Husejn Poslanikovi sinovi.

Rekao je Zekvan, oslobođeni Muavijin rob: „Muavija je bio naredio: ‚Nemojte da ja saznam da je iko ova dva dječaka nazvao Poslanikovim sinovima, već recite: Dva Alijeva sina.‘ Poslije toga, kada mi je naredio da napišem imena njegovih sinova, u redoslijed časti napisao sam: njegovi sinovi i sinovi njegovih sinova, a izostavio sam: sinovi njegovih kćerki. Zatim sam mu odnio tekst pa ga je pogledao i rekao: ‚Teško tebi, izostavio si najvažnijih dio mojih sinova.‘ Pitao sam koga i odgovorio mi je: ‚Zar sinovi te i te (nabrojao je imena svojih kćeri) nisu moji sinovi?‘ Rekao sam: ‚Allahu! Zar su sinovi tvojih kćeri tvoji sinovi? A sinovi Fatime nisu Poslanikovi sinovi?‘ On je rekao: ‚Šta ti je? Allah neka te ubije! Nemoj da iko ovo od tebe čuje.‘“

Imam Hasan, a.s., je navodeći dokaze protiv Muavije govorio: „Od svih ljudi, Božiji Poslanik je vodio mog oca sa sobom na mubahele kao ‚naše duše‘, mene i mog brata kao ‚naše sinove‘ i moju majku Fatimu kao ‚naše žene‘. Stoga, mi smo njegova porodica, njegovo meso, krv, i njegova duša i mi smo od njega i on je od nas.“

Razi je u tumačenju ajeta ...

وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ ۚ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۚ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ

i od potomaka njegovih Davuda, i Sulejmana, i Ejžuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna – eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine – i Zekerijjaa, i Jahjaa, i Isaa, i Il'jasa – svi oni su bili dobri. (El-En'am, 84-85), nakon što je spomenuo da ajet znači da su Hasan i Husejn sinovi Božijeg Poslanika, rekao: „Prenosi se da se imam Ebu Džafer el-Bakir pozivao na ovaj ajet za utvrđivanje te činjenice kod Hadždžadža ibn Jusufa.“

Amr ibn As poslao je nekog kod Zapovjednika vjernih, imama Alija, da ga kritikuje zbog nekoliko stvari, a jedna od njih je da on naziva Hasana i

Husejna sinovima Allahovog Poslanika. Hazreti Ali je rekao njegovom izaslaniku: „Reci Ibn Šani' (neprijatelju sina neprijatelja), ako njih dvojica ne bi bila njegova djeca, onda bi on bio ebter (bez nasljednika), kako je to tvoj otac tvrdio.“

U više prilika i na više mjesta imam Hasan, a.s., je to otvoreno naglašavao i nije se zadovoljavao samo objelodanjivanjem i utvrđivanjem činjenice da je on Poslanikov sin, već je kroz to ustrajavao na činjenici da pravo na vođstvo i hilafet samo njemu pripada i da nije moguće da to pravo dođe do Muavije i njemu sličnih, jer je Muavija lišen svojstava koja su potrebna za položaj hilafeta, i štaviše, on je okarakterisan suprotnim svojstvima.

Ovdje ćemo ukazati na njegove govore vezane za to i izrečene na više mjesta.

On, a.s., je odmah nakon pogibije njegovog oca održao govor i između ostalog rekao:

أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي؛ وَمَنْ لَمْ يَعْرِفْنِي فَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، وَأَنَا ابْنُ النَّبِيِّ، وَأَنَا
ابْنُ الْوَصِيِّ

„O, ljudi, ko me poznaje – poznaje, ko me ne poznaje – ja sam Hasan ibn Ali, ja sam sin Poslanika i ja sam sin Poslanikovog namjesnika.“

Muavija je od njega tražio da se popne na minber i održi govor. Imam Hasan, a.s., se popeo i održao je govor pa je nastavio govoriti: „... ja sam sin...“ sve dok nije rekao: لَوْ طَلَبْتُمْ ابْنًا لِنَبِيِّكُمْ مَا بَيْنَ لَا بَتَّيْهَا لَمْ تَجِدُوا غَيْرِي وَغَيْرَ

أَخِي „Kad biste tražili sina vašeg Poslanika između Istoka i Zapada, ne biste našli nikog osim mene i mog brata.“

Svjedočenje Hasana i Husejna za povelju za Sukejf

Kada je pisao povelju za Sukejf, Poslanik je kao svjedoke uzeo Hasana i Husejna i u njemu zabilježio njihovo i Alijevo svjedočenje. Ebu Ubejd je rekao: „U ovom hadisu iz fikha utvrđuje se ispravnost svjedočenja Hasana i Husejna. Slično ovome prenosilo se od nekih tabiina da se bilježilo svjedočenje djece i da se bilježio njihov rod. To je pohvalno i to je sada u Poslanikovom sunnetu.“ Trebamo upitati: Zar Poslanik pored ova dva dječaka nije mogao naći nekog od ashaba da ga uzme kao svjedoka za presudnu povelju koja je imala veze sa sudbinom jedne velike skupine ljudi i je li Poslanik bio sam kada mu je došla delegacija Sukejfa i kada je pisao za njih tu povelju da bi imao potrebu da svjedoče dva maloljetna dječaka koja nisu napunili ni pet godina života?

Doista, i površno iščitavanje historijskih tekstova odstranjuje u potpunosti ovu mogućnost jer oni izričito govore da je Božiji Poslanik postavio za njih u džamiji šator da bi mogli slušati Kur'an i vidjeti ljude kada klanjaju. Halid ibn Se'id ibn ul-As je bio prisutan, a Halid ibn Velid je bio pisar povelje, ali ipak nisu uzeti kao svjedoci.

Mi iz toga razumijemo ono na što je Božiji Poslanik htio ukazati, a to je prednost Hasana i Husejna nad drugima i da su njih dvojica sposobni preuzeti velike odgovornosti čak i u važnim političkim sporazumima poput

ovog, koji je postignut s plemenom Sukejfe, poznatom po svom žestokom neprijateljstvu prema islamu i muslimanima.

Prisustvo Hasana i Husejna u bej'atu-r-ridvan

Hasan i Husejn su učestvovali i u davanju prisege koja je poznata pod imenom bej'atu-r-ridvan. Oni su učestvovali u toj prisezi s Allahovim Poslanikom i to je poznato kod historičara.

Šejh Mufid, r.a, je rekao: „*Jedan od dokaza njihovog savršenstva i Božijeg odlikovanja njih dvojice jeste davanje prisege Allahovom Poslaniku, a on, po onome što se vidi iz historije, osim od njih dvojice nije uzeo prisegu ni od jednog dječaka.*“

Jasno je da davanje prisege podrazumijeva preuzimanje obaveza i dužnosti prema drugoj strani izvršenjem određenih odgovornosti koje su povezane s budućnošću poziva (da'va) i islamskog društva i njihovom zaštitom od mnogih opasnosti kojima mogu biti izloženi. To znači da je Božiji Poslanik vidio u Hasanu i Husejnu – iako su bili mali – sposobnost i spremnost za preuzimanje tih velikih odgovornosti i ispunjenje dužnosti koje su uzeli na sebe da ih izvršavaju.

Hasan i Husejn su imami

Preneseno je od Božijeg Poslanika da je rekao: الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ إِمَامَانِ قَامَا أَوْ

فَعَدَا „Hasan i Husejn su imami, bilo da stoje ili da sjede,“ usprkos tome što njihova starosna dob tada nije prelazila pet godina. Time ovaj hadis dobija važnost i dubinu značenja i vidimo da se imam Hasan, a.s., poziva na ovaj hadis u odgovoru onima koji su ga kritikovali za njegovo primirje s Muavijom.

Imam Hasan, a.s., u vrijeme halifa

U vrijeme Ebu Bekra i Omera

Preseljenjem Božijeg Poslanika okončava se doba poslanstva i započinje doba imameta, i to imametom i vođstvom Alija ibn ebi Taliba, kojeg je Poslanik, Božiji povjerenik, odredio da preuzme breme časne Božanske revolucije i Božansko vođstvo islamskog ummeta, koje je Svevišnji Allah podario ummetu Svojim obiljem milosti spasivši ga iz kandži džahilijeta da bi bio blagodaran u sjeni savršene upute ka savršenosti i veličanstvu.

Hasan i Husejn su prešli etapu djetinjstva u vrijeme dok je Poslanik bio živ i vidjeli smo kako on nije postupao s njima kao s djecom, već se prema njima ophodio kao prema dvije islamske ličnosti koje čekaju velike odgovornosti vođstva, kako su mnogi Poslanikovi govori to razjasnili.

Faza njihove mladosti počinje u sjeni imameta njihovog oca, i to u nestabilnim uvjetima kako za islamsku vlast tako i za Poslanikovu porodicu. Kada je hazreti Ali udaljen s mjesta političkog vođstva, vlast su preuzeli ljudi koji nisu imali udio u vođstvu, radi sebičnosti, zavisti te zbog smanjivanja ugleda i od Boga datog vodećeg položaja hazreti Alija.

Osim toga, kuća hazreti Fatime postala je meta iznenadnog napada i hazreti Alija su vodili da dadne prisegu Ebu Bekru kako bi se stabilizovala vlast koja je bila izložena različitim opasnostima.

U svim ovim situacijama Hasan i Husejn su pratili razvoj dešavanja, i to kako su postali predmet ponižavanja nakon sveg dostojanstva kojeg su uživali u vrijeme njihovog djeda, Allahovog Poslanika, te kako se ponižavala časna Poslanikova porodica. Hazreti Fatima i njena dva sina u ovom periodu su imali različite stavove koji nisu izlazili iz okvira poslaničkog plana kojeg im je zacrtao Allahov Poslanik u vezi s misijom nakon njegovog preseljenja. Mi ćemo ukratko ukazati na stavove vezane samo za imama Hasana ili za njega i njegovog brata, Husejna.

Hasan i Husejn i pitanje Fedek

Božiji Poslanik je preselio i nakon njega se desilo ono što se desilo: prisvajanje vlasti nekih ljudi, postavljanje Ebu Bekra kao halife nad muslimanima, udaljavanje hazreti Alija s njegovog prirodnog mjesta za koje ga je Svevišnji Allah osposobio, otimanje od hazreti Fatime, Poslanikove kćerke, naslijeđa njenog oca, oduzimanje onoga što joj je Božji Poslanik u vrijeme svog života dao u vlasništvo, prepiranje i rasprava koja se odvijala između nje i Ebu Bekra po ovom pitanju do te mjere da je on tražio od nje da dovede svjedoka za utvrđivanje onoga što ona tvrdi pa je dovela hazreti Alija, Hasana i Husejna i Umm Ejmen, a Ebu Bekr je odbio svjedočenje tih svjedoka i odbio joj vratiti njeno pravo.

To što je hazreti Fatima na svjedočenje pozvala Hasana i Husejna, a ona je žena zaštićena od grijeha po časnom ajetu o čišćenju, ne potiče niti se iznosi nikako drugačije osim u skladu s propisima čistog islamskog šerijata, i to pred očima i na domot sluhu muslimana i uz podršku i odobrenje

poglavlara Poslanikovih nasljednika i Zapovjednik vjernih, Alija ibn ebi Taliba. To sve savršeno ukazuje na to da su njih dvojica bili dostojni da svjedoče u ovakvoj prilici, iako tada njihova starosna dob nije prelazila sedam godina.

Davanje njima dvojici istaknute uloge u ovakvom velikom pitanju nije bilo spontano niti izvan mjerila po kojima se uređuju stavovi Ehli bejta, već je predstavljalo nastavak onoga kako je Poslanik postupao prema njima da bi ih spremio i stavio na njihovo prirodno mjesto – vođstvo ummeta.

Kritički stav imama Hasana prema Ebu Bekru

Hasan ibn Ali je imao svoj stav prema Ebu Bekru. Kada mu je jednom otišao, zatekao ga je na minberu kako drži govor pa mu se obratio: „Sidi s minbera mog oca.“ Ebu Bekr mu je odgovorio: „U pravu si, tako mi Allaha. Ovo je minber tvoga oca, a ne mog.“

Imam Hasan, a.s., i pitanja beduina

Imamet stoji na dva glavna stuba: prvi je sposobnost koja obuhvata znanje, bezgrješnost itd., a drugi je posebno imenovanje, radi kojeg su imami, kako vidimo, stalno pridavali važnost navođenju tekstova vezanih za podsjećanje i pozivanje na njega, a i sam imam Hasan, a.s., je u mnogim svojim govorima i stavovima pokazao posebnu pažnju navođenju tih tekstova. Jedan od tih primjera su njegove riječi: „Doista, oni su ti prema kojima je Svevišnji Allah obavezao ljude na pokornost, i doista, oni su jedna od dvije vrijedne ostavštine Poslanika, s.a.v.a.“

Isto je i kada je u pitanju znanje; oni su konstantno potvrđivali da su nasljednici znanja Božijeg Poslanika i da je kod njih džefr, džami'e itd.

Imam Ali je preuzeo na sebe da od djetinjstva imama Hasana utvrđuje njegovo znanje potrebno za imamet da bi muslimani bili obaviješteni o njegovom nivou i da to bude čvrst dokaz njegove dostojnosti vođenja ummeta. Zapovjednik Vjernih je pridavao veliku važnost objelodanjivanju ove činjenice onima koji su prisvojili vođstvo ummeta i udaljili one koji su bili istinski dostojni tog prava. Da bi privukao pažnju na Hasana, koristio je priče koje će oduševiti ljude kako bi ih dalje prepričavali i na svojim skupovima spominjali kao anegdote, jer je zaista odgovor djeteta koje nije napunilo ni deset godina na teška i zamršena pitanja nešto što izaziva čuđenje i plijeni pažnju ljudi. Kadi Nu'man u knjizi Šerhu-l-ahbar svojim lancem od 'Ubadea ibn Samita prenosi: „Neki beduin je pitao Ebu Bekra: ‚Našao sam jaje od noja, ispekao ga i pojeo, a bio sam u ihramu. Šta mi je činiti?‘ Ebu Bekr mu je odgovorio: ‚Beduine, teško si mi pitanje postavio‘, pa ga je uputio do Omera. Omer ga je dalje uputio Abdurrahmanu ibn Aufu. Kada su konačno svi priznali da nemaju odgovora, rekli su: ‚Idi kod Alija.‘ Zapovjednik Vjernih, imam Ali mu je rekao: ‚Pitaj kojeg želiš od ova dva dječaka.‘ Imam Hasan, a.s., ga je upitao: ‚Beduine, imaš li deva?‘ i ovaj je odgovorio da ima. ‚Odredi deva onoliko koliko si pojeo jaja, oplodi ih i ono što se odevi odnesi kao kurban kod Božije kuće prema kojoj obavljaš obrede

hadždža.‘ Zapovjednik Vjernih, imam Ali je napomenuo: „Kod deva ima onih čije mlado umire ili se baci“, a imam Hasan, a.s., se dopunio: „Ako ima deva čije mlado umre ili se baci, sigurno ima i jaja koja se pokvare.“ Na to je glasnik rekao: „O, ljudi, doista je onaj koji je podučio ovog dječaka isti onaj koji je podučio Sulejmana, sina Davudova.““

Imam Hasan, a.s., u šuri

Nakon što je Omer ibn Hattab bio ranjen i pitanje šure raspoređeno na poznati način, govorio je predloženima: „Dovedite sa sobom nekog od velikana ensarija, jer oni nemaju nikakav udio u vašim stvarima, i dovedite Hasana, Alijevog sina, i Abdullaha ibn Abbasa, jer oni imaju srodstvo s Poslanikom. Ja se nadam berićetu za vas zbog prisustva njih dvojice, a ni njih dvojica nemaju nikakav udio u vašim stvarima, i neka prisustvuje Abdullah kao savjetnik, ni on nema u tome nikakav udio.“ Svi oni su prisustvovali, a i imam Hasan, a.s., je prihvatio da prisustvuje zasjedanju šure. Njegovo prisustvovanje značilo je da Omer priznaje da je on dostojan političkog djelovanja, čak u najvećem i najvažnijem pitanju s kojim se suočava ummet, kao i da to objavljuje javno te da mu priznaje mogućnost da u budućnosti iznese svoje mišljenje u presudnim pitanjima, pa makar i da ne bude prihvaćeno.

U vrijeme Osmanovog hilafeta

Imam Hasan, a.s., prilikom opraštanja s Ebu Zerrom

يَا عَمَّاهُ لَوْلَا أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِلْمُودِّعِ أَنْ يَسْكُتَ وَلِلْمُشِيعِ أَنْ يَنْصَرِفَ لَقَصَرَ الْكَلَامُ وَإِنْ طَالَ
الْأَسْفُ وَقَدْ أَتَى الْقَوْمُ إِلَيْكَ مَا تَرَى فَضَعَّ عَنْكَ الدُّنْيَا بِتَذَكُّرِ فِرَاقِهَا وَشِدَّةِ مَا اشْتَدَّ مِنْهَا بِرَجَاءِ
مَا بَعْدَهَا وَاصْبِرْ حَتَّى تَلْقَى نَبِيَّكَ ص وَهُوَ عَنْكَ رَاضٍ

„O, amidža, da nije bilo potrebno da šuti i vladajuće struje, ovim riječima on sudjeluje u ostvarenju onih ciljeva za koje se zalagao Ebu Zerr, kada se morao pustiti glas za buđenje ummeta iz sna, osvještavanje o stvarnosti onoga što se dešava i podučavanja da vladar ne može uvijek biti udaljen od ispitivanja niti je on iznad zakona, već je onaj koji podržava i brani zakona, pa kada mu u duši ponikne zla misao da počini neki prekršaj ili da iskoristi svoje mjesto u službi svojih prohtjeva i privatnih interesa, svaki pojedinac od muslimana može, i čak mu je dužnost, da iskaže riječ istine i da poduzme nešto da ukloni nepravdu i zastranjenje.

S druge strane, kada uslovi ne dozvoljavaju Zapovjedniku Vjernih, dvojici njegovih sinova i ostalima koji su išli njihovim putem da zauzmu Ebu Zerrov stav, u najmanju ruku trebaju ispoljavati svoje mišljenje, koje je zapravo stav islama, o njemu i njegovim stavovima, jer zaista će to njegovom velikom stavu dati javnu veličinu, misaonu i političku dubinu koje će zaštititi plodove i ishode koji će poteći od takvog stava. Kada se unesemo u riječi imama Hasana upućene Ebu Zerru na tom mjestu, vidimo

da one sadrže njegovo duboko žaljenje radi onoga što su mu ti ljudi počinili, zatim ohrabrenje i čvrsto držanje do svog stava jer smatra da je u tome zadovoljstvo Allahovog Poslanika, odakle je i Božije zadovoljstvo. Također, on nastoji da olakša Ebu Zerru, nakon što mu je dao ispravno viđenje koje će mu olakšati težinu kušnje koja mu se desila i olakšati mu susret s teškoćama koje ga čekaju, i to onda kada mu naređuje da udalji dunjaluk od sebe sjećanjem na njegovu prazninu i žestinu onoga što mu se dogodilo s nadom za ono što dolazi poslije njega.

Je li imam Hasan, a.s., učestovao u osvajačkim ratovima?

Neki historičari su pisali: U tridesetoj (hidžretske) godini Se'id ibn As je izvršio pohod na Taberistan. Njegovi stanovnici su u Omerovom hilafetu bili potpisali sporazum sa Suvejdom ibn Mukrinom o određenom iznosu koji su trebali davati. Zatim su prekršili sporazum pa ih je Se'id ibn As napao, a s njim su bili: Hasan, Husejn i ibn Abbas. Kada su muslimani htjeli osvojiti Afrikiju, Osman je opremio vojsku iz Medine, u čijem sastavu je bila grupa ashaba poput Ibn Abbasa, Ibn Omera, Ibn Amra ibn Asa, Ibn Džafera, Hasana i Husejna i Ibn Zubejra. Oni su krenuli s Abdullahom ibn ebi Serhom 26. godine.

Ova tvrdnja (učesće Hasana i Husejna u osvajačkim ratovima) se osporava sljedećim činjenicama:

- Osvajački ratovi općenito nisu bili vođeni zbog visokih interesa islama, jer su vladari iskorištavali ta osvajanja za udovoljenje svojim težnjama i zadovoljenje svojih oholosti. Osvajački ratovi s ratnim plijenom i proširenjem područja vladavine učinili su ih pohlepnima pa su pridavali veliku važnost učvršćenju svoje vlasti i ojačanju svoje nadmoći, a za neke vladare islam je predstavljao samo parolu koja je služila njihovoj vladavini i učvršćivala je. Postoji mnogo dokaza koje možemo navesti za to koliko su vladari, njihovi pomagači i svi vezani za njih bili obuzeti sakupljanjem imetka i dolaženjem do ratnog plijena, s pravom i bez njega. Dovoljno je da spomenemo ovo: Zijad je poslao Hakema ibn Omera el-Gifarija u napad na Horosan i uzeli su puno ratnog plijena. Zijad im je pisao: „... a zatim, zaista, zapovjednik vjernih je napisao da se probere bijelo i žuto (srebro i zlato) za njega i da se ne dijeli zlato niti srebro među muslimanima. Hakem je to odbio i podijelio ga. Muavija je uputio nekoga po njega da ga okuje u lance i zatvori i tako je i umro, u okovima, čak je i ukopan u njima. On je govorio: „Zaista ću kod Boga biti protivnik.“ U vrijeme hilafeta drugog halife, Omera ibn Hattaba, već je počelo kažnjavanje nametanjem džizje. Čak smo vidjeli da su džizjom obavezivali i one koji su primili islam od sljedbenika Knjige i to s opravdanjem da je džizja poput poreza na roba, a primanje islama robu ne ukida porez. Međutim, kako su prenijeli, jedino je Omer ibn Abdululaziz odustao od ove politike i ukinuo je džizju od njih. I Omer ibn Hattab je pokušao uzeti džizju od čovjeka koji je primio islam pod izgovorom da je ovaj primio islam tražeći utočište. Taj čovjek mu je

rekao: „U islamu je utočište.“ Omer je rekao: „U pravu si. Doista je u islamu utočište.“

Poznato je njegovo udvostručavanje džizje kršćanima Tagliba.

Halid ibn Velid je u obraćanju svojim vojnicima potičući ih na osvajanje Babilona rekao: „Pogledajte hranu poput gomile zemlje. Tako mi Allaha, da nas borba na Njegovom putu i poziv ka Allahu nisu obavezali i da nije postojalo ništa osim životnih potreba, ispravan stav bi bio to da se borimo na ovom plodnom području da ga osvojimo i nanesimo glad i oskudicu onima koji okreću leđa, kojima je teško prihvatiti ono što ste vi.“

U osvajanju Šaharta neki od robova, muslimana, dali su zaštitu stanovnicima grada, ali muslimani nisu bili zadovoljni time i spor je podignut do Omera ibn Hattaba. On im je u odgovoru pisao: „Zaista, i rob musliman je jedan od muslimana i kad on da zaštitu, to je kao zaštita bilo kog drugog muslimana.“ Neko je rekao: „Izgubili smo njihov ratni plijen koji nam je nadomak bio.“ Međutim, ono što je Halid ibn Velid spomenuo nije cijela istina, a to je zato što ono što je dosežalo u niže klase vojnika bilo samo najmanje, što nije bilo dovoljno ni da popuni njihovu prazninu i ispuni njihove osnovne potrebe, već je bilo vrlo ograničeno, nije dugo trajalo i ponovo je nestajalo, iako su upravo oni bili gorivo za vatru svih tih ratova. Prema tome, ratovanje radi plijena i imetka je označilo većinu tih osvajачkih ratova.

- Vladari su iskorištavali te osvajачke ratove za udovoljavanje ambicijama mladih i zadovoljavanje njihovih uobraženosti jer su željeli da ih osposobljavaju za preuzimanje visokih položaja i da pokažu ljudima njihove ličnosti pa je Muavija primoravao svog sina Jezida da komanduje vojskom u pohodima na neka ratna područja.

- Vladari su se koristili ratovima i u tome što su tako udaljavali one koji su kudili njihovu politiku i bili nezadovoljni njihovim djelima i ponašanjem. Kao dokaz za to spomenut ćemo sljedeći događaj: kada se povećalo nezadovoljstvo Osmanom, on je pozvao neke svoje namjesnike i savjetnike, Muaviju, Amra ibn Asa i Abdullaha ibn Amira. Posavjetovao se s njima šta je potrebno uraditi naspram nezadovoljstva naroda njegovom politikom i zahtjeva da smijeni svoje namjesnike i zamijeni ih boljim ljudima. Abdullah ibn Amir ga je savjetovao: „Zapovjedniče vjernih, moje mišljenje je da im trebaš narediti džihad, koji će im odvratiti pažnju od tebe, i poslati ih u ponižavajuće pohode pa da se svaki zabavi sobom, sopstvenom dušom, ranama na leđima svog konja i vaškama u svojoj kosi.“ U nekom drugom tekstu je dodao i ovo: „Pa je Osman vratio svoje namjesnike u njihova mjesta i naredio im da otežavaju život stanovnicima, da zadržavaju narod u ratnim pohodima i odlučio da im uskrati njihove vojničke plaće kako bi bili pokorni i ovisni o njemu...“

- Da bi se započeo rat, mora ga odobriti pravedni imam, a istinski imami nisu vidjeli nikakvu dobrobit u sudjelovanju u ovim pohodima, čak ih nisu smatrali ni dobrim. Prenosi se da je Ebu Abdullah es-Sadik, a.s., rekao Abdumeliku ibn Amru: „O, Abdumelik, što ne vidim da izlaziš prema ovim mjestima prema kojima idu stanovnici tvog grada?“ Abdumelik je dalji razgovor prenio ovako: „Pitao sam gdje. Odgovorio mi je: „Prema Džudde, Abbadanu, El-Messisu i Kazvinu.“ Onda sam mu rekao:

„Čekam vašu zapovijed da slijedim vas.“ On je primijetio: „Da, tako mi Allaha, da ima u tome dobra, ne bi nas oni prestigli.““

Postoji više predaja koje ukazuju na to da imami nisu podsticali svoje sljedbenike na učešće u tim pohodima, čak su im zabranjivali, nisu se slagali ni sa čuvanjem granice i nisu prihvatili da na tom putu daju imetke, čak ni ako su za to zaniijetili nezr.

Međutim, ako neprijatelj upadne na islamski teritorij, onda je obaveza muslimana da se bore za odbranu opstanka islama, a ne za zaštitu tih vladara. U jednoj predaji od imama Alija stoji: „Musliman ne izlazi u džihad uz vladara koji nije povjerljiv na vlasti i ne sprovodi Božije zapovijedi u pitanju feja.“

To potvrđuje predajom kako je Osman jednom okupio velikane ashaba – među njima i imama Alija – u Poslanikovo džamiji i tražio njihovo mišljenje o osvajanju Afrikije. Većina ih se izjasnila da je dobrobit u tome da Afrikija ne padne u ruke ljudima koji imaju svoje ciljeve, slijede svoje strasti i koji su zalutali. Prema tome, iako su imami, bez sumnje, željeli proširenje islamske teritorije na cijeli svijet, put i način na koji su izvršavana osvajanja bio je pogrešan i štetan i nije mogao ostvariti željene ciljeve.

U svakom slučaju, sve što smo naveli je dovoljno da baci tešku sjenu sumnje i nejasnoće u ono što se pripisuje dvojici velikih imama, Hasanu i Husejnu, da su sudjelovali u osvajanju Džordžana ili Afrikije, pored činjenice da u mnogim historijskim knjigama, u kojima su zabilježena imena mnogih ličnosti učesnika u osvajanju Afrikije, nisu zabilježena imena njih dvojice, a znamo da su oni bili ličnosti koji su za vremensku politiku vladara bili važni da se spomenu u takvim mjestima.

- To također potvrđuje činjenica da je imam Ali zabranio dvojici svojih sinova na Siffinu i u Bici na kamili da učestvuju u boju. Kada je vidio da Hasan žuri u boj, rekao je:

أَمْلِكُوا عَنِّي هَذَا الْغُلَامَ لَا يَهْدِيَنِي فَإِنِّي أَنفُسُ بِهِدَيْنِ يَغْنِي الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ عَنِ الْمَوْتِ لَيْلًا
يَنْقَطِعَ بِهِمَا نَسْلُ رَسُولِ اللَّهِ ص

„Zadržite mi ovog mladića da me ne slomi, jer zaista, ja ne dam da ova dva mladića budu ubijeni da se ne bi prekinuo rod Allahovog Poslanika.“

Ovo (zabrana učešća u boju) je bilo u vrijeme kada je imam Ali imao mnogo djece pa kako će dozvoliti da njih dvojica idu sa emevijskim ili sa ne emevijskim zapovjednikom u rat a tada nije imao osim njih dvojice druge djece ili je imao ali ne više.

Prema tome, sve što smo naveli dovodi nas do uvjerenja u neispravnost onoga što se tvrdi, tj. da su njih dvojica učestvovala u tadašnjim pohodima.

Imam Hasan, a.s., i opkoljenje Osmana

Neki od historičara su prenijeli: kada su pobunjenici opkolili Osmana, Zapovjednik vjernih, imam Ali je poslao svoja dva sina, Hasana i Husejna, da ga brane. Čak su rekli da je imam Hasan bio ranjen i zaliven krvlju stajao na vratima Osmanove kuće pogođen stjelama ljudi koji su gađali Osmana. Zatim su pobunjenici opkolili kuću i ubili Osmana. Došao je tada i imam Ali, tužan i potresen, pa je ošamario Hasana i Husejna udario po prsima, korio ostale predbacujući im što je Osman ubijen a oni stoje na vratima. Međutim, drugi historičari su to smatrali nevjerovatnim jer je Osmanov način života bio daleko od onoga što se pripisuje imamu Aliju i dvojici njegovih sinova. Isto tako je nevjerovatno da su oni zauzeli stav koji je oprečan stavu ostalih odabranih Poslanikovih ashaba i da su se razdvojili od njih. Ovi historičari, ako je uopće istina da je Hasan, a.s., branio Osmana, dodaju da je to samo da bi opravdao svoj i stav svog oca da ne treba dozvoliti prolijevanje Osmanove krvi, da ih zlonamjerni ne bi mogli optužiti ni za šta.

Sejjid Šerif el-Murteda izražava sumnju u to da je Zapovjednik vjernih poslao svoje sinove da brane Osmana, jer kaže: „Pa zaista ih je poslao – ako ih je ikako poslao – da spriječe gaženje njegove časti, namjerno ubistvo, zabranu hrane i vode njegovoj porodici i ženi. I nije ih poslao da oni spriječe traženje njegove smjene.“

Allame el-Hasani piše: „Nevjerovatno je da je imam Ali gurao Poslanikov mirisni cvijet u te sukobe da brane nepravednike, a on je taj koji je sebe i cijeli svoj život stavio na put istine, pravde i vraćanja prava potlačenih.“

Drugi istraživač misli: „Doista je halifa zaslužio da bude ubijen zbog svojih nedjela, a njegov ubica i oni koji su se bili složili s njegovim ubistvom su bili većina dobrih ashaba i nije moguće da su Hasan i Husejn stali protiv njih i sprječavali ih.“

Ovdje ćemo navesti nekoliko zapažanja:

- Ono što su ovi istraživači govorili da su dobri ashabi bili ubice Osmana ili su se složili s tim, tačno je, ali nema sumnje da su među njima bili i oni koji su ustali protiv Osmana kao što su Aiša, Zubejr, Talha i drugi, ne radi prava, već radi postizanja ovosvjetskih dobitaka, što su potvrdili i njihovi stavovi naspram vlasti imama Alija nakon što su mu bili dali prisegu poslije ubistva Osmana.

- Ono što je rečeno da je imam Ali udario Hasana i gurnuo Husejna u prsa je nešto što nije usaglašeno, jer je imam Ali u više prilika ponovio i utvrdio da ga ubistvo Osmana nije obradovalo niti ga je pogodilo. Također, on ne bi ni optužio Hasana i Husejna za propust u izvršenju njegove naredbe, jer su njih dvojica jedni od onih čiju je čistoću Svevišnji Allah izričito utvrdio, a i Poslanik, s.a.v.a., je ukazao na veličinu njihovih vrлина, uzvišenost njihovog ugleda i na svoju veliku ljubav prema njima.

- Što se tiče branjenja Osmana, imam Ali, a.s., iako nije uopće smatrao Osmanov hilafet zakonskim i bio je u potpunosti upoznat sa svim prijestupima i prekršajima koji su neprestano tekli iz vladajuće postavke, nije vidio da je taj ishitreni način najbolje i najdjelotvornije rješenje. Poznat

je njegov govor o Osmanu: „On je prisvajao, i to je radio ružno. Negodovali ste protiv toga i u tome ste počinili prijestup.“

Takav stav je imao zato što je znao da ubistvo Osmana u takvim uslovima i način na koji je izvršeno ne samo da nisu služili islamu već su mu mogli nanijeti i ogromnu štetu jer su otvorili priliku onima koji su imali neki interes i slijedili svoje strasti pa jedva čekali da iskoriste neznanje ljudi i podignu glas da traže Osmanovu krv.

Ako imam Ali nije želio da Osman bude ubijen na način na koji se to desilo, nije želio ni da to što ga brani stvori pogrešnu ili oprečnu sliku o njegovom stavu prema Osmanu. On je opominjao njegove prekršaje neposredno, a ponekad i posredno. Također, ponekad je odgovarao na pitanja ljudi o Osmanu jasno i izričito, a ponekad dvosmisleno ili u najmanju ruku na način da ne dozvoli da se zlonamjerni i oni koji jedva čekaju priliku pozovu na to i iskoriste ga.

Imam Ali nije mogao da šuti na sramotne prijestupe koji su dolazili iz krugova Osmana i njegovih pristalica, već je stalno glasno iznosio istinu i pokušavao u raznim prilikama savjetovati Osmana sve dok ga svojim ustrajavanjima nije toliko pritisnuo da mu je on naredio da izađe prema zemlji Jenbu'a. I Osman je otvoreno govorio imamu Hasanu da ne želi slušati savjete njegovog oca: „Kada god su se ljudi žalili na Osmana kod imama Alija, on bi svog sina Hasana poslao do njega, pa kada se to više puta ponovilo, Osman mu je rekao: 'Tvoj otac misli da niko ne zna ono što on zna. Mi bolje znamo šta radimo. Okani se više nas' i imam Ali nakon toga nije više slao svog sina ni za šta.“

Prema tome, postaje jasno da su Hasan i Husejn pomagali Osmanu po zapovijedi njihovog oca.

To je bilo u potpunosti u saglasnosti s njihovom linijom, koja je zapravo čista i ispravna linija islama, i to se ubraja u njihova velika žrtvovanja, a mnogo ih je bilo na putu ove vjere. Isto tako, to je jasan dokaz dalekovidnosti, preciznosti i dubine mišljenja.

Je li imam Hasan, a.s., ranjen prikom odbrane Osmana?

Ostala je jedna činjenica na koju trebamo ukazati, a to je da sumnjamo u ispravnost onoga što se spominje u nekim predajama, da je imam Hasan, a.s., prilikom odbrane Osmana ranjen. Jer iako je moguće da je imam Ali poslao svoja dva sina ili samo imama Hasana da brani Osmana, i moguće je da su oni došli do njega i nudili obavezu kojom ih njihov otac zadužio, malo je vjerovatno da je Osman to od njih i prihvatio. O tome postoji više predaja i ukazat ćemo na jednu: „Zatim je Ali pozvao svog sina Hasana i rekao mu: 'O, sine moj, idi do Osmana i reci mu: 'Otac mi je rekao da te pitam želiš li da ti pomognem?'“ pa je Hasan otišao do Osmana s porukom svog oca. Osman je na to uzvratio: „Ne, to ne želim. Jer sam zaista usnio Allahovog Poslanika i ...“ Hasan je ušutio, vratio se svom ocu i obavijestio ga o tome.“ Moguće je da je imam Hasan, a.s., pomagao u izbjavljenju nekih ljudi bez učestvovanja u sukobu, koristeći poštovanje koje je uživao kod ljudi. U jednom razgovoru koji se odvijao između njega i Mervana ibn Hakema rekao mu je: „Što nisi prolio krv onoga koji se u kući zaskočio na Osmana

pa ga zaklao kao što se kamila kolje? Ti si blejao poput ovce i prizivao nesreću i propast poput opake sluškinje. Što ga nisi branio rukom ili se borio strijelom? Doista su tvoji udovi drhtali, vid ti bio zamagljen pa si od mene tražio pomoć kao što rob traži od svog gospodara. Izbavio sam te od smrti i udaljio te od nje, a ti zatim huškaš Muaviju da mene ubije.“

Je li imam Hasan, a.s., bio jedan od Osmanovih sljedbenika?

Neki historičari su povezivali neke izmišljotine s imamom Hasanom. Jedna od njih je tvrdnja da je imam Hasan, a.s., „bio sljedbenik Osmana u najpreciznijem značenju ove riječi.“ Govorili su: „Možda je i pretjerivao u svojoj pripadnosti Osmanu – čak je jednom rekao svom ocu nešto što on nije volio. Prenosioci su prenijeli da je Ali prolazio pored svog sina Hasana koji je uzimao abdest pa mu rekao: ‚Upotpuni abdest, Hasane.‘ Hasan mu je odgovorio gorkim riječima: ‚Jučer ste ubili čovjeka koji je imao naviku upotpuniti abdest.‘ Ali je samo dodao: ‚Neka ti Allah odulji tugu za Osmanom.‘ U drugoj predaji od Belazurija stoji da je Hasan rekao: ‚Doista si ubio čovjeka koji je imao naviku upotpuniti abdest.‘“

U drugoj priči tvrde: „Hasan ibn Ali je rekao svom ocu: ‚O, Zapovjedniče vjernih, ja ne mogu pričati s tobom, i zaplakao, pa mu je Ali rekao: ‚Pričaj, nemoj cviliti poput žene.‘ Onda je Hasan nastavio: ‚Ljudi su bili opkolili Osmana pa sam ja tražio od tebe da se udaljiš od njih i odeš u Mekku sve dok Arapima ne dođu usjedilice njihovih snova. Ti si odbio i onda su ga ljudi ubili. Ja sam od tebe tražio da se udaljiš od ljudi... i danas sam tražio da ne dođeš u Irak jer se doista bojim za tebe da ćeš biti ubijen na mjestu gdje mnogi propadaju...“

Postoje još neke predaje koje sadrže slične stvari, ali istražitelj koji ih razmatra očima ispitivanja i analiziranjem nailazi na jasne nestabilnosti u njima, da ne govorimo o tome što ne posjeduju osnovne uvjete da bi ih se moglo prihvatiti ili uzeti kao dokaz i prema tome, na njih se ne možemo oslanjati, pored toga što drugi istraživači tvrde da je poznato da se ovaj razgovor odvio između Zapovjednika vjernih, imama Alija, i Hasana el-Basrija kada je Imam u Basri prolazio pored njega, a on uzimao abdest.

S velikom vjerovatnoćom pretpostavljamo da su oni koji su izmišljali potvore imali veliku ulogu u izmišljanju ovakvih predaja. Navest ćemo nekoliko zapažanja u vezi s njima.

- Kako možemo uskladiti ono što je rečeno i njihove riječi prije toga – da je Zapovjednik vjernih poslao imama Hasana i njegovog brata da brane Osmana i da je, saznajući za Osmanovu sudbinu, došao tužan i potresen i ošamario Hasana koji je bio obojen krvlju i gurao Husejnu u prsa, misleći da su njih dvojica napravili propust u izvršenju svoje obaveze... itd.?

- Doista, onaj koji istražuje sve stavove imama Hasana, vidi da on uvijek i uporno čuva leđa svome ocu, brani njegovo pravo i pobija tvrdnje njegovih protivnika, jurnuo je u strahote ratova u Bici na kamili i na Siffinu izlažući sebe velikim opasnostima da bi odbranio njega i njegove stavove, čak je imam Ali govorio: „Zadržite mi ovog mladića da mi kičmu ne slomi.“ Što se tiče njegove odbrane pitanja Ehli bejta i njihovog prava na hilafet, ne možemo ni nabrajati sve njegove stavove i riječi o tome, nego ćemo se zadovoljiti samo navođenjem nekih primjera koji ukazuju na to kako je branio stavove svoga oca:

- Preneseno je da je rekao:

إِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ عَمَدًا إِلَى هَذَا الْأَمْرِ وَهُوَ لَنَا كُلُّهُ فَأَخَذَاهُ دُونَنَا، وَجَعَلَا لَنَا فِيهِ سَهْمًا
كَسَهْمِ الْحِجْدِ، أَمَّا وَاللَّهِ لَثَبَمَنَّهُمَا أَنْفُسُهُمَا يَوْمَ يَطْلُبُ النَّاسُ فِيهِ شَفَاعَتَنَا

„Zaista su Ebu Bekr i Omer preuzeli hilafet, koji u potpunosti nama pripada, pa su umjesto nas uzeli i odredili za nas u tome udio kao udio za nanu u naslijeđu. Znaite, tako mi Allaha, rastužit će se njihove duše na Dan u kojem će ljudi tražiti naše zagovaranje kod Allaha.“

- U jednom govoru je rekao:

وَلَوْلَا مَدَدُ وَالْأَوْصِيَاءِ مِنْ وَلَدِهِ كُنْتُمْ حَيَارَى كَالْبَهَائِمِ لَا تَعْرِفُونَ قَرْضًا مِنَ الْفَرَائِضِ

„Da nije bilo Muhammeda, s.a.v.s., i njegovih nasljednika, vi biste bili zbunjeni ne poznavajući ni jednu obavezu od Božijih farzova...“ Ovo je rekao nakon što je nabrojao farzove, a jedan od njih je Ehli bejtov velajet.

- Govorio je:

فَإِنْ طَاعَتَنَا مَفْرُوضَةٌ - أَنْ كَانَتْ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ مَفْرُوضَةً قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ

... أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ

„Doista je pokornost nama obaveza jer je upoređena s pokornošću Allahu i Njegovom Poslaniku. Rekao je Svevišnji Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ ۖ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ

فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

O vjernici! Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i onim vašim ljudima koji vam zapovijedaju, a ako se u nečemu ne slažete, to Allahu i Poslaniku prepustite, ako u Allaha i Onaj Svijet vjerujete! (En-Nisa, 59.)

- Zaista Allahovo čišćenje imama Hasana, što je izričito naglašeno u ajetu o čišćenju i Poslanikovim predajama o njemu, zatim ono što je poznato od njegovih moralnih vrlina i plemenitih osobina, odbacuju sve ono što se povezuje s njim od stavova i riječi koje su u suprotnosti s osnovnim pravilima velike islamske učtivosti i ljudske pohvalne čudi, a posebno prema njegovom ocu o kojem je on prije nego bilo ko drugi znao riječi Božijeg Poslanika koje glase: وَالْحَقُّ مَعَهُ كَيْفَ مَا دَارَ „Zaista je Ali uz istinu i istina je uz njega. Kreći s njim gdje god on kreće.“ Pa kako je onda moguće ono što mu se pripisuje, prema čemu imaju odbojnost čak i obični ljudi, a kamoli jedan od pet članova obuhvaćenih pod ogrič i najslikniji Poslaniku po izgledu, ponašanju, upućenosti, ophođenju i govoru?

- Kako

- Ako je on bio Osmanov pristalica u najužem značenju te riječi, to znači da je on prihvatao sve Osmanove postupke i ponašanje koji su bili oprečni Božijoj Knjizi i Poslanikovom sunnetu, a to je nešto što se ne pretpostavlja u vezi s njim, jer on je taj koji u svom određenju politike kaže: „Doista, jedno od održavanja prava živih je da budu iskreni prema vladaru dok je on iskren prema svom narodu, ali da mu se usprotive kada on zastrani s pravog puta.“ Očito je da su Osman i njegovi namjesnici bili jedan od najjasnijih primjera ovih njegovih riječi, kao što su priznali isti oni koji su tvrdili da je imam Hasan, a.s., bio pripadnik Osmanove struje.

- Što se tiče predaja u kojima se tvrdi da je imam Hasan tražio od svog oca da napusti Medinu, to ni u kom slučaju nije ispravan stav jer su Talha, Zubejr i njima slični pohlepnici jedva čekali ovakvu priliku; isto tako, narod u takvim teškim okolnostima ne bi dozvolio imamu Aliju da napusti Medinu, a to su bili isti ljudi koji su ga nekoliko dana pratili iz mjesta u mjesto sve dok mu nisu dali prisegu.

Imam Hasan, a.s., u vrijeme alevijske vlasti

Prisega za hilafet Zapovjedniku vjernih

Svi muslimani su žudno iščekivali ko će naslijediti Osmana kada se njegova vladavina okonča njegovim ubistvom ili smjenom, a više osoba je željelo to mjesto. Neki od njih su bili oni koji su produbljivali posljedice dešavanja, proširivali njihov djelokrug i rasplamsaloj vatri dodavali gorivo, kao što su bili Talha, Zubejr i Aiša. Talha je najviše žudio za tim, što ga je dovelo do toga da nije imao strpljenja da sačeka ishod tih dešavanja, nego je prije vremena uzeo sebi mjesto koje mu je vrijeme obećavalo pa je zauzeo državnu blagajnu i predvodio namaz ljudima dok je Osman još bio živ i opkoljen u svojoj kući.

Nema sumnje da su ostala četverica od šesterice članova šure imali veće prilike za hilafet u odnosu na ostale. Alijeva prilika je bila najveća: njemu su se obraćali ljudi iz Medine i izvan nje, čak ga ni pobunjenici nisu zamijenili ni s kim jer su znali da će on ostvariti ciljeve zbog kojih su oni ustali i znali su u isto vrijeme da se Talha i Zubejr nisu rasrdili radi pravde i Allaha te da se njih dvojica ne razlikuju od Osmana i njegove družine, što se i potvrdilo kroz njihove stavove prema Osmanu u danima koji su prethodili njegovom ubistvu.

Belazuri je u knjizi Ensabu-l-enšaf zabilježio: „Ali se, nakon što je izgubio nadu da će popraviti stvari između dvije sukobljene strane, držao svoje kuće. Kada je Osman bio ubijen i ljudi završili s njim te shvatili da im je potreban imam oko kojeg se trebaju okupiti, svi su žurno došli do Alija. Govorili su: ‘Doista je naš zapovjednik Ali ibn ebi Talib’, sve dok nisu ušli u njegovu kuću i rekli mu: ‘Pruži ruku da ti dadnemo prisegu’, kad im je rekao: ‘To ne trebate odlučiti vi, nego samo učesnici Bedra. S kim god učesnici Bedra budu zadovoljni, on je halifa.’ Kad su to čuli, niko od učesnika Bedra nije ostao da nije došao Aliju s riječima: ‘Ne vidimo da je iko preči od tebe za hilafet, o, Ebu Hasane.’“

Taberi u trećem dijelu svoje Historije bilježi: „Ashabi Allahovog Poslanika su nakon Osmanovog ubistva došli kod njega. Govorili su: ‘Ljudi moraju imati imama, a danas ne vidimo nikoga prečeg od tebe za to.’ Odgovorio im je: ‘Nemojte to činiti, jer zaista je bolje da ja budem pomoćnik nego da budem zapovjednik.’ Onda su mu opet rekli: ‘Ne, tako nam Allaha, nećemo odustati sve dok tebi ne damo prisegu.’ i bili uporni sve dok on nije pristao. Međutim, postavio je uvjet da to mora biti u džamiji i da svi budu zadovoljni time.’“

U trećoj predaji stoji: „On je uporno odbijao prisegu uprkos velikom navaljivanju ljudi pa su tražili pomoć od Aštara da ga uvjeri. Aštar je bio na čelu delegacije Kufe. Rekao mu je: ‚Pruži ruku da ti damo prisegu‘, ali on je odbio, a Aštar je navaljivao i plašio ga smutnjom ukoliko on bude i dalje ostajao na svom. Bio je uporan sve dok ga nije ubijedio, pa su velikani dali prisegu, a zatim su nagnuli ljudi sa svih strana. Zubejr je ustao, zahvalio Allahu veličajući Ga i rekao: ‚O, ljudi, doista je Allah odobrio za vas odluku šure pa je time odstranio strasti. Mi smo se posavjetovali pa smo odabrali Alija i vi mu dajte prisegu.“

U knjizi El-Imame ve-s-sijase se prenosi od Ebu Sevra da je rekao: „Kada je bila prisega nakon Osmanovog ubistva, izašao sam za Alijem, a ljudi su bili oko njega i davali mu prisegu pa je ušao u jedno dvorište plemena Beni Mazin. Odveli su ga do neke palme i spriječili me da dođem do njega. Gledao sam kako se ruke ljudi koji su mu davali prisegu ne sklanjaju s njegovog ramena i ruku. Onda su ga odveli u časnu džamiju, a prva osoba koja se popela na minber bio je Talha. Dao je prisegu svojom rukom, ali prsti su mu bili nepokretni. Neki od prisutnih su to uzeli za loš predznak i govorili su: „Tako nam Allaha, ovo se neće završiti dobrim. Zatim su mu Zubejr, Poslanikovi ashabi i svi muslimani u Medini dali prisegu.“

Imam Ali je opisao stav muslimana prema sebi i njihovo uporno traženje da prihvati hilafet u poznatom govoru zvanom Šikšikije, gdje kaže:

فَمَا رَاعِنِي إِلَّا وَ النَّاسُ رَسَلُ إِلَيَّ كَعُزْفِ الضَّبُعِ يَنْتَالُونَ عَلَيَّ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ حَتَّى لَقَدْ وُطِئَ
الْحَسَنَانِ وَ شُقَّ عِظْفَايُ مُجْتَمِعِينَ حَوْلِي كَرَبِضَةِ الْغَنَمِ فَلَمَّا نَهَضْتُ بِالْأَمْرِ نَكَتَتْ طَائِفَةٌ وَ
مَرَقَتْ أُخْرَى وَ فَسَقَ آخَرُونَ كَأَنَّهُمْ لَمْ يَسْمَعُوا اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى يَقُولُ

„Ustremiše se prema meni sa strana svih, poput grive hijene, tako silno da su prignječili Hasana i Husejna i razderali mi oba kraja ogrtača na plećima. Okupili su se oko mene poput stada ovaca i koza. Kada uzeh uzde vođstva državnog, jedna se stranka otcijepi, druga posta neposlušna, dok ostatak započe djelovati nezakonito, kao da nisu čuli riječi Božije:

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

Što se tiče tog života budućeg, Mi ga darujemo onima koji ne traže da se uznose na Zemlji, niti da uz to šire pokvarenost; jer budućnost pripada onima koji su svjesni Boga.(El-Kasas, 83)“

U nastavku govora opisao je svoj stav o hilafetu:

أَمَّا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ- لَوْ لَا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ- وَ مَا
أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ- أَلَّا يُقَارُوا عَلَى كِطَّةٍ ظَالِمٍ وَ لَا سَعْبٍ مَظْلُومٍ- لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا-
وَلَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسٍ أَوْلَاهَا- وَ لَأَلْقَيْتُمْ دُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَزْهَدَ عِنْدِي مِنْ عَقْطَةِ عَنَزٍ

„Pripazite, tako mi Onog Koji rascjepljuje zrno i stvara bića živa, da mi ne dođoše ljudi, i da dokaz nije bio upotpunjen pomagačima, i da Allah nije uzeo zavjet od učenih da neće pristati na proždrljivost tlačitelja i glad tlačениh, zbacio bih uže hilafeta na njegova pleća i postupao bih s posljednjim jednako kao i s prvim. Vidjeli biste onda da u pogledu mome ovaj svijet vaš nije bolji od kihanja koze.“

Prihvatanjem prisege on je izabran kao halifa, nakon što je vidio da nema drugog izlaza u okolnostima punim smutnji i razilaženja, a to je bilo tri ili pet dana poslije Osmanovog ubistva. Svi muhadžiri, ensarije i delegacije iz tri glavna područja koji su došli u Medinu dali su mu prisegu i nije zaostao niko od Kurejšija osim rijetkih, među kojima su bili Mervan ibn Hakem, Sa'd ibn ebi Vekkas i Abdullah ibn Omer.

Nije čudno od Mervana ibn Hakema i emevija što su se ustegli dati prisegu Aliju jer su ga mrzili, kao što je to jasno svakom istraživaču povijesti emevijske porodice s Hašimidima i ostalim nosiocima odgovornosti.

Što se tiče S'ada ibn ebi Vekasa, on se nadao hilafetu za sebe i da mu je pošlo za rukom, on ne bi propustio priliku. Možda je bio počeo razmišljati o tome kada ga je Omer stavio u krug ljudi među kojima se kreće hilafet i dao mu više nego što je zaslužio jer nije vjerovatno da je prije toga o tome razmišljao ili pomislio da će ga muslimani nekada staviti pored Alija. Međutim, kada je vidio da su se ljudi okrenuli čak i od Talhe i Zubejra, a oni su bili istaknutiji od njega i imali su neko mjesto među Poslanikovim ashabima u dva velika područja, Kufi i Basri, on se nije usudio tražiti ga za sebe, već se zadovoljio time da se skloni i ne dadne prisegu Aliju solidarišući se s emevijama s kojima je imao srodstvo s majčine strane. Bio im je naklonjen i nikada nije zauzeo protivnički stav prema njima, čak ni nakon što ga je Osman smijenio s mjesta namjesnika Kufe i na to mjesto postavio svog brata Velida.

Zapovjednik vjernih je znao za njegov stav isto kao što mu je bio poznat stav emevija i to kako će se odnositi prema njemu Talha, Zubejr i većina Kurejšija. Imam je opisao njihov odnos prema njemu nakon prisege:

„Bože moj, tražim pomoć Tvoju protiv Kurejša i onih koji im pomažu, jer su prekinuli rodbinske veze moje i izvrnuli zdjelu moju... I uvjerih se da nemam ni pomagača, ni branitelja, ni saradnika, osim članova porodice moje.“ A drugom prilikom je rekao: „Šta je između mene i Kurejša? Boga mi, borio sam se s njima kada su bili poricatelji Istine i borit ću se s njima kada budu zavedeni. Bit ću za njih isti danas kakav sam bio jučer.“

Kako god da je bilo, S'ad ibn ebi Vekas je bio pozvan na davanje prisege, ali se sustegao zbog solidarnosti s emevijama, a Zapovjednik vjernih ga je ostavio i nije dopustio revolucionarima da upotrijebe nasilje prema njemu. Kada je Abdullah ibn Omer bio pozvan na davanje prisege i sustegao se, imam Ali je tražio od njega jamca da ne učestuje ni s kim u nekoj radnji protiv njega, a kada se sustegao od davanja jamca, ostavio ga je i rekao je ljudima: „Pustite ga, ja sam njegov jamac.“ Onda se okrenuo njemu i rekao: „Idi, jer doista ne poznajem te, ni kao dijete ni kao odraslog, nikako drukčije osim po lošem moralu.“ Kada je završena prisega, od prvog dana Zapovjednik vjernih se posvetio tome da koristeći sve svoje mogućnosti popravi ono što je na svim poljima vlasti pokvarila Osmanova družina. Jer ta je družina ostavila sve državne organe opuštene u svim pokvarenostima i raspadu i vidio je da mu je obaveza pristupiti po stepenu neophodnosti rješavanja zatečenih problema zbog kojih su ljudi bili srditi. Na čelu tih problema je bilo pitanje namjesnika, koje je izazvalo pobunu protiv ubijenog halife i koštalo ga života, a zatim ostali problemi koje je smatrao

važnijim i od veće koristi za ljude. Sve to ga nije spriječilo da obrazloži politiku koju će voditi u svom mandatu.

Ubrzo nakon preuzimanja hilafeta popeo se na minber da javno obznani ljudima okupljenim u džamiji ukidanje nekih od praksi uvedenih kroz prethodnih dvadeset ili više godina, jer je bio siguran da je Omer, kada je podijelio fej' na osnovu položaja ljudi i dužine njihovog islama, više imao u vidu svoju ličnu korist nego islamske odredbe, i da se Osman ibn Affan, kada je dozvolio svojoj porodici da se poigravaju s fej'om i šire nered po Zemlji, odazvao samo svojoj džahilijetskoj pristrasnosti i emevijskom duhu neprijateljstva prema islamu, premda islam ne da nikom nešto na račun drugih.

Imam Alijevo traženje pomoći od Kufljana

U vrijeme kada se imam Ali spremao za suočavanje s Muavijom, odlučan da riješi problem nakon što je obznanio nepokornost i odbio davanje prisege, odjednom se iznenadio viješću o pobuni nekih stanovnika Mekke koji su tražili Osmanovu krv huškanjem Talhe, Zubejra i Aiše i njihovih emevijskih pristalica. Pobojao se razdora među muslimanima, smatrajući da je opasnost od njih veća nego od Muavije, a zlo im je jače od njegovog, i pobojao se da će se ove smutnje, ukoliko ih ne preduhitri gašenjem tog plama, uskoro proširiti, a nepokornost i razilaženja umnožiti. Spremio se da krene prema njima, a odabrani ostatak muhadžira i ensarija su mu pritekli u pomoć žurno krenuvši da stignu do pobunjenika prije negoli uđu u neki grad pa naprave nered u njemu. Kad su stigli u Rebde, saznali su kako su ovi otišli u Basru i šta su tamo napravili. Imam Ali se zadržao nekoliko dana u Rebdi da se organizuje, a poslao je izaslanika narodu Kufe tražeći pomoć da ga podrže i ustanu da zajednički ugase vatru smutnje. Za ovu misiju odredio je Muhammeda ibn ebu Bekra i Muhmmeda ibn Džafera te uputio po njima pismo sljedećeg sadržaja: „... Zaista sam između gradova vas odabrao i zbog onoga što se desilo tražio pomoć od vas pa budite Božijoj vjeri pomoć i podrška. Pomozite nam i krenite prema nama. Popravljanje je to što želimo, da ummet ponovo postane braća i ko to voli i želi – on voli istinu, a ko to mrzi – mrzi istinu i previdi je.“ Izaslanici su pokazali pismo imama Alija Ebu Musau Eš'eriju, namjesniku Kufe, ali nisu vidjeli kod njega neku pozitivnu reakciju, nego su vidjeli da on oslabljuje odlučnost ljudi i sprječava ih da se odazovu halifinom pozivu, a svoj inat opravdavao je riječima: „Tako mi Boga, još uvijek je Osmanova prisega na mom vratu i vratu vašeg poglavara, pa ako nema drugog izlaza osim ratovanja, nećemo ratovati ni protiv koga dok on ne završi s ubicama Osmana...“ Imam Ali je poslao trećeg izaslanika do Ebu Musa Eš'erija, a on je bio Hašim el-Mirkal, poslavši po njemu pismo u kojem je napisao: „Ja sam Hašima uputio da pokrene muslimane koji su oko tebe prema meni pa pošalji narod jer zaista te nisam postavio kao namjesnika osim da budeš jedan od mojih pomagača na putu istine.“ Međutim, Ebu Musa Eš'eri i dalje je bio ustrajan u svojoj nepokornosti pa je Hašim poslao pismu imamu Aliju u kojem ga je obavijestio o svom neuspjehu u izvršenju obaveze i nemoći izaslanstva.

Slanje imama Hasana

Nakon što je imam Ali vidio ustrajnost Ebu Musa Eš'erija i neuspjeh njegovih izaslanika, poslao je svog sina Hasana i uz njega Ammara ibn Jasira i po njima uputio pismo kojim je smijenio Ebu Musa Eš'erija s položaja i odredio na njegovo mjesto Kareze ibn Ka'ba. U pismu stoji: „... a zatim sam odlučio da te sklonim s tog mjesta u kojem Svevišnji Allah nije za tebe ostavio udio koji će te spriječiti da odbiješ moju zapovijed, i poslao sam Hasana ibn Alija i Ammara ibn Jasira da pokrenu narod, i poslao sam Kareze ibn Ka'ba kao namjesnika za taj grad pa se skloni s našeg mjesta, neka si pokuđen i protjeran, jer ako to ne budeš učinio, zaista sam mu naredio da te zbaci.“

Imam Hasan, a.s., je stigao u Kufu pa su se ljudi okupili oko njega u grupama izražavajući svoju pokornost i poslušnost njemu i pokazujući mu ljubav i iskrenost. Imam je obznanio smjenu nepokornog namjesnika s njegovog položaja i imenovanje Kareze na njegovo mjesto. Međutim, Ebu Musa je uporno ustrajavao na svom stavu pa je išao do Ammara ibn Jasira da razgovara s njim o pitanju Osmana, ne bi li našao u njegovom govoru neki otvor kojim bi ga optužio za ubistvo Osmana i to uzeo kao sredstvo za odgovaranje naroda od pomaganja imamu Aliju pa mu je rekao: „O, Ebu Jakzane, jesi li ti napao s onima koji su napali zapovjednika vjernih, pa se smjestio s pokvarenjacima?“ Ammar mu je odgovorio: „Nisam to učinio niti me taj događaj pogodio.“

Imam Hasan, a.s., je shvatio njegov cilj pa je prekinuo raspravu i rekao mu: „O, Ebu Musa, zašto odgovaraš narod od nas?“ i prišao mu da razgovara, blago i s mehkocom, ne bi li od njega otklonio duh zla i prkos riječima: „O, Ebu Musa, tako mi Allaha, nismo željeli ništa osim da popravimo stanje, a čovjek poput Zapovjednika vjernih nema bojazni ni od čega“, da bi mu Ebu Musa rekao: „U pravu si, neka su mi otac i majka žrtva za tebe, međutim, u čovjeka s kojim se savjetuješ moraš imati povjerenje.“ Imam Hasan, a.s., je potvrdio i Ebu Musa je nastavio: „Čuo sam Allahovog Poslanika kako govori: ‚Doista će biti smutnje: u to vrijeme je bolji onaj koji sjedi od onoga koji stoji, a onaj koji stoji je bolji od onoga koji hoda i onaj koji hoda je bolji od onoga koji jaše.‘ Zaista nas je Allah učinio braćom i zabranio nam naše imetke i krv pa je rekao:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ
مِّنْكُمْ ۚ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

O, vjernici! Ne jedite imetke jedan drugome na nepošten način! Ali neka bude među vama trgovine na zadovoljstvo obostrano! I među se se ne ubijajte! Allah je doista prema vama samilostan. (En-Nisa, 29) I rekao je:

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمَّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا

A ko ubije vjernika hotimice, Džehennem mu je kazna.‘ (En-Nisa, 93) Zatim ga je Ammar upitao: „Jesi li ti ovo čuo od Allahovog Poslanika?“ Ebu Musa je rekao: „Jesam, i evo moja ruka za ono što sam rekao.“ Ammar

se onda obratio ljudima: „*Doista je Allahov Poslanik ovim riječima mislio na Ebu Musaa: on je kada sjedi bolji nego kada stoji.*“

Imam Hasan, a.s., je održao govor: „O, ljudi, već ste čuli za polazak Zapovjednika vjernih, Alija ibn ebi Taliba, i čelnika Arapa, i čuli ste kako su Talha i Zubejr nakon što su dali prisegu pregazili dati zavjet i povelu Aišu u rat, a znate da slabost žena i krhkost njihovog mišljenja vodi ka propasti i da je zbog toga Svevišnji Allah učinio muškarce čuvarima žena. Tako mi Allaha, ako mu niko od vas ne pomogne nadam se da će mu dovoljna pomoć biti od muhadžira i ensarija koji su krenuli s njim. Pomozite Allaha, On će vama pomoći.“

Ebu Musa je ostao uporan u svom stavu obeshrabrujući narod i pozivajući ih da ostanu i da ne pomažu imamu Aliju. Imam Hasan, a.s., ga je korio: „Udalji se od naše stvari, čovječe! Odmakni se od našeg minbera, o, ti bez porijekla.“ Imam se opet obratio ljudima: „Ljudi, odazovite se pozivu vašeg zapovjednika i krenite prema svojoj braći jer doista, bit će i mimo vas onih koji će krenuti. Tako mi Allaha, ako razboriti preuzme vlast, to je bolje za danas i za sutra, a bolje je i za kraj. Pa odazovite se našem pozivu i pomozite nam u onom što je i nas i vas zadesilo. Zaista Zapovjednik vjernih kaže: „Doista sam izašao na ovo putovanje, ili sam tlačitelj ili potlačeni, da podsjetim na Allaha čovjeka koji drži do Božijeg prava da krene, pa ako budem obespravljen, neka mi pomaže, a ako budem tlačitelj, neka me kazni. Tako mi Allaha, Talha i Zubejr su bili prvi koji su mi dali prisegu i prvi koji su me iznevjerili, pa jesam li ja prisvojio neki imetak ili izmijenio neki propis? Pa krenite i naređujte dobro, a odvrćajte od lošeg.“

Ljudi su mu se odazvali na poslušnost i pokornost, ali bilo je i svojeglavih. Malik el-Ešter je smatrao da stvar neće biti sređena dok Ebu Musaa ne izbace poniženog i pregaženog pa je krenuo s grupom saplemenika i opkolili su palaču te protjerali Ebu Musaa iz nje. Dotle se imam Hasan, a.s., spremao na put i kada je bio spreman, obratio se ljudima ovim riječima: „O, ljudi, doista sutra krećem, pa ko od vas želi sa mnom, neka krene na konju, a ko hoće, može ići i vodenim putem.“

Masa naroda se odazvala Imamovom pozivu pa kada je to Kajs ibn S'ad vidio, obuzela ga je radost i spjevao je sljedeći stih: „Neka Allah nagradi Kufljane danas pobjedom. Oni su se odazvali pozivu ne obraćajući pažnju na razočarenje onih koji su ostali. I rekli su da je Ali najbolji čovjek koji je hodao bos ili obuven. Odabrali smo ga na mjesto dvojice prekršitelja zavjeta. A njih dvojica su namjerno pokazali Poslanikovu suprugu na kamili koju je vodio gonič deva.“

U Kufi je odjeknuo poziv za kretanje u boj i krenulo je više hiljada ljudi, a na njima se vidjelo zadovoljstvo jer su išli i bili pod komandom imama Hasana. Stigli su do područja Zi-Kar gdje su se sastali s imamom Alijem koji se tamo bio ulogorio i koji se obradovao uspjehom svog sina i zahvalio mu se za njegov trud i zalaganje.

Susret dvije strane u Basri i obraćanje imama Hasana

Jedinice imama Alija su krenule iz Zi-Kara i zaustavile se u mjestu Ez-Zavije. Zapovjednik vjernih je poslao izaslanika do Aiše da je pozove na sprječavanje krvoprolića i ujedinjenje riječi muslimana. Također je poslao pismo Talhi i Zubejru u kojem ih je pozvao na složenost i odbacivanje razdora. Međutim, niko od njih se nije odazvao na poziv istine i ustrajali su na pružanju otpora i sukobu s imamom Alijem.

Abdullah ibn Zubejr je bio najžešći u poticaju smutnje i krvoprolića. On je upropastio sve što je Zapovjednik vjernih bio obezbijedio da ostvari mir. Držao je govor skupinama stanovnika Basre i pozivao ih u boj. U njegovom govoru stoji: „O, ljudi, zaista je Ali ibn ebi Talib ubio pravednog halifu Osmana, opremio vojsku i krenuo prema vama da vas savlada i preuzme vaš grad, pa budite muškarci i tražite osvetu svog halife, čuvajte svoju čast i borite se braneći svoje žene, djecu, ugled i rod. Želite li da stanovnici Kufe uđu u vaš grad? Rasrdite se, doista ste postali meta srdžbe i borite se, a doista ste napadnuti, znajte da Ali ne vidi sa sobom u vlasti nikoga osim sebe. Tako mi Boga, ako vas pobijedi, upropastit će vam i vjeru i dunjaluk.“ Govor Zubejrovog sina je stigao do Zapovjednika vjernih pa je podstakao svog sina Hasana da mu odgovori. Imam Hasan, a.s., je ustao držeći govor. Zahvalio se Svevišnjem Allahu, veličao Ga, a potom rekao: „Stigao je do nas govor Zubejrovog sina o mome ocu i njegova riječ o njemu da je on ubio Osmana. O, skupino muhadžira, ensarija i ostalih muslimana, vi znate Zubejrove riječi o Osmanu, kakvo mu je ime bio nadjenuo, kojim riječima ga je bio oklevetao i znate da je Talha učvrstio svoju zastavu u Osmanovoj riznici dok je ovaj još bio živ, pa kako onda oni imaju pravo da optužuju mog oca za njegovo ubistvo i kude ga? Da smo htjeli o njima pričati, to bismo i učinili, a što se tiče njegovih riječi da je Ali prisvojio vlast i da je najveći dokaz njegovog oca njegova tvrdnja da je dao prisegu svojom rukom, ali srcem nije prihvatio, pa ipak on je priznao da je dao prisegu, ali je tvrdio da je to bilo formalno, pa neka za svoju tvrdnju donese dokaz i kako li to on može utvrditi? Što se tiče njegovog čuđenja zbog dolaska stanovnika Kufe prema stanovnicima Basre, pa kako se čudi zbog dolaska sljedbenika istine sljedbenicima neistine? Što se tiče Osmanovih pristalica, mi s njima nemamo ni rata ni boja, ali borit ćemo se protiv žene na kamili i njenih sljedbenika.“

Imam Ali u Kufi nakon Bitke na kamili

Nakon što se završila borba u Bici na kamili, Zapovjednik vjernih se mjesec dana zadržao u Basri, zatim je napustio i krenuo prema Kufi ostavljajući Abdullaha ibn Abbasa kao namjesnika. Nekoliko mjeseci je boravio u Kufi prije nego što je krenuo prema Siffinu u borbu protiv nepravednika (Muavije i njegovih pristalica). U toku boravka u Kufi odredio je dužnosti

svojih namjesnika, rasporedio državne organe i razmjenjivao pisma s Muavijom i ostalim pobunjenicima protiv njegovog hilafeta.

Govor imama Hasana

Allame el-Medžlisi prenosi iz knjige El-Aded predaju u kojoj se ukazuje na to da su neki stanovnici Kufe optužili imama Hasana za slabost moći dokazivanja i nesposobnost u govoru. Moguće je da se ova predaja odnosi na ovaj period.

Kada je imam Ali čuo za te potvore, pozvao je svog sina Hasana da održi Kufljanima govor kojim će pobiti sve te tvrdnje. On se odazvao očevom pozivu i velikoj skupini Kufljana održao rječit govor od kojeg navodimo jedan dio: „Ljudi, zapamtite od vašeg Gospodara:

أَيُّهَا النَّاسُ اعْقِلُوا عَنْ رَبِّكُمْ
إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ ۗ
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Allah je zbilja odabrao Adema i Nuha i porodicu Ibrahimovu i porodicu Imranovu nad ostalim svjetovima. Sve je to loza jedna od druge! A Allah sve čuje i On sve zna. (Ali Imran, 34)

فَخَٰنُ الذَّرِّيَّةِ مِنْ آدَمَ وَالْأُسْرَةِ مِنْ نُوحٍ وَالصَّفْوَةِ مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَالسَّلَالَةَ مِنْ إِسْمَاعِيلَ وَآلٍ
مِنْ مُمَدِّصَ ۚ نُنْ فِيكُمْ كَالسَّمَاءِ الْمَرْفُوعَةِ وَالْأَرْضِ الْمُدْحَوَةِ وَالشَّمْسِ الصَّاحِيَةِ وَالشَّجَرَةِ
الرَّيْتُونَةِ لَا شَرَفِيَّةَ وَلَا غَرِيَّةَ الَّتِي بُورِكَ زَيْتُهَا النَّبِيُّ أَصْلُهَا وَعَلَىٰ قَرْعِهَا وَ ۚ وَاللَّهُ ثَمَرَةُ تِلْكَ
... الشَّجَرَةِ فَمَنْ تَعَلَّقَ بِبَعْضِنِ مِنْ أَعْصَانِهَا نَجَا وَمَنْ كَلَّفَ عَنْهَا فَإِلَى النَّارِ هَوَىٰ

Mi smo loza od Adema, porodica od Nuha, odabrani od Ibrahima, potomstvo od Ismaila, porodica od Muhammeda. Mi smo među vama kao uzdignuto nebo, prostrana zemlja, otvoreno sunce i kao maslinovo stablo, ni istočno ni zapadno, čije je ulje blagoslovljeno, Poslanik mu je korijen, Ali grane, a mi smo, tako mi Allaha, plodovi tog stabla. Onaj ko se bude vezao za grane njegovih grana, izbavio se, a onaj koji zaostaje za njima, obrušit će se u vatru.“ Kada je završio s govorom, Zapovjednik vjernih je izašao na minber i rekao:

يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَثَبَّتَ عَلَى الْقَوْمِ حُجَّتَكَ أَوْجَبَتْ عَلَيْهِمْ طَاعَتَكَ فَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَكَ

„O, sine Allahovog Poslanika, utvrdio si svoj dokaz protiv njih i obavezao si ih na pokornost tebi pa teško onome ko ti se bude suprotstavio.“

Priprema imama Alija za borbu protiv Muavije

Kada su se svi putevi kojima je imam Ali išao s ciljem uspostavljanja mira završili neuspjehom zbog upornog Muavijinog ustrajavanja na ratovanju protiv zakonite vlasti, rušenju islamskog hilafeta, vraćanju džahilijetskih ideala i pokretanju vojske prema Siffinu i zauzimanju Eufrata, Zapovjednik vjernih se spremio za boj i pozvao je muhadžire i ensarije koji su mu pohitali u pomoć pa im rekao: „Doista, vi ste blagoslovljenog mišljenja, velike suzdržljivosti, istinitog govora, časnih djela i zapovjedi, željeli bismo krenuti prema našim neprijateljima, ukažite nam na vaše mišljenje o tome.“ Veliki broj islamskih ličnosti, kao Ammar ibn Jasir, Sehl ibn Hunejf, Malik el-Ešter, Kajs ibn Sa'd, 'Adi ibn Hatem, Hašim ibn 'Utbe, krenuli su da bi pokazali svoju podršku imamu Aliju u polasku i suprotstavljanju neprijateljima.

Imam Hasan, a.s., je održao važan govor u kojem je rekao: „Sva hvala pripada Allahu, nema boga osim Njega, Jedini bez suparnika, i veličam Ga kako Mu dostoji. Doista, Allahova prava nad vama su toliko velika i blagodati Njegove su vam tako savršene da se ne mogu obuhvatiti spominjanjem, ne može se dostojno zahvaliti na njima niti ih opisati ili pohvaliti, a mi smo se rasrdili radi Allaha i zbog vas. On nas je počastio onim što Mu dolikuje, da zahvalimo na Njegovim milostima, kušnjama i blagodetima govorom u kojem će se ka Njemu uzdići zadovoljstvo, raširiti se dobročinstvo iskrenosti, Svevišnji Allah će potvrditi naš govor, a mi ćemo zaslužiti još više od našeg Gospodara govorom koji će se uvećavati, a neće nestati. Doista, ni jedan narod se nije okupio oko jedne stvari, a da im se ona nije učvrstila i ojačao čvor, pa okupite se u borbi protiv našeg neprijatelja Muavije i njegovih vojnika, jer on je zaista stigao. I nemojte jedan drugog obeshrabrivati jer doista obeshrabrivanje prekida najdublja čuvstva. Zaista, smjelost naspram kopalja spas je i zaštita, jer doista ni jedan narod nije ojačao, a da Svevišnji Allah nije otklonio od njih mahane, zaštitio ih od žestine poniženja i uputio ih u znamenitosti vjere.“ Zatim je recitovao stih: „Što se tiče mira – dobiješ od njega ono čime si zadovoljan, a rat – od njegovih prijatnih ukusa dovoljno ti je samo nekoliko gutljaja.“

Ovaj njegov rječiti govor pun je poziva na jedinstvo i međusobno pomaganje u borbi protiv nepravednih pobunjenika. Narod se odazvao njegovom pozivu i požurili su u pomoć pravu i odbrani časne vjere.

U Bici na Siffinu

Dvije vojske su se sastale na Siffinu. Imam Ali je više puta pokušao da spriječi izbijanje rata s Muavijom. Međutim, ti pokušaji nisu završili s uspjehom. To je primoralo imama Alija da uđe u vrtlog rata koji je trajao više mjeseci, u kojem su zbog Muavijine čežnje za vlašću više hiljada muslimana i vjernika bili žrtve. Imam Hasan, a.s., je imao značajnu ulogu u Bici na Siffinu. Historičari su prenijeli: kada je imam Ali ibn ebi Talib rasporedio svoju vojsku, desno krilo je stavio pod komandu imama Hasana, njegovog brata imama Husejna, Abdullaha ibn Džafera i Muslima ibn Akila. U to vrijeme Muavija je htio da ispita imama Hasana te je poslao do njega

Ubejdullaha ibn Omera da izazove kod njega želju za hilafetom i da ga prevari da ostavi svog oca. Ubejdullah je otišao do njega i rekao mu: „Treba mi nešto od tebe.“ Imam Hasan, a.s., ga je pitao: „Šta želiš?“ i Ubejdullah mu je rekao: „Tvoj otac je prestrašio Kurejšije od prvog do posljednjeg i oni su ga uzeli kao neprijatelja. Želiš li ti da ga zamijeniš, a da ti mi prepustimo ovu vlast?“ Imam Hasan, a.s., mu je odlučno odgovorio: „Nikada, tako mi Allaha, to neće biti“, pa dodao: „Boga mi, kao da te gledam kako si pao ubijen, danas ili sutra. Znaj da ti je doista šejtan uljepšavao tvoje stanje i varao te sve dok te nije uvjerio da si uljepšan lijepim moralom, ali žene stanovnika Šama vide tvoj stav, a uskoro će te Allah spustiti na zemlju i oborit će te ubijenog licem prema tlu.“

Ubejdullah se vratio do Muavije razočaran, klonuo i poražen u svom zadatku i obavijestio ga o riječima imama Hasana. Muavija je samo kratko prokomentarisao: „Doista je on sin svog oca.“ Ubejdullah je tog dana izašao na bojno polje boreći se na strani Muavije i ubrzo ga je ubio čovjek iz plemena Hamdan. Imam Hasan, a.s., je prolazeći kroz bojno polje vidio čovjeka koji je legao na nekog ubijenog u čije oko je bilo zabodeno koplje, a za nogu privezan konj ubice, pa je rekao ljudima oko sebe: „Pogledajte ko je ono.“ Obavijestili su ga da je to čovjek iz plemena Hamdan, a ubijeni je Ubejdullah ibn Omer.

Jasno je da je ovaj događaj pokazatelj kerameta imama Hasana, kada je nagovijestio Ubejdullahovu sudbinu prije nego što će se dogoditi i obavijestio ga o njegovom mizernom završetku, i to se dogodilo ovakvom brzinom.

„Zadržite mi ovog mladića“

Suočavanje na Siffinu nije bilo jednoliko, ponekad je to bilo kao sukob između dvije strane, a katkad kao potpuno ratovanje između dvije vojske. U prvom suočavanju koje se dogodilo kao potpuno ratovanje imam Ali je vidio svog sina Hasana kako se sprema da napadne na redove neprijateljske vojske. Onima oko sebe je rekao: „Zadržite mi ovog mladića da me ne slomi, jer zaista, ja ne dam da ova dva mladića budu ubijeni da se ne bi prekinuo rod Allahovog Poslanika.“

Imam Hasan, a.s., i suđenje

Nakon što je prošlo nekoliko mjeseci suočavanja između vojski imama Alija i Muavije i nakon velikih gubitaka koji su naneseni objema stranama, vojska istine pod vođstvom Zapovjednika vjernih se približila pobjedi i zaustavljanju daljeg Muavijinog prolijevanja krvi u tijelu islamskog ummeta. Međutim, Amr ibn As je spasio Muavijinu vojsku od sigurnog poraza kada je pozvao ovu vojsku da podignu Kur'ane na vrhove kopanja i traže Kur'an kao sud između dvije strane. Imam Ali je bio primoran da prihvati suđenje nakon što je grupa njegovih boraca izvršila veliki pritisak na njega. Zbog njihovog neznanja uspjela je Ibn Asova varka. Također, licemjeri i oni koji traže priliku iskoristili su ovu situaciju da ojačaju pritiske tih neznalica na imama Alija.

Nakon što je u pitanju suđenja Ebu Musaa, predstavnika Iračana, prevario Amr ibn As, predstavnik Šama, oni koji su nametnuli suđenje imamu Aliju primijetili su ogromnu grešku koju su napravili pa su se obratili njemu tražeći da pregazi svoje obaveze date potpisivanjem pod njihovim pritiskom i da ponovo započne rat protiv Muavije. Štaviše, smatrali su da je imam Ali pogriješio što je prihvatio suđenje pa su digli izreke: „Nema vlasti osim Allahove“, što je nagovještavalo novu nestabilnost i tragediju u vojsci imama Alija.

Imam Ali je smatrao nužnim sprječavanje nove tragedije, i to je učinio pozivanjem osobe koja je uživala povjerenje i poštovanje kod svih da održi govor koji će sadržavati pobijanje odluke Ebu Musa Ešerija dokazom i argumentom i objasniti zakonsko utemeljenje prihvatanja suđenja. Za ovu svrhu imam Ali je odabrao svog sina Hasana i rekao mu: „Ustani, sine moj, i govori ljudima o ova dva čovjeka: o Abdullahu ibn Kejsu (Ebu Musa Ešeri) i Amru ibn Asu.“ Imam Hasan, a.s., je ustao, izašao na minber i govorio: „Ljudi, mnogo ste pričali o ovoj dvojici, oni su bili samo poslani da donesu presudu po časnom Kur'anu protiv prohtjeva, a njih je donijela presuda na osnovu strasti protiv Božije Knjige. Onaj koji je takav nije dostojan da bude nazvan sudijom – on je osuđeni. Doista, Abdullah ibn Kajs je pogriješio u tri stvari kada je odredio hilafet za Abdullaha ibn Omera: prvo, što se protivio Abdullahovom ocu Omeru, jer nije njega odabrao za takvo mjesto niti ga je odredio kao člana šure; drugo, što se nije posavjetovao s njim; treće, što se muhadžiri i ensarije nisu složili o njemu, a njihovom slogom se učvršćuje čvor vlasti i njima vladaju nad ljudima. Što se tiče određivanja suđenja, zaista je Božiji Poslanik odredio S'ada ibn Muaza kao suca u plemenu Beni Kurejde i on je donio presudu kojom je Allah bio zadovoljan jer, nema sumnje, da je pogriješio, Božiji Poslanik to ne bi odobrio.“ Imam Hasan, a.s., je u izvrsnom govoru izložio najvažnije osjetljive tačke oko kojih su bile prepirke i koje su bile izvor smutnje pa je objasnio da se riječi čovjeka izabranog za presudu prihvataju, a njegovo mišljenje je konačna presuda samo onda kada donese presudu po pravu i ne podlegne naklonostima i prljavim strastima. Ebu Musa u svom donošenju presude nije bio pokoran istini već je slijedio svoje strasti pa je imenovao Abdullaha ibn Omera za mjesto halife, iako ga njegov otac nije smatrao dostojnim te pozicije, pored toga što je temeljni uvjet za odabir halife saglasnost muhadžira i ensarija, a to se nije dogodilo. Također je u svom govoru objasnio zakonsku utemeljenost presude kojoj su se haridžije suprotstavile pozivajući se na to što je Božiji Poslanik odredio S'ada ibn Muaza kao suca u Beni Kurejde.

Oporuka Zapovjednika vjernih svom sinu Hasanu

Po povratku iz Siffina na mjestu zvanom Hadirin imam Ali je uputio svom sinu važnu oporuku koja je sadržavala najvažnije lekcije:

„Od roditelja koji je smrtan, koji priznaje tegobe vremena, koji se okrenuo od života, koji se predao usudu vremena, koji kori svijet ovaj, koji nastanjuje prebivališta mrtvih i koji će ih sutra napustiti – sinu koji čezne za

onim što se ne može postići, koji korača putem onih koji su nestali, koji je meta bolesti, koji je zatočenik dana, koji je žrtva tegoba...

A sad, zaista, ono što sam shvatio iz okretanja svijeta ovog od mene, iz snažnog napada vremena i približavanja svijeta onoga, dovoljno je da me spriječi od sjećanja na bilo koga osim na sebe i od pridavanja važnosti nekom mimo sebe. Ali kad se ograničim na brige svoje, ostavljajući brige drugih, razum me moj izbavljuje i štiti od želja mojih. To pročišćava pitanja moja i vodi me ozbiljnosti, gdje nema igre, i Istini koja nije pomućena lažima. Smatram te dijelom sebe; tačnije – smatram te cjelinom svojom. Tako, ako te išta zadesi, to je kao da je zadesilo mene. I ako ti smrt dođe, isto je kao da je došla meni. Ono što je tvoje zato me se tiče kao i ono što je moje. Pišem ti, tako, savjet ovaj da preko njega tražiš pomoć, bilo da ti ostanem živ, bilo da ti prestanem postojati.

Savjetujem ti svjesnost o Bogu, sinak moj, da ustraješ na odredbama Njegovim, da ispuniš srce svoje sjećanjem na Nj i da se držiš za uže Njegovo. Koja je veza pouzdanija od veze između tebe i Boga, budeš li se držao užeta Njegovog?!

Okrijepi srce svoje savjetom lijepim, smiri ga sustezanjem, ojačaj ga vjerovanjem čvrstim, obasjaj ga mudrošću, učini ga poniznim sjećanjem na smrt, navedi ga da vjeruje u prolaznost, omogući da sagleda nesreće svijeta ovoga, upozori ga na moć vremena i brzinu mijene noći i dana, predoči mu događaje naroda minulih, podsjeti ga na ono što je zadesilo one koji bijahu prije tebe te prohodaj između staništa i tragova njihovih, pogledaj ono šta su činili, od čega su otišli i gdje su dospjeli i ostali. Uvidjet ćeš da su otputovali od prijatelja i nastanili kuće samoće. Uskoro ćeš i ti biti poput jednoga od njih. Uredi zato mjesto boravka svoga i ne prodaj budući svijet svoj za svijet ovaj.

Okani se raspravljanja o onome što ne znaš i ne govori o onome što te se ne tiče... Baci se u opasnosti radi Istine, ma gdje ona bila, i uputi se u razumijevanje vjere. Privikni dušu svoju da trpi neugodnosti, budući da je najbolje svojstvo čudi trpljenje u pitanjima Istine. U svim poslovima predaj se Bogu svome, jer tako ćeš se predati zaklonu sigurnom i zaštitniku jakom. Išći samo od Gospodara svoga, jer je u ruci Njegovoj sve, davanje i uskraćivanje. Traži dobro što god više možeš. Razumij ovu oporuku moju i nemoj je nipošto ostavljati, jer je zaista govor najbolji koji koristi. I znaj da nema dobra nikakva u znanju koje ne koristi. Ako znanje nije korisno, onda ni stjecanje njegovo nije opravdano.

Sinak moj, kad sam opazio da sam dobrahno ostario i kad sam primijetio da slabim, požurih s oporukom svojom tebi te iznesoh glavne poruke njezine, kako me smrt ne bi sustigla prije nego ti otkrijem ono što mi je u srcu, prije nego što pamet moja bude pogođena kako je pogođeno tijelo moje i prije nego što te nadvladaju sile strasti ili iskušenja svijeta ovog, čineći te poput deve tvrdoglave. Srce čovjeka mlada doista je kao zemlja neobrađena koja prima sve što se u nju baci. Požurih zato da te odgojim prije nego ti srce otvrdne i um ti postane zauzet, tako da bi bio spreman prihvatiti kroz razum svoj plodove iskustva drugih i tako bio pošteđen da sam prolaziš kroz ta iskustva. Na taj ćeš način zaobići tegobu traženja njihova i sačuvati se od

teškoće pokušavanja. Time postižeš saznavanje onog što smo mi iskusili, postaje ti jasno čak i ono što smo mi možda propustili.

Sinak moj, makar ne dosegoh doba koje su dosegli oni prije mene, ipak sam razmatrao djela njihova i razmišljao o događajima iz života njihovih. Slijedio sam tragove njihove, tako da sam postao poput njih; zapravo, preko onog njihovog što mi postade poznato kao da sam živio s njima od početka do kraja. Bio sam zato u stanju razlučiti ono što je čisto od onoga što je prljavo i ono što je korisno od onoga što je štetno.

Odabrao sam za te najizvrsnije od toga i sabrao za te dobre biti toga, a udaljio od tebe nekorisnosti. Budući da te osjećam onako kako roditelj brižni treba osjećati i da te namjeravam podučiti, mislio sam da to treba da bude u vrijeme kad ti uznapreduješ u dobi svojoj i dok si svjež na pozornici svijeta, imajući namjeru ispravnu i srce čisto, i da bi valjalo započeti s podučavanjem Knjizi Boga, Moćnog i Uzvišenog, i s tumačenjem njezinim, odredbama islama i propisima njegovim, o onome što on zabranjuje i dopušta, te da ne bi trebalo ići izvan tog radi tebe. Onda sam se pobojavao da se ne zapleteš u nejasnoće onako kako su se drugi ljudi zapleli uslijed strasti i mišljenja svojih. Pa i pored moga osjećanja nesklonosti prema načinu da tako budeš opomenut, ustvrdio sam da mi je bolje ojačati to stanje, nego te ostaviti u položaju u kojem te ne smatram zaštićenim od pada u propast. Nadao sam se da će ti Allah pomoći u razboritosti tvojoj i voditi te u nakani tvojoj. Ostavljam ti zato kao obavezu ovu oporuku moju.

Znaj, sinak moj, ono što bih najviše želio da usvojiš za sebe iz oporuke moje jeste da si svjestan Boga, da se ograničiš na ono što ti je Allah učinio obaveznim i da slijediš djela minulih predaka svojih i ljudi dobrih porodice svoje. Oni nisu propustili da se brinu o sebi kao što se i ti brineš i razmišljaju kao što i ti razmišljaš. I to ih je onda na kraju dovelo do toga da prihvate ono što su saznali, a da se suzdrže od onoga što im nije stavljeno u dužnost. Ako srce tvoje to ne prihvaća bez stjecanja znanja kao što su ga oni stjecali, onda neka traženje tvoje bude s razumijevanjem i učenjem, a ne zapadanjem u sumnje ili zaplitanjem u rasprave.

Prije nego se okušaš u tome, zatraži pomoć od Boga svoga i obrati Mu se da ti omogući da uspiješ i da napustiš sve ono što bi te bacilo u sumnju ili odvelo u zabludu. Kad se uvjeriš da ti je srce čisto i ponizno i da se mišljenje tvoje upotpunilo i sabralo te da ti je to postalo brigom jedinom, onda ćeš uvidjeti ono što sam ti razjasnio. Ako, međutim, nisi sposoban dosegnuti tu smirenost promatranja i mišljenja koje bi želio imati, onda znaj da ti samo gaziš zemlju poput deve slijepe i da zapadaš u mrak, a onaj koji luta po mraku i stvara zapletenost nije tragalac pravi za vjerom. Bolje je sustegnuti se od toga.

Nastoj dobro shvatiti moj savjet, sinak moj, i znaj da je Gospodar smrti također Gospodar života, da Onaj Koji stvara također umrtvljuje, da je Onaj Koji uništava također Obnovitelj života i da je Onaj Koji daje bolest također i Izlječitelj. Svijet ovaj traje na način koji je Allah ustvrdio za nj u odnosu na zadovoljstva njegova, kušnje, nagrade na Danu sudnjem i sve ono što On hoće, a ti ne znaš. Ako nešto od ovoga nisi razumio, tada to pripiši neznanju svome o tom, jer kad si rođen, rođen si kao neznanica. Potom si stekao znanje. Mnogo je onog o čemu ne znaš ništa i u čemu se koleba misao tvoja

i luta pogled tvoj, ali ga poslije spoznaš. Drži se zato Onoga Koji te je stvorio, opskrbu ti dao i potpunim te učinio. Neka služenje tvoje bude Njemu, čežnja tvoja za Njim, a strepnja tvoja od Njega.

Znaj, sinak moj, da niko nije izvijestio o Bogu Uzvišenom kao što je izvijestio Poslanik – blagoslovi Božiji neka su s njim i njegovim! Zato budi zadovoljan s njim kao vodičem i predvodnikom prema izbavljenju. Doista neću štedjeti truda nikakva da bih te posavjetovao. I doista, čak ako se silno potrudiš, nećeš moći postići dobrobit kakvu osobno imam za tebe.

Znaj, sinak moj, kad bi Gospodar tvoj imao sudionika, poslanici Njegovi bi ti također dolazili i ti bi vidio znake vlasti i moći Njegove te bi upoznao djela i svojstva Njegova. Ali, On je Bog, Jedan i Jedini, kako je On opisao Sebe Sama. Niko Mu ne može biti oprečan u vlasti Njegovoj. On je oduvijek i zauvijek. On je prije svega, bez početka ikakva i On je posljednji, bez kraja ikakva. On je toliko velik da gospodstvo Njegovo ne može biti obuhvaćeno srcem ili okom. Kad shvatiš ovo, onda treba da činiš ono što bi činio sličan tebi uz nisko stanje svoje, manjkanje moći svoje, rastuću nesposobnost i golemu potrebu za Gospodarom svojim u traženju pokornosti Njemu, bojeći se kazne Njegove i strepeći od gnjeva Njegova, jer On ti doista nije zapovijedio ništa do ono što je dobro i nije ti zabranio ništa do ono što je nevaljalo.

Sinak moj, izvijestio sam te o svijetu ovom, stanju njegovom, rasapu i prolazenju njegovom. Izvijestio sam te i o svijetu budućem i onom što je u njemu pripremljeno za stanovnike njegove. Iznio sam ti primjere, tako da možeš izvući iz njih pouku i raditi sukladno njima. Primjer onih koji su razumjeli svijet ovaj jest poput putnika onih koji, osjećajući omrazu prema krajevima pogođenim sušom, kreću prema predjelu zelenom i plodnom, onda trpe teškoće na putu, razdvajanje od prijatelja, tegobe putovanja i hranu oporu da bi dosegli prostranstva staništa svoga i predio boravka svoga. Zato oni u svemu tome ne osjećaju bol nikakvu i ne smatraju nikakav trošak gubitkom. Ništa im nije draže od onog što ih približava cilju i što ih vodi bliže predjelu boravka. A primjer onih koji se zavaravaju svijetom ovim jest poput ljudi koji su bili u kraju zelenom, ali im je omrznuo, te odlaze u predio sušom pogođen. Zato njima nije ništa odvratnije ili gadnije od napuštanja mjesta iz koga trebaju ići u mjesto u koje moraju iznenada dospjeti i prema kojem se kreću.

Sinak moj, učini sebe mjerom u onom što je između tebe i drugih. Tako, želi drugom ono što želiš sebi, a mrzi u njega ono što mrziš u sebe. Ne tlači, kao što i ne želiš da budeš tlačen, čini dobro, kao što želiš da dobro čine tebi. Smatraj lošim za sebe šta god smatraš lošim za druge. Zadovolji se u ljudi onim čime si zadovoljan s njima u vezi sa sobom. Ne govori o onome što ne znaš, čak ni o onom o čemu znaš vrlo malo. Ne reci drugima ono što ne voliš da bude kazano tebi.

Znaj da je ushićivanje sobom suprotno ispravnosti i nesreća za razum. Ojačaj, zato, napor svoj i ne postani rizničar za drugog. Kad si vođen na Putu pravom, budi skrušen pred Gospodarem svojim koliko god više možeš. Znaj da je pred tobom put duljine velike i tegoba žestokih, te da ne možeš zaobići traženje njegovo. Procijeni potrebu svoju u opskrbi koja te neće opteretiti. Nemoj nipošto natovariti leđa svoja mimo snage svoje, pa da taj

teret postane nedaća za tebe. Kad god susretneš osobu kojoj je potrebna pomoć i koja može nositi za te opskrbu tvoju do uručjenja natrag na Danu sudnjem, kad će ti ona trebati, onda je primi kao priliku dobru i podaj da ti opskrbu nosi. Stavi u nju što više možeš, jer možda ćeš je tražiti, pa je nećeš moći naći. Ako osoba neka želi pozajmiti od tebe u doba obilja tvoga da bi ti to vratila u doba potrebe tvoje, onda iskoristi tu priliku.

Znaj da je ispred tebe uspon tegoban i strm, na kojem će osoba s bremenom lahkim biti u položaju boljem od one s teškim, dok će spora i na njemu biti u položaju gorem od brže. Tvoj krajnji ishod prolaženja tog bit će neizbježno ili Džennet ili Džehennem. Razvidi zato, radi sebe, prije spuštanja i pripremi mjesto prije stizanja, jer poslije smrti nema primicanja nikakva, niti povratka na svijet ovaj.

Znaj da ti je Onaj u čijoj su vlasti riznice nebesa i zemlje dopustio da Ga moliš i da ti je obećao primanje molitve. On ti je naredio da iščeš od Njega, da bi ti On udijelio, i da tražiš milost Njegovu, da bi ti se On smilovao. On nije postavio ništa između tebe i Njega što bi te zastrlo od Njega. On te ne primorava da sebi pribaviš posrednika u Njega. A ako pogriješiš, On te ne priječi u pokajanju. On ne žuri s kaznom. On te ne kori što se kaješ, niti te On sramoti kada je sramoćenje tvoje umjesno. On nije strog prema tebi u primanju pokajanja. On te ne ispituje oštro u grijesima tvojim. On te ne razočarava milošću Svojom. Štaviše, On tvoje napuštanje grijeha ubraja u djelo dobro. On računa jedan grijeh tvoj kao jedan, dok jedno dobro tvoje On računa deseterostrukim.

On ti je otvorio kapiju kajanja i kapiju traženja zadovoljstva. Zato, kad god Ga zoveš, On čuje poziv tvoj, a kad Mu se tajno obraćaš, On zna tajno obraćanje tvoje. Položi pred Njega potrebe svoje, razotkrij se pred Njim, požali Mu se na brige svoje, moli Ga da ukloni neprilike tvoje, utječi se pomoći Njegovoj u poslovima svojim i traži iz riznica milosti Njegovih ono što niko drugi ne može dati, a to je duljina života, zdravlje tijela i obilje opskrbe. Uz to, On je stavio ključke riznica Svojih u ruke tvoje, time što ti je dopustio da od Njega tražiš.

Otvaraj zato molitvom kapije blagodat i Njegove gdje god želiš, pa neka se kiše obilne milosti Njegove izliju na tebe. Odogoda u prihvaćanju Njegovu ne smije te razočarati, budući da je dar doista primjeren namjeri. Možda je prihvaćanje ođođeno zato da bi to tražitelju bilo vrelo nagrade veće i darivanja obilnijeg onome koji iščekuje. Možda si tražio nešto što ti tada nije dato, pa ti je ubrzo ili kasnije podareno nešto bolje od tog, ili je od tebe odbijeno zato što je to bolje za te. Možda si ti tražio puno onog u čemu bi, da ti je dato, bila propast za vjeru tvoju. Zato, tvoje traženje mora biti radi onog čija je ljepota trajna i čiji će teret ostati daleko od tebe. Što se tiče imetka, on neće vječno biti tvoj, niti ćeš ti vječno pripadati njemu.

Znaj, sinak moj, da si stvoren za svijet budući, a ne za ovaj, za nestanak, a ne za trajanje vječno, za smrt, a ne za život. Ti se nalaziš na mjestu koje ti ne pripada, u kući pripremanja i na putu prema svijetu budućem. Gonjen si smrću od koje bjegunac ne može izmaći, budući da će ga ona, zasigurno, nadvladati. Zato budi oprezan spram nje da te iznenada ne bi nadvladala, kad si u stanju grješnom i misliš o pokajanju, ali ona stvara smetnju između tebe i pokajanja. U slučaju takvom, upropastit ćeš sebe.

Sinak moj, često se sjećaj smrti i mjesta gdje ćeš iznenada otići i dospjeti poslije smrti, tako da si, kad ti dođe, već na oprezu spram nje i da si već sebe pripremio za nju, te ti ona ne dolazi sasvim iznenada i ne zatiče te. Pazi se da te ne bi zavarale sklonosti ljudi prema dražima svijeta ovoga i navaljivanje njihovo na njih. Allah te je upozorio u pogledu toga, a svijet te je ovaj obavijestio o prolaznosti svojoj i razotkrio ti zla svoja.

Doista, oni koji su za njega slični psima što laju, ili zvijerima proždrljivim koje reže jedna na drugu. Jača izjeda slabiju i velika gazi malu. Neki su poput vezane, a neki poput odvezane stoke koja se raspametila i juri u smjerovima nepoznatim. Oni su stada nevolja koja lutaju po dolinama surim. Nema čobana da ih zadrži, niti se iko nudi da ih uzme na ispašu. Svijet ovaj ih vodi putem sljepila i odvraća im pogled od svjetionika upute. Oni su zato zapleteni u pometnjama njegovim i tonu u užicima njegovim. Uzimaju ga kao gospodara, pa se on njima poigrava, a oni se igraju s njim i zaboravljaju ono što je iza njega.

Tmina iščezava polahko. Sad je to kao da putnici sjahuju, a oni koji žure uskoro će stići. Znaj, sinak moj, da je onaj u sedlu noći i dana nošen njima, makar mirovao, i prevaljuje razdaljinu, makar stajao i počivao.

Znaj sa sigurnošću da ne možeš ostvariti želju svoju i premašiti određeni rok svoj i da si na stazi onih prije tebe. Budi zato ponizan u iskanju i stjeći na način najljepši, jer mnogo je iskanja koja vode gubljenju. Nije tražitelj svaki darivan opskrbom, niti je uskraćen svaki onaj koji traži na lijep način. Izdigni dušu svoju iznad niskosti svake, pa makar te vodila željenim ciljevima tvojim, zato što nikad nećeš moći nadoknaditi ono što si žrtvovao od sebe. Ne budi rob drugog, jer te je Allah stvorio slobodnim. Nema dobra u dobru koje se postiže preko zla i nema dobra nikakva u ugodnosti koja se postiže preko tegobe.

Pripazi se da te ne nose životinje pohlepe i da te ne strovale u vrela propasti. Ako možeš provesti da ne bude osobe imućne između tebe i Boga, učini tako, budući da ćeš svakako naći ono što je tebi dovoljno i dobiti udio svoj. Malo, izravno dobijeno od Boga Slavnog, veće je i plemenitije od mnoštva dobijenog preko stvorova Njegovih, mada je sve od Njega.

Lakše je ispraviti ono što si propustio šutnjom svojom, nego dosegnuti ono što si izgubio riječima. Ono što je u posudi zadržava se stavljanjem poklopca. Meni je draže da zadržiš ono što je u rukama tvojim, nego da tražiš ono što je u rukama drugih. Bolja je gorčina neuspjeha, nego traženje od ljudi. Rad rukama uz čestitost bolji je od imetka uz razvrat. Čovjek je čuvar najbolji tajni svojih. Mnogo je trudbenika u onome što im šteti. Onaj koji mnogo govori – besmisleno govori. Ko god razmišlja – shvaća. Druži se s ljudima vrline – bit ćeš jedan od njih. Drži se podalje od ljudi opačine – napustit ćeš ih. Najgora hrana je ona koja je zabranjena. Tlačenje slabih jest tlačenje najopakije.

Tamo gdje je blagost neprikladna, strogost je blagost. Često je lijek bolest, a bolest lijek. Često zlonamjernik ispravno savjetuje, dok dobronamjernik prevari. Čuvaj se oslanjanja na želje, jer su one odjeća mrtvih. Mudro je upratiti iskustvo nečije. Najbolje iskustvo tvoje je ono koje te poučava. Požuri iskoristiti priliku prije nego što ona postane jad teški. Tragalac svaki ne nalazi, niti se svaki koji odlazi vraća. Upropastiti opskrbu i steći zlo za

Dan sudnji – znači propasti. Sve ima posljedicu. Ono što ti je određeno, stići će te. Trgovac je onaj koji se izlaže gubitku. Neznatno je često korisnije od mnoštva. Nema dobra nikakva u pomagaču podlom i prijatelju nepouzdanom. Budi popustljiv prema vremenu sve dok ti je ono podložno. Ne izlaži opasnosti bilo šta očekujući više od tog. Pripazi da te ne nadvlada osjećanje neprijateljstva.

Ponašaj se prema bratu svome tako da ti čuvaš srodstvo ako ga on i zanemari. Kad se on odmetne, budi ljubazan prema njemu i primakni mu se. Kad on škrtari u dijeljenju, troši za nj. Kad se on udaljava, približuj mu se. Kad je on strog, budi blag. Kad on počini krivo, misli o izvinjenju njegovom toliko kao da si mu ti rob, a on gospodar blagonaklon. I čuvaj se da to ne učiniš tamo gdje nije mjesto ili da to ne učiniš onima koji ne zaslužuju. Ne uzimaj nipošto neprijatelja prijatelja svog kao prijatelja, jer ćeš tako postati neprijatelj prijatelja svog. Daj pravi savjet bratu svome, bio on dobar ili gorak. Progutaj srdžbu, jer ne nađoh ništa slađe od tog naposljetku i ništa ugodnije u ishodu. Budi blag prema onom koji je grub prema tebi, jer je vjerovatno da će on ubrzo postati blag prema tebi. Postupaj blagonaklono s neprijateljem svojim, jer je to ugodnije od dva uspjeha.

Ako kaniš prekinuti s bratom svojim, ostavi mu nešto prostora sa strane svoje kojim on ponovno može započeti prijateljstvo, ako to bude htio jednog dana. Ako bilo ko ima mišljenje dobro o tebi, povjeruj u to mišljenje njegovo. Ne zapostavljaj nipošto pravo brata svoga oslanjajući se na odnose između tebe i njega, jer nije ti brat onaj čije si pravo upropastio. Neka ukućani Tvoji ne budu ljudi najsiriromašniji radi tebe. Ne teži nipošto onome ko se sklanja od tebe. Neka brat tvoj nipošto ne bude postojaniji u prekidanju veze s tobom nego što si ti u održavanju te veze. I nikada ne dopusti da zlo bude jače od tvoga činjenja dobra. Neka ti nipošto ne pada teško tlačenje onoga koji te tlači, jer on doista žuri naškoditi sebi, a koristiti tebi. Nije naknada odgovarajuća da činiš zlo onome koji ti ugađa.

Znaj, sinak moj, da su dvije vrste opskrbe: opskrba koju tražiš i opskrba koja tebe traži, pa ako ti ne dođeš do nje, ona će doći do tebe. Kako li je ružna poniznost pri potrebi, a grubost u neovisnosti! Od svijeta ovoga trebaš imati samo ono čime možeš unaprijediti trajno boravište svoje. Ako tuguješ nad onim što je otišlo iz ruku tvojih, onda tuguj i za svim onim što uopće nije stiglo do tebe. Zaključuj o onom što se još nije dogodilo iz onog što se već dogodilo, jer su pojave uvijek slične. Ne budi od onih kojim poučavanje javno ne koristi sve dok im ne naneseš bol, jer razuman uzima uputu iz poučavanja, dok životinje podučava udaranje.

Odbij od sebe jake napade briga čvrstinom trpljenja i čistotom vjere. Onaj koji zanemaruje umjerenosti – zastranjuje. Drug je poput srodnika, prijatelj je onaj čije odsustvo također dokazuje prijateljstvo. Strast je drugarica sljepoće. Mnogo je udaljenih koji su bliži od bližnjih i mnogo je bližnjih koji su udaljeniji od udaljenih. Stranac je onaj koji nema prijatelja. Onaj koji krši pravo, sužava put svoj. Ko se ograniči na mjeru svoju – ustrajava na njoj. Veza najpouzdanija koje se držiš jest veza između tebe i Boga Uzvišenog. Onaj koji se ne brine o tebi, neprijatelj ti je. Kad pohlepa vodi uništenju, odricanje je postignuće. Nije manjkavost svaka vidljiva, niti je prilika svaka iskoristiva.

Često onaj koji vidi promaši stazu, dok slijepac pronalazi put ispravan. Odgodi zlo, jer kad htjedneš, možeš ga ubrzati. Napuštanje neznalice ravno je posjećivanju razumnog. Onoga koji uzima trajanje ovo sigurnim – ono će izdati, onoga koji ga drži velikim – ono će poniziti. Ne ustrjeljuje svaki koji strijelja. Kad se promijeni vlast, promijeni se i vrijeme. Raspitaj se o saputniku prije putovanja i susjedu prije kupovine kuće. Pripazi da ne bi spominjao u govoru svome ono što ismijava, pa makar to prenosio i od drugoga.

Čuvaj se savjetovanja sa ženama, jer mišljenje je njihovo slabašno, a odlučnost njihova nestalna. Pokrij poglede njihove držeći ih pod velom, jer ih strogost zastiranja opsežno zaštićuje. Izlaženje njihovo u javnost nije gore od odobrenja tvoga čovjeku nepouzdanom da ih posjeti. Ako možeš udesiti da one ne upoznaju nikog drugog osim tebe – učini tako. Ne dopusti nipošto ženi drugo do ono o njoj samoj, jer je žena doista biljka mirisna, a ne upravitelj. Ne iskazuj joj štovanje mimo istine o njoj. Ne potiči je da posreduje za druge. Čuvaj se ljubomore neumjesne u vidu sumnjičenja, jer to ženi zdravoj donosi bolest, a krjeposnu baca u sumnju.

Za svakog među slugama svojim utvrdi posao za koji ga možeš smatrati odgovornim. Na taj način oni neće prebacivati posao jedan na drugog u služenju tebi. Poštuj bližu rodbinu svoju jer oni su krila kojima letiš, početak kojem se vraćaš i ruke kojima napadaš. Položi vjeru svoju i svijet svoj Bogu na čuvanje i išći od Njega da odredi najbolje za te spram bliskog i dalekog, svijeta ovog i budućeg.

Selam!“

Nahravan i zavjera ubistva Zapovjednika vjernih

Licemjerje, nepokornost nezalica i pretvaranje pobožnosti dovelo je do neposlušnosti velike skupine u vojsci Zapovjednika vjernih, pa su odbili postupiti po naredbi. Čak su ti odmetnici od vjere otišli i mnogo dalje, i to izdavanjem proglasa o nevjerstvu imama Alija.

Nakon zločina koje su počinili odmetnici u Iraku, odredili su Nahravan za svoju bazu, pa je imam Ali bio primoran da krene prema njima i nakon što je vodio pregovore i upotpunio dokaz protiv njih, najavio je rat protiv onih koji su bili uporni u svom zastranjenju, prkosu i nevjerstvu, pa je pobio sve osim nekolicine ljudi. Između malog broja onih koji su pobjegli s Nahravana bio je i Abdurrahman ibn Muldžem el-Muradij koji je tajio slijepu mržnju prema imamu Aliju i stoga smislio zavjeru za ubistvo Zapovjednika vjernih. Na koncu, poslije dogovora s nekim haridžijama i kufljanskim licemjerima, on je uoči 19. ramazana časnog 40. godine izvršio atentat na imama Alija, koji je bio u mihrabu kufske džamije u ibadetu pred Allahom. Odjeknuo je tada horizontom njegov vječni povik: „Tako mi Gospodara Kabe, postigao sam sreću!“

Uoči pogibije imama Alija

Kada je imam Ali namjerio da izađe iz kuće prije praskozorja i ode u kufsku džamiju radi ibadeta i šaputanja s Gospodarom, gakale su pred njim guske koje su bile date kao poklon Hasanu, pa je njihovim gakanjem predskazao zbivanje velikog događaja i smrtonosnog gubitka riječima: „Nema moći niti snage osim u Allaha. Gakanje koje slijedi naricanje.“

Krenuo je da otvori vrata, ali nije mogao. Vrata su bila od palminog stabla. Išćupao ih je i tada mu se razvezao pojas. Dok je vezao odjeću, recitovao je: „Čvrsto veži pojas radi smrti jer ona će te susresti i nemoj da se uznemiriš kada te ona snađe u tvojoj dolini.“

Imam Hasan, a.s., se zabrinuo zbog očevog izlaska tako rano pa ga je pitao: „Što si u ovo vrijeme izašao?“ On je odgovorio: „San koji sam noćas usnio me uplašio.“ Imam Hasan, a.s., je rekao: „Usnio si hajr i bit će hajr, ispričaj mi.“ Imam Ali mu je onda ispričao: „Sanjao sam Džebraila da se spustio s neba na brdo Ebi Kubejs pa uzeo odatle dva kamena i odnio ih do Kabe pa udario jednim o drugi i postali su poput dima. Nije ostala ni jedna kuća u Mekki niti u Medini, a da u nju nije ušlo nešto od tog dima.“ Potom ga je pitao imam Hasan: „Kakvo je tumačenje tog sna?“ i imam Ali mu je odgovorio: „Ako je moj san istinit, otac će ti biti ubijen i neće ostati u Mekki niti u Medini ni jedna kuća a da u nju ne uđe tuga i žalost zbog mene.“ Imam Hasan, a.s., se jako uznemirio, uplašio i planuo govoreći tihim glasom, tužnim tonom: „Kada će to biti?“ i imam Ali je rekao: „Doista, Svevišnji Allah je rekao:

وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ عَذَابًا ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ

A ne zna ni jedna duša šta će sutra steći! I ne zna ni jedno žiće u kojoj to zemlji umrijet će! (Lukman, 34)

Međutim, moj miljenik, Allahov Poslanik mi je povjerio ovu vijest da će to biti u posljednjoj desetini mjeseca ramazana, ubit će me Abdurrahman ibn Muldžem. Imam Hasan, a.s., je rekao: „Kada znaš za to, ubij ga!“, ali imam Ali je bio odlučan: „Nije dozvoljena odmazda prije zločina, a on još nije počinio taj zločin.“ i zakleo je svog sina Hasana da se vrati u postelju. Imam Hasan, a.s., nije imao izlaz do li poslušati oca.

Imam Hasan, a.s., pored ranjenog oca

Zapovjednik vjernih je stigao do kufske džamije i dogodila se ta najveća tragedija učinjena rukom najvećeg nesretnika. Stanovnici Kufe su saznali za tragediju i sa svih strana nagnuli prema džamiji. Sinovi imama Alija su požurili, a na čelu je bio imam Hasan. Zatekli su oca kako je pao u mihrab, lica i brade natopljenih krvlju, a jedna grupa oko njega spremala ga je za namaz. Kada je ugledao svog sina Hasana, naredio mu je da predvodi namaz, a on je također sjedeći obavio namaz, dok je krv tekla iz njega. Kada je Hasan završio namaz, uzeo je očevu glavu, stavio je u naručje i pitao: „Ko ti je to uradio?“ Odgovorio mu je: „Abdurrahman ibn Muldžem.“ Imam Hasan, a.s., je upitao: „Na koju stranu je otišao?“ a imam Ali je odgovorio: „Neka niko ne ide u potragu za njim jer će se uskoro pojaviti na ovim

vratima“, pokazujući na vrata Kinda. Nije prošlo dugo, a ljudi su uveli ibn Muldžema kroz ta vrata, vezanih ruku i otkrivene glave. Zaustavili su ga ispred imama Hasana koji mu je rekao: „Prokletniče! Ubio si Zapovjednika vjernih i vođu muslimana. Je li mu ovo nagrada za to što ti je pružio utočište i približio te sebi pa da ga nagradiš?“ Imam Ali je otvorio oči i tiho rekao: „Doista si počinio strašnu i veliku stvar. Zar nisam se smilovao tebi i davao ti tvoj udio prije nego drugim? Što si mi na ovaj način uzvratio?“ Zatim se obratio svom sinu Hasanu savjetujući ga dobročinstvu prema Abdurrahmanu ibn Muldžemu: „O, sinko moj, budi blag prema svom zarobljeniku, smiluj mu se i imaj sažaljenja za njega.“ Imam Hasan, a.s., je upitao: „O, oče moj, ovaj prokletnik te ubio i nas tvojim ubistvom unesrećio, a ti mi naređuješ da budem blag prema njemu?“ a Zapovjednik vjernih je odgovorio: „Sinko moj, mi smo članovi kuće milosti i oprosta. Nahrani ga onim što ti jedeš, napoji ga onim što ti piješ. Ako ja budem umro, uzmi odmazdu od njega tako što ćeš ga ubiti, ali nemoj ga unakaziti, jer sam doista čuo od Allahovog Poslanika kada je govorio: ‚Nemojte unakaziti čak ni psa koji ujeda‘. Ako ostanem živ, znam šta ću učiniti s njim, a dostojnije je da mu oprostim. Mi smo porodica koja ne uvećava nedjela prema nama, nego samo oprost i plemenitost.“ Imam Hasan, a.s., je pogledao oca, a tuga i žalost su mu pržili srce pa je rekao: „O, oče, koga imamo poslije tebe? Naša žalost za tobom je ista kao žalost za Poslanikom.“ Imam Ali ga je priljubio uza se umirujući njegov strah i rekao: „O, sinko moj, neka Allah smiri tvoje srce strpljivošću i neka On uveća tvoju nagradu i nagradu tvoje braće veličinom vaše žalosti zbog mene.“ Imam Hasan, a.s., je onda skupio grupu liječnika da ga liječe. Najučeniji u medicini je bio Esir ibn Amr es-Sekuni i on je tražio da mu donesu topla pluća tek zaklane ovce, tražio je venu u plućima, izvadio je, uvukao je unutar rane u glavi imama Alija, zatim je puhao u venu, izvukao je i ona je bila okružena bjelinom mozga, jer je udarac dostigao do njegovog mozga. Esir je bio potresen i okrenuo se imamu Aliju, a beznade se osjetilo u njegovom glasu kada je rekao: „Zapovjedniče vjernih, napiši svoju oporuku jer doista nećeš preživjeti.“

Imam Hasan, a.s., se okrenuo ocu, dok su mu suze lile niz lice i srce mu se raspadalo te drhtavim glasom rekao: „Oče, slomio si mi kičmu, kako mogu da te gledam u ovakvom stanju?“ Imam Ali je otvorio oči i vidjevši da ga je žalost obuzela, blago mu je rekao: „Sinko moj, nakon današnjeg dana nema tuge niti žalosti za tvog oca, danas ću sresti tvog djeda Muhammeda Mustafu, tvoju nanu Hatidžu el-Kubra, tvoju majku Zehru, i doista hurije čekaju tvog oca i iščekuju njegov dolazak svaki tren pa nemaj onda brige. Sine moj, nemoj plakati.“ Otrov je zahvatio Imamovu krv i lice mu je požutjelo, ali i u takvom stanju on je bio smiren, osvijetljenih očiju i nije prekidao činjenje zikra Allahu i veličanje Njega, gledao je na horizont neba i molio Allaha: „Bože moj, išćem od Tebe društvo Poslanika i njihovih nasljednika i najviše džennetske stupnjeve.“ Zatim je izgubio svijest. To je istopilo Hasanovo srce i počeo je plakati koliko su mu oči dozvoljavale pa je kanulo nekoliko kapi suza i na lice imama Alija koji je došao svijesti i kada je vidio Hasana, smirujući ga rekao je: „Sinko moj, zašto ovaj plač? Nema

straha niti žalosti za tvog oca nakon današnjeg dana. Sine, nemoj plakati, i ti ćeš biti ubijen otrovom i tvoj brat Husejn bit će ubijen sabljom.“

Posljednje preporuke Zapovjednika vjernih

Imam Ali je stao preporučivati svojoj djeci o vrlinama morala, stavljati pred njih visoke ideale i podučavati ih dragocjenim lekcijama. Prvo je uputio svoje uzvišene savjete dvojici svojih sinova Hasanu i Husejnu, a zatim i ostaloj svojoj djeci i muslimanima općenito, sljedećim riječima:

„Oporučujem vam da budete svjesni Boga i da ne čeznete za svijetom ovim, makar on tražio vas. Ne žalite ni za čim što vam je uskraćeno od njega. Govorite istinu i radite za nagradu. Budite protivnici tlačitelju, a pomagači tlačenom.

Oporučujem vama i svoj djeci mojoj i članovima porodice moje i svakome do koga dospije ova pisana oporuka moja da budete svjesni Boga, da valjano uređujete poslove svoje i otklanjate nesuglasice između sebe, jer čuo sam djeda vašeg – mir i blagoslovi Božiji neka su s njim i njegovim! – kako kaže: „Popravljanje odnosa međusobnih bolje je od namaza neobaveznog i posta neobaveznog.“

Bojte se Boga i, opet, bojte se Boga u pogledu siročadi! Ne dopustite da gladuju i neka u prisutnosti vašoj ne budu upropašteni.

Bojte se Boga i, opet, bojte se Boga u pogledu susjeda vaših, jer su oni oporuka Vjerovjesnika! Toliko je oporučivao lijepo ophođenje s njima da smo pomišljali da će učiniti da jedan drugoga nasljeđuju.

Bojte se Boga i, opet, bojte se Boga u pogledu Kur'ana! Neka vas niko drugi ne pretekne u postupanju po njemu. Bojte se Boga i, opet, bojte se Boga u pogledu namaza, jer je on stup vjere vaše!

Bojte se Boga i, opet, bojte se Boga u pogledu Kuće Gospodara vašeg! Ne napuštajte je dok ste živi, jer ako ona bude napuštena, ni vi nećete biti oni na koje se ugleda.

Bojte se Boga i, opet, bojte se Boga u pogledu džihada imecima vašim, životima i riječima na putu Božijem!

Ustrajte u prijateljstvu međusobnom i žrtvovanju jednih za druge. I čuvajte se svađa i napuštanja međusobnog. Ne odustajte od pozivanja na dobro i odvrćanja od zla, pa da zli među vama upravljaju nad vama, kada ćete moliti, ali vam to neće prihvaćeno biti.“

Potom je rekao:

„O, sinovi Abdulmuttaliba, doista vas ne želim vidjeti kako grubo gazite u krvi muslimana vičući: „Ubijen je Zapovjednik vjernih!“ Pripazite dobro! Ne ubijte nipošto za me ikog osim ubojice moga!

Pričekajte! Ako umrem od ovoga udarca njegovog, onda ga udarite. Udarac za udarac. I ne unakazujte čovjeka, jer sam doista čuo Poslanika Božijeg – mir i blagoslovi Božiji neka su s njim i njegovim! – kako kaže: „Čuvajte se unakazivanja, makar se radilo o psu bijesnom!“

Nastavio je oporučivati svom sinu Hasanu o znamenitostima vjere i uspostavljanju vjerskih obreda posebno riječima: „Poručujem ti, sine moj, da se bojiš Allaha, da obavljaš namaz na vrijeme i da daješ zekat na mjestu i uljepšaj abdest, jer doista nema namaza bez čistoće abdesta i poručujem ti

da oprostiš prijestupe drugih, da savladaš svoj bijes, da čuvaš rodbinske veze, da se suzdržiš naspram neznanice, da se obrazuješ u vjeri i da ustraješ u svom poslu, da se družiš s Kur'anom, da lijepo postupaš s komšijama, da naređuješ dobro i odvraćaš od zla, da izbjegavaš nedolično.“

Dvadesetog ramazana veliki broj ljudi je nagmuo na Imamovu kuću tražeći dozvolu da ga posjete i dozvolio je svima. Kada su zauzeli mjesto, on im se obratio: „Pitajte me prije nego što me izgubite, i skraćujte vaša pitanja zbog nezgode vašeg imama.“ Ljudi su se ipak ustručavali pitati ga zbog žestine boli i rana koje su ga obuzele.

Imam Ali izričito je imenovao svog sina Hasana za halifu

Kada je Zapovjednik vjernih osjetio da odlazi s ovog svijeta i da mu se bliži susret s Gospodarom, stavio je hilafet u dužnost svog sina Hasana. Postavio ga je poslije sebe da bi se ummet mogao njemu obratiti u svim svojim potrebama. Šiiti se nisu u tome razilazili. Sikatu-l-islam Kulejni je naveo da je Zapovjednik vjernih imenovao Hasana za svog nasljednika i uzeo kao svjedoke o njegovom nasljeđivanju svoje sinove Husejna i Muhammeda i svu svoju djecu i poglavare svojih sljedbenika i svoju porodicu. Zatim mu je predao knjige i oružje i rekao mu: „Sine moj, naredio mi je Allahov Poslanik da tebe imenujem kao svog nasljednika i predajem ti svoje knjige i oružje kao što je i Allahov Poslanik imenovao mene kao svog nasljednika i predao mi svoje knjige i oružje i naredio mi da ti naredim: „Kada dođe vrijeme tvoje smrti, da predaš to svom bratu Husejnu.““ Preneseno je također da je rekao: „O, sinak moj, ti si moj krvni osvetnik. Pa ako oprostiš, to je tvoje pravo, a ako ubiješ, samo je udarac za udarac.“

Ka najuzvišenijem Prijatelju

Kada je imam Ali završio sa svojim preporukama, počeli su smrtni bolovi i muke, a on je učio ajete Časnog Kur'ana. Mnogo je molio i činio istigfar, a kada se približio smrtni čas, posljednja stvar koju je izgovorio je bila Božija riječ:

لِيُثَلَّ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ

Za nešto nalik ovome nek se trudbenici trude. (Saffat, 61)

Zatim se njegova časna duša uzdigla prema džennetskom boravištu i uputila ka najuzvišenijem drugu. Ta Božanska milost se vratila svom izvoru, jer je on svjetlost koju je Allah stvorio da bi odstranio tmine. Doista, stubovi pravde su propali, znamenitosti vjere se srušile, umrla je pomoć slabima, utočište usamljenih i otac siročadi.

Njegovo opremanje i ukop

Imam Hasan, a.s., je počeo opreмати svog oca, ogasulio njegovo čisto tijelo, namirisao ga balzamom, umotao u ćefine. Kada je nastupio posljednji dio noći, izašao je s grupom svoje porodice i prijatelja noseći časno tijelo ka

posljednjem boravištu pa ga je ukopao u svetom Nedžefu, koji je sada mjesto posjećivanja, utočište vjernika i bogobojaznih, škola tražitelja znanja. Nakon što je ukopao oca, imam Hasan, a.s., se vratio svojoj kući, a žalost i rastresenost su ga savladali, a tuga obuzela.

Treća glava

**Vrijeme hilafeta imama Hasana
Stavovi i dostignuća imama Hasana
Od prisege do primirja
O primirju, uzrocima i rezultatima
Nakon primirja do šehadeta
Sudbina uvjeta primirja i šehadet imama Hasana
Duhovno naslijeđe imama Hasana**

Vrijeme hilafeta imama Hasana

Kada su se haridžije pobunili protiv Zapovjednika vjernih i ustali protiv njega, njihov pokret nije ni po čemu bio poseban kao što su to bili pokreti drugih pobunjenika, poput Talhe, Zubejra, Muavije i sličnih. Oni nisu imali neki poseban cilj, kao što su to imali Muavija, Talha i Zubejr. Ono što o njima prenose historičari, da su se prepirali oko suđenja, iako su ga oni sami na početku podržavali (a Zapovjednik vjernih se nije pridržavao ishoda suđenja), ukazuje na to da su bili krajnje naivni i spontani te da su bili žrtve onih koji su izmišljali zavjeru protiv Zapovjednika vjernih s ciljem da izazovu smutnju u njegovoj vojsci, da ga odvrte od Muavije i ponovnog ratovanja protiv njega te da ubijanje njih (haridžija) ostavi loše posljedice kod mnogih njegovih prijatelja jer su većina ubijenih pripadali plemenima Kufe i Basre.

Nije čudno da ubijanje ostavi u dušama saplemenika i rodbine ubijenih ono što svaki čovjek osjeća prilikom gubitka svoje rodbine. Kada je Zapovjednik vjernih okončao smutnje haridžija, među njegove ashabe uvukla se iznemoglost, međusobno obeshrabrivanje i razilaženje i on ih je počeo podsticati na izlazak u rat protiv Muavije i govoriti im više puta, ali nije kod njih naišao ni na šta osim na klonulost i razilaženje. Govorili su: „Nestalo nam je strijela, otupljeni su vrhovi naših kopalja, polomljene su nam sablje, iscrpljena su nam ramena, daj nam vremena da se spremimo jer ćemo onda biti snažniji protiv naših neprijatelja.“ Takva situacija je trajala izvjesno vrijeme, a on bi ih s vremena na vrijeme pozivao da izađu u kasarnu u Nuhejle pa bi izlazila samo nekolicina od koje nije bilo nikakve koristi.

To je bilo u vrijeme kada Eš'as ibn Kajs, Šabes ibn Rib'i i slični njima nisu imali druge brige osim podriivanja i širenja duha klonulosti među ljudima zbog čega su počeli vojsci ubacivati u uho da je Ali sa skupinom na Nahrevanu trebao postupiti onako kako je postupio Osman, tj. trebao ih je previdjeti, jer je to bila mala skupina koja nije predstavljala neku opasnost. Eš'as je to govorio da stvori razdor u redovima vojske i da onima koji su imali rodbinske veze s ubijenima napuni duše mržnjom i neprijateljstvom prema Aliju.

Eš'asova priča se širila među ljudima, što je uvećalo kod njih klonulost i razdor i otvorilo mogućnost Muaviji da stupi u kontakt s njihovim velikanima i poglavarima slobodnije. Njegova pisma su sadržavala mnoštvo obećanja i želja za njih, slao im je nagrade i darove da bi ubrzao ono što su oni željeli varajući ih da će za malo i brzo dobiti veliko i dugotrajno, sve dok nije kupio njihove savjesti, okrenuo ih protiv njihovog vođe i učinio da mu jezicima daju pokornost, a u srcima taje neposlušnost.

Irački smutljivci su uspjeli ostvariti sve Muavijine želje time što su kočili pokret imama Alija i stvarali za njega teškoće i probleme ne bi li ga odvratili od ponovnog suočavanja sa stanovnicima Šama. Još ni sukob Nahrevana nije bio okončan, a već su se njihovi poraženi bili pojavili u više područja Iraka. Ovaj sukob je ostavio u dušama njihovih porodica tragove koje nije bilo lahko zaboraviti, posebno kada su ruke smutljivaca bile u Muavijinim, koji im je obezbjeđivao imetak i opremu, pa se pobuna jednog čovjeka pretvarala u pobunu stotinu ili dvije stotine ljudi, a onda je Zapovjednik

vjernih bivao primoran da protiv njih šalje nekoga od svojih ashaba i uz njega grupu vojnika da se bore. I taman kada bi ih pobili ili otjerali i vratili se u Kufu i prije nego bi se stanje smirilo, pobunio bi se neki drugi s drugom skupinom pobunjenika.

Nakon sukoba Nahrevan stanje je neprekidno bilo ovako, sve dok nije ustao Hirrit ibn Rašid, koji je prije svoje pobune dolazio Aliju i govorio: „Tako mi Allaha, neću ti se pokoriti niti ću klanjati za tobom jer si ti ljude prihvatio kao sudije i oslabio si na putu istine.“ Imam Ali mu je tad rekao: „Tako ćeš činiti grijeh prema svom Gospodaru, pregaziti svoje obećanje i nećeš nanijeti štetu nikome do sebi“ i bio ga pozvao na razgovor pa se ovaj pojavio obećavši da će se sutra vratiti. Imam Ali je to prihvatio i poručio mu je da nikoga ne uznemirava i da nikome ne dira u krv, imetak ili čast. Međutim, nakon što je tad izašao, Hirrit se više nije vratio, nego je, budući uticajan u svom plemenu Beni Nadžije, izašao sa skupinom ljudi u tmini noći. Na putu su sreli dvojicu ljudi. Jedan je bio jevrej, a drugi musliman, pa su ubili muslimana, a jevrej je došao do namjesnika imama Alija u Babilonu i obavijestio ga o njima. Namjesnik je odmah pisao Zapovjedniku vjernih o tome, pa je imam Ali odmah poslao grupu svojih ashaba i naredio im da ih vrate u pokornost, a da se bore protiv njih ako budu odbili. Kad je namjesnik imama Alija stigao do Hirrita i njegovih pobunjenika počeli su se raspravljati, ali bez nekog ishoda. Ashabi imama Alija su tražili od njih da predaju ubice onog muslimana, ali oni su odbili sve osim rata. Onda su između dvije strane izbili krvavi sukobi pa je Zapovjednik vjernih poslao nove snage i pisao Adbullahu ibn Abbasu, namjesniku u Basri, naredivši mu da ih goni. Hirrit je ponekad tvrdio da traži Osmanovu krv, a ponekad se suprotstavljao imamu Aliju zbog prihvatanja suđenja. Na kraju su Hirrit i skupina njegovih pristalica poginuli, a oko petsto ih je zarobljeno i povedeno prema Kufi. Vojska ih je vodila kod Meskale ibn Hubejra eš-Šejbania, koji je bio namjesnik imama Alija na nekim područjima. Vojnici su tražili pomoć od njega, a on se zbog njihovog stanja bio sažalilo na njih, kako se tvrdi u nekim predajama, te ih kupio od komandanta da bi njihovu cijenu otplatio na rate i oslobodio ih. Međutim, počeo je odugovlačiti u vraćanju duga. Kada je Abdullah ibn Abbas tražio da mu isplati iznos, odgovorio mu je: „Kada bih ja zatražio ovaj iznos i više od toga od Osmana, on me ne bi odbio.“ Zatim je pobjegao prema Muaviji, a on ga je dočekao kao što se dočekuju osvajački heroji i dao mu šta je htio.

Meskale je želio da pridobije svog brata, Nuajma ibn Hubejra, na Muavijinu stranu, pa je poslao pismo po jednom od kršćana iz Tagliba, koji je špijunirao u korist Muavije, ali u blizini Kufe se otkrila njegova namjera pa su ga uhvatili ashabi imama Alija i odsjekli mu ruku.

Postoji još mnogo sličnih primjera koji osuđuju pobunjenike i one koji su pomagali zavjerom i širenjem nereda na svim stranama države da bi iznutra istrošili snage imama Alija čime bi ga odvratili od Muavije i njegovog ponašanja.

Nije isključeno da je Meskale eš-Šejbani bio u vezi s pobunjenicima i da njegova želja za oslobađanjem oca iz zarobljeništva naspram iznosa koji nije mogao otplatiti nije bila iz pobuda čovječnosti, kako to u prvom pogledu u sličnim situacijama izgleda, nego iz osjećaja odgovornosti prema skupini s

kojom je djelovao u pravcu istog cilja pružajući im pomoć kada je bilo potrebno, a vidio je i od Muavije sav taj doček samo zato što je učestvovao u neredu i kvarenju i pomagao pobunjenike koji su natjerali imama Alija da suzbije svoj bijes i teško ga iscrpili, što je za sina Hindinog predstavljalo olakšanje i izlaz. Što se tiče Zapovjednika vjernih, kada je saznao za bijeg Meskale prema Šamu, samo je rekao: „Šta mu je bilo? Neka ga Allah ubije. Činio je čin slobodnih, a pobjegao je bijegom robova.“ i naredio da se sruši njegova kuća.

U takvoj situaciji koja je vladala u Iraku, Muaviji se ukazala prilika da sa svoje strane krene na sela i gradove koji su graničili sa Šamom ubijajući, pljačkajući i kažnjavajući stražare koji su čuvali granice, bez zapreke od nekog ili od vjere. Zapovjednik vjernih je pozivao Iračane u pomoć njihovoj braći i na progon nasilnika, ali nije nailazio na zadovoljavajući odziv.

Muavijine snage su izvršile prepad na Hidžaz i Jemen pod komandom Busra ibn Ertata, kojem je Muavija bio poručio da upotrijebi sve što može izazvati nered, strah i strepnju u tim područjima. Ibn Ertat je počeo sprovoditi Muavijine zapovjedi pa je pretjerao u obezvrijeđanju krvi, svetosti, časti i imetka na putu do Medine, a kada je stigao u Medinu, izložio je stanovništvo svim oblicima zla i grubosti, ubio veliki broj njih, a ostale primorao na davanje prisega Muaviji. Vijesti o tome su pristigle do Jemena i podigle strah i strepnju tamošnjeg stanovništva, a Ubejdullah ibn Abbas, namjesnik Zapovjednika vjernih, je pobjegao. Kada je Ibn Ertat ušao u Jemen, prešao je svaku granicu u ubijanju, pljačkanju i rušenju. Našao je i dva mala djeteta Ubejdullaha ibn Abbasa i ubio ih u majčinom krilu pa im je majka doživjela psihički poremećaj, stalno i neprekidno ih žalila i oplakivala sve dok nije od tuge umrla.

Muavija je zatim opremio drugu vojsku za osvajanje Egipta. Da bi ostvario Ibn Asovu najveću želju, postavio ga je na čelo te vojske. Kada mu je stigla vijest o ovome, Zapovjednik vjernih je pozvao Kufljane u pomoć njihovoj braći u Egiptu, ali oni mu se nisu odazvali, a on je nastavio navaljivati dok se konačno nije pojavila jedna skupina dobrovoljaca. Nedugo zatim stigla je vijest da je Ibn As savladao Egipat, ubio namjesnika imama Alija, Muhammeda ibn ebi Bekra, unakazio mu tijelo pa ga potom zapalio. Imam Ali je onda poslao Malika ibn el-Harsa el-Eštera i postavio ga kao namjesnika za spas Egipta od nasilnika. A Malik je, kako ga historičari opisuju, bio odlučan, jak i potpuno predan Zapovjedniku vjernih kao što je sam imam Ali bio predan Božijem Poslaniku, kako je sam sebe opisao i kako su ga opisali drugi.

Kada je vijest o njegovom izboru za namjesnika Egipta stigla Muaviji, on se jako uznemirio i pobojao za svoje pristalice i snage koje su bile postavljene u Egiptu. Nakon dugog razmišljanja našao je izlaz iz te krize koja ga je zadesila tako što je nagovorio jednog od svojih sljedbenika, koji su živjeli pored puta kojim je Malik trebao proći za Egipat, da za novac ubije Malika. Kada je Malik stigao na to mjesto i svratio da se odmori, taj čovjek mu je donio zatrovan med kojeg je pripremio po Muavijinom planu i to je bio Malikov kraj. Muavija je bio uspješan u rješavanju problema sa svojim protivnicima na ovaj način. Na isti način je ubio i svog daidžića Muhammeda ibn ebi Huzejfu, Abdurrahmana ibn Halida ibn Velida, S'ada

ibn ebi Vekkasa i imama Hasana. Ponekad se hvalio time govoreći: „Doista, Allah ima vojsku i u među kojim se sveti u korist svojih prijatelja.“

Događaji su slijedili jedan za drugim u Iraku, a država je bila pod vlašću Zapovjednika vjernih. Ne bi se riješila ni jedna pobuna, a izbijala je druga. Nije se zatvorila nijedna rupa, a da se druga nije otvorila. Muavija je sebi dopustio svašta, do granice omalovažavanja, ali uprkos svemu tome što se dešavalo pristalicama imama Alija na granicama njihove zemlje i izvan nje, od zauzimanja više njihovih područja, preko ubijanja, do pljačkanja, oni su mu se i dalje suprotstavljali i poganili se u traženju ugodnosti. Kada ih je pozivao u pokret, nisu krenuli, kada ih je zvao, nisu se odazivali, nego su iznosili prazne izgovore poput vrućine ljeta, hladnoće zime i nisu se srdili radi istine, vjere, prognanih ili potlačenih. To je išlo do te mjere da se imam Ali poželio rastati od njih smrću ili pogibijom i često bi plakao nad svojim poginulim ashabima govoreći: „Kada će biti poslan onaj najnesretniji da utopi u krv ovo odavdje do ovdje“, pokazujući na glavu i bradu. Priželjkivao je da može s Muavijom napraviti kupoprodaju Kufljana poput kupoprodaje dinara naspram dirhema kada je Muavija uzimao deset Kufljana i davao mu jednog iz Šama. Na koncu je odlučio da izađe u rat protiv Muavije sa skupinom svoje porodice i pristalica koji su ga i dalje podržavali pa da se bori uz njihovu pomoć sve dok ne ode u susret Allahu na putu istine i pravde. Govorio im je i objasnio tako da nije ostavio nikakvu nejasnoću, prebacivši na njih sve posljedice koje će proizaći iz njihove klonulosti i nepomaganja. Ovaj odlučan stav je ostavio traga u dušama naroda nakon što su se uvjerali da će on sa svojom porodicom i bliskim prijateljima izaći u rat protiv Muavije i time njima pričiniti sramotu i poniženje koji će postati priča za buduće generacije ako ga ostave da sam izađe u rat, pa su velikani Kufljana odgovorili na lijep način i svaki poglavar je okupio svoje pristalice, pozivajući na džihad sa svih strana i međusobno se zavjetujući na smrt uz njega. Tako je rat ponovo postao priča na usnama ljudi i imam Ali je poslao pismo svim svojim namjesnicima u različitim područjima pozivajući ih da mu se sa svojim vojnicima i borcima pridruže.

Ljude su regrutirali u kasarne Nuhejle čekajući da prođe mjesec ramazan četrdesete godine po hidžri. Zapovjednik vjernih je bio poslao Zijada ibn Hafsa u skupinu svojih ashaba ispred sebe kao prethodnicu, a on je s vojskom bio ostao čekajući kraj mjeseca ramazana kad je predodređenje nasrnulo na njega i na Iračane pa je najnesretniji od prvih i posljednjih postavio zasjedu za njega. U zoru devetnaestog tog mjeseca, dok je imam Ali bio u Božijoj kući, udario je na njegovu glavu, a bio je u namazu pred svojim Gospodarom, pa se srušio od tog udarca u mihrab izgovarajući: „Tako mi Gospodara Kabe, postigao sam sreću.“

Stavovi i dostignuća imama Hasana

Od prisege do primirja

Govor imama Hasana na dan pogibije njegovog oca

Većina historičara je prenijela da je imam Hasan, a.s., ujutro, poslije noći u kojoj je ukopao svog oca, održao sljedeći govor:

أَيُّهَا النَّاسُ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ نَزَلَ الْقُرْآنُ وَفِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ رُفِعَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَفِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ قُتِلَ يُوْشَعَ بْنِ نُونٍ وَفِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ مَاتَ أَبِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَاللَّهُ لَا يَسْبِقُ أَبِي أَحَدٍ كَانَ قَبْلَهُ مِنَ الْأَوْصِيَاءِ إِلَى الْجَنَّةِ وَلَا مَنْ يَكُونُ بَعْدَهُ وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ص لَيَّبَعْتُهُ فِي النَّبِيِّيَّةِ فَيُقَاتِلُ جَبْرَيْلَ عَنْ يَمِينِهِ وَمِيكَائِيلَ عَنْ يَسَارِهِ وَمَا تَرَكَ صَفَرَاءَ وَلَا بَيْضَاءَ إِلَّا سَبْعِمِائَةَ دِرْهَمٍ فَصَلَّتْ مِنْ عَطَائِهِ كَانَ يَجْمَعُهَا لِيَشْتَرِيَ بِهَا خَادِمًا لِأَهْلِهِ

„O, ljudi, u ovoj noći spušten je Kur'an, u ovakvoj noći podignut je Isa, sin Merjemin, u ovakvoj noći ubijen je Juša ibn Nun, i u ovakvoj noći umro je moj otac, Zapovjednik vjernih. Tako mi Allaha, niko neće prestići moga oca u Džennetu od nasljednika poslanika, prije njega niti poslije njega. Poslanik ga je slao u boj pa se Džebrail borio s njegove desne, a Mikail s lijeve strane. Nije za sobom ostavio ni zlata ni srebra osim sedamsto dirhema viška od njegove plate. Sakupljao ih je da kupi slugu za svoju porodicu.“

Šejh Mufid u knjizi El-Iršad prenio je ovaj govor u sljedećem obliku: „Prenio je Ebu Mihnef Lut ibn Jahja: „Ispričao mi je Eš'es ibn Suvar od Ebi Ishaka es-Sebi'ija i drugih da su govorili: 'Ujutro nakon noći u kojoj je preselio Zapovjednik vjernih, Hasan ibn Ali je održao govor, zahvalio se Allahu i veličao Ga. Proučio je salavat na Allahovog Poslanika, a zatim je rekao:

لَقَدْ قُبِضَ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ رَجُلٌ لَمْ يَسْبِقْهُ الْأَوَّلُونَ بِعَمَلٍ وَلَمْ يُدْرِكْهُ الْآخِرُونَ بِعَمَلٍ لَقَدْ كَانَ يُجَاهِدُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص فَيَقِيهِ بِنَفْسِهِ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ص يُوجِّهُهُ بِرَأْيَيْهِ فَيَكْنِفُهُ جَبْرَيْلُ عَنْ يَمِينِهِ وَمِيكَائِيلُ عَنْ شِمَالِهِ وَلَا يَرْجِعُ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ وَلَقَدْ تَوََّّ فِي اللَّيْلَةِ الَّتِي عُرِجَ فِيهَا بِعِيسَى بْنِ مَرْيَمَ وَالَّتِي قُبِضَ فِيهَا يُوْشَعَ بْنِ نُونٍ وَرُفِعَ مُوسَى وَمَا خَلَّفَ صَفَرَاءَ وَلَا بَيْضَاءَ إِلَّا سَبْعِمِائَةَ دِرْهَمٍ فَصَلَّتْ عَنْ عَطَائِهِ أَرَادَ أَنْ يَبْتَاعَ بِهَا خَادِمًا لِأَهْلِهِ

U ovoj noći preuzeta je duša čovjeka kojega niti su prijašnji prestigli u djelu niti će ga potonji stići. Doista, borio se uz Allahovog Poslanika pa ga je čuvao svojom dušom. Poslanik ga je slao sa svojom zastavom pa ga je Džebrail s desne, a Mikail s lijeve strane štitio, i nije se vraćao sve dok nije Allah dao pobjedu njegovoj ruci. Doista je on preselio u noći u kojoj je uzdignut Isa, sin Merjeme, u kojoj je preuzeta duša Juša ibn Nuna, Musaovog nasljednika, za sobom nije ostavio zlata ni srebra osim sedamsto dirhema, što je bio višak od njegove plate, kojim je htio kupiti slugu za svoju porodicu. Tada je grcao u suzama i plakao narod je s njim, pa je opet progovorio:

أَنَا ابْنُ الْبَشِيرِ أَنَا ابْنُ التَّذِيرِ أَنَا ابْنُ الدَّاءِ إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ أَنَا ابْنُ الرَّاحِ الْمُنِيرِ أَنَا مِنْ أَهْلِ
بَيْتِ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً أَنَا مِنْ أَهْلِ بَيْتِ فَرَضَ اللَّهُ مَوَدَّتَهُمْ فِي كِتَابِهِ
فَقَالَ تَعَالَى:

Ja sam sin donosioca radosnih vijesti, ja sam sin donosioca opomene, ja sam sin pozivatelja ka Allahu po Njegovoj dozvoli, ja sam sin svjetiljke koja obasjava, ja sam iz porodice od koje je Svevišnji Allah odstranio prljavštinu i očistio je potpunim čišćenjem, ja sam iz porodice prema kojoj je ljubav Svevišnji Allah učinio obaveznom u Svojoj Knjizi kada je rekao:

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى ۖ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا ۖ إِنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

Ti reci: 'Ja ne tražim od vas nikakve nagrade, osim ljubavi za bližnje!' A ko učini lijepo djelo, Mi ćemo njemu za to povećati dobro. فَالْحَسَنَةُ مَوَدَّتُنَا أَهْلَ
“Lijepo djelo je ljubav prema nama, Ehli bejtu.”

Prisega imama Hasana

Kada je imam Hasan, a.s., završio govor, Ubejdullah ibn Abbas je planuo potičući narod da požuri u davanju prisege imamu Hasanu riječima: „O, ljudi, ovo je sin vašeg Poslanika i nasljednik vašeg Imama, pa dajte mu prisegu.“ Narod se odazvao ovom blagoslovljenom pozivu pa su uzvikivali svoju pokornost i izražavali zadovoljstvo i privrženost riječima: „Koliko je on nama drag, koliko su obavezna njegova prava nad nama i koliko li je on dostojan hilafeta!“

Prisega za hilafet imama Hasana završena je u petak dvadeset prvog ramazana četrdesete godine po hidžri.

Nakon prisege imam Hasan, a.s., je rasporedio svoje namjesnike, imenovao komandante, razmotrio tekuća dešavanja i poslao Abdullaha ibn Abbasa u Basru.

Prva nova stvar koju je imam Hasan, a.s., uveo bilo je povećanje plate borcima za deset hiljada. Njegov otac je to bio uradio na dan Bitke na kamili, a imam Hasan je to uradio za vrijeme svog hilafeta pa su poslije toga halife to slijedile.

Imam Hasan, a.s., kažnjava ubicu Zapovjednika vjernih

Na dan u kojem su ljudi dali prisegu imamu Hasanu i nakon završetka, naredio je da dovedu Abdurrahmana ibn Muldžema. Kada je ovaj stao pred Imama, upitao ga je: „Šta ti je naredio tvoj otac?“ Imam mu je odgovorio: „Naredio mi je da ne ubijem nikoga osim njegovog ubice, da ti napunim stomak i da ti umekšam postelju.“ Zatim mu je odsjekao glavu i nije unakazio njegovo tijelo.

Džihad imama Hasana, a.s.

Historijski podatak o povećanju plate borcima koji smo spomenuli ukazuje na to da je imam Hasan, a.s., imao čvrst stav o ratu i ozbiljnu namjeru da se suprotstavi Muaviji, što postaje jasno njegovim zalaganjem za popravljanje stanja i izgrađivanje vojske.

Imam Hasan, a.s., je u stavu prema Muaviji bio odlučan jer, kada je Muavija saznao za pogibiju Zapovjednika vjernih i izbor imama Hasana za halifu, tajno je uputio jednog čovjeka iz plemena Himjara u Kufu, a drugog iz plemena Beni Kajm u Basru, da ga izvještavaju i da rade protiv imama Hasana. Imam je saznao za to pa je naredio da čovjeka iz plemena Himjara izvuku iz kuće nekog mesara u Kufi i, kada su ga izvukli, da mu odsijeku glavu. Onda je poslao pismo u Basru da se izvuče čovjek iz plemena Beni Kajm sakriven u plemenu Beni Sulejm. I on je izvučen i glava mu je odsječena.

Nakon toga je napisao pismo Muaviji: „A zatim, doista si ubacio ljude u moje područje kao da voliš suočavanje. Ne sumnjam u to pa očekuj ga, ako Bog da. Stiglo mi je od tebe da si se radovao onome čemu se pametni ne raduju. Tvoj primjer je kao iz one pjesme: „Pa doista smo mi i onaj od nas ko umre kao onaj koji ode pa prenoći u prenoćištu da bi ujutro nastavio put, pa reci onom ko želi drugačije od onog što je prošlo: spremaj se za nešto slično kao da je tu!“

Ovaj događaj je bio opomena Muaviji, jer mu se zaprijetilo ratom i uništenjem njegovih želja za mirnim savladanjem Kufe i stoga je napisao odgovor u pomirljivom tonu tražeći od imama Hasana da mu dadne prisegu pod uvjetom da ga on imenuje kao prijestolonasljednika. U drugom pismu imama Hasana, odgovoru na ovo Muavijino pismo, možemo vidjeti čvrstinu njegovog stava i neobraćanje pažnje na ponudu kojom je ga je Muavija htio pridobiti: „A zatim mi je stiglo tvoje pismo pa sam izostavio odgovor, bojeći se da ćeš postati ohol. Slijedi istinu i znat ćeš da sam ja njezin pripadnik. Selam.“

Kako prenosi Ebu-l-Feredž i drugi, broj pisama koji su imam Hasan i Muavija razmijenili nije prešao pet. Razlog za to su Muavijine naklonosti, koje su ga učinile da bude od onih koji se ne odazivaju istini i ne priznaju pripadnike istine, i koje su se povećale nakon pogibije Zapovjednika vjernih, jer su ojačale njegovu pohlepu za hilafetom za koji s islamskog gledišta nije posjedovao niti najosnovnije činioce i uvjete.

Nasuprot tome imam Hasan, a.s., je nastavio put svog oca onako kako to zahtijeva Božanska dužnost, da upotpuni dokaz protiv svog neprijatelja. Poslao mu je više pisama, iako je znao da kod njega ima nedobronamjerne naklonosti. Navest ćemo samo najobuhvatnije pismo: „Od Hasana ibn Alija, Zapovjednika vjernih, za Muaviju ibn ebi Sufjana. Selamun alejkum, doista zahvaljujem Allahu osim kojeg nema drugog boga, a zatim, doista je Svevišnji Allah poslao Muhammeda kao milost svim svjetovima, blagodat vjernicima i dovoljnog svim ljudima, لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ

Da onoga opomene ko živ je, i da se o nevjernicima Riječi obistine! (Ja-sin, 70) pa je dostavio Božiju poslanicu i izvršavao Božiju naredbu sve dok ga

Svevišnji Allah nije uzeo Sebi, a da ništa nije propustio niti je nemaran bio, nakon što je Svevišnji Allah posredstvom njega istini dao pobjedu i uništio mnogoboštvo te time posebno odlikovao Kurejše, pa rekao: وَإِنَّهُ لَكُنْزٌ لَّكَ

وَلَقَوْمٌ I doista to je spomen za tebe i tvoj narod. (Ez-Zuhruf, 44) Kada je preselio, Arapi su se međusobno prepirali za njegovo mjesto. Kurejšije su govorile: 'Mi smo njegovo pleme, njegova familija i njegovi bližnji i vama nije dopušteno da se prepirete s nama o Muhammedovom mjestu i njegovom pravu.' Arapi su vidjeli da je bilo ispravno to što su govorile Kurejšije i da je dokaz tome u njihovu korist, a protiv onih koji su Kurejšijama osporavali pravo na vlast, pa su odgovorili u njihovu korist i predali im vlast. Zatim smo mi dokazivali Kurejšijama slično onome kako su oni Arapima dokazivali, ali Kurejšije nisu postupili s nama pravedno onako kako su Arapi pravedno postupili prema njima. Oni su umjesto Arapa uzeli vlast traženjem pravde i donošenjem dokaza, ali kada smo mi, Muhammedova porodica i njegovi bližnji, donijeli dokaz protiv Kurejšija i tražili od njih pravednost, udaljili su nas i preuzeli vlast tako što su se saglasili o nepravdi, prkosu prema nama i tome da nam zadaju muke – pa, Allah je mjesto povratka i On je zaštitnik i pomagač. Mi smo se začudili zbog toga što su na nas u pitanju našeg prava i mjesta našeg Poslanika skočili oni koji su skočili, jer su posjedovali neke vrline i dobru prošlost u islamu, pa smo se sustegli od toga da ih osporavamo zato što smo se bojali za vjeru, da ne bi licemjeri i zastranjeni našli u tome mjesto ugriza kojim bi napravili šupljinu ili da im ne bi to bilo sredstvo da naprave štetu koju su željeli napraviti. A danas treba da se začudi svako ko se može čuditi tvome skoku, o, Muavija, na stvar za koju nisi uopće dostojan niti znanom vrlinom u vjeri niti hvaljenim činom u islamu, a ti si sin zastranjenih od zastranjenih, ti si sin najgoreg Kurejšijskog neprijatelja Poslaniku i Njegovoj Knjizi, a Allah je taj koji će sravnati račun s tobom. Bit ćeš vraćen i znat ćeš kome pripada kraj. Tako mi Allaha, uskoro ćeš susresti svog Gospodara i onda će ti se sigurno nadoknaditi prema onome što su tvoje ruke poslale jer Allah nipošto ne čini nepravdu robovima. Doista, kada je Ali, neka je Božija milost na njega, otišao na svoj put, na dan kada je preuzeta njegova duša, na dan kada ga je Svevišnji Allah blagodario islamom i na dan kada će biti proživljen, muslimani su poslije njega mene izabrali za halifu, pa molim Allaha da nam se u ovom prolaznom svijetu ne desi nešto što će nam na Ahiretu umanjiti čast koju imamo kod Njega. Jedino što me natjeralo da ti pišem jest moja želja da se Svevišnjem Allahu opravdam u vezi s tobom. Ako budeš prihvatio, ti ćeš imati veliku sreću, a muslimani dobrobit, pa ostavi se daljeg istrajavanja u neistini i uđi u ono u što je ušao narod davanjem prisege meni, jer doista znaš da sam ja preči od tebe kod Allaha i kod svakog pokajnika pažljivog i onog ko posjeduje srce brižno. Boji se Allaha i ostavi nepokornost. Čuvaj krv muslimana, tako mi Allaha, nema nikakva dobra za tebe u tome da susretneš Allaha s većim od onog s čim ćeš se već susresti s Njim. Uđi u mir i pokornost i nemoj osporavati vlast njenim vlasnicima i onome ko je preči od tebe da bi Allah time ugasio vatru smutnje, ujedinio riječ i popravio međusobne odnose, jer ako odbiješ sve osim istrajavanja u svojoj nepokornosti, krenut ću prema tebi s

muslimanima pa ću se boriti protiv tebe sve dok Svevišnji Allah ne presudi među nama, a On je najbolji Presuditelj.“

U Muavijinom odgovoru na ovo Imamovo pismo stoji sljedeće: „Zaista znaš da ja dulje od tebe držim vlast i više od tebe imam iskustva u vezi s ummetom, a i stariji sam od tebe po godinama, i zato je preče da se ti meni odazoveš za ovaj položaj koji si ti od mene tražio. Pa uđi meni u pokornost i neka vlast poslije mene bude tvoja i neka sav imetak u iračkoj riznici, koliko god da ga ima, bude tvoj. Nosí ga gdje želiš i neka tvoj bude i porez bilo kojeg područja u Iraku kojeg želiš, kao pomoć za tvoje troškove, prikupit će ih tvoj povjerenik i donijeti ti ga svake godine. Imat ćeš pravo i da te niko ne savlada vrijeđanjem i da se ne odluči za državna pitanja bez tvog mišljenja te da ne budeš odbijen u pitanju kojim želiš pokornost Allahu.“

Ovo pismo jasno pokazuje činjenicu da položaj Božanskog svetog hilafeta nije kod Muavije bio ništa osim robe koja se kupuje i plaća iz riznice muslimana, a ne od Muavijinog privatnog vlasništva. Ovo pismo potvrđuje i kršenje Poslanikove zapovijedi s njegove strane, a to je Božija zapovijed u imenovanju imama Ehli bejta kao njegovih nasljednika i njihovo postavljanje za vođstvo poslije njega.

Kretanje Muavije prema Iraku i stav imama Hasana

Muavija je počeo spremati vojsku i pisati svojim namjesnicima da mu se pridruže u napadu na Irak. U nekim njegovim pismima namjesnicima spominje se da su mu pisali neki od Kufljanskih uglednika i poglavara tražeći od njega zaštitu za sebe i svoja plemena. Ako bi ovo bila istina, to bi bila prva iznevjera stanovnika Kufe prema imamu Hasanu. U jednoj bilješci koju je Muavija s istim sadržajem uputio svim namjesnicima, pisalo je: „A zatim, sva hvala pripada Allahu koji vas je oslobodio tereta vašeg neprijatelja i ubice vašeg halife, jer je doista Allah svojom milošću odredio od svojih robova jednog čovjeka da izvrši napad na Alija ibn ebi Taliba i ubio ga je i ostavio je njegove ashabe rastrgane međusobnim razilaženjima, a nama su stigla pisma njihovih uglednika i poglavara u kojima traže zaštitu za sebe i svoja plemena pa krenite prema meni kada vam dođe ovo moje pismo svim svojim mogućnostima, vojskom i dobrom opremom. Doista ste postigli, hvala Allahu, odmazdu i ostvarili ste želju, a neka Allah upropasti pripadnike nepravde i neprijateljstva...“

Kada je ovo pismo stiglo njegovim namjesnicima i službenicima, svi su se dali u podsticanje i pokretanje ljudi te spremanje za rat protiv Poslanikovog mirisnog cvijeta i unuka. U najkraćem roku velike snage su mu pristigle tako da mu nije nedostajalo ni u broju ni u opremi.

Kada mu se sabralo toliko snaga od obmanutih i ljudi od interesa, pokrenuo ih je prema Iraku i sam preuzeo komandu nad vojskom, a u Damasku ostavio Dahhaka ibn Kajsa el-Fihrija da ga zamjenjuje. Broj vojnika je bio 60 hiljada, a rečeno je i više, ali bez obzira na broj, oni su bili poslušni, izvršavali njegove zapovijedi i ostvarivali njegove želje... Muavija je s ogromnom vojskom prešao pustinju i kada je stigao u Džisir Menbidž, zadržao se da rasporedi jedinice i učvrsti stanje...

Saznavši da je Muavija krenuo prema Iraku, imam Hasan, a.s., je počeo pozivati Kufljane u džihad i borbu protiv Muavije. Poslao je Hudžra ibn Adija da naredi namjesniku i narodu da budu spremni za polazak. Glasnik je pozvao na okupljanje u džamiji pa su ljudi sa svih strana nagrnuli. Imam Hasan, a.s., je rekao glasniku da ga obavijesti kada se ljudi okupe u džamiji i Sa'id ibn Kajs el-Hemdani je došao i pozvao ga. Imam Hasan, a.s., je zatim izašao, popeo se na minber, zahvalio se Allahu i veličao Ga, te rekao:

أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْجِهَادَ عَلَى خَلْقِهِ وَسَمَّاهُ كَرْهًا ثُمَّ قَالَ لِأَهْلِ الْجِهَادِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
وَاصْبِرُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ فَلَسْتُمْ أَتِيهَا النَّاسُ نَائِلِينَ مَا تُحِبُّونَ إِلَّا بِالصَّبْرِ عَلَى مَا تَكْرَهُونَ
إِنَّهُ بَلَّغَنِي أَنَّ مُعَاوِيَةَ بَلَغَهُ أَنَّ كُنَّا أَرْزَمْنَا عَلَى الْمَسِيرِ إِلَيْهِ فَتَحَرَّكَ لِدَلِّكَ فَأَخْرَجُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ إِلَى
... مُعَسِّكِرُكُمْ بِالتَّخِيلَةِ

„... a zatim, doista, Allah je naredio džihad svojim stvorenjima, ali ga je nazvao mrskim, i rekao je za vjernike koji idu na džihad: Budite strpljivi, doista je Allah sa strpljivima, pa vi, o, ljudi, nećete postići ono što želite osim strpljivošću nad onim što ne volite. Stigla mi je vijest da je Muaviji došla vijest da smo mi odlučili da krenemo prema njemu pa je zato krenuo prema nama. Pa krenite i vi, neka vam se Allah smiluje, ka svojim kasarnama u Nuhejle.“ Međutim, Kufljani su ostali nijemi.

Osuđivanje nepodržavajućeg stava

Kufljani nisu pružili podršku svom Imamu i vođi, a izrazili su to šutnjom onda kada je tražio od njih da se odazovu na njegov poziv za izlazak prema kasarnama u Nuhejle, kada su im se oči promijenile i srca uzrujala. Kada je to 'Adi ibn Hatem et-Taij vidio, ustao je i rekao: „Ja sam Hatemov sin. Subhanallah! Koliko li je ovo ružan stav? Zar se ne želite odazvati vašem Imamu i sinu kćerke vašeg Poslanika? Gdje su govornici grada čiji su jezici poput sablji u vrijeme mira, a kada se situacija uozbilji, oni su lukavi poput lisice? Zar se ne bojite Allahove srdžbe, mahana i sramote svoje klonulosti?“ Zatim se okrenuo imamu Hasanu i rekao: „Neka nas Allah posredstvom tebe uputi i udalji od tebe sve nevolje i neka ti Allah dadne uspjeh za ono čiji su kraj i početak pohvaljeni. Doista smo čuli tvoj govor i stigli smo do tvoje zapovijedi, poslušali i pokorili se u onom što si govorio i uputio. Evo, ja krećem prema svojoj kasarni pa ko želi da mi se pridruži, neka krene.“

Izašao je iz džamije pred kojom je bio njegov konj pa je uzjahao i krenuo prema Nuhejle. Naredio je svom slugi da mu dostavi sve što mu je potrebno. 'Adi ibn Hatem je bio prvi vojnik u kasarni.

Kajs ibn Sa'd ibn Ubadeh el-Ensari, Ma'kil ibn Kajs er-Rijahi i Zijad ibn Se'se'e et-Tejmi su također ustali, prekorili narod, osudili ih, podsticali ih i govorili imamu Hasanu slično onome što je 'Adi ibn Hatem govorio za odaziv i pokornost. Imam im je rekao:

صَدَقْتُمْ رَحِمَكُمُ اللَّهُ مَا زِلْتُمْ أَعْرَفُكُمْ بِصِدْقِ النَّبِيِّ وَالْوَفَاءِ وَالْقَبُولِ وَالْمَوَدَّةِ الصَّحِيحَةِ
فَجَزَاكُمُ اللَّهُ خَيْرًا

„Istinu ste govorili, neka vam se Allah smiluje, i uvijek sam vas poznavao s iskrenosti namjere, vjernosti, poslušnosti i ispravnosti ljubavi. Neka vas Allah nagradi najboljim.“ Zatim je sišao, a narod je krenuo prema kasarni da se spremi za polazak. Imam Hasan, a.s., je prije polaska prema kasarni postavio Mugejreha ibn Neufila ibn el-Harisa ibn Abdulmuttaliba za zamjenika u Kufi i naredio mu da podstiče narod i šalje ga u kasarnu. On je to svesrdno i činio sve dok nije formirana vojska. Imam Hasan, a.s., je s velikom vojskom i u dobroj opremi otišao do Nuhejle.

Ovako je započelo kretanje, ali je zbog prirodne klonulosti u pokretu vladala tromost i mrzovolja i da nije bilo grupe odabranika dobrih i skupine vjernih, stanje bi se okrenulo i slabost zavlada odmah, ali njihov čvrst stav, koji je poticao iz njihovih dubokih vjerovanja u mudrost vođe, neophodnost slijeđenja njega i njegove dostojnosti za hilafet, bio je najjači činilac očuvanja postojanosti i pokornosti vojske, buđenja poleta i živahnosti u njoj.

Oprečne struje u vojsci imama Hasana

Imamova vojska je bila čudnog sastava. U njoj su se bile okupile različite struje i oprečni elementi, koji se općenito mogu razvrstati u nekoliko skupina:

1. Haridžije, tj. oni koji su napustili pokornosti imamu Aliju, ratovali protiv njega i zauzeli neprijateljski stav prema njemu. Oni su u imamu Hasanu vidjeli srednje rješenje za problem muslimanskog društva pa su mu se pridružili u ratu protiv Muavije, a oni su ti koje su i najmanje nejasnoće uzbuđivale da požure u donošenju suda o njima i vidjet ćemo kako su kasnije ustali protiv imama Hasana.

2. Grupa koja je sarađivala s umevijskom vlašću, a ova grupa je bila iz dvije vrste:

- Oni koji u Kufijskoj vlasti nisu našli ono što bi udovoljilo njihovoj pohlepi pa su zbog te njihove žeđi utajili svoju privrženost vlasti u Šamu čekajući priliku da ustanu protiv vlasti i predaju je Muaviji.

- Oni koji su gajili zlobu prema Kufijskoj vlasti zbog naslijeđene mržnje od ranijeg vremena ili zbog ličnih obračuna.

Kasnije ćemo vidjeti i njihovu iznevjeru i pisanje Muaviji iz ulizivanja i pohlepe za udjelom kod njega.

3. Skupina kolebljivih, onih koji nisu imali određeno opredjeljenje ili neki nezavisan stav. Njihov cilj je bio samo osiguravanje dobrobiti i nekih od interesa kod one strane koja će pobijediti pa su samo iščekivali da vide koja strana će pobijediti da se i oni priklone njoj.

4. Skupina koja je bila uzbuđena samo nekim plemenskim ili regionalnim pristrasnostima.

5. Rulja, čiji stav nije bio zasnovan ni na kakvim temeljima.

6. Skupina iskrenih vjernika, a to je bila mala odabrana grupa čiji je glas nestajao u gužvi ostalih oprečnih glasova koji su se međusobno sukobljavali.

Prema tome, vojska imama Hasana je bila sačinjena od različitih skupina koje nije povezivao isti cilj i kao takva bila podložna podjelama i raspadu na svaku pojavu koja može dovesti do podjele. Takvo stanje inače može

upropastiti svaki plan, ma kolika bila razboritost vode koji ga je isplanirao. Imam je osjetio opasnost situacije u ovoj mješavini koja je sadržavala činioce podjele.

Sejjid ibn Tavus u knjizi El-Melahim ve-l-fiten prenosi od imama Hasana govor u kojem on izražava nepouzdanost u svoju vojsku. Ovaj govor je jedan od najrječitijih o ovoj situaciji, a izrečen je kada se bio obratio svojoj vojsci u gradu Medain:

وَكُنْتُمْ فِي مَسِيرِكُمْ إِلَى صِفِّينَ وَدِينُكُمْ أَمَامَ دُنْيَاكُمْ وَأَصَبَحْتُمْ الْيَوْمَ وَدُنْيَاكُمْ أَمَامَ دِينِكُمْ أَلَا وَقَدْ أَصَبَحْتُمْ بَيْنَ قَتِيلَيْنِ قَتِيلٍ بِصَفِّينَ تَبْكُونَ لَهُ وَقَتِيلٍ بِالتَّهْرَوَانِ تَطْلُبُونَ بِثَارِهِ فَاَمَّا الْبَلَاءُ فَخَاذِلٌ

„... I krenuli ste prema Siffinu, a vaša vjera je bila ispred vašeg dunjaluka, a osvanuli ste danas, dok je vaš dunjaluk ispred vaše vjere. Vi ste između dvojice ubijenih: onog na Siffinu, za kojim plaćete, i onog u Nahrevanu za kojeg od nas tražite osvetu. Onaj koji ostaje – ostavlja nas na cjedilu, a onaj koji plaće – ustaje na osvetu i širenje nereda.“

Muavija je dobro znao slabe tačke u vojsci imama Hasana pa je osmislio plan koji je odgovarao situaciji na terenu i koji bi mogao okončati sukob između njega i imama Hasana: prvo bi ga pozvao na primirje i obećao da će pristati na sve uvjete koje bi postavio, a ako to ne bi uspjelo i imam Hasan, a.s., ne bi prihvatio, znao je da su zamke koje je bio postavio oko komande i poglavara vojske imama Hasana bile dovoljne da spriječe sukob između dvije strane i natjeraju ga na prihvatanje svršene stvari.

Prethodnice vojske imama Hasana

Imam Hasan, a.s., je vodio vojsku do Nuhejle, gdje se zadržao i rasporedio vojsku, pa je krenuo do Dejr Abdurrahmana, gdje je boravio tri dana da bi sačekao i preostali dio vojske. Poslao je prethodnicu svoje vojske da izvidi stanje neprijatelja i gdje su se zaustavili. Za prethodnicu je odabrao najiskrenije svoje ashabe i najbolje pripadnike svoje vojske. Njihov broj je dostigao dvanaest hiljada. Za glavnog komandanta je odredio svog amidžića, Ubejdullaha ibn Abbasa, i prije kretanja opskrbio ga ovom dragocjenom uputom:

يَا ابْنَ عَمِّ إِنِّي بَاعْتُ مَعَكَ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا مِنْ فُرْسَانِ الْعَرَبِ وَقُرَّاءِ الْبَصْرِ الرَّجُلُ مِنْهُمْ يَزِيدُ الْكُتَيْبَةَ فَرَسًا بِهِمْ وَأَلِنْ لَهُمْ جَانِبَكَ وَابْسُطْ لَهُمْ وَجْهَكَ وَافْرُشْ لَهُمْ جَنَاحَكَ وَأَذْنَهُمْ مِنْ مَجْلِسِكَ فَإِنَّهُمْ بَقِيَّةُ ثَقَاتِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع وَسِرْ بِهِمْ عَلَى شَطِّ الْفُرَاتِ حَتَّى تَقْطَعَ بِهِمْ الْفُرَاتَ حَتَّى تَسِيرَ بِمَسْكِنٍ ثُمَّ امْضِ حَتَّى تَسْتَقْبِلَ بِهِمْ مُعَاوِيَةَ فَإِنْ أَنْتَ لَقَيْتَهُ فَاحْتَبِسْهُ حَتَّى آتِيكَ فَإِنِّي عَلَى أَثَرِكَ وَشَيْكًا وَلْيَكُنْ خَبْرُكَ عِنْدِي كُلِّ يَوْمٍ وَشَاوِرْ هَذَيْنِ يَعْني قَيْسَ بْنَ سَعْدٍ وَسَعِيدَ بْنَ قَيْسٍ وَإِذَا لَقَيْتَ مُعَاوِيَةَ فَلَا تُقَاتِلْهُ حَتَّى يُقَاتِلَكَ فَإِنْ فَعَلَ فَقَاتِلْهُ فَإِنْ أَصَبْتَ فَقَيْسُ بْنُ سَعْدٍ عَلَى النَّاسِ فَإِنْ أَصِيبَ فَسَعِيدُ بْنُ قَيْسٍ عَلَى النَّاسِ

„Amidžiću, šaljem s tobom dvanaest hiljada arapskih junaka i pobožnih ljudi grada. Jedan od njih nadmašuje čitavu jedinicu pa povedi ih i budi blag

prema njima, razvedri lice kad im se obraćaš, raširi im svoje okrilje i približi ih svome društvu jer su doista oni ostaci povjerenika Zapovjednika vjernih. Vodi ih na obale Eufrata i nastavi sve dok ne susretneš Muaviju pa kada ga susretneš, zaustavi ga dok ja ne stignem. Doista, ja sam na tvom tragu blizu. Svaki dan me izvještavaj o novostima, a savjetuj se sa ovom dvojicom – Kajsom ibn Sa'dom i Se'idom ibn Kajsom, pa kada susretneš Muaviju, nemoj da počinješ rat s njim sve dok on ne počne, pa ako započne, bori se protiv njega. Ako budeš pogođen, onda će Kajs ibn Sa'd biti komandant, a ako i on bude pogođen, onda će Se'id ibn Kajs predvoditi ljude.“

Izdaja komandanta vojske

Ubejdullah ibn Abbas je stigao do mjesta Meskin, tu se ulogorio i stao licem u lice naspram neprijatelja. Tada su jasno na vidjelo izašli svi znakovi smutnje, a Muavijine zavjere su počele prodirati unutar vojske gdje su naišle na plodno tlo zbog licemjerja i onih koji su davali prednost ugodnostima. Lažne glasine su bile: Hasan se dopisuje s Muavijom o primirju, a zašto vi sami sebe odvodite u smrt?

Pred očima komandanta stanje u vojsci se uzburkalo: počelo je gundanje o istinitosti tih glasina, pa su ih neki potvrđivali, neki odbacivali, dok su ih neki pokušali i dokazati. Komandant Ubejdullah nije pokušao da se uvjeri u neistinitost glasina jer je imam Hasan u to vrijeme bio zauzet slanjem izaslanika na različite strane, pripremama novih jedinica koje se trebaju pridružiti prethodnicama, dopisivanjem s Muavijom o ratu i buđenjem borbenog duha kod ljudi koje je svojim vatrenim govorom poticao na rat i nikada nije pisao o primirju niti je tada imao takav stav.

Nedoumice su ušle u dušu komandanta, što ga je dovelo do toga da se povuče u sebe i počne razmišljati o svojoj sudbini, a već je bio čuo kako Kufljani pokazuju klonulost u kretanju prema bojnopolju i otežano se odazivaju pozivu za džihad pa su mu u duši ponikle pomisli da je on u nezavidnoj poziciji i da ovi predvodnici kufske vojske koji su već stali naspram velike šamske ne mogu pružiti otpor tako velikom broju boraca te da će ući u borbu gdje ne postoji ravnoteža u snagama.

Dok je on proživljavao sve ove nedoumice i pomisli, stigla su mu Muavijina pisma, puna primamljivih obećanja, koja su dotakla osjetljive žice u duši Ibn Abbasa jer se volio pojavljivati kao velikan i imao je želju da je ispred ostalih, a Muavija je dobro bio upoznat s tim Ubejdullahovim slabim tačkama.

U Muavijinom pismu je pisalo: „Doista, Hasan mi je pisao o primirju i on će vlast predati meni. Ako mi se pokoriš, bit ćeš predvodnik, a ako ne, onda ćeš mi se na kraju svejedno pokoriti, ali ćeš biti samo sljedbenik.“ U tom pismu je za njega odredio milion dirhema.

Muavijina metoda u ratu protiv neprijatelja je bila iskorištavanje slabih tačaka protivnika i iskorištavanje bilo čega što bi moglo oslabiti odlučnost i onespособiti njihovu moć.

I tako je Ubejdullah porazio sam sebe i odazvao se onom koji ga je pozivao na izdaju, moleći se neprijatelju koji mu je lozu prekinuo ubivši oba njegova sina i ostavljajući za sobom prokletstvo historije. Spustio se na tako nizak

nivo da je ušao u Muavijinu zaštitu po noći kao što ulazi poraženi bez pomoći, što odbija svaki slobodni čovjek koji ima savjest.

Osvanuo je dan, a vojska nije imala komandanta, pa su srca licemjera i onih koji čekaju priliku plesala od radosti, dok je krv umjesto suza tekla iz očiju onih vjernih. Međutim, sve to što se desilo nije pokolebalo imama Hasana koji je i dalje ostao čvrst u svom stavu o neophodnosti ratovanja protiv Muavije. Zamalo da se stvar raspadne na Imamovoj strani u Meskinu, ali zakonski komandant, a to je bio vjerni i izdržljivi čovjek Kajs ibn Sa'd ibn Ubade, kojeg je imam Hasan, a.s., odredio kao namjesnika Ubejdullaha ibn Abbasa ako ovaj bude odsutan, ozbiljno je pokušao da očuva ono što je ostalo od morala kod vojske, koji je i inače bio u padu zbog poraza komandanta, i da učvrsti vezu između jedinica i njihovih pripadnika, pa je ustao govoreći: „O, ljudi, neka vas ne uplaši i ne padne vam teško ono što je učinio ovaj izbezumljeni čovjek, jer ni njegov otac ni brat nikada nisu donijeli nijedno dobro. Doista, njegov otac, Poslanikov amidža, bio je izašao da se bori protiv Poslanika na Bedru. Zarobio ga je Ebu Jusr Ka'b ibn Amr el-Ensari i doveo ga do Allahovog Poslanika, koji je uzeo otkupninu za njega pa je podijelio među muslimanima. Doista, njegovog brata imam Ali je postavio kao namjesnika u Basri, pa je on krao njegovu imovinu i imovinu muslimana i kupovao time sluškinje za sebe tvrdeći da mu je to dozvoljeno. Napokon, doista je i ovog postavio kao namjenika u Jemenu, pa je on pobjegao od Busra ibn Ertata, ostavljajući svoju djecu da ih ubiju i sad je, evo, učinio to što je učinio.“

Ovako je Kajs, koji je bio čvrst u svom stavu i vjerovao u svoj cilj, pojurio da isprati svog prethodnika ovim ismijavajućim i zajedljivim riječima kojima je otkrio njegovu ružnu prošlost i njegov niski duh koji je vodio do dna.

Kajs je u dušama onih koji su ga slušali ostavio ono što je i namjeravao pa su se digli ratoborni glasovi: „Neka je hvala Allahu koji ga je protjerao od nas.“ Kajs je tako povratio čvrstinu i odlučnost u vojsci koja je bila izložena bolnom raspadu, počeo je vladati red među vojnicima i ljudi su postali sigurni u svog novog komandanta.

Nastavljanje izdaje u Imamovoj vojsci

Vijest o Ubejdullahovoj predaji neprijatelju stigla je do Medaina i širila se atmosfera muke u dušama ljudi. Imam je u dubini svog srca osjetio ubod nožem koji je došao od ljudi njemu najbližih i najprećih. Stigle su mu vijesti o dopisivanju nekih poglavara vojske i komandanata s Muavijom, kako traže zaštitu za sebe i svoja plemena i prihvataju zaštitu i obećanja koja im Muavija nudi.

Preneseno je: „Muavija je odredio za Amra ibn Hurejsa, Eš'asa ibn Kajsa, Hadždžara ibn Ebdžera i Šebesa ibn Rib'ija nekog uhodu, koji je opet za svakog od njih odredio špijuna koji će im govoriti: „Ako ubiješ Hasana, imat ćeš sto hiljada dirhema i komandu nad dijelom vojske Šama te jednu od Muavijinih kćeri.“ To je stiglo do imama Hasana pa je obukao pancir i sakrio ga ispod neke odjeće, čuvao se i nije predvodio namaz bez tog

pancira. I zaista, jedan od ovih ga je gađao strijelom u namazu, ali ona se nije zabola jer je na sebi imao pancir.

Tako se nastavila izdaja i iznevjera u Imamovoj vojsci, a jedan od primjera je i sljedeći: imam Hasan je prema Muaviji poslao komandanta iz plemena Kind na čelu četiri hiljade vojnika. Kada je stigao u područje Enbar, Muavija mu je poslao petsto hiljada dirhema i obećao mu vlast nad nekim područjima Šama i Džezira. On je prešao na njegovu stranu s dvije stotine svojih bliskih. Zatim je imam Hasan, a.s., poslao čovjeka iz plemena Murad pa je uradio isto kao i njegov prethodnik, nakon što se bio zakleo zakletvama koje ni planine ne mogu podnijeti da tako nešto neće učiniti, mada je imam Hasan već bio slutio da će on uraditi isto što i njegov prethodnik. Stoga je pred ovim uzastopnim sramotama i iskušenjima ostao smiren, posmatrajući situaciju i čekajući kako će se ovaj put završiti.

Ono što se vidi iz nekih historijskih predaja jeste da ibn Abbas nije sam pobjegao, već je s njim bio velik broj komandanata i vojnika, a da se to desi omogućila je atmosfera puna pesimizma i beznada u vezi s Imamovom pobjedom protiv neprijatelja. Tako su do Imama u Medainu nastavile dolaziti vijesti o bježanju komandanata i poglavara, a njihov poraz je slijedilo bježanje velikog broja vojnika jer je došlo do neposlušnosti i potpunog nereda u vojsci.

Nakon bježanja Ubejdullaha i njegove družine, broj onih koji su pobjegli na Muavijinu stranu povećao se na osam hiljada, kako navodi Jakubi u svom Tarihu: „Doista je on (Muavija) poslao pismo Ubejdullahu ibn Abbasu i odredio za njega milion dirhema pa je ovaj prešao s osam hiljada svojih saboraca, ali Kajs ibn S'ad je ostao čvrst u borbi protiv njega.“

Kada uzmemo u obzir da je vojska koja je bila u Meskinu sačinjavala dvanaest hiljada ljudi, onda je procenat onih koji su pobjegli na Muavijinu stranu, a to je dvije trećine vojske, veliki procenat, i to sve u vrijeme kada je vojska koju je vodio Muavija protiv imama Hasana sačinjavala 60 hiljada ljudi, na koje su se još dodale hiljade onih koji su pobjegli iz Imamove vojske.

Doista je to bio strašan udarac i teško iskušenje pred kojim padaju snage i očnjaci nesreće otkrivaju strašnu tregediju, čiji veliki dio odgovornosti, pred Bogom i historijom, snosi Ubejdullah ibn Abbas.

Ono što se otkriva iz ovog zajedničkog bježanja jeste da je postojala zavjera izdajništva u krugovima dijela čelnika i poglavara, jer na osnovu kojeg logičnog pravila se inače može objasniti bježanje osam hiljada boraca u kratkom vremenskom roku iz vojske koja se sprema za borbu i zar je to moguće, a da nije bilo otprije razmišljanja i učvršćivanja izdajničkog plana? Imam Hasan, a.s., je počeo tražiti izlaz iz kritične situacije zbog koje je počeo padati moral vojske u Meskinu i potresati se snaga njegove vojske u Medainu, posebno kada se uporedi broj njegove i neprijateljske vojske.

Njegova vojska je bila formirana od samo dvadeset hiljada ljudi, s čim se svi historijski izvori slažu, dok je vojsku njegovog neprijatelja sačinjavalo šezdeset hiljada vojnika. Ako se još uzme u obzir osam hiljada vojnika koji su se u Meskinu pridružili Muaviji usljed iznevjere Ubejdullaha, vojska imama Hasana je brojala samo petinu neprijateljske vojske, što je po vojnim mjerama i računanju veliki raspad, i to sve ne uzimajući u obzir ono što

neke historijske predaje govore u vezi s bježanjem nekih pripadnika vojske u Medainu. A bježali su oni koji su i došli u vojsku iz pohlepe za ratnim plijenom i bili su u vojsci imama Hasana jer su mislili da je njegova pobjeda izvjesna pa su pobjegli kad su osjetili da je druga strana s vojnog gledišta jača u broju i opremi.

Ono što je još više pogoršalo stanje jeste rat lažnim glasinama koji je Muavija vodio da uništi ono što je ostalo od morala u vojsci u Meskinu i Medainu. Navest ćemo neke od tih glasina i njihov uticaj na opći moral u vojsci imama Hasana i u Medainu i u Meskinu.

Muavija je upotrijebio sva lukavstva i opakost s ciljem uništavanja Kufljanske vojske i raspada njihovih snaga, a njegov odabir laži potekao je od njegove velike sposobnosti u smišljanju i odabiru pa je tako poslao nekoga da uhodi u kasarni Medain i širi: „... Doista, Kajs ibn Sa'd, komandant u Meskinu, nakon bježanja Ibn Abbasa, pomirio se s Muavijom i prešao na njegovu stranu...“ Također se pričalo i da: „Poslao je nekoga u Kajsovu vojsku u Meskinu da priča da se Hasan pomirio s Muavijom i pristao na njegov poziv...“ Zatim u Medainu širi glasine: „... Doista, Kajs ibn Sa'd je ubijen pa razidite se.“ Pa su navalili na šatore imama Hasana i opljačkali sve njegove stvari, čak uzeli i prostirku ispod njega, a on se još više naljutio na njih i uznemirio te ušao u bijelu palaču u Medainu...“ Na ovaj način su talasi glasina, koje su Muavijinim lukavstvom i opakošću neprekidno dolazile, okružili oba krila vojske u Medainu i Meskinu i pokidali ono što je bilo ostalo od povezanosti te tako postali razlog za potres mnogih skupina svjetine, koje su se kolebale između pokornosti i neposlušnosti, i onih koji su tražili smutnju i nered.

Šta se moglo očekivati da će učiniti glasine u vojsci poput vojske Medaina, koja je već bila obaviještena o izdaji komandanta Meskina, na čijem nivou po njihovom mišljenju nije bio Kajs? Zašto ne bi potvrdili vijest o izdaji drugog komandanta Meskina ili vijest o njegovoj pogibiji? Ni vojska u Meskinu nije bila u boljoj poziciji prema ovim glasinama, a već je doživjela izdaju svog komandanta.

U navali ovih dešavanja imamu Hasanu stiglo je izaslanstvo koje je predstavljalo stanovnike Šama, sastavljeno od Mugajra ibn Šu'bea, Abdullaha ibn Kurejza i Abdurahmana ibn Hakema. Oni su sa sobom nosili pisma Iračana da bi obavijestili imama Hasana o njima i zlu koje taje neke njegove navodne pristalice koji su se i uključili u redove njegove vojske da mogu raspirivati vatru smutnje kada za to dođe očekivana prilika. Pisma su raširili pred njim, ali on je i bez tih pisama znao sve o zlobi i želji za smutnjom među svojim ashabima, a njihovi rukopisi i potpisi su bili jasni i vidljivi.

Imamu Hasanu je predloženo primirje s uvjetima koje on je smatrao potrebnim. Međutim, Imam im nije želio dati od sebe ono što bi udovoljilo Muavijinim žudnjama. On je bio precizan u odgovoru tako da nije dozvolio da oni osjete da je prihvatio primirje, već ih je počeo savjetovati i pozivati ka Allahu i onome što je dobro za njih i islamski ummet i opominjati ih o onome za što će biti pitani pred Allahom i Njegovim Poslanikom u vezi s njim.

Kada su Mugejre i njegovi prijatelji vidjeli da je prvi čin predstave koju je Muavijino lukavstvo bilo osmislilo završen neuspjehom u ubjeđivanju imama Hasana na primirje i da je on ostao ustrajan i čvrst pred svim tim jakim pritiscima, prešli su na izvođenje drugog čina, sačinjenog od niza pokušaja koje je pripremio Muavija, pa makar plodovi došli kasnije, a najmanji rezultat bi bilo ostavljanje lošeg traga koji će uzrokovati veće neugodnosti za imama Hasana, makar iz toga ne proizašlo da ga se uvjeri u primirje. Izaslanstvo je, naime, napustilo Imamovu palaču prijeteći sabljama vojske koja je iščekivala rezultate pregovora pa je jedan od članova izaslanstva podigao glas kako bi ga narod čuo: „Doista je Allah sinom Svog Poslanika zaštitio krv i smirio smutnje i on je pristao na primirje ...“ Ovako su svoju ulogu odigrali na najljepši način. Ostvarili su atmosferu zapaljenu tragedijom čija posljedica će biti pogoršanje stanja i pukle su urote smutnje, uzdrmala se povezanost vojske, pojavili su se na horizontu znakovi iskušenja, pa kakva li je ova smutnja čiju vatru je zapalio Mugajre i njegovi prijatelji.

Pokušaji ubistva imama Hasana

Iskušenje imama Hasana u njegovoj vojsci nije se ovdje zaustavilo: potkupljeni i haridžije odlučili su da ga ubiju. Izvršena su tri pokušaja:

1. Imam Hasan, a.s., je klanjao pa ga je strijelom gađala jedna osoba, ali nije uspjela ili strijela nije ostavila trag.
2. Džerrah ibn Sinan ga je ubo u but. Šejh Mufid prenosi: „Doista je Hasan htio ispitati svoje ashabe da vidi nivo njihove pokornosti i da bude obaviješten o svojoj situaciji pa je naredio da se narod pozove na namaz u džemat, a kada se narod okupio, ustao je da im se obrati:

أَمَّا بَعْدُ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ قَدْ أَصْبَحْتُ بِمَدِّ اللَّهِ وَمَنْعِهِ وَأَنَا أَنْصَحُ خَلْقَ اللَّهِ لِحَلِّهِ
وَمَا أَصْبَحْتُ تَمِيلاً عَلَى مُسْلِمٍ ضَعِيفَةٍ وَلَا مُرِيداً لَهُ بِسُوءٍ وَلَا غَائِلَةً أَلَا وَإِنَّ مَا تَكْرَهُونَ فِي
الْجَمَاعَةِ خَيْرٌ لَكُمْ مِمَّا تُحِبُّونَ فِي الْفُرْقَةِ أَلَا وَإِنِّي نَاطِرٌ لَكُمْ خَيْراً مَنْ نَظَرْتُكُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَلَا
تُأَلِفُوا أَمْرِي وَلَا تَرُدُّوا عَلَيَّ رَأْيِي عَفَرَ اللَّهُ لِي وَلَكُمْ وَأَرْشَدَنِي وَإِيَّاكُمْ لِمَا فِيهِ الْمَحَبَّةُ وَالرِّضَا

„... Doista se ja, tako mi Allaha, nadam da kada osvanem, neka je hvala Allahu, budem onaj koji najviše želi dobro za narod i nisam osvanuo, a da sam pritajio bilo kakvu zlobu prema nekom muslimanu niti želim za njega zlo niti smutnju. Ono što ne volite u zajedništvu bolje je za vas od onog što volite u razjedinjenosti. I, doista, moje uzimanje za vas je bolje od vašeg uzimanja za sebe pa nemojte se suprotstavljati mojoj naredbi i nemojte odbiti moje mišljenje, neka Svevišnji Allah oprosti meni i vama i neka nas uputi u ono što On voli i u čemu je Njegovo zadovoljstvo.“

Ljudi su se zgledali i pitali se: „Šta li on želi?“ Neki su počeli govoriti: „Tako nam Allaha, želi da se pomiri s Muavijom i preda mu vlast“, i govorili su: „Tako nam Allaha, izašao je iz vjere.“

Zatim su napali na njegov šator, opljačkali ga i čak uzeli njegovu sedžadu ispod njega. Potom ga je napao Abdurrahman ibn Abdullah ibn Dž'i'al el-Ezdi i uzeo mu šal s ramena pa je ostao sjedeći opasan sabljom bez ogrtača. Tražio je da mu dovedu njegovog konja i uzjahao ga je, a nekoliko skupina njegovih odanih pristalica i sljedbenika ga je okružilo spriječivši tako one koji su napadali na njega pa je zatražio: „Pozovite mi plemena Rabi'a i Hamdan.“ Pozvali su ih i oni su došli i stali s onima koji su ga branili te udaljili narod od njega. Imam je onda krenuo s još nekim ljudima i kada je prolazio kroz Sabat, čovjek iz Beni Eseda, koji se zvao Džerrah ibn Sinan, mu je prišao, uhvatio uzde njegovog konja, a u ruci je imao tanak mač, i uzviknuo: „Allahu ekber! Hasane, postao si mnogobožac kao što ti je otac ranije postao.“ Te zabio mač u but imama Hasana i razderao ga sve do kosti. Imam Hasan je skočio na njega i zajedno su pali na zemlju, a skočili su i jedan sljedbenik imama Hasana po imenu Abdullah ibn Hatal et-Tai, koji je oduzeo mač iz Džerrahove ruke i zabio ga u njegov stomak, te Zebijan ibn Amare, koji mu je odsjekao nos, poslije čega je ovaj umro. Uhvaćen je još jedan čovjek koji je bio s njim i on je ubijen. Imam Hasan, a.s., je prebačen u Medain na nosilima...”

3. Ubod bodežom dok je klanjao.

Stav imama Hasana

Šejh Mufid prenosi: „... i imam Hasan, a.s., ih je posmatrao i sve više shvaćao kako oni nemaju namjeru da mu pomognu, kako su pokvarene namjere haridžija, koje su objelodanili time što su ga vrijeđali i pripisivali mu nevjerstvo te smatrali dozvoljenim prolijevanje njegove krvi i pljačkanje njegove imovine, tako da od ljudi koji su bili oko njega nije ostao niko u koga bi se mogao pouzdati osim nekolicine odabranih sljedbenika njegovog oca i njega samog, a to je bila mala skupina koja nije mogla pružiti otpor šamskoj vojsci. Pisao mu je Muavija o prestanku sukoba i primirju i slao mu pisma koja je dobio od njegovih ashaba u kojima su mu garantovali obeščašćenje imama Hasana i predaju Muaviji. Nudio je Muavija i obećavao i puno nagrada, ukoliko on prihvati primirje, od kojih bi bilo sveobuhvatne dobrobiti, ali se imam Hasan nije pouzdao u njega znajući za njegovo spletkarenje i namjeru da ga ubije, samo što nije imao drugog izlaza osim da se odazove onome što je on tražio za napuštanje sukoba i to zbog svega što smo naveli o stanju njegovih ashaba – što nisu poznavali njegovo pravo, što su pravili nered protiv njega, prekršili svoje riječi i zbog svega što su utajili: smatrali su da je dozvoljeno proliti njegovu krv, predati ga neprijateljima, amidžić ga je izdao odlaskom na stranu neprijatelja i većine njih je bila više okrenuta ovom svijetu, a suzdržana naspram budućeg svijeta...”

O primirju, uzrocima i rezultatima

Period u kojem je imam Hasan prihvatio primirje s Muavijom bio je najteži, najzamršeniji, najosjetljiviji i najbolniji period njegovog i Ehli bejtovog, a.s. života uopće. Primirje imama Hasana je postalo jedan od najvažnijih događaja u islamskoj historiji zbog hrabrog stava bezgrješnog Imama i zbog svega što je uslijedilo nakon toga: kritika i različitih tumačenja u toku prethodnih vijekova i sve do našeg vremena. Muslimanski istraživači su obrazlažući ovaj događaj napisali mnoge knjige i prijatelji i neprijatelji su donijeli svoj sud o tome. I istaknuti savremeni istraživači, kao što su rahmetli šejh Muhammed Husejn Kašifu-l-Gita, šejh Radi Ali Jasin i šejh Bakir Šerif el-Kureši su se dali na pisanje o imamu Hasanu i primirju koje je prihvatio radi očuvanja islama.

Prvo ćemo govoriti o ovom primirju s historijskog gledišta, potom navesti riječi imama Hasana o razlozima za prihvatanje primirja i na kraju obrazložiti.

Upotpunjenje dokaza

Historičali su pisali: Nakon što je vidio iznevjeru svoje vojske i ljudi oko sebe i njihovo licemjerje, iako više nije postojala nada za njihovu ustrajnost i postojanost naspram neprijatelja, i pored toga što su se objelodanile sve želje koje su tajili, da bi upotpunio dokaz protiv njih, imam Hasan, a.s., im se obratio ovim riječima: „Teško vama, tako mi Allaha, doista Muavija neće nikome ispoštovati ono što je obećao za moje ubistvo i doista znam da, ako

ja stavim svoju ruku u njegovu pa mu se predam, neće ni mene ostaviti da živim po vjeri svog djeda. Međutim, doista ja mogu robovati Allahu Svevišnjem sam, ali kao da sada gledam kako vaša djeca stoje na vratima kuća njihove djece tražeći da ih napoje i nahrane onim što je Svevišnji Allah odredio za njih pa odlaze nenapojeni i nenahranjeni. Teško vama i prokletstvo neka je na vas zbog onog što su vaše ruke zaradile.

وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ

A nasilnici će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti. (Eš-Šu'ara, 227)“ Još jedanput, prije nego što je prihvatio Muavijinu ponudu za primirje, upotpunio je dokaz protiv njih govorom kojim je tražio mišljenje svojih ashaba i ispitivao njihove namjere pa je nakon zahvale i veličanja Allaha rekao: „Znajte, tako mi Allaha, od borbe protiv stanovnika Šama nije nas spriječilo poniženje niti malobrojnost. Mi smo se protiv njih borili sa sigurnošću i strpljivošću, ali sigurnost je oslabila zbog neprijateljstva, a strpljivost zbog uzrujanosti. Vi ste polazili uz nas i vaša vjera je bila ispred vašeg dunjaluka, a danas vam je dunjaluk ispred vjere. Tada smo mi bili za vas – vi za nas, a danas – vi ste protiv nas, a istovremeno ste između dvojice ubijenih: onog na Siffinu za kojim plaćete i onog u Nahrevanu za kojeg od nas tražite osvetu. Onaj koji plaće ostavlja nas na cjedilu, a onaj koji traži osvetu je smutljivac.“

Nakon toga im je izložio Muavijinu ponudu za primirje pa je rekao: „Doista je Muavija pozvao na nešto u čemu nema niti dostojanstva niti pravednosti pa ako vi želite život, prihvatit ćemo njegovu ponudu i zažmirit ćemo s trnom u oku, a ako želite smrt, dat ćemo život na Božijem putu, presudit ćemo Muaviji i pozvat ćemo ga pred Bogom na Sudu.“

Prenosilac je dodao: „Pa je narod jednoglasno povikao: „Želimo ostati i živjeti!““

Prihvatanje primirja

Imamu Hasanu nije preostalo ništa drugo do da prihvati primirje prepuštajući Muaviji vlast na određeno vrijeme. Pomnim gledanjem u stavke sporazuma o primirju postaje jasno da imam Hasan nije Muaviji dao nikakvu prednost i nije ga zvanično priznao kao halifu i vladara muslimana, već je naglasio da su vođstvo i vlast njegova zakonska prava, potvrđujući neistinitost svih Muavijinih tvrdnji o tome.

Stavke sporazuma o primirju

Historijski izvori nisu prenijeli izvorni tekst sporazuma o primirju koji bi bio historijski dokument za kraj jedne od najvažnijih etapa islamske historije, naročito u njenim prvim vijekovima, i ne znamo za opravdane razloge za ovakav propust.

Različiti izvori sadrže dijelove teksta, izostavljajući neke druge dijelove, tako da je od zbira tih tekstova moguće sastaviti spisak uvjeta koje je imam Hasan odredio Muaviji u primirju. Neki istraživači su rasporedili te uvjete i

sveli ih na pet stavki, a mi ćemo ih navesti kao takve i izostavit ćemo izvore koji su oni naveli oslanjajući se na njih.

Ove stavke su:

1. Predaja vlasti Muaviji da radi po Božijoj Knjizi, sunnetu Allahovog Poslanika i načinu odabranih halifa.
2. Da vlast pripadne imamu Hasanu nakon Muavije, pa ako se njemu desi do tog vremena nešto, vlast će pripasti njegovom bratu Husejnu, a Muavija nema pravo da je odredi za nekog drugog.
3. Da prestane vrijeđati i proklinjati Zapovjednika vjernih, imama Alija, u namazu i da ne spominje Alija osim po dobru.
4. Izuzimanje onoga što se nalazi u kufskom bejtul malu, a to je pet miliona, koje, dakle, predaja vlasti ne obuhvata i obavezu Muavije da preda Hasanu dva miliona dirhema, da Beni Hašimu u darovanju i udjelu daje prednost nad Beni Abdi Šemsom, da odredi udio od milion dirhema za djecu boraca koji su poginuli uz imama Alija u Bici na kamili i na Siffinu i da to odredi od prihoda područja Dar Ebdžer.
5. Da su ljudi sigurni gdje god da budu na Božijoj zemlji, u Šamu, Iraku, Hidžazu, Jemenu i da su sigurni i crni i crveni, da Muavija podnosi njihove ispade i da ne progona nikoga zbog onoga što je prošlo, da ne kazni stanovnike Iraka zbog mržnje i da su Alijevi prijatelji sigurni gdje god da budu, da ne čini nikome od njih loše, da su Alijevim prijateljima i sljedbenicima zaštićeni životi, imovina, žene i djeca i da se ne progone ni za šta, da nikoga od njih ne zadesi nikakvo zlo, da se svakom vlasniku daje njegovo pravo i da Muavija ne čini Hasanu ibn Aliju, njegovom bratu Husejnu i nikome od članova Poslanikove porodice nikakvu smutnju ni tajno ni javno te da ne plaši nikoga od njih bilo gdje.
6. Neki istraživači su smatrali četvrtu stavku izmišljenom od strane Emevija ili Abasida s ciljem narušavanja ugleda Ehli bejta, a posebno imama Hasana, jer ova stavka ne odgovara njegovom položaju i ugledu. Allah najbolje zna.

Dakle, ovo su pet stavki koje nam je historija prenijela kao osnove primirja između Hasana i Muavije ili u najmanju ruku suštinu uvjeta koje je imam Hasan naredio Muaviji.

Razlozi primirja po predajama prenesenim od imama Hasana, a.s.

Šejh Saduk u knjizi 'I'lelu-š-šerai' svojim lancem prenosi od Ebu Seida 'Akisa da je ovaj pitao imama Hasana o razlogu njegovog primirja s Muavijom usprkos tome što zna da je on u pravu, a Muavija u zabludi i nasilnik, pa mu je Imam odgovorio:

يَا بَا سَعِيدٍ أَلَسْتُ حُجَّةَ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ عَلَى خَلْقِهِ - وَإِمَاماً عَلَيْهِمْ بَعْدَ أَبِي، عَلَيْهِ السَّلَامُ،
قُلْتُ بَلَى - قَالَ أَلَسْتُ الَّذِي قَالَ رَسُولُ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، لِي وَإِلَاحِي - الْحَسَنُ وَ
الْحُسَيْنُ إِمَامَانِ قَامَا أَوْ قَعَدَا قُلْتُ بَلَى - قَالَ فَأَنَا إِذْنُ إِمَامٌ لَوْ قُفْتُ وَأَنَا إِمَامٌ إِذَا قَعَدْتُ - يَا بَا
سَعِيدٍ عَلَّةٌ مُصَالِحَتِي لِمُعَاوِيَةَ - عَلَّةٌ مُصَالِحَتِ رَسُولِ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، لِبَنِي صَمْرَةَ وَ

بَنِي أَشْجَعٍ - وَلِأَهْلِ مَكَّةَ حِينَ انْصَرَفَ مِنَ الْحَدِيثِيَّةِ - أُولَئِكَ كُفَّارٌ بِالتَّزْوِيلِ وَمُعَاوِيَةُ وَأَصْحَابُهُ
 كُفَّارٌ بِالتَّأْوِيلِ - يَا بَا سَعِيدٍ إِذَا كُنْتَ إِمَامًا مِنْ قِبَلِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ - لَمْ يَجِبْ [يَجْزُ] أَنْ يُسَفَّهُ رَأْيِي
 فِيمَا أَتَيْتُهُ مِنْ مُهَادَنَةٍ أَوْ مُرَابَّةٍ - وَإِنْ كَانَ وَجْهُ الْحِكْمَةِ فِيمَا أَتَيْتُهُ مُلْتَبِسًا - أَلَا تَرَى الْخُضَرَ،
 عَلَيْهِ السَّلَامَ، لَمَّا حَرَقَ السَّفِينَةَ - وَقَتَلَ الْعُلَامَ وَأَقَامَ الْجِدَارَ سَخِطَ مُوسَى، عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَعَلَهُ -
 لِاشْتِبَاهِ وَجْهِ الْحِكْمَةِ عَلَيْهِ حَتَّى أَخْبَرَهُ قُرَظِي - هَكَذَا أَنَا سَخِطُكُمْ عَلَى بَجْهِلِكُمْ بِوَجْهِ الْحِكْمَةِ
 فِيهِ - وَلَوْ لَا مَا أَتَيْتُ لَمَّا تَرَكْتُ مِنْ شِيعَتِنَا - عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَحَدًا إِلَّا قُتِلَ

„O, Ebu Seide, zar ja nisam Božiji dokaz nad Njegovim stvorenjima i imam za njih nakon moga oca?‘ Odgovorio sam: ,Da.‘ Pitao je: ,Zar Allahov Poslanik nije za mene i moga brata rekao: 'Hasan i Husejn su imami, bilo da stoje ili sjede.'?‘ Rekao sam: ,Da.‘ Onda je rekao: ,Prema tome, ja sam imam ako ustanem i ja sam imam ako sjedim, o, Ebu Seide, a razlog mog primirja s Muavijom je sličan razlogu primirja Allahovog Poslanika s Beni Dumra i Beni Ešdže'a i sa stanovnicima Mekke – kada se vratio s Hudejbije, oni nisu vjerovali u objavu Kur'ana, a Muavija i njegove pristalice nisu vjerovali u tumačenja Kur'ana. O, Ebu Seide, ako sam ja imam ispred Svevišnjeg Allaha, ne smije se moja odluka o prekidu rata i primirju opovrgavati, i ako mudrost moje odluke nije svima sasvim jasna, zar ne znaš kada je Hidr, a.s., probušio lađu, ubio dječaka i sazidao zid, Musa, a.s., se naljutio jer nije razumio mudrosti Hidrovih radnji sve dok mu nije objasnio pa je Musa postao zadovoljan. Isto je i sa mnom. Vi ste se rasrdili na mene zbog vašeg neznanja o mudrosti moje odluke. Da nisam donio takvu odluku, ne bi ostao živ niko od naših sljedbenika.“

Tabersi je u knjizi El-Ihtidžadž prenio sličan razlog imama Hasana. Zejd ibn Veheb el-Džuheni je spomenuo da je imama Hasana, nakon što je bio ranjen u Medainu, pitao o stavu koji će zauzeti u toj situaciji pa mu je odgovorio:

أَرَى وَاللَّهِ مُعَاوِيَةَ خَيْرًا لِي مِنْ هَؤُلَاءِ - يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ لِي شِيعَةٌ ابْتِغَوْا قَتْلِي - وَانْتَهَبُوا ثَقْلِي وَ
 أَخَذُوا مَالِي - وَاللَّهِ لَأَنْ أَخَذَ مِنْ مُعَاوِيَةَ عَهْدًا أَحَقُّ بِهِ دِمِّي - وَأَمِنْ بِهِ فِي أَهْلِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ
 يَقْتُلُونِي فَتَضِيعَ أَهْلُ بَيْتِي وَأَهْلِي - وَاللَّهِ لَوْ قَاتَلْتُ مُعَاوِيَةَ لَأَخَذُوا بِعُنُقِي - حَتَّى يَدْفَعُونِي إِلَيْهِ
 سِلْمًا - فَوَاللَّهِ لَأَنْ أُسَالِمَهُ وَأَنَا عَزِيزٌ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَقْتُلَنِي - وَأَنَا أَسِيرُهُ أَوْ يَمُنَّ عَلَيَّ - فَتَكُونَ سَبَّةً
 ... عَلَى بَنِي هَاشِمٍ إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ - وَمُعَاوِيَةُ لَا يَزَالُ يَمُنُّ بِهَا وَعَقِبُهُ عَلَى الْحَيِّ مِنَّا وَالْمَيِّتِ

„Vidim, tako mi Allaha, da je Muavija za mene bolji nego ovi. Tvrde da su moji sljedbenici, a željeli su me ubiti, opljačkali su moje stvari, uzeli moju imovinu. Tako mi Allaha, da od Muavije uzmem zavjet kojim ću zaštititi svoju krv i biti siguran u svoju porodicu bolje je nego da me ovi ubiju pa da propadne moja porodica i moji bližnji. Tako mi Allaha, da sam ratovao s Muavijom, ovi bi uzjahali na moj vrat sve dok me ne bi predali njemu živog. Tako mi Allaha, ako se pomirim s njim dostojanstveno, bolje je nego da me ubije kao zarobljenika, ili da mi prigovara pa da to bude uvreda za Beni Hašim do sudnjeg dana, jer Muavija i njegova loza bi stalno prigovarali na naše i žive i mrtve...“

Sulejm ibn Kajs el-Hilali prenosi:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ مُعَاوِيَةَ زَعَمَ أَنِّي رَأَيْتُهُ لِلْخِلَافَةِ أَهْلًا - وَلَمْ أَرَ نَفَرًا لَهَا أَهْلًا - وَكَذَبَ مُعَاوِيَةُ أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِالنَّاسِ - فِي كِتَابِ اللَّهِ وَعَلَى لِسَانِ نَبِيِّ اللَّهِ - فَأُقْسِمُ بِاللَّهِ لَوْ أَنَّ النَّاسَ بَايَعُونِي وَ أَطَاعُونِي وَ نَصَرُونِي - لَأَعْظَمْتُهُمُ السَّمَاءَ فَظَرَهَا وَ الْأَرْضَ بَرَكَّتْهَا - وَ لَمَّا طَمِعَتْ فِيهَا يَا مُعَاوِيَةُ - وَ قَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ، صلى الله عليه وآله وسلم، مَا وَلَّتْ أُمَّةٌ أَمْرَهَا رَجُلًا قَطُّ - وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ ... أَغْلَمُ مِنْهُ إِلَّا لَمْ يَزَلْ أَمْرُهُمْ يَذْهَبُ سَفَالًا - حَتَّى يَرْجِعُوا إِلَى مِلَّةِ عَبْدَةِ الْعَجَلِ

„Kada je Muavija došao u Kufu, imam Hasan se popeo na minber u njegovom prisustvu i, nakon što se zahvalio Allahu i veličao Ga, rekao: ,O, ljudi, doista je Muavija tvrdio da sam njega smatrao dostojnim hilafeta, a ne sebe. Slagao je Muavija. Ja sam najpreči ljudima po Božijoj knjizi i po zapovijedi Allahovog Poslanika. Kunem se Allahom, da su ljudi dali meni prisegu i pokoravali se i pomagali mi, nebo bi im podarilo svoje padavine i zemlja svoje berićete, a ti, Muavija, ne bi žudio za hilafetom jer, doista, Allahov Poslanik je rekao: 'Ne predaje ni jedan narod vlast nekom čovjeku dok među njima ima neko ko je učeniji od njega, a da ne bude njihovo stanje stalno unižavano sve dok se ne vrate u vjeru obožavatelja teleta...'“
Allame el-Kunduzi u knjizi Jenabi'u-l-mevedde o razlozima primirja prenosi da je imam Hasan obraćajući se ljudima rekao:

أَيُّهَا النَّاسُ! وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ وَ عَزَّ اسْمُهُ هَدَاكُمْ بِحُدًى، وَ أَنْقَذَكُمْ مِنَ الضَّلَالَةِ، وَ خَلَصَكُمْ مِنَ الْجَهَالَةِ، وَ أَعَزَّكُمْ بِهَ الْبُعْدِ الدَّلَّةِ، وَ كَثَّرَكُمْ بِهَ الْبُعْدِ الْقَلَّةِ، إِنَّ مُعَاوِيَةَ تَارَعَنِي حَقًّا هَوَلِي، دُونَهُ، فَتَنْظَرْتُ إِصْلَاحَ الْأَمَّةِ، وَ قَطَعَ الْفِتْنَةَ، وَ قَدْ كُنْتُمْ بَايَعْتُمُونِي عَلَى أَنَّ تُسَالِمُوا مَنْ سَالَمَنِي، وَ تُحَارِبُوا مَنْ حَارَبَنِي، فَرَأَيْتُ أَنَّ أَسَالِمَ مُعَاوِيَةَ، وَ أَضَعَ الْحَرْبَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ وَ قَدْ بَايَعْتُهُ وَ رَأَيْتُ أَنَّ حَقَّقَ الدِّمَاءَ خَيْرٌ مِنْ سَفَكِهَا، وَ لَمْ أُرِدْ بِذَلِكَ إِلَّا صَلَاحَكُمْ وَ بَقَاءَكُمْ وَ إِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَ مَتَاعٌ إِلَى حِينٍ

„O, ljudi, doista znate da vas je Svevišnji Allah uputio posredstvom moga djeda i izbavio vas iz zablude, oslobodio od neznanja, učinio vas plemenitim nakon što ste bili poniženi, uvećao vaš broj nakon što vas je malo bilo, i znate da mi Muavija osporava pravo koje pripada meni, a ne njemu, pa sam se zauzeo za popravljjanje stanja ummeta i prekid smutnje. Vi ste mi dali prisegu da budete u miru s onim s kim sam ja u miru i u ratu protiv onoga ko ratuje protiv mene. Donio sam odluku da budem u miru s Muavijom i da ostavim rat između mene i njega i pomirio sam se s njim jer je moj stav da je očuvanje krvi bolje od njenog prolijevanja i nisam time želio ništa do li vašu dobrobit i opstanak, a ja ne znam da nije to vama iskušenje, i pružanje uživanja još za izvjesno vrijeme. (El-Enbija, 111)“

U jednoj predaji koju prenosi Sejjid Murteda, r.a., stoji: „Nakon što je imam Hasan, a.s., prihvatio primirje, Hudžr ibn 'Adij ga je kritikovao: ,Pocrnio si lica vjernika.‘ Imam mu je odgovorio: مَا كُلُّ أَحَدٍ يُحِبُّ مَا تُحِبُّ وَ لَا رَأْيُهُ كَرَأْيِكَ وَ

سَ، Svi ne vole ono što ti voliš niti je njihov stav kao tvoj. Ja sam to učinio samo da vas sačuvam.‘ Nakon toga Sejjid Murteda je primijetio da su sljedbenici imama Hasana kritikovali

prihvatanje primirja i izrazili žaljenje zbog Imamove odluke. Jedan od njih je bio Sulejman ibn Sured el-Huza'i koji je rekao: „Ne možemo se nikako načuditi tvojim davanjem prisege Muaviji, a uz tebe je četrdeset hiljada boraca iz Kufe. Svi oni dobijaju vojničke plaće, spremni su na vratima svojih kuća, i uz njih isti broj njihove djece i sljedbenika, i to bez tvojih sljedbenika u Basri i Hidžazu. Za sebe nisi uzeo nikakvu garanciju u dogovoru niti udio u državnim prihodima. Pa ako si htio uraditi ono što si uradio, trebao si kao svjedoka protiv Muavije uzeti velikane istoka i zapada i napisati dokument o tome da će nakon njega vlast tebi pripasti, to bi nam lakše palo. Međutim, on ti je, kada ste vas dvojica bili sami, dao nešto što neće ispoštovati i nije dugo prošlo, a on je javno govorio: 'Doista sam prihvatio neke uvjete i dao sam obećanja želeći ugasiti vatru rata i nastojeći prekinuti smutnju pa, kada je Allah ujedinio naše riječi i podario nam bliskost, onda su ti uvjeti pod mojim nogama.' Tako mi Allaha, time je on mislio samo na tebe i nije želio time reći ništa osim toga da će prekršiti dogovor između tebe i njega. Prema tome, ako želiš, pogazi dogovor, u ratu je dozvoljena prevara, i dozvoli da ja prije tebe odem u Kufu, istjeram njegovog namjesnika i proglasim Muavijinu smjenu – فَإِنِذِ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ ۚ

i ti njemu isto tako otkaži ugovor – Allah uistinu ne voli vjerolomnike.‘ (El-Enfal, 58)“ I ostali su govorili slično.

Imam Hasan, a.s., je odgovorio:

أَنْتُمْ شِيعَتُنَا وَأَهْلُ مَوَدَّتِنَا فَلَوْ كُنْتُ بِالْحَزْمِ فِي أَمْرِ الدُّنْيَا أَعْمَلُ وَلِسُلْطَانِهَا أَرْكَضُ وَأَنْصَبُ،
مَا كَانَ مُعَاوِيَةُ بِأَبَّاسٍ مِنِّي بِأَسَا وَلَا أَشَدَّ شَكِيمَةً وَلَا أَمْضَى عَزِيمَةً وَلَكِنِّي أَرَى غَيْرَ مَا رَأَيْتُمْ وَ
مَا أَرَدْتُ بِمَا فَعَلْتُ إِلَّا حَقَّنَ الدَّمَاءَ فَارْضُوا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَسَلِّمُوا لِأَمْرِهِ وَالزُّمُوا بُيُوتَكُمْ وَ
أَمْسِكُوا.

„Vi ste naši sljedbenici i volite nas. Da sam ja želio naporno raditi za dunjaluk i trčati za njegovom vlašću, Muavija nikada ne bi bio ni jači ni hrabriji ni odlučniji od mene. Međutim, ja gledam na stvar drukčije nego vi. Ja nisam želio onim što sam uradio ništa drugo osim očuvanje krvi, pa budite zadovoljni Božijom odredbom, predajte se Njegovoj zapovijedi, držite se svojih kuća i budite čvrsti.“

Dva shvatanja razloga primirja

I

Muavija je pokušao da se predstavi kao mirotvorac, koji poziva na mir, i to preko svojih pisama imamu Hasanu, u kojima ga je pozivao na primirje pod bilo kakvim uvjetima. Istraživači su Muavijin miroljubivi govor smatrali najopasnijom varkom kojom je slomio ramena imama Hasana i prouzročio kritično stanje za njega tako da nije imao drugog izbora do prihvatiti primirje.

Šejh Muhammed Husejn Ali Kašifu-l-Gita o tome je rekao: „Imam Hasan se našao u situaciji da će, ako odbije primirje i ustrajava na ratu, neizbježno ili Muavija biti pobjednik, a on poražen, ili obrnuto, on biti pobjednik, a Muavija poražen. U takvom stanju i uslovima ova mogućnost bila je skoro nemoguća, ali ako pretpostavimo da se takvo nešto moglo desiti, zar bi posljedica toga moglo biti išta osim sažaljenja ljudi za Beni Umejje? Zar oni ne bi onda ispali najugroženiji i najpotlačeniji? Pa kakav bi bio stav imama Hasana ako pretpostavimo da bi bio pobjednik ili pobijedeni? Prva riječ koja bi se čula od svakog bi bila: „Hasan je sam sebe bacio u propast.“ Jer Muavija je tražio od njega primirje kojim bi se čuvala krv, ali da je on odbio i prešao granicu, a protiv nasilnika okrenuo sva kola, time bi samo za Muaviju i Ebu Sufijana dovršio ono što su oni željeli u zavjeri protiv islama – da vrate ljude u džahilijet i robovanje Latu i Uzau. Muavija ne bi ostavio ni traga Ehli bejtu. Ne, viđenje imama Hasana u prihvatanju primirja bilo je iznad i jedne i druge mogućnosti: on je želio prihvatanjem primirja razotkriti Muaviju i iznijeti na vidjelo njegovu opakost i ono što je skrivao u dubini svoje duše, prije nego što bude pobjednik ili pobijedeni i bez toga uvuče narod u rat natovarivši im prolijevanje krvi koje oni ne žele.“

Doista je Muavija, koji je formalno bio musliman, a u stvarnosti neprijatelj islama, varao narod tankim velom vjere zbog straha da će se ljudi prikloniti Hasanu i prije njega njegovom ocu, pa mu je imam Hasan primirjem otvorio prostor da ispolji ono što je tajio, što se i desilo: odmah nakon dogovora o primirju, popeo se na minber pred velikim skupom muslimana i rekao: „Doista, ja se nisam borio protiv vas da postite niti da klanjate...“

Pogledaj šta je imam Hasan, a.s., učinio s Muavijom u primirju, kako je slomio sve njegove pokušaje, srušio sva njegova zdanja, dok se nije pojavila istina, nestala laž i propali oni koji su tražili neistinu. Prema tome, u takvim uslovima primirje je bilo jedinstvena obaveza Hasanu, kao što su ustanak i revolucija protiv Jezida u onim uvjetima bila jedinstvena dužnost njegovog brata, imama Husejna. Sve to je zbog razlike između dva vremena i različitosti dva čovjeka: Muavije i njegovog sina Jezida.

Da nije bilo primirja imama Hasana, kojim je razotkrio Muaviju, i šehadeta imama Husejna, kojim je uništio Jezida te je u najkraćem roku propala sufijanska vlast, zasigurno bi svi naponi njihovog djeda, Allahovog Poslanika, propali treptajem oka, a vjera bi bila vjera porodice Ebu Sufjana, vjera izdaje, pokvarenosti i razvrata, vjera uništenja dobrih i očuvanja razvratnika i pokvarenjaka.

Ako se bude pitalo zašto imam Hasan, a.s., nije išao putem šehadeta, kao što je to uradio imam Husejn, jer imam Husejn je također znao da neće ostvariti vojnu pobjedu nad Jezidom, odgovor bi bio dvostruk:

1. Jer se Muavija prikazivao kao musliman, dok je Jezid javno i otvoreno činio grijeh i razvrat, da ne govorimo o lukavstvu oca i bezumnosti sina.
2. Izdaja Kufljana je u slučaju imama Husejna predstavljala jedan njegov uspješan korak u pravcu pripreme za njegov potpuni uspjeh u historiji. Međutim, njegovom bratu Hasanu na dan Meskina i Medaina primjena džihada predstavljala je nepremostivu zapreku jer se kršenje Husejnovе prisege desilo prije njegovog spremanja za rat pa je njegova mala vojska, kao vojska imama koji ima uzvišene ciljeve, na dan kada je stala za borbu bila čista od bilo kojeg nedostatka koji bi mu mogao naškoditi.

II

Muavija je aktivno djelovao kao namjesnik Šama u vrijeme drugog i trećeg halife, dugih dvadeset godina tokom kojih se osposobio u državnim aparatima, sarađivao je s ljudima, izazivao njihovu pohlepu za njim i zato su uglednici Šama svi podržavali njega, čime se njegov položaj u islamu povećao, kao i time što su ga u ostalim područjima poznavali kao pripadnika plemena Kurejša iz kojeg je i Božiji Poslanik te kao jednog od njegovih ashaba; čak je u tome bio poznatiji od mnogih onih prvih s kojima je Svevišnji Allah zadovoljan i oni zadovoljni Njime, kao što su Ebu Zerr, Ammar, Mikdad i slični njima.

Ovako je opet nastao „umejadizam“ koji se javno takmičio s Hašimidima, a tajno smišljao zavjere protiv njih i vremenom svojim lukavstvom varao obične ljude, otkupljivao uglednike prosipanjem imovine ummeta i angažovanjem na dužnostima koje Svevišnji Allah nije dozvoljavao takvim izdajnicima, iskorištavao osvajačke ratove da bi dobio priznanja zadovoljstava halifa, sve dok se Muavijinim lukavstvom nije ustalio. „Umejadizam“ se uvukao u vjerske propise poput šejtana, kovao u njima svoje spletke poput šejtanovih spletki, iskvario ih vraćajući život u džahilijet kojim je izazivao razvrat i nevjerstvo na džahilijetski način i po koristoljubivom planu po kojem se „umejadizam“ nadao ostvariti sve svoje interese i upotrijebiti ih za očuvanje svojih povlastica.

Ljudi općenito nisu primjećivali ništa od ovoga, jer je uhodano pravilo u islamskom društvu – da islam pokriva ono od prije njega – bacilo veo na sramotu „umejadizma“, posebno nakon što je Božiji Poslanik, s.a.v.a., oprostio emevijama i darovanjem pokušao smekšati njihova srca te nakon što su ih halife približile sebi, odabrali ih za namjesnike nad muslimanima i davali im ovlaštenja koja nisu davali ostalim namjesnicima pa su dvadeset godina postupali u Šamu na svoj način: nisu se ustezali ni od kakvih nedjela niti ih je ko odvrćao.

Drugi halifa je bio žestok u praćenju i precizan u obračunu u vezi s nekim svojim namjesnicima, dok s nekim drugim nije bio takav. U tome ga ništa nije moglo spriječiti: prodrmao je Halida ibn Velida, svog namjesnika u Kinnesrinu, kada mu je došla vijest da je on darovao Eš'esu deset hiljada, pa

je naredio da ga dovedu i Bilal ga je njegovim turbanom vezao i posadio ga pred Omerom na jednoj nozi, gologlavog, pred svima, državnim službenicima i velikanima, u glavnoj džamiji u Himsu. Pitao ga je jesu li tih deset hiljada od njegove privatne ili od državne imovine, pa ako je njegovo privatno, onda je to rasipanje, a Allah ne voli rasipnike, a ako je od državne imovine, to je iznevjera, a Allah ne voli one koji iznevjere. Zatim ga je smijenio i nije mu dao nikakav položaj dok je bio živ.

Istraživači znaju koliko je Omer imao oštih nastupa prema nekima svojim namjesnicima, slično onome što je uradio s Halidom i Ebu Hurejrom. Međutim, Muavija je bio njegov odabranik i jedan od njegove svite, uprkos suprotnostima i razlikama u njihovim načinima života, i nije ga sprječavao ni u čemu niti ravnao račune; možda mu je rekao: „Niti ti zapovijedam niti zabranjujem.“, tj. prepustio mu je da radi po svom mišljenju. Prema tome, žestina Omerovog praćenja i preciznost u obračunu je bila u samo u vezi s nekim njegovim namjesnicima i nije obuhvatala sve podjednako, jer je Muavija, njegov namjesnik u Šamu, imao odriješene ruke, radio je šta su zahtijevale njegove želje i šta su tražili njegovi prohtjevi.

To je bilo ono što je zavelo Muaviju i naoštrilo njegovu odlučnost za sprovođenje njegovih emevijskih planova i njegovih lukavstava i varki. Hasan i Husejn su se našli pred velikom opasnošću koja je u ime islama prijetila islamu i u ime istine prevladavala svjetlo istine. Da bi otklonili ovu opasnost, pred njima su stajale dvije mogućnosti: otpor ili pomirenje. Vidjeli su da će otpor u vrijeme Hasana sigurno odvesti u nestajanje ove napore kojima su branili vjeru i njene sljedbenike i upućivali ih ka Svevišnjem Allahu i Njegovom pravom putu.

Zato je Hasan, a.s., odlučio da ostavi Muaviju, prekrši granicu i iskuša ga vlašću za kojom je žudio. Međutim, u sporazumu o primirju uzeo je od njega riječ da ne prelazi Božiju Knjigu i Poslanikov sunnet u svom načinu življenja, kao ni u ponašanju onih koji ga podržavaju, i da ne traži nikoga od sljedbenika Ehli bejta zbog djela koja su počinili protiv Umejada te da uživaju isto poštovanje, da imaju isto pravo kao što to imaju ostali muslimani i ostale uvjete za koje je znao da ih Muavija neće ispoštovati, već da će uraditi suprotno njima.

To je ono što je imam Hasan, a.s., bio spremio za skidanje vela s našminkanog lica emevija i za rastapanje pozlate s Muavijinog naopakog izgleda da bi se on i ostali junaci „umejadizma“ pokazali onakvim kakvi su bili: pripadnici džahilijjeta čije grudi ni na trenutak nisu disale duhom islama, osvetoljubivi, iz čijeg sjećanja sve milosti i darovi islama nisu otklonili nimalo zbog mržnje Bedra, Uhuda i Ahzaba.

Sve u svemu, ovaj plan je bio olujna revolucija u miru, koja je bila neizbježna i koju su određivali uvjeti imama Hasana, jer je istina bila pomiješana s neistinom i ukazala se prilika za one koji traže nered da imaju žestoku oružanu nadmoć. Imam Hasan, a.s., nije bio početak ovog plana niti njegov kraj, već je to dobio kao dio naslijeđa svojih predaka i ostavio ga iza sebe s ostalim svojim naslijeđem. On je, kao i ostali imami iz Poslanikove porodice koji su i u svom djelovanju i u suzdržavanju tražili uputstvo u poslanstvu, stavljen u iskušenje ovim planom, čvrsto se držao strpljivim, ustrajnim i izašao kao čist i pobjednik.

Ovim primirjem imamu Hasanu se ukazala mogućnost da na Muavijin put postavi zasjedu njime samim, koja je iskočila protiv njega odakle nije očekivao i oborila ga, te da minira pobjedu umejada njihovim sopstvenim barutom pa da njihova pobjeda bude prazna, a njihova moć prašina.

Nije dugo prošlo a aktivirala se i prva bomba usađena u uvjete primirja. Pukla je od Muavije samog na dan kada je bio opijen pobjedom, kada je u Nuhejle pripojio iračku vojsku svojoj i obratio im se: „O, Iračani, doista ja, tako mi Allaha, nisam protiv vas ratovao da biste klanjali, postili, zekat izdvajali niti hadždž obavljali. Ja sam ratovao protiv vas samo da vladam nad vama, i Allah mi je to podario, iako vi to niste željeli. Znajte, sve što sam obećao Hasanu ibn Aliju stavljam pod ove svoje noge.“

Zatim je nastavio politikom koja je izašla na vidjelo sa svim vrstama suprotstavljanja Božijoj Knjizi i Poslanikovom sunnetu, svim vrstama zabrana u islamu, kao što su ubijanje odabranih, gaženje časti, otimanje imovine i zatvaranje slobodnih, a svoja nedjela zapečatio je tako što je na vrat muslimanima natovarivši svoga bezobraznog, raskalašenog sina, koji je pokvario njihovu vjeru i dunjaluk i učinio ono što je učinio na dan Taff, na dan Herre i konačno na dan Mekke, kada je postavio katapult za gađanje Kabe.

Kako god da je bilo, važno je da su sva ova naknadna dešavanja pomalo rasvjetljavala plan imama Hasana i objašnjavala ga, a najvažnije što je Imam namjeravao učiniti je i bilo upravo skinuti uzde onih tlačitelja, postaviti zapreku između njih i varki koje su smišljali protiv poslanice njegovog djeda. Zaista je imam Hasan i pokazao sve što je želio, nestalo je nejasnoća i emevijsko stanje postalo jasno, a sva hvala pripada Allahu, Gospodaru svih svjetova.

Ovim je imam Hasan, a.s., utro put za svog brata, Poglavara šehida, da pokrene svoju revoluciju kojom je Svevišnji Allah razjasnio svoju Knjigu i učinio je poukom za one razumom obdarene.

Njih dvojica su bili dvije osobe za istu misiju. Svaki od njih je zauzeo pravo mjesto u misiji i u svoje vrijeme bio u pravoj etapi te misije, omogućavajući onom drugome da podnese njene teškoću, a jednako su se žrtvovali na njenom putu, pa kako Hasan nije bio škrt u davanju svoje duše, ni Husejn nije bio nimalo manje darežljiviji u davanju duše na Allahovom putu. Imam Hasan, a.s., je samo sačuvao dušu da je sprema u tihi džihad pa, kada je nastupilo vrijeme, kerbelski šehadet je bio hasanijski šehadet prije nego husejnijski. Dan Sabat je bio dublji u značenju žrtvovanja u odnosu na dan Taff kod razumom obdarenih koji duboko razmišljaju, jer imam Hasan je u junaštvu dobio ulogu izdržljivoga, koji podnosi nevolje u liku poniženog, onog koji je odustao od džihada, i šehadet Taff je prvo bio hasanijski pa onda husejnijski, jer je imam Hasan, a.s., uzrokovao sazrijevanje njegovih ishoda kao i pripremanje njegovih uzroka.

Nakon događaja Sabat i Taff ljudi su stali razmišljati o događajima pa su vidjeli da su emevije džahilijetska grupica, nevaljala toliko da ako bi sve tlačiteljske, niske, bezvrijedne pristrasnosti bile otjelovljene, to bi bili sami oni, čak su od te grupe pristrasnosti manje opasne za islam i sljedbenike islama...

Sažetak diskusije

Razlozi primirja mogu se svesti na:

- slabosti i klonulost drugova imama Hasana, njihovu neposlušnost njegovim zapovjedima usljed utjecaja Muavijinih spletki, zbog čega nije bilo koristi od otpora; štaviše, poraz po poslaničkoj liniji bio bi siguran pred Muavijinim varkama, a Imam je bio dužan da očuva ovu liniju i da je ojača u zajednici kojoj vladaju Muavijine spletki i prevare;
- slijedio bi poraz vojske imama Hasana ili njegova pogibija i pogibija njemu najvjernijih iz Ehli bejta i njegovih drugova, ili njihovo zarobljeništvo i preživljavanje, ali u Muavijinim zatvorima, ili pak puštanje na slobodu i preživljavanje u slabom položaju, s osjećajem duga zbog dobivanja slobode, a nijedna od ovih posljedica nije bila prihvatljiva, jer nema opravdanja za šehadet ako mu prije ili poslije ne slijedi prihvatljiv ishod, naročito ako bi podrazumijevao potpuno uništenje imamske linije;
- očuvanje male skupine koja je vjerovala u pravo Ehli bejta i njihova zaštita od potpunog emevijskog uništenja nakon što se pokazalo očiglednim da oni čuvaju svoju emevijsku mržnju prema Beni Hašimu i njihovim sljedbenicima, kao što krvavi događaji islamske historije to potvrđuju;
- očuvanje muslimanske krvi nakon što je bilo jasno da nema koristi od rata protiv zalutale skupine;
- otkrivanje emevijskog džahilijetskog plana i zaštita islamskog ummeta od njega nakon što su halife poravnali teren za vlast djece Beni Umejje na uzdama muslimanskog vođstva za igranje sa sudbinom islamskog postojanja i prisvajanje časne poslaničke revolucije;
- neophodnost pripremanja odgovarajućih uvjeta za borbu protiv nevjerstva i skrivenog licemerja s pozicije moći.

Doista, istinski razlozi koji su se krili iza božanskog stava kojeg je zauzeo bezgrješni Imam ostali su skriveni mnogima koji su živjeli u vremenu tog događaja i nekima iz narednih generacija koji su površno gledali na stvar, kao i onima odvedenim u zabludu, koji su pali pod uticaj iskrivljenih činjenica. Međutim, događaji koji su uslijedili nakon primirja, neprijateljska politika koju su Muavija i ostali emevijski vladari vodili i koja je nanijela ogromne štete muslimanima i islamu, otkrili su neke od tajni stava imama Hasana.

Nakon primirja do šehadeta

Susret u Kufi

Nakon što su imam Hasan i Muavija potpisali primirje, dogovorili su se o mjestu susreta koje bi simboliziralo praktičnu primjenu primirja, gdje bi svaki od njih dvojice javno priznao ono što je obećao drugoj strani i ono što mu je s druge strane obećano. Odabrali su Kufu i krenuli prema njoj, a za njima i bujica ljudi koja je veliki grad ubrzo preplavila. S obje strane najviše je bilo vojnika, koji su napustili svoje logore i pojurili da prisustvuju historijskom činu koji je bio nesretna sudbina Kufe, a ironijom sudbine, sama Kufa ga je trebala posvjedočiti, htjela ona to ili ne.

Ljudi su bili pozvani u glavnu džamiju da slušaju dvojicu govornika koji su potpisali sporazum o primirju. Muavija je htio da prestigne imama Hasana na minberu, i prestigao ga je i sjeo te održao svoj dugački govor od kojeg su izvori prenijeli samo nekoliko važnih fraza: „A zatim, to je tako jer se, doista, nijedan narod nije razišao nakon svog poslanika, a da nisu oni krivi pobijedili one prave.“ Prenosilac dodaje: „Muavija je primijetio u šta se uvalio pa je dodao: „Osim onog što je vezano za ovaj ummet, pa doista u njemu oni u pravu pobjeđuju one u krivu.“

Jedna od tih fraza je i: „O, Kufljani, zar vi mislite da sam se ja protiv vas borio zbog namaza, zekata i hadždža, a znam da vi klanjate, izdvajate zekat i hadždž obavljate? Ne, ja sam se protiv vas borio da vladam nad vama i nad vašim vratovima. Doista mi je to Allah podario, iako se to vama ne sviđa. Znajte da je krv prolivena u ovoj smutnji neosvećena i svaki uvjet koji sam prihvatio je pod mojim nogama...“ Prenosi Ebu-l-Feredž el-Esbehani od Habiba ibn ebi Sabita povezanim lancem da je Muavija u ovom govoru uvredljivo spomenuo imama Alija, a potom je uvrijedio i imama Hasana.

Zatim je imam Hasan, a.s., ustao i održao u tom osjetljivom momentu svoj dugački, rječiti govor koji je postao najbolji dokument o stanju među ljudima i Ehli bejtom nakon preseljenja Allahovog Poslanika. Upućivao je narod i davao im savjete. Na početku govora pozvao ih je na ljubav, zadovoljstvo i slogu, u sredini govora ih je podsjetio na stavove svoje porodice i čak stavove Allahovih poslanika, dok je u posljednjem dijelu govora odbacio Muavijin govor bez toga da ga vrijeđa ili kleveće. Međutim, njegova rječitost bila je najbolniji klevetnik i izrekla je najteže uvrede.

Između ostalog, govorio je:

أَيُّهَا الدَّاكِرُ عَلِيًّا أَنَا الْحَسَنُ وَأَبِي عَلِيٍّ - وَأَنْتَ مُعَاوِيَةُ وَأَبُوكَ صَخْرٌ وَأُمِّي فَاطِمَةُ وَأُمُّكَ هِنْدٌ -
وَجَدِّي رَسُولُ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، وَجَدُّكَ حَرْبٌ - وَجَدَّتِي خَدِيجَةُ وَجَدَّتُكَ قُتَيْبَةُ -
فَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّحْلَنَا ذِكْرًا وَالْأَمْنَا حَسَبًا - وَشَرَرْنَا قَدَمًا وَأَقْدَمْنَا كُفْرًا وَنِفَاقًا

„O, ti, koji spominješ Alija! Ja sam Hasan, a moj otac je Ali. Ti si Muavija, a tvoj otac je Sahr. Moja majka je Fatima, a tvoja je Hind. Moj djed je Allahov Poslanik, a tvoj je Utbe ibn Rebi'a. Moja nana je Hatidža, a tvoja je Futejla, pa neka Allah prokune onoga koji je manje poznat od nas dvojice i ponizniji po rodu i onog koji je bio zločinac u prošlosti, a i sada, i onoga koji je najstariji u nevjerstvu i licemjerju“.

Protivnici primirja

Kajs ibn S'ad ibn Ubade

Kajs je bio poznat po svom slijedenju Ehli bejta. Zapovjednik vjernih, imam Ali, ga je bio odredio kao namjesnika Egipta u početku svog hilafeta. Kada je Kajs kao komandant vojske u Meskinu čuo vijest o potpisivanju primirja između imama Hasana i Muavije, obuzeli su ga oblaci tuge i savladali talasi nemira. Međutim, na kraju se vratio u Kufu.

Kada je Muavija prevario Ubejdullaha ibn Abbasa, bio je poslao pismo Kajsu u kojem mu je obećavao i prijetio. Kajs mu je odgovorio: „Ne, tako mi Allaha, nećeš me vidjeti drugačije nego preko sablje i koplja...“ Muavija se naljutio zbog ovog čvrstog odgovora pa mu je poslao drugo pismo u kojem ga je vrijeđao i zaprijetio mu. U tom pismu je pisalo i: „Doista si ti jevrej koji otežavaš samo sebi i upropaštavaš sebe radi stvari koja tebi ne pripada, pa ako pobijedi tvoja najmilija strana – odbacit će te i prevarit će te, a ako pobijedi tebi najmrža strana – ponizit će te i ubiti. Tvoj otac je zapeo stijelu u tuđi luk i gađao tuđi cilj. Mnogo je iščupao, a pogriješio je zglob, pa ga je njegov narod ostavio na cjedilu, pa mu je smrt stigla i umro je u Havranu usamljen. Selam.“

Kajs mu je odgovorio: „A zatim, doista si ti idolopoklonik, sin idolopoklonika. Ušao si u islam mrzovoljno, bio si u njemu prestupnik i iz njega si izašao dobrovoljno. Allah nije za tebe u njemu odredio nikakav udio, nije ti islam učinio trajnim niti tvoje licemjerje prolaznim. Vazda si vodio borbu protiv Allaha i Njegovog Poslanika, bio stranka od stranki mušrika, vazda si bio neprijatelj Allaha i Poslanika i vjernika Njegovih robova. Spomenuo si moga oca. Boga mi, nije zapeo strijelu ni u čiji do li u svoj luk niti je gađao ni u čiji do li u svoj cilj, pa se bunio protiv njega onaj čiji oblak prašine ti ne rascijepaš i čiji zglob ti ne dostižeš. Tvrdio si da sam ja jevrej, sin jevreja, a znaš ti i zna narod da smo doista ja i moj otac neprijatelji vjere iz koje si ti potekao, a to je mnogoboštvo, i pomagatelji vjere u koju si ti ušao i postao dio toga. Selam.“

Kada je Muavija saznao da se Kajs vratio u Kufu, pozvao ga je da prisustvuje davanju prisega njemu. Međutim, on je to odbio jer se bio zavjetovao Allahu da se neće sastati s Muavijom, a da između njih ne budu sablja ili koplje. Muavija je naredio da donesu sablju i koplje i stave ih između njih kako bi Kajs ispunio svoju zakletvu. Tada je Kajs došao na skup i dao prisegu Muaviji.

Hudžr ibn Adij

On je bio jedan od velikana ashaba Božijeg Poslanika, s.a.v.a., i Zapovjednika vjernih i jedan od plemenitih svoga vremena. Po Ibn Esiru u knjizi Usdu-l-gabe i drugim, on je postigao takav položaj bliskosti s Allahom da mu je uslišio dove i učinio ga šehidom u mjestu Merdžu 'Azra, jednom selo u Šamu, po Muavijinoj naredbi i od strane njegovih zločinaca.

Po njegovom šehadetu digli su se talasi protesta i protivljenja Muavijinoj politici, čak je i Aiša s drugim osudila ovaj zločin.

Usprkos ljubavi i privrženosti koje je Hudžr gajio prema imamu Hasanu i njegovom ocu, uzbuđenja su ga utjerala u tmine beznada i razočarenja u trenucima u kojima je donesena odluka o primirju. Zato se u Muavijinom prisustvu obratio imamu Hasanu ovim riječima: „Tako mi Allaha, volio sam da si umro na taj dan i mi da smo umrli s tobom i da nismo vidjeli današnji dan, jer mi smo se vratili primorani na ono što mrzimo, a oni su se vratili, radosni, onome što su voljeli.“

Po predajama El-Medaenija, riječi Hudžra ostavile su na dušu imama Hasana najveću tugu i žaljenje pa mu je, nakon što je ispražnjena džamija, pristupio da mu objasni razlog zbog kojeg je prihvatio primirje: „O, Hudžr, doista sam čuo tvoje riječi u prisustvu Muavije, ali ne vole svi ono što ti voliš i nemaju svi mišljenje kao ti. Doista nisam uradio ono što sam uradio ni zbog čeg drugog osim da vas sačuvam, a Svevišnji Allah se svaki čas zanima nečim.“

'Adi ibn Hatem

'Adi je bio jedan od junaka i onih potpuno privrženih Ehli bejtu. Preneseno je da je imamu Hasanu rekao dok mu se duša topila od tuge i žalosti: „O, sine Allahovog Poslanika, tako mi Allaha, volio sam da sam umro, nego da sam vidio što sam vidio. Izveo si nas od pravde prema nepravdi pa smo ostavili istinu na kojoj smo bili i ušli u neistinu od koje smo bježali, pokazali smo se poniženima i prihvatili niskost koja nam ne dolikuje.“ Imam Hasan, a.s., mu je odgovorio: „O, 'Adi, doista sam vidio želju većine naroda u primirju – nisu željeli rat, a ja nisam želio da ih natjeram na ono što ne vole pa sam odlučio da ove ratove odgodim za neko vrijeme jer Allah se doista svaki čas nečim zanima.“

Musejjeb ibn Nedžebe i Sulejman ibn Sured

Njih dvojica su bili poznati po privrženosti i iskrenoj vjernosti prema Ehli bejtu. Bili su pogođeni prihvatanjem primirja pa su došli do imama Hasana tužni i rekli: „Ne možemo se nikako načuditi tvojim davanjem prisege Muaviji, a uz tebe je četrdeset hiljada boraca iz Kufe, mimo stanovnika Basre i Hidžaza.“ Imam je pitao Musejjeba šta on misli da bi trebao uraditi, pa mu je ovaj odgovorio: „Tako mi Allaha, ja smatram da trebaš povući odluke jer je Muavija već pogazio ugovor.“ Imam mu je onda rekao: „Nema dobra u prevari. Da sam to htio, ne bih prihvatio primirje...“ U drugoj predaji se kaže da je Imam odgovorio: „O, Musejjebe, da sam želio dunjaluk onim što sam učinio, ne bi Muavija bio izdržljiviji u suočavanju niti ustrajniji u ratu od mene, ali ja sam želio vašu dobrobit i odvratanje nekih od vas od neprijateljstva prema drugim.“

Prema Medini

Imam Hasan, a.s., je nekoliko dana ostao u Kufi. Zatim je odlučio napustiti Irak i krenuti prema gradu svog djeda. Izrazio je svoju namjeru svojim ashabima i kada se proširila ta vijest, došli su kod njega Musejjeb ibn Nedžebe el-Fezari i Zabijan ibn 'Ammare et-Temimi da se oproste s njim. Imam im se okrenuo i rekao: „Sva hvala pripada Allahu koji vlada nad svojim stvarima, i da se svi ljudi okupe oko toga da spriječe ono što treba biti – ne bi uspjeli... Tako mi Allaha, ovo što se desilo nije nam teško palo, ali bojimo se da će se vama učiniti nepravda i da ćete biti na meti, a što se nas tiče, doista će oni svim sredstvima koje imaju tražiti da pridobiju našu simpatiju.“

Musejjib i Zabjan su tražili od njega da ostane u Kufi, što Imam nije prihvatio govoreći: „Nije to moguće.“

Pri polasku imama Hasana i njegove porodice prema gradu njegovog djeda, Kufljani iz svih slojeva društva su izašli da ga isprate, a bili su ili u plaču ili u žaljenju.

Imamova povorka je krenula i nije se mnogo udaljila kada joj se približio Muavijin izaslanik koji je želio Imama vratiti u Kufu kako bi ratovao protiv grupe haridžija koji su se bunili protiv Muavije. Imam je odbio da se vrati i pisao je Muaviji:

لَوْ أَتَرْتُ أَنَّ أَقَاتِلَ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ لَبَدَأْتُ بِقِتَالِكَ، فَإِنِّي تَرَكْتُكَ لِصَلَاحِ الْأُمَّةِ، وَحَقْنِ دِمَائِهَا.

„Tako mi Allaha, da sam želio ratovati protiv nekoga od muslimana, sigurno bih počeo ratom protiv tebe, jer sam te doista ostavio zbog dobrobiti ummeta i očuvanja njegove krvi.“

Imamov karavan je stigao do Medine pa kada su stanovnici saznali za njegov dolazak, nagnuli su da ga dočekaju. Doista im je bilo došlo dobro, na njihov grad su se spustili sreća i milost, vratilo im se dobro koje je bilo prekinuto otkada je od njih odselio Zapovjednik vjernih, a.s. Imam Hasan, a.s., je sa svojom braćom i porodicom došao u Medinu gdje je boravio deset godina i ispunio ga cijelog svojom obilnom milošću, nježnom ljubaznošću i blagošću. Mi ćemo ukratko predstaviti neka njegova djela u tom gradu.

Imam Hasan, a.s., kao naučni i vjerski autoritet

Ovaj Imamov položaj predstavljen je u odgajanju skupine onih koji su tražili spoznaju i suprotstavljanju različitim vjerskim nastranostima koje su mogle dovesti do izobličenja šerijata, kao što se suprotstavio i zavjeri za iskrivljenje časnog Poslanikovog sunneta, koju je Muavija ibn ebi Sufijan planirao kroz pokretanje pokušaja izmišljanja hadisa i kroz zabranu bilježenja Poslanikovih hadisa.

Imamova škola i naučne djelatnosti

Imam Hasan, a.s., je u Medini osnovao veliku školu i počeo temeljito raditi na širenju islamske kulture u društvu. Velika ulema i velikani prenosiooci i poznavatelji hadisa pripadali su njegovoj školi. On je u njima našao najbolju pomoć za obavljanje svoje vječne obnoviteljske misije koja je razbistrila um društva i probudila ga nakon nemara i učmalosti. Historičari su spomenuli neke od velikana njegovih učenika i prenosilaca njegovih hadisa: njegov sin, El-Hasan el-Musenna, Musejeb ibn Nedžebe, Suvejd ibn Gafle, 'Ala ibn Abdurrahman, Eš-Še'bi, Mubire ibn Berkem, Esbeg ibn Nubate, Džabir ibn Haled, Ebu Dževza, Isa ibn Me'mun ibn Zurare, Nufale ibn el-Me'mum, Ebu Jahja Umejr ibn Se'id en-Neha'i, Ebu Merjem Kajs es-Sekafi, Tuhrib el-'Adželi, Ishak ibn Jesar (otac Muhammeda ibn Ishaka), Abdurrahman ibn Avf, Sufejn ibn el-Lejl, Amr ibn Kajs.

Medina je ovom skupinom uleme i prenosilaca hadisa procvjetala i postala najproduktivniji islamski grad u nauci, književnosti i kulturi.

Imam Hasan, a.s., je istovremeno sa širenjem znanja u Medini pozivao narod na plemenitosti morala, dobra djela i ukrašenost sunnetom Božijeg Poslanika. On je podigao svjetionik morala koji je njegov djed Poslanik bio donio da popravi i pročisti društvo. Jednu od plemenitosti njegovog morala predstavlja činjenica da je činio dobro čak i svojim neprijateljima i protivnicima: kad je saznao da se Velid ibn Ukbe teško se razbolio, otišao je da ga obide, i pored svih poznatih mržnji i neprijateljstava Velida prema Ehli bejtu. Kada je Imam ušao u Velidovu kuću i sjeo, Velid je započeo govor riječima: „Doista, ja se kajem Svevišnjem Allahu zbog svega što je bilo između mene i svih ljudi, osim zbog onoga što je bilo između mene i tvoga oca. Doista se neću pokajati zbog toga.“ Imam je prešao i preko toga i nije mu uzvratio na isti način, nego mu je vjerovatno podario i neke poklone i pokazao ljubaznost.

Imam Hasan, a.s., kao društveni autoritet

Ovaj vid ponašanja imama Hasana se ogledao u njegovoj brizi za siromašne, njegovim dobročinstvima i pružanju zaštite svima koji su tražili utočište kod njega da bi izbjegli nepravdu i uznemirenje umejada.

Njegova briga za siromašne

Imam Hasan, a.s., je počeo obilno prosipati dobro na siromašne i bijedne udjeljujući im sve što je posjedovao. Punio bi njihova srca radošću svojim dobročinstvom i darežljivošću. Jedan primjer njegove darežljivosti je i ovaj: Došao mu je neki čovjek zbog neke potrebe pa mu je Imam rekao: „Zapiši svoje potrebe na papir pa nam predaj.“ Taj čovjek je napisao svoje potrebe i predao Imamu. On je naredio da mu se dadne dvostruko. Neki od prisutnih su primijetili: „Koliko li je ovaj komad papira bio za njega bertićetli, o, sine Allahovog Poslanika.“ Imam im je odgovorio: „Njegov beričet je nama veći kada smo stvoreni dostojni dobročinstva. Zar ne znaš da je dobročinstvo

kada daš bez nečijeg traženja, a kada daruješ nakon traženja, od toga ti se oduzima ono što je on potrošio od svog obraza. Možda je on proveo noć uzrujan, u besanici, razapet između beznađa i nade i ne znajući s čime će se vratiti: da li razočaran ili radostan zbog uspjeha. On ti se obratio, a udovi su mu se tresli, srce mu je od straha lupalo. Ako mu udovoljiš potrebu naspram obraza koji je on potrošio, to je veće od onoga što bi postigao da si mu dao samo ono što je tražio.“

Doista je bio mjesto nade za siromašne i obespravljene, utočište za udovice i siročad. Već smo prije spomenuli još neke slučajeve njegove darežljivosti i dobročinstva zbog kojih je bio spomenut kao primjer za plemenitost i darežljivost.

Traženje utočišta kod njega

Imam Hasan, a.s., je u glavnom gradu svog djeda bio neosvojiva tvrđava za svakog ko je tražio utočište ili zaštitu kod njega. Sve svoje vrijeme je trošio u udovoljenju potreba ljudi i otklanjanju nanesene im štete i nepravde. Seid ibn ebi Serh je tražio utočište kod njega od Zijada pa mu ga je pružio. Prenosioci su spomenuli da je on bio poznat po privrženosti Ehli bejtu i Zijad ga je zbog toga i tražio pa je on pobjegao prema Medini tražeći utočište kod Imama. Kada je Zijad saznao za to, poslao je po njegovog brata, sina i suprugu pa ih je zatvorio, srušio mu kuću i prisvojio imovinu. Kada je imam Hasan, a.s., saznao za to, jako teško mu je palo. Napisao je zato pismo Zijadu u kojem mu je naredio da mu dadne sigurnost, oslobodi njegovu suprugu i djecu, obnovi njegovu kuću i vrati mu svu imovinu.

Imam Hasan, a.s., kao politički autoritet

Imam Hasan, a.s., je prihvatio primirje s Muavijom s položaja moći te, kao što sporazum izričito potvrđuje, da će vlast nakon Muavije pripasti njemu i da on ne smije smišljati protiv Imama smutnje i varke.

Prema tome, prirodno je da je imam Hasan, a.s., bio osovina opozicije i trn koji je Beni Umejjama vlast učinio nesnosnom i zamutio njihovu bistrinu. U njegovim dovama, susretima s vladarima i njihovim drušinama, u njegovim pismima i govorima nailazimo na jasnu političku djelatnost koja se ogleda u tome što:

- pratio je i oglašavao se na događaje, ponašanje vladara i njihovih namjesnika, naređivao im dobro i odvrćao ih od zla, što smo vidjeli u njegovom pismu Zijadu, u kojem mu je naredio otklanjanje pritiska od Seida ibn ebi Sarha, kao i u njegovom ukoru Habiba ibn Muslima, koji je bio u tavafu zbog svoje pokornosti Muaviji;
- primao je različite delegacije opozicije, upućivao ih i pozivao da budu strpljivi, drže se odlučno i čekaju njegove zapovijedi koje će biti izdate u odgovarajućoj prilici, te ih neprestano napominjao o vodećoj ulozi Ehli bejta i njihovom pravu na hilafet i vođstvo.

Doktor Taha Husejn tvrdi da je imam Hasan, a.s., u vrijeme boravka u Medini formirao političku partiju čije vođstvo je lično preuzeo i usmjeravao je na pravac koji je odgovarao tadašnjim uvjetima.

- nije sarađivao s vladajućim režimom usprkos njihovim neprestanim pokušajima da pridobiju Imamovu naklonost, ili pokriju njegove aktivnosti, ili pak osude te aktivnosti. Ovaj vid se ogleda u njegovom odbijanju emevijske tazbine, otkrivanju njihovih planova i skidanju vela s njihove zastranjene stvarnosti i Muavijine nedostojnosti hilafeta. Ova činjenica se jasno ogledala u njegovim raspravama s Muavijom i njegovom družinom u Medini i Damasku, a ovdje ćemo ukazati samo na neke njegove stavove.

Imam Hasanovo odbijanje emevijske tazbine

Muavija je namjeravao da oplemeni svoj rod putem ženidbe, kako bi time postigao čast i ugled, pa je pisao svom namjesniku u Medini, Mervanu ibn Hakemu, da isprosi Zejneb, kćerku Abdullaha ibn Džafera, za Jezida, da njen otac odredi visinu vjenčanog dara, da se otplati njegov dug koliki god da je i da se pomire dvije familije: Beni Hašim i Beni Umejje. Mervan je poslao po Abdullaha pa, kada je došao Mervan, počeo je priču o njegovoj kćeri. Abdullah mu je odgovorio: „Pitanje naših žena je u rukama Hasana ibn Alija pa je isprositi od njega.“ Mervan je onda otišao do imama Hasana i od njega tražio ruku Abdullahove kćerke, a Imam mu je rekao: „Sakupi sve one koje želiš.“ Mervan je zaista krenuo i okupio sve Hašimide i Umejade na jednom mjestu, ustao i obavijestio ih o Muavijinoj naredbi o prošnji.

Onda je ustao imam Hasan i nakon zahvale Allahu i Njegovog veličanja odgovorio: „Što se tiče toga što si spomenuo da njen otac treba odrediti vjenčani dar – mi nećemo nikada odustati od sunneta Allahovog Poslanika u njegovoj porodici i kćerima. Što se tiče otplate duga njenog oca – otkad naše žene otplaćuju dugove svojih očeva? Što se tiče pomirenja dvije porodice – doista smo mi prema vama pokazali neprijateljstvo radi Allaha i na Njegovom putu, pa onda se nećemo pomiriti s vama radi dunjaluka...“

Na kraju svog govora imam Hasan, a.s., je rekao: „Mi smo odlučili da je udamo za njenog amidžića, Kasima ibn Muhammeda ibn Džafera i, evo, ja je udajem za njega i određujem za njen vjenčani dar svoje zemljište u Medini. Muavija mi je za tu zemlju dao 10 hiljada dinara.“

Mervan je napisao Muaviji pismo u kojem ga je obavijestio o onome što se desilo, pa kada je pismo stiglo do njega, on je rekao: „Mi smo kod njih zaprosili, pa nisu prihvatili, a da su oni zaprosili, mi ne bismo odbili.“

Neki od stavova imama Hasana naspram Muavije i njegove družine

S Muavijom u Medini

Harezmi prenosi da je Muavija putovao do Medine i vidio kako ljudi poštuju i uvažavaju imama Hasana, što ga je pogodilo pa je pozvao Ebu-l-Esveda ed-Duelija i Dahhaka ibn Kajsja el-Fihrija da se s njima posavjetuje

o Hasanu i o tome čime ga može osramotiti da bi time spustio njegov položaj i umanjio njegovu važnost kod ljudi. Ebu Esved mu je savjetovao da od toga odustane: „Moje mišljenje je da je zapovjednik vjernih vrijedniji i mislim da on to ne treba činiti. Jer, zapovjednik vjernih neće ništa reći o njemu, a da to ljudi ne protumače kao zavist i ne podignu njega još više. O, zapovjedniče vjernih, Hasanovo mladalačko doba je uzorno, budi spreman na njegov odgovor. Bojim se da će ti uzvratiti štitovima koji će okrenuti tvoje strijele na tebe samog i da će objelodaniti tvoje mahane, pa će se tvoj govor protiv njega okrenuti u njegovu vrlinu, a tvoju mahanu, osim ako ne znaš neku njegovu mahanu u ponašanju ili nedostatak u rodu, ali, doista, on je čist i potekao je od čistokrvnih Arapa u dostojanstvu njihove srži, u plemenitosti njihovog ishodišta i čistoti njihovog porijekla, pa nemoj to učiniti, o, zapovjedniče vjernih!“

Ebu-l-Esved ga je ispravno uputio i dao mu dobar savjet: koji nedostatak ili mahanu bi on mogao naći Imamu kojima bi ga osramotio, a on je očišćen od svake nečistoće i nedostatka kako Časni Kur'an o tome govori? Međutim, Dahhak ibn Kajs mu je kazao suprotno savjetujući mu da vrijeđa i napada imama Hasana: „Postupaj s njim po svom mišljenju i nemoj od njega udaljiti svoju bol jer, doista, ako ga budeš gađao svojim zajedljivim riječima i čvrstim odgovorima, pred tobom će se na kraju poniziti kao što se ponizi ostarjela kamila pred mladom.“

Muavija je prihvatio Dahhakovo mišljenje pa se već sljedećeg petka popeo na minber, zahvalio Allahu i veličao Ga, proučio salavat na Allahovog Poslanika, zatim spomenuo Zapovjednika vjernih i poglavara muslimana, Alija ibn ebi Taliba, pa ga uvrijedio, te rekao: „O, ljudi, doista su neka kurejšijska djeca bezumna i tupoglava, zamorena od života. Umorila su ih Božija predodređenja pa je šejtan uzeo njihove glave za svoja sjedišta i njihove jezike za turpije, pa je u njihovim prsima izlegao jaja i izveo svoje mlade i postepeno se uspinjao u njihova grla, pa ih vodio na klizište, uljepšao im glupost, zaslijepio im puteve, uputio ih ka nepravdi, neprijateljstvu, laži, i kleveti, pa su oni postali njegovi sudionici, a on njima neodvojivi prijatelj, وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا a kome je šejtan drug, zao mu je drug! (En-Nisa, 38), i on im je dovoljan odgajatelj, a Allah nam je pomagatelj.“ Imam Hasan, a.s., je skočio jureći poput bujice da odbaci njegove klevete i laži:

أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي وَمَنْ لَمْ يَعْرِفَنِي - فَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَا ابْنُ نَبِيِّ اللَّهِ - أَنَا ابْنُ مَنْ جُعِلَتْ لَهُ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا - أَنَا ابْنُ الرَّاجِ الْمُنِيرِ أَنَا ابْنُ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ - أَنَا ابْنُ حَاتِمِ النَّبِيِّينَ وَسَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ - وَإِمَامِ الْمُتَّقِينَ وَرَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ - أَنَا ابْنُ مَنْ بُعِثَ إِلَى الْخَلْقِ وَالْإِنْسِ - أَنَا ابْنُ مَنْ بُعِثَ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

„O, ljudi, onaj ko mene poznaje – taj me poznaje, a ko me ne poznaje – ja sam Hasan, sin Alijev, sin Ebi Talibov, ja sam sin Allahovog vjerovjesnika, sin sam onoga kome je zemlja učinjena mjestom ibadeta i sredstvom čistoće, ja sam sin svetiljke koja obasjava, ja sam sin donosioca radosnih vijesti i opomene, sin Pečata svih vjerovjesnika i poglavara svih poslanika i

vođe bogobojažnih i poslanika svih svjetova, sin sam onoga koji je poslan džinima i čovjeku, ja sam sin onoga koji je poslan kao milost svim svjetovima.“ Immove riječi su teško pale Muaviji pa je pokušao da ga prekine: „O, Hasane, trebaš nam opisati hurmu.“ Imam je rekao: „Vjetar je oplođuje, toplota sazrijeva, noć ohladi i uljepša joj miris, suprotno tebi, Muavija.“ Zatim je nastavio s predstavljanjem sebe: „Ja sam sin onoga kojem je dova bila uslišena, ja sam sin zagovornika koji se sluša, ja sam sin onoga koji će prvi dići glavu sa zemlje i pokucati na vrata Dženneta, ja sam sin onoga uz kojeg su se borili Božiji melec, a nisu se borili ni uz koga od vjerovjesnika prije njega, ja sam sin onoga koji je pobijedio nad strankama, sin sam onoga pred kojim su se Kurejšije mrzovoljno ponizili.“ Muavija se rasrdio i uzrujano povikao: „Doista, ti sam sebe uvjeravaš za mjesto hilafeta!“ Imam mu je dao odgovor na to ko je dostojan hilafeta ovim riječima: „Što se tiče hilafeta – on pripada onome ko radi po Božijoj knjizi i sunnetu Njegovog Poslanika, a nije za onoga ko se suprotstavlja Božijoj Knjizi i obustavlja Poslanikov sunnet. I, doista, primjer takve osobe je kao primjer čovjeka koji je postigao vlast pa se okoristio njome, ali kao da je ona onda oduzeta od njega, a ostale su mu samo njene loše posljedice.“ Muavija je onda krenuo zaobilaznim putem, odustavši od usiljenosti, pa je rekao: „Nema među Kurejšijama ni jedan čovjek, a da mi kod njega nemamo mnoge blagodati i lijep dar.“ Imam Hasan, a.s., mu je uzvratio: „Da, onaj kojim si stekao dostojantvo nakon poniženja i kojim si stekao mnoštvo nakon neznatnosti.“ Pa je Muavija upitao: „Ko su oni Hasane?“, a Imam je odgovorio: „Onaj ko te odvraća da ih poznaješ.“ Zatim se Imam nastavio predstavljati: „Ja sam sin onoga koji je bio poglavar Kurejša, mladih i starih. Ja sam sin onoga koji je bio poglavar nebesa po plemenitosti i darežljivosti, sin sam onoga koji je bio poglavar stanovnika dunjaluka po iskrenoj darežljivosti plodnim granama, prednjačim s prednošću, ja sam sin onoga čije je zadovoljstvo Božije zadovoljstvo i čija srdžba je Božija srdžba, pa zar možeš da ličiš na njega, o, Muavija?“ Muavija je odgovorio: „Kažem: ne, potvrđujući tvoje riječi.“ Imam Hasan, a.s., je rekao: „Istina je jasna, a neistina je tamna. Nije se pokajao onaj ko je držao do istine, a u beznađe je pao onaj ko je uzjahao neistinu. A istinu poznaju oni razumom obdareni.“ Muavija je po svom običaju zaobilaženja problema, rekao: „Ne bilo prostrano onome ko tebe vrijeđa!“

U Damasku

Svi historičari su saglasni da je imam Hasan, a.s., išao kod Muavije u Damask, ali su se razili u tome je li išao jednom ili više puta. Nema neke koristi u oduljivanju riječi o tome, ono što je važno jeste istraživanje o razlogu njegovog putovanja. Ono što mi vjerujemo jest to da njegov cilj nije bio ništa drugo osim širenja učenja Ehli bejta i otkrivanja emevijske stvarnosti pred društvom kojeg je Muavija odveo u zabludu i skrenuo ga sa čvrstog puta, a što se tiče dokaza, to postaje jasno iz njegovih stavova i rasprava s Muavijom, jer je imam Hasan ovim raspravama poderao njegovu koprenu.

Što se tiče onih koji tvrde da je njegovo putovanje bilo radi uzimanja darova, doista su se oni pozivali na jednu od izmišljenih predaja na koju se ne može osloniti, jer je doista Imam bio poznat po dostojanstvu, visini i ponosu, pored toga što je bio neovisan o Muavijinim darovima, jer je on u Medini posjedovao veliko imanje od kojeg je dobivao ogromne prihode, kao što je primao i svoje pravo na imovinu po šerijatu od odabranih i dobrih muslimana.

Potrebno je napomenuti da Imam nije koristio Muavijine darove, ako ih je uopće i dobio, za svoje potrebe ili za potrebe svoje porodice, jer je preneseno da nije uzimao od njih ni koliko životinja može nositi ustima.

Imam Musa ibn Džafer, a.s., prenosi: „Doista Hasan i Husejn nisu primali Muavijine darove.“

Muavija nije mogao podnositi imama Hasana dok je boravio u Damasku. Nakon što je vidio kako mu ljudi prilaze i iskazuju mu veliko poštovanje, Muavija je organizovao skupine snaga koje su bile protiv Ehli bejta i gajile neprijateljstvo prema njima, kao što su: Amr ibn As, Mugajre ibn Šu'be, Mervan ibn Hakem, Velid ibn Ukbe, Zijad ibn Ebih i Abdullah ibn Zubejr i podstaknuo ih da ponižavaju i vrijeđaju Poslanikov mirisni cvijet da bi udaljili narod od njega i da bi se Muavija osvetio sinu osvajača Mekke i razbijaču idola Kurejšija. Ove prezrene grupe su se suočile s imamom Hasanom gorkim riječima i niskim govorima, ali Imam im je svojom obilnom moći govora upućivao strijele i ušutkivao ih. Imam Hasan, a.s., je u svim tim raspravama bio uspješni pobjednik, a njegovi jadni protivnici padali su u poniženje, poraz i nemoć.

Prva rasprava

Muavija je tako jednom prišao Imamu i rekao mu: „O, Hasane, ja sam bolji od tebe.“ Imam ga je upitao: „A kako to, Hindin sine?“ pa mu je Muavija odgovorio: „Zato što su se ljudi usaglasili oko mene, a oko tebe nisu“. Imam mu je onda rekao: „Nikada. Zlo je to čime si se uzdigao, o, sine žene koja jede jetru. Oni koji su se usaglasili oko tebe čine dvije skupine: skupinu pokornih i primoranih. Onaj ko je tebi pokoran, neposlušan je Allahu, a onaj koji je prisiljen, opravdano mu je po Božijoj Knjizi. Ne dao mi Bog da ja kažem da sam bolji od tebe jer, doista u tebi nema nikakvog dobra. Doista me je Svevišnji Allah očistio od svih mahana i nedostataka kao što je tebe očistio od svih vrlina.“

Druga rasprava

Prenesen je još jedan događaj i možda je to najljepši od stavova imama Hasana koje prenosi historija. Naime, kod Muavije su se sastali četverica od stubova njegove vlasti i zagovornika njegovog džahilijjeta: Amr ibn As, Velid ibn Ukbe ibn ebi Mu'it, Utbe ibn ebi Sufjan i Mugajre ibn Šu'be. Pošto im je teško palo što ljudi prilaze imamu Hasanu i traže od njega znanje i vjeru, zatražili su od Muavije da pozove imama Hasana kako bi ga kudili i vrijeđali.

Preneseno je da je Muavija odbijao da pošalje nekoga po njega i rekao im: „Nemojte to činiti. Tako mi Allaha, nikada nije sjedio kod mene, a da se nisam bojao njegovog prisustva i njegove kritike“, i rekao je: „Doista je on najjači u jeziku u Beni Hašimu.“ Oni su ipak nastavili navaljivati da pošalje po njega.

Onda im je rekao: „Ako pošaljem nekoga po njega, onda ću u vezi s njim pravedno postupiti s vama.“ Amr ibn As ga je pitao: „Bojiš li se da njegova neistina pobijedi našu istinu?“, a Muavija mu je odgovorio: „Znajte da, ako ja pošaljem po njega, onda ću mu narediti da govori sasvim otvoreno, i znajte da je on iz porodice kojoj niko ne može naći mahane niti im može privezati neku sramotu. Nego vi njega gađajte njegovim kamenjem i recite mu: Doista je tvoj otac ubio Osmana i nije volio hilafet halifa prije sebe.“

Zatim je poslao nekoga po Imama i on je došao. Muavija mu je iskazao poštovanje, veličao ga i rekao mu: „Doista te nisam želio pozvati. Ovi su me primorali na to. Doista, prema njima ja i ti ćemo sada jednako postupati. Pozvali smo te da ti dokažemo da je Osman nepravedno ubijen i da ga je ubio tvoj otac, pa im ti odgovori i nemoj da te spriječi to što si sam, a njih grupa, da govoriš svim svojim jezikom.“

Počeo je Amr ibn As, spomenuo je Alija i prešao sve granice u vrijeđanju i klevetanju, zatim je spomenuo Hasana, pa ga kudio i pretjerao u vrijeđanju. Između ostalog je rekao: „Hasane, ti sebe ubjeđuješ da će hilafet pripasti tebi, a nemaš ni pameti za to niti to shvataš. Doista smo te pozvali da vrijeđamo tebe i tvog oca...“ Zatim je pričao Velid ibn Ukbe pa je izrekao krupne klevete, pokazao krajnju pristrasnost i vrijeđao Beni Hašim. Potom je govorio Utbe ibn ebi Sufjan i pokazao svu svoju mržnju. Između ostalog je rekao: „O, Hasane, tvoj otac je bio najgori Kurejšija za Kurejš i najviše je njegove krvi prolio, najviše rodbinskih veza pokidao, bio je dugačke sablje i jezika koji je ubijao žive i vrijeđao mrtve. Što se tiče tvog nadanja za hilafet – ti uopće ne možeš ukresati u njegovo ognjilo niti si na njegovoj vagi teži.“

Zatim je govorio Mugajre pa je vrijeđao imama Alija govoreći: „Tako mi Allaha, ja ga ne osuđujem da je u nekom pitanju iznevjerio ili u nekoj presudi nepravedno postupio. Međutim, on je ubio Osmana.“ Onda su prisutni ušutili, a Imam je počeo govoriti. Između ostalog je rekao: „O, Muavija, nisu me uvrijedili ovi, već si ti taj koji me vrijeđa, i to uvredom koju si sam sastavio, zlom mišlju po kojoj si poznat, lošim moralom koji je u tebi učvršćen zbog nepravde prema nama i neprijateljstvu prema Muhammedu i njegovoj porodici, nego ti, Muavija, slušaj, a slušajte i vi, reći ću o tebi i o njima nešto što je ipak manje od onoga što je u vama“.

Onda je počeo upoređivati stavove svog oca sa stavovima Muavije i njegovog oca pa je rekao:

„Tako vam Allaha, znate li da je on prvi čovjek koji je povjerovao i da ste ti i tvoj otac jedni od onih čije su srca novcem omekšavana, krijete nevjerstvo, ispoljavate islam, a privlačite ljude posredstvom imetka.“

Doista, moj otac je bio nosilac Poslanikovog bajraka na Bedru, a bajrak mnogoboštva je bio s Muavijom i njegovim ocem. Zatim je ratovao protiv vas na Uhudu i na Ahzabu noseći Poslanikov bajrak, a s tobom i tvojim ocem je bio bajrak mnogoboštva, i na svim tim mjestima Allah mu je dao pobjedu, ojačao njegov dokaz, pomogao njegov poziv i potvrdio njegov

govor, i Allahov Poslanik je na svim tim mjestima bio zadovoljan s njim, a srdit na tebe i tvog oca.“

Počeo je nabrajati potom vrline svog oca i navoditi hadise od Božijeg Poslanika o njemu i njegovim veličanstvenim stavovima kojima je Svevišnji Allah pomagao vjeru i ponizio mnogobošce. Zatim je rekao: „Došao je tvoj otac na crvenoj devi na dan Ahzaba huškajući narod, dok si ti gonio devu, a ovaj tvoj brat Utbe ju je vodio, pa vas je ugledao Poslanik i prokleo jahača, vodiča i tjerača deve. Ti, o, Muavija, Poslanik te prokleo kada je htio pisati pismo Beni Huzejmi pa je poslao po tebe, učinio je da budeš gladan do Sudnjeg dana kada je rekao: „Bože nemoj ga zasititi.“

Zatim je počeo navoditi neke od stavova svoga oca uz Allahovog Poslanika i sedam mjesta na kojim je Poslanik prokleo Ebu Sufjana pa se, nakon što je završio svoje obraćanje Muaviji, okrenuo Amru ibn Asu i rekao: „Što se tebe tiče, Nabigin sine – kada su petorica Kurejšija tvrdili svaki za sebe da si ti njihov, na kraju je pobijedio onaj najprezreniji po rodu, najprljaviji po porijeklu, a rodio si se na zajedničkoj postelji. Zatim je ustao tvoj otac i rekao: „Ja sam neprijatelj Muhammedu koji nema nasljednika.“ Spustio je

Uzvišeni Allah o tvom ocu: **إِنَّ شَانِكَ هُوَ الْأَبْتَرُ** zbilja, mrzitelj će tvoj bez ikakva dobra ostati! (El-Kevser, 3) Borio si se protiv Allahovog Poslanika u svim bitkama i spjevao pogrdne stihove o njemu, uznemiravao si ga u Mekki i protiv njega smišljao varke, bio si najžešći među ljudima u odbacivanju njegovog poziva i u neprijateljstvu prema njemu.

Zatim si izašao da ideš kod Nedžašija da bi vratio Džafera i njegove prijatelje pa kada tvoja nada nije ostvarena, Allah te vratio razočaranog i osramotio te svojom laži, pa si izlio svoju srdžbu na svog prijatelja, Ammara ibn Velida, traćao ga kod Nedžašija, pa je Allah osramotio i tebe i tvoga prijatelja. Ti si neprijatelj Beni Hašima i u džahilijetu i u islamu.

Spjevao si 70 pogrdnih stihova o Poslaniku pa je Poslanik rekao: „Bože, doista ja ne skladam stihove niti mi to dolikuje. Bože, prokuni ga prema svakom slovu s hiljadu prokletstava.“

Što se tiče onoga što si spomenuo u vezi s Osmanom – pa ti si zapalio protiv njega čitav svijet. Zatim si pobjegao u Palestinu, pa kada si saznao za njegovo ubistvo, rekao si: „Ja sam Ebu Abdullah, pa kada zgulim ranu, raskrvarit ću je.“ Zatim si zavještao sebe Muaviji, prodao svoju vjeru za njegov dunjaluk, pa te ne kudimo zbog tvoje mržnje niti te korimo zbog tvoje simpatije jer, tako mi Allaha, nisi podržao Osmana radi ljubavi niti si se rasrdio što je ubijen...”

I okrenuo se Velidu, pa je rekao:

„Tako mi Allaha, ne kudim te zbog tvoje mržnje prema Aliju, a on je ubio tvog oca ispred Poslanika, s.a.v.a., i udario ti 80 bičeva zbog pijenja vina kada si opijen predvodio muslimane u namazu. Allah te u Časnom Kur'anu nazvao razvratnikom, a Zapovjednika vjernih, Alija, nazvao vjernikom, kada ste jedan drugom isticali svoje prednosti ...“

Zatim se okrenuo Utbu ibn ebu Sufjanu:

„A ti, Utbe! Ti nisi ni zdravog rasuđivanja da ti odgovorim niti umno zdrav da vodim razgovor s tobom ili da te korim. Niti se nadati od tebe nečemu dobrom niti se plašiti nekog zla, tvoj um i um tvoje sluškinje su jednaki.

Neće Aliju naškoditi ako ga ti vrijeđaš javno i u prisustvu svih, a što se tiče tvoje prijetnje meni ubistvom – pa zašto ti nisi ubio Lahlanija kada si ga zatekao u postelji svoje žene... I kako da te kudim zbog mržnje prema Aliju, a on je ubio tvog dajdžu, Velida, u borbi na danu Bedra i sudjelovao je s Hamzom u ubijanju tvog djeda Utbe i ostavio tebe bez tvog brata Hanzale i to sve na jednom mjestu.“

Zatim se obatio Mugajru ibn Šu'bi: „Što se tebe tiče, Mugajre – ni ti nisi dostojan da se nalaziš u ovakvim i sličnim pitanjima... Tako mi Allaha, ne padaju nam teško tvoje riječi i doista su Božije kazne određene za tebe zbog bluda potvrđene, a Omer je odstranio od tebe jedno Božije pravo za koje će ga Allah upitati. Pitao si Allahovog Poslanika može li čovjek gledati ženu koju želi da oženi, pa ti je odgovorio: „Nije u tome problem, Mugajre, dok taj čovjek ne namjerava blud“, jer je Poslanik znao da si ti bludnik.

Što se tiče vašeg hvaljenja vlasti – pa doista je Svevišnji Allah rekao:

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاَهَا تَدْمِيرًا

Kad hoćemo jedan grad da uništimo, onima koji su u njemu na raskoš navikli prepustimo da se razvratu odaju i da tako zasluže kaznu, pa ga onda do temelja razrušimo. (El-Isra, 16)“

Imam Hasan, a.s., je zatim ustao, stresao svoju odjeću i krenuo, a Amr ibn As se uhvatio za njegovu odjeću, obraćajući se Muaviji: „O, zapovjedniče vjernih, ti si svjedok onoga šta je on o meni govorio, a sada ja tražim da on bude kažnjen kaznom klevete časti“, ali mu je Muavija rekao: „Pusti ga, neka ti Allah nikada ne podari dobro...“ i ovaj ga je ostavio.

Muavija je rekao: „Ja sam vam već rekao da je on od onih čija razboritost se ne može izdržati i zabranio sam da ga vrijeđate, ali me niste poslušali. Tako mi Allaha, nije ustao s mjesta dok mi nije potamnio ovu kuću. Udaljite se od mene, doista vas je Allah osramotio i učinio vas razočaranima zbog vašeg napuštanja odlučnosti i neprihvatanja mišljenja sažalitelja dobronamjernog.“

Ovdje završava ovaj jedinstveni razgovor kojeg, iako smo skratili, ipak smo naveli dobar dio i zadržali glavne tačke koje su nam bile važne da predložimo čitatelju kako bi bio upoznat sa stvarnim izgledom te osiljene skupine koja je odbacila sve moralne vrijednosti i išla šejtanovim putem.

Ovim razgovorom imam Hasan, a.s., je dao opoziciji novu snagu i veću učinkovitost jer je ummetu otkrio bolnu stvarnost koja je okružila islamsku vlast u korijenu sastavljenu od ovih simbola nastranjenosti i uzbuđenu svojim džahilijetskim talozima kojima islam ne predstavlja ništa osim jedinstvenog sredstva za vladanje nad ljudima i nadoknađivanje svojih unutrašnjih nedostataka pod čijim omraženim teretom im je propisano da će pasti.

Imam Hasan, a.s., je također potvrdio da on i dalje stoji na istom, čvrstom stavu s kojim je i krenuo u svoju borbu protiv emevijskog džahilijeta. Iako su ga okolnosti i iskušenja primorali da stavi sablju u korice i prelazi etape rata, nije mogao dozvoliti da glasna riječ istine, koja ogлуši uši neistine, umre u mnoštvo lažnih priča zablude.

Tako je imam Hasan, a.s., u ostvarivanje misije krenuo svojim koracima koji su bili nastavak koraka njegovog djeda, velikog Poslanika, jer je na njega pala odgovornost očuvanja izvornih principa zbog kojih je došla poslanica da bi se uzdigla Božija riječ na zemlji.

Sudbina uvjeta primirja i šehadet imama Hasana

Muavijino kršenje uvjeta

U primirju koje su potpisali imam Hasan i Muavija prvi uvjet da imam Hasan preda vlast Muaviji bio je taj da Muavija radi po Božijoj Knjizi, sunnetu Njegovog Poslnika i načinu odabranih halifa.

Imam Hasan, a.s., je, uprkos velikim pritiscima od strane svojih ashaba i vjernih prijatelja, ostao pri svom zavjetu, iako nije morao, jer je predaja vlasti bila uvjetovana, a Muavija nije ispoštovao niti jedan od uvjeta koje je bio preuzeo.

Što se tiče drugog uvjeta, koji je glasio da Muavija poslije sebe vlast preda Hasanu pa Husejnu i nikome drugome, svi historičari su usaglašeni da ga Muavija nije ispoštovao, već ga je prekršio određivanjem svog sina Jezida za svoga nasljednika na vladajućem položaju.

Treći uvjet, tj. dokidanje vrijeđanja imama Alija općenito ili u prisustvu imama Hasana, Muaviji je bilo teško ispoštovati, jer je vrijeđanje Alija za njega predstavljalo čvrst osnov na kojeg se oslanjao u udaljavanju ljudi od Beni Hašima. Muavija je u svojim preporukama i pismima svojim namjesnicima silno i pristrasno navaljivao da se njegov metod u vrijeđanju Zapovjednika imama Alija nastavi.

U vezi s četvrtim uvjetom rečeno je da su stanovnici Basre stali između imama Hasana i prihoda Abdžera i rekli da su to njihovi prihodi, a njihova zabrana je bila po zapovijedi Muavije.

Za peti uvjet, opću sigurnost, a posebno sigurnost sljedbenika imama Alija i odsutnost bilo kakvih smutnji za Hasana i Husejnu i njihove porodice, javno niti tajno, historičari su prenijeli mnoge predaje. Neke od tih predaja su opisi mračnih tragedija s kojima su bili suočeni sljedbenici Alija od emevijskih vladara u doba Muavije, neke su pojedinačni događaji u kojima je Muavija upropastio neke istaknute ličnosti od ashaba Zapovjednika vjernih, dok su neke od tih predaja vezane za Muavijinu iznevjeru samo prema Hasanu i Husejnu.

Svi historičari su potvrdili da primirje sa svojih pet uvjeta nije doživjelo od Muavije nikakvu pažnju koja bi odgovarala svim obećanjima, zavjetima i zakletvama koje je preuzeo. On je muslimane općenito, a sljedbenike Ehli bejta posebno iznenađivao jedinstvenim novotarijama i pokuđenim djelima, pa je prva glava koja je u islamu prenošena bila glava sljedbenika Ehli bejta, i to po njegovoj naredbi, i prvi čovjek koji je u islamu živ ukopan bio je sljedbenik Ehli bejta, također po Muavijinoj zapovijedi, i prva žena koja je zatvorena bila je sljedbenica Ehli bejta, a Muavija je naredio zatvaranje, i prva grupa šehida pobijenih vezanih ruku u islamu su bili sljedbenici Ehli bejta, a Muavija je to naredio. Muavija je iscrpio sve stavke ugovora povređujući njih i sve svoje žestoke zakletve pogazio, sve svoje utvrđene zavjete kojima se zavjetovao i Allahu prekršio. Pa gdje li je to onda bio islamski hilafet?

Ostao je samo posljednji djelić od uvjeta, a on je bio najosjetljiviji i najprecizniji, jer kada bi prekršio i ovaj djelić, morao bi se suprotstaviti Kur'anu otvoreno i Allahovom Poslaniku neposredno, pa ga je zato trpio osam godina, nakon čega više nije mogao. Uzbudio ga je njegov umejadizam koji ga je, s onim što je uradio, učinio Ebu Sufjanovim istinskim sinom, a što je potisnulo kod ljudi sva njegova prijašnja zlodjela u zaborav. To je prvo poniženje koje je pogodilo Arape jer je po svojoj prirodi bilo najudaljenija stavka primirja od iznevjere, a zbog svojih uvjeta i okolnosti najpreče da se čuva, pa je nakon oduzimanja oružja i zavjeta od protivnika da ispoštuje primirje, to bilo najveće zlodjelo u Muavijinoj historiji prepunoj zločina.

Muavijina zavjera protiv imama Hasana

Muavija je pokušao hilafet pretvoriti u moćno kraljevstvo kao nasljedstvo za svoje sinove. U to je uložio sav svoj trud i potrošio ogromne količine imetka, ali se ipak našao ispred činjenice da neće uspjeti u onome što želi, a da je Hasan ibn Ali bio taj čiju pravednu vlast i opće dobro muslimani iščekuju. Zato se odlučio na ubistvo imama Hasana istim sredstvom kojim se prije riješio Malika Eštera, S'ada ibn ebi Vekasa i drugih. Više puta je slao smrtonosni otrov dok je imam Hasan, a.s., boravio u Damasku pa nije uspijevao, čak je pisao rimskom caru i uporno od njega tražio da mu pošalje smrtonosni otrov. Rimski car je odbijao sve dok mu nije objasnio da želi ubiti sina onoga koji je na području Hidžaza ustao da uništi zdanja mnogoboštva, nevjestva i džahilijeta i zaprijetio vladavini sljedbenika Knjige.

Ova očeva opakost je bila zapravo uzrok koji je probudio duh uzora u sinu u zajedničkoj težnji da njih dvojica budu solidarni u izvršenju najvećih zločina u historiji islama, a to je ubijanje dva poglavara mladića stanovnika u Džennetu kojima nema premca i da se međusobno pomažu u prekidanju jedine veze preko koje se čuvala loza Allahovog Poslanika. Ovaj zločin u ovom smislu značio je neposredno uništenje života Allahovog Poslanika u njegovom historijskom trajanju; da, ubice su ipak dvojica halifa u islamu. Kolika li je to nesreća za islam da njegove halife budu ovakvi?

Muavijina takozvana spretnost je bila jedino u tome što je uljepšao svoju metodu ubijanja, za šta je njegov sin Jezid bio uskraćen, pa je ovaj bio usiljeni mladić, a onaj je sposobni, spretnik u upravljanju. Da je smrt dozvolila Ebu Sufijanu da doživi vrijeme ova svoja dva roda, sigurno bi se uvjerio da su njih dvojica uspješno odigrali igru koju je on priželjkivao za Beni Umejje.

Kako je imam Hasan, a.s., postao šehid

Muavija je pozvao Mervana ibn Hakema da ubijedi Dže'du bint Eš'as ibn Kajs el-Kindiju, a ona je bila jedna od supruga imama Hasana, da otruje Hasana. Otrovi je bio napitak od meda u vodi trstike. Obećao joj je da će je, ako to učini, udati za svoga sina Jezida i dati joj sto hiljada dirhema. Dže'de je bila kćerka Eš'asa ibn Kajs, poznatog licemjera, koji je dvaput primao islam, jer je jednom bio primio pa izašao i to ponovio, pa je po psihologiji bila najbliža da prihvati ovu prljavu kupoprodaju.

Imam Džafer ibn Muhammed Sadik je rekao: „Doista je Eš'as učestvovao u proljevanju krvi Zapovjednika vjernih: njegova kćerka je otrovala Hasana, a njegov sin Muhammed je učestvovao u prolijevanju Husejnovе krvi.“

Ovako je Muavija završio ono što je želio. Imam Hasanov šehadet se dogodio u Medini, u četvrtak, dvije noći pred kraj mjeseca safera 49. ili 50. godine po hidžri. Muavija je ovim svojim činom donio sud o sudbini čitavog ummeta pa ga je utopio u sramotu i uvalio sebe i svoju djecu u mržnju, ratove i nestabilnosti, a time je prekršen i posljednji red u sporazumu o primirju. Imam Hasan, a.s., je u trenucima pred smrt rekao: „Doista je djelovao njegov napitak i postigao je svoju želju. Tako mi Allaha, nije ispunio ono što je obećao niti je bio iskren u onome što je rekao.“

Mervanovo pismo o izvršenju plana o trovanju je stiglo do Muavije, koji nije mogao suzdržati svoju radost zbog smrti imama Hasana: „Bio je u Zelenoj palači pa je izgovorio tekbir i uz njega su ljudi u palači izgovarali tekbire. Začuvši tekbire iz palače, i oni koji su bili u džamiji su počeli uzvikivati tekbire. Fahte bint Karze ibn Amr ibn Neufil ibn Abdumena, Muavijina supruga, izašla je kroz svoja vratašca i upitala: „Neka Allah obrađuje zapovjednika vjernih, šta se desilo pa te razveselilo?“ Odgovorio joj je: „Smrt Hasana ibn Alija.“ Ona je rekla: „Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo“ i zaplakala govoreći: „Umro je poglavar muslimana i sin kćeri Allahovog Poslanika.“

Muavijina zavjera ubistva imama Hasana otrovom potvrđena je kao jedan od najjasnijih historijskih događaja u mnogobrojnim prenesenim predajama.

Njegove posljednje preporuke

Njegova preporuka Džunadi

Džunade ibn ebi Umejje, velikan od ashaba, došao je kod imama Hasana da ga obiđe pa mu se obratio: „Posavjetuj me, sine Allahovog Poslanika.“ Imam se odazvao njegovom zahtjevu, iako je bio u najtežem stanju i u najvećim bolovima i kušnjama, pa ga je podario ovim zlatnim riječima koje su vrijednije i dragocjenije od dragulja, riječima koje su otkrile zbilju njegovog imameta:

اسْتَعِذْ لِسَفَرِكَ وَحَصِّلْ زَادَكَ قَبْلَ حُلُولِ أَجَلِكَ - وَاعْلَمْ أَنَّكَ تَطْلُبُ الدُّنْيَا وَالْمَوْتَ
يَطْلُبُكَ - وَلَا تَحْمِلْ هَمَّ يَوْمِكَ الَّذِي لَمْ يَأْتِ عَلَى يَوْمِكَ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ - وَاعْلَمْ أَنَّكَ لَا تَكْسِبُ
مِنَ الْمَالِ شَيْئًا فَوْقَ قُوَّتِكَ - إِلَّا كُنْتَ فِيهِ حَازِنًا لِعَيْرِكَ - وَاعْلَمْ أَنَّ فِي حَلَالِهَا حِسَابٌ وَفِي

حَرَامَهَا عِقَابٌ - وَفِي الشُّبُهَاتِ عِتَابٌ فَأَنْزَلَ الدُّنْيَا بِمَنْزِلَةِ الْمَيِّتَةِ - خُذْ مِنْهَا مَا يَكْفِيكَ - فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ حَلَالًا كُنْتَ قَدْ زَهَدْتَ فِيهَا - وَإِنْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يَكُنْ فِيهِ وَزْرٌ - فَأَخَذْتَ كَمَا أَخَذْتَ مِنَ الْمَيِّتَةِ - وَإِنْ كَانَ الْعِتَابُ فَإِنَّ الْعِتَابَ بَيْسِرٌ - وَاعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا - وَاعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا - وَإِذَا أَرَدْتَ عِزًّا بِلَا عَشِيرَةٍ وَهَيْبَةً بِلَا سُلْطَانٍ - فَاخْرُجْ مِنْ ذَلِكَ مَعْصِيَةِ اللَّهِ إِلَى عِزِّ طَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - وَإِذَا نَارَ عَثَنَكَ إِلَى صُحْبَةِ الرِّجَالِ حَاجَةً - فَاصْحَبْ مَنْ إِذَا صَحِبْتَهُ زَانَكَ وَإِذَا خَدَمْتَهُ صَانَكَ - وَإِذَا أَرَدْتَ مِنْهُ مَعُونَةً أَعَانَكَ - وَإِنْ قُلْتَ صَدَقَ قَوْلُكَ وَإِنْ صُلْتَ شَدَّ صَوْلُكَ «1» - وَإِنْ مَدَدْتَ يَدَكَ بِفَضْلِ مَدَّهَا وَإِنْ بَدَتْ عَنْكَ ثُلُمَةٌ سَدَّهَا - وَإِنْ رَأَى مِنْكَ حَسَنَةً عَدَّهَا وَإِنْ سَأَلْتَهُ أَعْطَاكَ - وَإِنْ سَكَتَ عَنْهُ ابْتَدَأَكَ وَإِنْ نَزَلَتْ إِحْدَى الْمُلِمَّاتِ بِهِ سَاءَكَ مَنْ لَا تَأْتِيكَ مِنْهُ الْبَوَائِقُ - وَلَا يَخْتَلِفُ عَلَيْكَ مِنْهُ الطَّرَائِقُ - وَلَا يَخْذُلُكَ عِنْدَ الْحَقَائِقِ وَإِنْ تَنَازَعْتُمَا مُنْقَسِمًا أَثَرَكُ.

„Džunade, spremaj se za svoje putovanje, stiči poputninu prije dolaska tvoga časa određenog. Znaj da ti ideš za dunjalukom, a smrt za tobom. Nemoj natovariti breme dana koji nije došao na dan u kojem se nalaziš. Znaj da nećeš steći od imetka više od tvoje potrebe, a da nećeš biti rizničar nekome drugom. Znaj da je u dozvoljeno stečenom od dunjaluka obračun i u nedozvoljeno stečenom kazna, a u sumnjivim slučajevima ukor. Smatraj dunjaluk poput lešine: uzmi od njega onoliko koliko ti je dovoljno pa ako to bude dozvoljeno, doista si se sustegao u njemu, a ako to bude nedozvoljeno, neće u tome biti grijeh jer si od njega uzeo kao što uzimaš od lešine, i ako bude kazna, bit će neznatna. Trudi se za svoj dunjaluk kao da ćeš vječno živjeti i trudi se za svoj ahiret kao da ćeš sutra umrijeti. Kada budeš želio dostojanstvo bez plemena i strahopoštovanje bez vlasti, onda izađi iz poniženja neposlušnosti prema Allahu ka dostojanstvu pokornosti Allahu Svevišnjem. Ako ti neka potreba izaziva žudnju za druženjem s ljudima, druži se s onima koji će te ukrasiti kada se budeš družio s njima, sačuvati te kada budeš uzimao nešto od njih, pomoći ti kada budeš tražio pomoć od njih, potvrditi tvoje riječi kada budeš govorio, ojačati tvoj juriš ako budeš napadao, pružiti ti ruke ako ti budeš pružio svoje prema nekom dobru, nadoknaditi ti ako te zadesi neki gubitak, cijeniti ako vide neko dobro kod tebe, darovati ti ako budeš tražio od njih, započeti sami ako ne izgovoriš svoju potrebu, ako te zadesi neka nedaća, saosjećat će s tobom, ako su takvi da ti od njih neće doći opakost niti će te spopasti nesreće, niti će te ostaviti na cjedilu kada se ukaže istina, i dat će ti prednost ako se porječate u dijeljenju.“

Povećali su se bolovi imamu Hasanu, muke su se raspirivale i on se uznemirio. Neko od posjetilaca je zapitao: „Zašto si toliko uznemiren, o, sine Allahovog Poslanika? Zar tvoj djed nije Allahov Poslanik, otac Ali, majka Fatima i ti poglavar mladića stanovnika Dženneta?“

Imam je tiho odgovorio: „Plačem zbog dvije stvari: strahote pojave pred Bogom i rastanka s najmilijima.“

Preporuka imamu Husejnu, a.s.

Kada su mu se povećali bolovi i stanje otežalo, pozvao je svog brata Sejjidu-š-Šuheda, prenio mu svoje oporuke i ostavio testament:

هَذَا مَا أَوْصَى بِهِ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ إِلَى أَخِيهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ - أَوْصَى أَنَّهُ يَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ - وَأَنَّهُ يَعْبُدُهُ حَقَّ عِبَادَتِهِ لَا شَرِيكَ لَهُ فِي الْمُلْكِ - وَلَا وَلِيَّ لَهُ مِنَ الدَّلِّ - وَأَنَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا - وَأَنَّهُ أَوَّلَى مَنْ عُيِدَ وَأَحَقُّ مَنْ تُحَمَّدَ - مَنْ أَطَاعَهُ رَشَدَ وَمَنْ عَصَاهُ غَوَى وَمَنْ تَابَ إِلَيْهِ اهْتَدَى - فَإِنِّي أُوصِيكَ يَا حُسَيْنُ بِمَنْ خَلَفْتُ مِنْ أَهْلِي وَوُلْدِي - وَأَهْلِ بَيْتِكَ أَنْ تَصْفَحَ عَنْ مُسِيئَتِهِمْ - وَتَقْبَلَ مِنْهُمْ مُسِيئَتَهُمْ وَتَكُونَ لَهُمْ خَلَفًا وَالِدًا - وَإِنْ تَدْفِنِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَإِنِّي أَحَقُّ بِهِ وَبَيْتِي ... فَإِنْ أَبَتْ عَلَيْكَ الْإِمْرَأَةُ - فَأَنْشُدْكَ اللَّهُ بِالْقَرَابَةِ الَّتِي قَرَّبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْكَ - وَالرَّحِمِ الْمَاسَةِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - أَنْ تُهْرِيقَ فِيَّ - حِمَّةً مِنْ دَمٍ - حَتَّى نَلْقَى رَسُولَ اللَّهِ ص فَتَخْتَصِمَ إِلَيْهِ - وَتُخَيَّرَ بِمَا كَانَ مِنَ النَّاسِ إِلَيْنَا بَعْدَهُ

„Ovo je ono što je oporučio Hasan ibn Ali svom bratu Husejnu. Oporučujem da svjedoči da nema božanstva osim Allaha jedinog koji nema premca i da Mu robuje istinskim robovanjem. Nema On sudruga u vlasti niti ima zaštitnika zbog poniženja, stvorio je sva stvorenja pa im odredio mjeru i najpreči je kojem je robovao i najdostojniji kojeg je veličao. Onaj koji se pokorava Njemu – uputio se, onaj koji se ne pokorava Njemu – naišao je na stranputicu, onaj koji Mu se bude vraćao – našao je pravi put. Doista ti oporučujem, Husejne, u vezi s onima koje ostavljam iza sebe, svojom porodicom i djecom i tvojom porodicom, da oprostiš grešnima i prihvatiš dobročinitelje i da im budeš moj namjesnik i njihov otac te da me ukopaš pored Poslanika, jer sam ja preči njemu i njegovoj kući, pa ako budu odbili to, kunem te Allahom i bliskoću kojom nas je Allah približio i izravnim srodstvom s Poslanikom da se zbog mene ne prolije ni kap krvi sve dok se ne susretnes s Poslanikom pa da se parničiš s njima (umejadima) i obavijestiš ga o onome što su ljudi radili s nama.

Njegova oporuka Muhammedu ibn Hanefiji

Imam Hasan, a.s., je naredio Kamberu da dovede njegovog brata Muhammeda ibn Hanefiju pa je on brzo otišao po njega. Kada ga je Muhammed vidio, uplašio se i rekao: „Je li se nešto desilo?“, a Kamber mu je tihim glasom odgovorio: „Odazovi se, Ebu Muhammede.“ Muhammed je bio zapanjen i zbunjen i izašao je trčeći, čak nije svezao ni pertle. Ušao je kod svog brata. Lice mu je požutjelo i svi njegovi udovi su se tresli. Imam ga je ugledao i rekao:

اجْلِسْ فَلَيْسَ يَغِيبُ مِثْلُكَ عَنْ سَمَاعِ كَلَامٍ يَحْيَا بِهِ الْأَمْوَاتُ وَيَمُوتُ بِهِ الْأَحْيَاءُ كُنُونًا أَوْعِيَّةَ الْعِلْمِ وَمَصَابِيحِ الدُّجَى فَإِنَّ ضَوْءَ النَّهَارِ بَعْضُهُ أَضْوَاءُ مِنْ بَعْضٍ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ وَلَدَ إِبْرَاهِيمَ أَيْمَةً وَفَضَّلَ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَآتَى دَاوُدَ زَبُورًا وَقَدْ عَلِمْتَ بِمَا اسْتَأْثَرَ اللَّهُ مُمَدًّا، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، يَا مُمَدُّ بْنُ عَلِيٍّ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْحَسَدَ وَإِنَّمَا وَصَفَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ

الْكَافِرِينَ فَقَالَ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ وَلَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لِلشَّيْطَانِ عَلَيْكَ سُلْطَانًا يَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَا سَمِعْتُ مِنْ أَبِيكَ، عَلَيْهِ السَّلَامُ، فِيكَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ سَمِعْتُ أَبَاكَ يَوْمَ الْبَصْرَةِ يَقُولُ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَبْرُنِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَبْرُ مُمَدًّا وَلِيَدِي يَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ لَوْ شِئْتُ أَنْ أُخْبِرَكَ وَأَنْتَ نُظْفَةُ مِنْ ظَهْرِ أَبِيكَ لِأَخْبَرْتُكَ يَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ بَعْدَ وَفَاةِ نَفَرٍ وَمُقَارَقَةِ رُوحِي جِسْمِي إِمَامٌ مِنْ بَعْدِي وَعِنْدَ اللَّهِ فِي الْكِتَابِ الْمَاضِي وَرِاثَةٌ مِنَ النَّبِيِّ أَضَافَهَا اللَّهُ لَهُ فِي تَرَاثَةِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ خَيْرَةُ خَلْقِهِ فَاصْطَبْ مِنْكُمْ مُمَدًّا وَاخْتَارَ مُحَمَّدٌ عَلِيًّا وَاخْتَارَنِي عَلِيٌّ لِلْإِمَامَةِ وَاخْتَرْتُ أَنَا الْحُسَيْنَ.

„Sjedi, Muhammede. Čovjek poput tebe ne treba da ne čuje riječi kojima se mrtvi oživljavaju i živi umiru. Budite posude za znanje i svjetiljke upute. Doista neke zrake sunca su osvjetljenije od drugih. Zar ne znaš da je Svevišnji Allah učinio Ibrahimovu djecu imamima, i nekima dao prednost nad drugima, i Davudu dao Zebur, a znaš čime je Svevišnji dao prednost Muhammedu. O, Muhammede, Alijev sine, ne bojim se ja doista za tebe iz zavisti, jer je Svevišnji Allah njome opisao nevjernike pa rekao: iz lične zlobe svoje, iako im je Istina poznata (El-Bakere, 109) nije dozvolio šejtanu vlast nad tobom. O, Muhammede Alijev sine, hoćeš li da te obavijestim o onome što sam čuo od tvog oca o tebi?“ Muhammed je rekao: „Dakako.“ Imam je onda nastavio: „Čuo sam tvog oca kako govori na dan Bitke na devi: „Ko želi da čini dobro prema meni na ovom i onom svijetu, neka čini dobro Muhammedu.“ O, Muhammede, sine Alijev, da sam htio da te obavijestim, a ti si bio tekućina u leđima tvoga oca, obavijestio bih te, Muhammede, sine Alijev. Znaš da je Husejn, sin Alijev, nakon moje smrti i odvajanja moje duše od tijela, imam poslije mene, kod Allaha, u Njegovoj Knjizi koja određuje nasljedstvo Poslanika. On je to naslijedio u naslijeđu svog oca i svoje majke. Svevišnji Allah je znao da ste vi najbolja njegova stvorenja pa je od vas odabrao Muhammeda, a Muhammed je odabrao Alija, Ali je mene odabrao za imamet, a ja sam odabrao Husejna.“ Muhammed je planuo u govoru izražavajući pokornost i poslušnost.

Ka Najuzvišenijem Prijatelju

Pogoršalo se stanje Imamu, povećali su se bolovi, počeo je osjećati smrtnu bol. Znao je da je od njegovog dragocjenog života ostao još samo koji trenutak. Obratio se porodici: „Izvedite me u dvorište da gledam u carstvo nebesko“ pa su ga iznijeli. Kada su ga smjestili, podigao je glavu prema nebu, počeo šaputati sa svojim Gopodarom i skrušeno moliti:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَحْتَسِبُ عِنْدَكَ نَفَرٍ فَأَنْهَا عَزْرَ الْأَنْفُسِ عَلَيَّ لَمْ أَصَبْ بِمِثْلِهَا اللَّهُمَّ ارْحَمْ صَرَغِي وَآنِسْ فِي الْقَبْرِ وَحْدَتِي.

„Bože, doista se nadam nagradi za svoju dušu kod Tebe, jer moja duša mi je najdraže nešto čemu nema sličnog. Bože, ljubazno pristupi pri mom padu i pravi društvo u kaburu mojoj samoći.“ Zatim se sjetio Muavijine varke prema njemu, kršenja ugovora i zavjere ubistva pa je rekao: „Doista je

djelovao njegov napitak. Tako mi Allaha, nije ispunio ono što je obećao niti je bio iskren u onome što je rekao.“

Počeo je učiti časni ajet, moliti Allaha i šaputati s Njim sve dok njegova časna duša nije uzletjela prema džennetskom boravištu i uzdigla se ka Najuzvišenijem Prijatelju, ta plemenita duša, kojoj nije stvorena slična, ni u prošlom vremenu niti u vremenu koje dolazi, u pogledu blagosti, darežljivosti, znanja, milostivosti, ljubaznosti i dobročinstva prema svim ljudima.

Doista je na ahiret preselio najblaži čovjek među muslimanima, poglavar mladića stanovnika Dženneta, mirisni cvijet i radost očiju Božijeg Poslanika, pa je dunjaluk ušao u tmine zbog njegovog gubitka, a ahiret postao osvjetljen njegovim dolaskom.

Podigao se krik iz kuća Hašemijada i začuo se plač i naricanje iz medinskih kuća, žurio je Ebu Hurejre, a suze su mu lile iz očiju, zaprepašten je žurio prema Poslanikovoј džamiji vičući najglasnije što je mogao: „O, ljudi, danas je umrla ljubav Allahovog Poslanika pa plačite.“

Njegove riječi su cijepale srca i ostavile tugu koja je zadavala bol u duši. Stanovnici grada su požurili prema kući imama Hasana, neki potišteni, neki vičući, neki zapanjeni, a neki željni, ali svima je tuga bila obuzela srca zbog gubitka velikog putnika koji je bio utočište za njih i mjesto boravka i zaštite kada bi ih zadesila kakva tragedija ili pogodila neka nedaća.

Imamovo opremanje i dženaza

Sejjidu-š-šuheda je počeo opremati svog brata, a pomagali su mu Abdulah ibn Abbas, Abdurrahman ibn Džafer, Ali ibn Abdullah ibn Abbas, njegova dva brata: Muhammed ibn Hanefije i Abu-l-Fadl Abbas, pa ga je ogasulio i umotao u ćefine, namirisao balzomom, sve očiju preplavljenih suzama. Nakon što je završio, naredio je da njegovo časno tijelo bude preneseno u Poslanikovu džamiju radi obavljanja dženaze namaza.

Imamova dženaza je bila tako velika da Poslanikov grad nije vidio sličnu, jer su Beni Hašim poslali u naselja i sela oko Medine ljude da ih obavijeste o preseljenju imama Hasana pa su svi krenuli prema gradu da steknu nagradu učešća na dženazi časnog Imama.

Sealebe ibn Malik je govorio o mnoštvu ljudi na dženazi: „Učestvovao sam na dan kada je Hasan preselio i bio ukopan u Beki'u; da se bacila taj dan u Beki'u igla, ne bi pala, a da ne bi na glavu čovjeka.“

Veličina dženaze je bila tolika da Beki' nije mogao primiti nikoga više zbog mnoštva prisutnih.

Ukop imama Hasana i Aišina smutnja

Mervan i njegovi sljedbenici iz Beni Umejje nisu nimalo sumnjali da će imam Hasan biti ukopan pored Allahovog Poslanika pa su se okupili i naoružali se i, kada je imam Husejn pokrenuo tabut prema mezaru svog djeda, Allahovog Poslanika, da bi obnovio zavjet s njim, prišli u svojoj grupi, a pridružila im se i Aiša jašući na mazgi i govoreći: „Šta ja imam s vama? Želite li uvesti u moju kuću onoga koga ja ne volim?“ Mervan je počeo govoriti: „Koliko li je neki rat bolji od mira? Zar da se Osman ukopa u najdalje mjesto u Medini, a Hasan uz Poslanika? To se neće nikada destiti dok ja mogu nositi sablju!“

Zamalo da izbije sukob između Beni Hašima i Beni Umejje pa je Ibn Abbas istupio i rekao Mervanu: „O, Mervane, vrati se tamo odakle si došao. Mi ne želimo kopati našeg poglavara kod Allahovog Poslanika, već želimo obnoviti zavjet s njim posjećivanjem njegovog mezara, a zatim ćemo ga vratiti pored mezara njegove nane, Fatime bint Esed, pa ga ukopati pored nje po njegovoj preporuci, a da je on bio poručio da bude ukopan pored Allahovog Poslanika, ti bi danas znao da si nemoćan da nas spriječiš. Međutim, Hasan je bio dovoljno učen o Allahu, Njegovom Poslaniku i o svetosti Poslanikovog mezara da dozvoli da se desi kakvo rušenje njegovog mezara, kako su to drugi radili i ušli u njegovu kuću bez njegove dozvole.“ Zatim se okrenuo Aiši i rekao joj: „Uh, kolika je to tragedija! Dan na mazgi, dan na devi! Želiš da ugasiš Božije svjetlo i da se boriš protiv Božijih prijatelja; vrati se, doista si zaštićena od onoga kojeg se bojiš i postigla si ono što voliš, a Allah je pomagatelj Ehli bejta, pa makar nakon nekog vremena.“ Imam Husejn, a.s., je rekao:

وَاللّٰهُ لَوْ لَا عَهْدُ الْحَسَنِ إِلَيَّ - قَتَلَ الدَّمَاءِ - وَأَنْ لَا أَهْرِيْقَ فِي أَمْرِهِ - جَمَّةَ دَمٍ - لَعَلِمْتُمْ كَيْفَ
تَأْخُذُ سَيُوفُ اللَّهِ مِنْكُمْ مَا أَحَدَهَا - وَقَدْ نَقَضْتُمْ الْعَهْدَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ - وَأَبْطَلْتُمْ مَا اشْتَرَطْنَا
عَلَيْكُمْ لِأَنْفُسِنَا

„Tako mi Allaha, da nije Hasan oporučio da se čuva krv i da se ne prolije za njim niti jedna kap, znali biste kako Božija sablja u vama pronađe svoje mjesto. Prekršili ste zavjete između nas i vas i poništili ste ono što smo mi u našu korist bili uvjetovali vama.“

Odnijeli su časno tijelo imama Hasana u Beki' pa ga ukopali kod njegove nane, Fatime bint Esed ibn Hašim ibn Abdmenaf.

Imam Husejn je stao na rub kabura i počeo hvaliti svog brata: „Neka ti se Allah smiluje, o, Ebu Muhammede! Tako mi Allaha, uvijek si gledao istinu s visoka u njenim izvorima. Odabirao si Allaha prilikom međusobnih neslaganja iz straha svojim lijepim promišljanjima. Opažao si veličinu golemih događaja svijeta ovoga okom koje ih je preziralo i odgurnuo si ih rukom čistih prsta i neokaljanih crta dlanova. Odbijao si prenapljetosti tudinaca svoga neprijatelja najmanjim naporima. I nije čudo: pa ti si sin potomka poslanstva i dojen si mlijekom mudrosti! Pa idi ka radosti i milosti, ka bašči blagodati. Neka Svevišnji Allah uveća i nama i vama nagradu za njegovo preseljenje i podari nama i vama lijepu sjetu za njim!“

Duhovno naslijeđe imama Hasana

Opći pogled na naslijeđe imama Mudžteba

Imam Mudžteba je, kao i njegov otac Murteda i djed Mustafa, bio principijelan vođa čije dužnosti se mogu sažeti jednom riječju, ali širokog značenja i različitih dimenzija, a to je upućivanje po Božijim zapovijedima zasnovano na Božijoj riječi:

وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ ۚ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ

i učinismo ih vođama da upućuju po zapovijedi Našoj, i da čine dobra djela, i da molitve obavljaju, i da milostinju udjeljuju, a samo su se Nama klanjali. (El-Enbija, 73)

Upućivanje po Božijoj zapovijedi se očituje u razjašnjavanju šerijata i obrazlaganju detalja općih i sveobuhvatnih propisa koji su izričito navedeni u Časnom Kur'anu i sunnetu velikog Poslanika, kao što se očituje i u tumačenju Časnog Kur'ana i objašnjenju značenja govora plemenitog Poslanika.

Upućivanje se očituje i u primjenjivanju Božijih propisa u muslimanskom ummetu, očuvanju šerijata i Božanskih tekstova od bilo kakve izmjene ili promjene koje pokušavaju uvesti oni koji odvođe u zabludu.

Revolucija koju je veliki islam pokrenuo bila je kulturna prije nego društvena ili ekonomska. Zato nije neobično da su se imami iz Ehli bejta posvetili odgoju ummeta i njegovom ukrašavanju, konceptima i vrijednostima Božije poslanice jer su znali da je njihova prva obaveza odgoj i obrazovanje na osnovu izričitog Kur'anskog teksta te u objašnjavanju ciljeva poslanstva i Poslanika jer Imam je sebe vidio kao nastavak tog puta i zaduženog za očuvanje plodova Poslanikovog truda, kao što su poslanice ummeta i vlasti. Svevišnji Allah, objašnjavajući ciljeve poslanstva i dužnosti Poslanika, kaže:

يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

... da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči. (El-Džumu'e, 2)

Ako je imam Hasan, a.s., zbog vjerskih i principijelnih razloga prešao preko hilafeta, on nije napustio pozornicu ni Poslanikovo naslijeđe, da ne bi bili upropašeni u rukama pristalica džahilijeta, već ga vidimo kako preuzima na sebe odgoj jezgre na čijim osnovama se uspostavlja država u kojoj će se primjenjivati propisi šerijata.

Imam Mudžteba je iza sebe ostavio dragocjeno misaono i naučno naslijeđe kroz tekstove kojima se obratio islamskom ummetu u oblicima govora, preporuka, dokazivanja, pisama, i hadisa, koji su nam stigli u različitim granama spoznaje. To ukazuje na raznosvrtnost djelovanja imama Hasana, prostranstvo njegovog znanja i odgovor na sve zahtjeve perioda u kojem je islamski ummet živio opkoljen smutnjama i varkama, u kojima je bilo malo

onih koji su mogli proniknuti u prirodu tog perioda i njegove zahtjeve, osim onih koji su bili okruženi Božijom pažnjom i pomoći. Izložit ćemo neke oblike naučnih djelatnosti imama Hasana i pobrat ćemo pojmove i uzvišene vrijednosti koje su cvale na njegovom jeziku i koje je svojim rječitim jezikom izražavao odgajajući svoje učenike i sljedbenike.

O prostranstvima znanja i razuma

Imam Hasan, a.s., u podsticanju traženja znanja, načinu stjecanja i metodama usavršavanja znanja kaže:

تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ فَإِنَّكُمْ إِنْ تَكُونُوا صِغَارَ قَوْمٍ تَكُونُوا كِبَارَهُمْ عَدَاءً، فَمَنْ لَمْ يَحْفَظْ فَلَيْكَ كُتُبٌ.

„Stičite znanje jer vi ste doista danas mali u narodu, a sutra ste vi njihovi velikani. Onaj ko ne može zapamtiti, neka zapiše.“

- „Lijepo postavljeno pitanje je pola znanja.“

عَلَّمَ النَّاسَ وَتَعَلَّمَ عِلْمَ غَيْرِكَ فَتَكُونَ قَدْ أَتَقَنْتَ عِلْمَكَ وَعِلْمَتَ مَا لَمْ تَعَلَمْ.

„Podučavaj ljude i stiči znanje drugih pa si učvrstio svoje znanje i naučio ono što nisi znao.“

قَطَعَ الْعِلْمُ عُذْرَ الْمُتَعَلِّلِينَ

„Ne treba ti razlog za traženje znanja.“

- „Čvrsto uvjerenje je utočište za zdravlje.“

- „Savjetujem vas da budete svjesni Allaha, dž.š., i da stalno razmišljate. Zaista je razmišljanje i otac i majka svakoga dobra.“

Doista je razum temelj znanja, i zato je imam Hasan, a.s., odredio razum preko njegove neophodnosti, naučnih tragova, nivoa njegove važnosti i njegove uloge u savršenstvu čovjeka:

الْعَقْلُ قَالَ حَفِظَ الْقَلْبَ كُلَّ مَا اسْتَوْدَعْتَهُ

„Razum je da ti srce čuva sve ono što mu daš na čuvanje.“

لَا أَدَبَ لِمَنْ لَا عَقْلَ لَهُ وَلَا مَوَدَّةَ لِمَنْ لَا هِمَّةَ لَهُ وَلَا حَيَاءَ لِمَنْ لَا دِينَ لَهُ وَرَأْسُ الْعَقْلِ

مُعَاشِرَةُ النَّاسِ بِالْجَمِيلِ وَبِالْعَقْلِ تُدْرِكُ الدَّارَانَ جَمِيعاً وَمَنْ حُرِمَ مِنَ الْعَقْلِ حُرِمَ جَمِيعاً

„Nema učtivosti onaj ko nema razuma.

Nema prijateljstva onaj ko nema ambicije.

Nema stida onaj ko nema vjere.

Vrhunac razuma je lijepo druženje s ljudima. Razumom se postiže sreća oba svijeta, a onaj ko je uskraćen za razum, uskraćen je za sreću na oba svijeta.“

وَلَا يَغُشُّ الْعَقْلُ مَنِ اسْتَنْصَحَهُ

„Razum neće varati onoga ko se posavjetuje s njim.“

O prostranstvima Časnog Kur'ana

Imam Hasan, a.s., je o opisu zbilje Kur'ana, njegove misije, ciljeva, vrlina i načina kako se napiti iz njegovog bogatog vrela rekao:

- „Doista, u ovom Kur'anu su svjetionici svjetlosti, lijek za prsa, pa neka se iseljenik iseli uz pomoć njegove svjetlosti i neka dopre ova odlika do njegovog srca, jer doista je razmišljanje život za srce razboritog kao što čovjek hoda uz pomoć svjetlosti u tmini.“

مَا بَقِيَ فِي الدُّنْيَا بَقِيَّةٌ غَيْرَ هَذَا الْقُرْآنِ فَأَدُّوهُ إِمَامًا يَدُلُّكُمْ عَلَى هُدَاكُمْ وَإِنَّ أَحَقَّ
الْثَّاسِ بِالْقُرْآنِ مَنْ عَمِلَ بِهِ وَإِنْ لَمْ يَحْفَظْهُ وَأَبْعَدَهُمْ مِنْهُ مَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِهِ وَإِنْ كَانَ يَقْرَأُ

„Nije ostalo od ovog svijeta ništa osim ovaj Kur'an pa uzimajte ga kao svog vodiča; doista, Kur'anu najpreči ljudi su oni koji postupaju po njemu, makar ga i ne znali napamet, a najudaljeniji od Kur'ana je onaj ko ne postupi po njemu, makar ga recitovao napamet.“

وَاغْلُمُوا عِلْمًا يَقِينًا أَنْكُمْ لَنْ تَعْرِفُوا الثَّقَى حَتَّى تَعْرِفُوا صِفَةَ الْهُدَى، وَلَنْ تَمَسَّكُوا
بِمِيقَاتِ الْكِتَابِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَبَّأَهُ، وَلَنْ تَتْلُوا الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي أَنْزَلَهُ،
فَإِذَا عَرَفْتُمْ ذَلِكَ عَرَفْتُمْ الْبِدْعَ وَالتَّكَلُّفَ، وَرَأَيْتُمْ الْفِرْيَةَ عَلَى اللَّهِ وَالتَّحْرِيفَ، وَرَأَيْتُمْ كَيْفَ
يَهْوِي مَنْ يَهْوِي، وَلَا يَجْهَلَنَّكُمْ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ، وَالتَّمَسُّوْا ذَلِكَ عِنْدَ أَهْلِهِ، فَإِنَّهُمْ خَاصَّةٌ نُورٌ
يُسْتَضَاءُ بِهِمْ وَأَئِمَّةٌ يُقْتَدَى بِهِمْ، بِهِمْ عَيْشُ الْعِلْمِ وَمَوْتُ الْجَهْلِ

„... i znajte zasigurno da nećete upoznati bogobojaznost dok ne upoznate opis Upute, i nećete se držati zavjeta Knjige sve dok ne spoznate ono što ona odbacuje, i nećete učiti Knjigu istinskim učenjem sve dok ne znate ono što je izmjenjuje, pa kada budete to spoznali, spoznat ćete i novotarije i izvještačenost, i vidjet ćete laži pripisane Allahu, i vidjet ćete kako pada onaj koji pada, i neće vas zanemariti oni koji ne znaju; tražite to kod onih koji su dostojni toga jer doista su oni odličnici svjetla kojim se rasvjetljava put i imami koji se slijede: njima je život znanje, a smrt neznanje.“

كِتَابَ اللَّهِ فِيهِ تَفْصِيلُ كُلِّ شَيْءٍ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ وَالْمُعْوَلُ
عَلَيْهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ، لَا يُخْطِئُنَا تَأْوِيلُهُ بَلْ نَتَيَقَّنُ حَقَائِقَهُ فَأَطِيعُونَا فَإِنَّ طَاعَتَنَا مَفْرُوضَةٌ إِذْ كَانَتْ
... بِطَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَرُسُولِهِ مَقْرُونَةً

„... Božija Knjiga, u njoj je objašnjenje svih stvari, neistina joj ne dolazi ni sprijeda ni straga. Ona je oslonac za sve stvari, neće nas mimoići njeno tumačenje, već smo mi uvjereni u zbilje njene, pa onda nam se pokoravajte, jer pokornost prema nama je obaveza zato što je upoređena s pokornošću Allahu, Poslaniku i onima kojima pripada zapovijed...“

Historičari su prenosili primjere imam Mudžtebinih tumačenja Kur'ana Časnog, od kojih ćemo navesti jedan:

- „Došao je jedan čovjek u Poslanikovu džamiju da pita o tumačenju

Božije riječi وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ... i svjedoka i posvjedočenih (El-Burudž, 3) pa je vidio trojicu i oko svakog od njih je bila skupina ljudi, a oni su im prenosili ono što su čuli od Poslanika Božijeg, s.a.v.a. Pitao je jednog od njih o ajetu,

a on mu je odgovorio da svjedok znači petak, a posvjedočeni znači dan Arefata. Pitao je drugog, koji mu je odgovorio da svjedok znači petak, a posvjedočeni dan klanja kurbana. Zatim je pitao trećeg koji mu je odgovorio da svjedok znači Poslanik, a posvjedočeni znači sudnji dan, zbog Božije riječi o Poslaniku

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

Mi smo tebe poslali svjedokom, i radosnih vijesti donositeljem (El-Feth, 8) i Njegove riječi o sudnjem danu: وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ... to je dan kada će svi prisutni biti (Hud, 103). Pitao je za prvog čovjeka i rečeno mu je da je to Abdullah ibn Abbas: pitao je za drugog i rečeno mu je da je to Abdullah ibn Omer, pa je pitao za trećeg i rečeno mu je da je to Hasan ibn Ali ibn ebi Talib.“

Istraživači mogu u govorima i uputama imama Hasana primijetiti precizno navođenje časnih ajeta i kako ih uzima kao dokaz. To pokazuje nivo njegovog vladanja značenjima, tajnama i dubinama časnih ajeta. U sljedećim riječima Imama ćemo vidjeti neke primjere za to.

O prostranstvima Poslanikovih hadisa i časne sire

Imam Hasan Mudžeteba pridavao je veliku važnost širenju Poslanikovih hadisa, njegove sire i plemenitosti njegove čudi. Odabrali smo sljedeće hadise koje je Imam prenio od svoga djeda:

إِنَّ مِنْ وَاجِبِ الْمَغْفِرَةِ إِدْخَالَكَ الْوُورَ عَلَى أَخِيكَ الْمُسْلِمِ

„Doista, jedan od nužnih razloga za praštanje grijeha kod Allaha je unošenje radosti u srce tvoga brata muslimana...”

- „O, musliman, zajamči mi tri stvari i ja ti jamčim Džennet: ako budeš postupio po onom čime te Allah obavezao u Časnom Kur'anu – ti si najbolji rob među ljudima; ako se zadovoljavaš onim čime si opskrbljen – ti si najbogatiji čovjek i ako izbjegavaš ono što je Allah zabranio – ti si najsuздržljiviji među ljudima ...“

مَنْ صَلَّى فَجَلَسَ فِي مُصَلَّاهُ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ كَانَ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ

„Ko obavi sabah namaz pa sjedi na mjestu obavljanja namaza do izlaska sunca, Allah će ga prekriti od vatre.“

- „Gdje god da se nalazite, učite salavat na mene jer vaši salavati stižu do mene.“

- „Došla je jedna žena kod Allahovog Poslanika, s.a.v.a., i s njom su bila njena dva sina. Zatražila je pomoć od Poslanika pa joj je on dao tri hurme. Majka je dala sinovima po jednu hurmu. Kada su pojeli pogledali su u nju, na što je ona prepolovila treću hurmu i svakom dala po polovinu, pa je rekao Božiji Poslanik, s.a.v.a.: „Allah joj se smilovao zbog njene milosti prema svojoj djeci.“

- „Poslanik, s.a.v.a., je molio Allaha ovom molbom: „Bože, pređi preko mojih posrtaja, smiri moj strah, zaštititi me od onog ko mi čini nasilje, pomozmi mi protiv onoga ko mi čini nepravdu i pokaži mi moju odmazdu za njega ...“

Širenje onoga što je vezano za Poslanikovu siru i plemenitost njegovog morala imam Mudžteba je preuzeo od svog dajdže Hinda ibn ebu Hale et-Temimija, Poslanikovog posinka i brata njegove majke, hazreti Fatime, jer je on bio precizan u opisu Božijeg Poslanika i njegovih plemenitosti morala. Ovdje ćemo navesti dio njegovog opisa o Poslanikovom govoru: „Božiji Poslanik, s.a.v.a., bio je u neprekinutoj tuzi, stalno za-mišljen, a da se ni na trenutak nije opuštao. Dugo je šutio, govoreći samo kada je bilo potrebno, a svoj bi govor od početka do kraja izgovarao otvorenih usta. Govor mu je bio sažet i jezgrovit, bez suvišnih riječi ili manjkavosti. Bio je blage i dobre čudi, i to takve da se ni prema kome u obraćanju nije odnosio grubo i s omalovažavanjem. Svaku blagodat je doživljavao velikom, čak i kad je bila neznatna. Nijednu blagodat nije kudilo, a posebno je prema hrani bio takav, nije kudilo njen okus, a nije je ni hvalio. Ovaj svijet i ono što njemu pripada nikad ga nisu rasrdživali. Kada se otimalo nečije pravo, niko ga ne bi prepoznavao – ništa nije moglo izdržati pred njegovom srdžbom sve dok ne bi zaštitio to pravo. Kada bi nešto pokazivao, činio bi to cijelim dlanom ruke. Kada bi se nečemu čudio, okretao bi šake ruku. Kada bi govorio, sastavljao bi ruke, udarao bi desnim dlanom u unutrašnji dio palca lijeve ruke. Kada bi se naljutio, klonuo bi se onoga što ga je naljutilo, okretao bi lice. Kada bi se obradovao, zatvorio bi oči. Njegovo smijanje većinom je bio osmijeh i vidjeli bi mu se samo zubi poput bijelog zrna grada...”

Imam Mudžteba je poklanjao najviše pažnje časnoj siri pa je pitao svog oca Murtedu, koji je bio odgojen kod Poslanika i bio njegov učenik, zet, brat i sudionik u nošenju bremena misije, neodvojiv od njega od prije poslanstva pa sve do njegovog preseljenja, da mu opiše Poslanikov način života. Zapovjednik vjernih mu je odgovorio odgovorom koji sadrži savršen način za muslimana koji želi da se ugleda na njegovu časnu siru: „Kada bi bio u kući, svoje vrijeme je dijelio na tri dijela. Jedan dio vremena je posvećivao ibadetu Allahu, dž.š., drugi dio svojoj porodici, a treći sebi, pa je taj svoj dio dijelio između sebe i ljudi, i konačno bi ga potpuno posvetio drugima i nije od njih ništa štedio. Jedan od njegovih načina postupanja u onom dijelu posvećenom ummetu jeste to da je u dozvoli za ulazak i podjeli tog vremena prednost – onima ukrašenim vrlinama – davao prema njihovim prednostima u vjeri. Neko je imao jednu potrebu, neko dvije, a neko i više. Allahov Poslanik, s.a.v.a., zanimao bi se za njihova stanja, a njihovu pažnju bi privlačio onim što je nosilo dobrobit za njih i za ummet, raspitivao se o njima i upoznavao ih je s učenjima vjere. U takvim prilikama uvijek bi govorio: ‚Prisutni neka prenesu odsutnima.‘ Također bi govorio: ‚Izvijestite me o potrebama onih koji nemaju puta do mene. I znajte da će svakome pojedincu, koji potrebu slabasnoga čovjeka koji nema pristupa vladaru iznese pred vladara i riješi je, Allah, dž.š., njegove korake na Sudnjem danu učiniti čvrstim i postojanim.‘ U njegovom prisustvu nije bilo govora o drugim stvarima, niti je primao riječi koje su se bavile nečim drugim. Ljudi su dolazili do njega da bi se koristili njegovim znanjem i prisustvom i ne bi napuštali skup sve dok im se srca ne bi napojila znanjem i dok i sami ne bi postali vodiči na putu Istine...”

Imam Hasan, a.s., je rekao: „Potom sam pitao oca o Poslanikovom vladanju izvan kuće, a on mi je rekao: ‚Allahov Poslanik, s.a.v.a., govorio je samo o

onom što ga se ticalo. S ljudima je njegovao bliskost i ni prema kome nije iskazivao odvratnost. Prema velikanu svakog plemena odnosio se s poštovanjem, i prepuštao mu upravljanje poslovima plemena. Poslanik je upozoravao ljude i bio je na oprezu spram njih, ali nikom nije uskratio vedrinu svog lica niti svoju lijepu ćud. Uvijek se zanimao za svoje ashabe, a o stanju jednih se raspitivao kod drugih. Svako plemenito djelo je hvalio i bodrio, a svako loše djelo je kudio i osuđivao. U svim poslovima je bio umjeren i nikad ni na trenutak nije pretjerivao ili podbacivao. Nije bio neobaviješten o muslimanima da ne bi pali u nemar ili skrenuli s puta, i za svaki događaj je bio spreman. Po pitanju istine nije prikrivao niti je prelazio njene granice. Najodabraniji od ljudi su bili oni koji su bili uz njega, najvrijedni od njih su kod njega bili oni koji su najviše željeli dobro za muslimane, a najveći položaj kod njega je imao onaj čija je solidarnost i pomoć muslimanima bila najveća.“

Imam Hasan, a.s., u nastavku kaže: „Potom sam pitao oca o sjedenjima Allahova Poslanika, s.a.v.a., na šta mi je on odgovorio: „Nikada nije sjedao ili ustajao, a da nije spomenuo Allaha, dž.š. Ni na jednom skupu nije birao za sebe posebno mjesto. Zabranjivao je postupke koji su određivali značaj sjedenja u proćelju. Sjedao je tamo gdje bi našao prazno mjesto, a isto je naređivao svojim ashabima. Na sijelu je ispunjavao pravo svakoga tako da niko od prisutnih ne bi osjetio da je njemu neko drugi značajniji i cjenjeniji. Za svakog ko bi mu došao imao je strpljenja i ostajao bi s njim sve dok pridošli ne bi sam prvi ustao i pošao. Niko nije došao njemu radi ispunjenja svoje potrebe, a da se nije vratio s udovoljenjem ili da nije bio obradovan lijepom riječju. Njegova plemenita ćud je bila takva da su ga ljudi doživljavali kao svoga oca. Svi su kod njega imali jednako pravo. Okupljanja kod njega bila su obilježena strpljenjem, sti-dom, iskrenošću i povjerenjem. Na tim okupljanjima glas se nije podizao niti se kaljala svetost drugih ljudi i nisu se raznosile vijesti o nečijem nepromišljenom postupku. Sabesjednici njegovi bili su umjereni, međusobno su se nadmetali bogobojaznošću, svi su bili skromni, starije su poštovali, a prema mladima su se odnosili samilosno, davali su prednost onima koji su imali potrebu, a o strancu su vodili brigu...“

Pitao sam kakvo je bilo držanje Poslanika, s.a.v.a., među sabesjednicima? Ovako mi je to opisao: „Poslanik, s.a.v.a., bio je stalno vedra lica, blagog ophođenja i prilagodljiv. Prema sabesjednicima nije bio grub, surov, neuljudan, osoran ni bučan, nije imao nedoličnih riječi u govoru, niti je bio od onih koji prigovaraju, ali ni od onih koji recituju hvalospjeve. Ako mu se nešto nije dopadalo, nije to pokazivao na licu. Zato se ljudi nisu ustručavali da predlažu, a oni koji su imali očekivanja nisu ostajali razočarani. Svoju dušu je ustezao od tri stvari: prepiranja, obilja govora i govora u kojem nije bilo koristi. Ustezao se kod ljudi u pogledu tri stvari: nikada nikoga nije kudio ni prekoravao, nikad nije ispitivao za pogreške i mahane ljudi i nikad nije razgovarao, osim u prilikama kada je imao nadu u sevabe od tog čina. Kada bi govorio, njegovi sabesjednici bi oborili glave kao da je sama smrt svoju sjenku prostrla nad njihovim glavama. Kada bi šutio, oni su govorili. U njegovom prisustvu se nisu prepirali. Ako bi neko govorio, drugi bi šutjeli, sve dok ovaj ne bi završio. U njegovom prisustvu govorili bi po

redu. Smijao bi se onom čemu bi se njegovi sabesjednici smijali, čudio bi se onom čemu bi se oni čudili. Bio je strpljiv spram grubosti neznalice i njegovog nepriličnog govora kada bi ovaj tražio nešto od njega, čak i kad bi njegovi ashabi pokušali zaustaviti njegovu navalu, on bi i na to rekao: 'Kada vidite potrebitog koji traži ispunjenje svoje potrebe, pomozite mu i podržite ga u tome.' Nikad nije primao hvalu, osim od onoga kome je učinio dobročinstvo. Nikad nije prekidao čovjeka u govoru, osim ako bi ovaj prešao granice dozvoljenog, a i tada bi ga prekidao ili odvrćanjem, ili ustajanjem iz tog društva...“

Imam Hasan, a.s., nastavlja: „Potom sam Zapovjednika vjernih pitao za šutnju Allahova Poslanika, s.a.v.a., na što je on odgovorio: „Šutnja Poslanika je imala četiri osnova: blagost, opreznost, umjerenost i razmišljanje. Umjerenost se ogledala u tome što je jednako posmatrao sve ljude i jednako bi ih saslušao, razmišljanje se ogledalo u njegovom razmišljanju o onom što ostaje i onome što nestaje. Kod njega su blagost i strpljenje bili sjedinjeni, tako da ga ništa nije moglo rasrditi niti uzrujati. Njegova šutnja iz opreznosti bila je u četiri vida: činio je dobra djela da bi se drugi ugledali na njega, nije činio ružna djela da bi se i drugi suzdržali, ulagao je krajnji trud za dobrobit ummeta te obavljao ono što će mu donijeti dobro i Ovog i Budućeg svijeta...“

O prostranstvima vjerovanja

Božija jednoća

Imam Ali Murteda je naredio svom sinu Mudžtebi da drži govor narodu u Kufijskoj džamiji, pa se on popeo na minber i rekao:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْوَاحِدِ بَعْدَ تَشْبِيهِ الدَّائِمِ بَعْدَ تَكْوِينِ الْقَائِمِ بَعْدَ كَلْفَةِ الْخَالِقِ بَعْدَ مَنْصَبَةِ الْمَوْصُوفِ بَعْدَ غَايَةِ الْمَعْرُوفِ بَعْدَ نُدُودِيَةِ الْعَزِيزِ لَمْ يَزَلْ قَدِيمًا فِي الْقِدَمِ رُدَعَتِ الْقُلُوبُ لِهَيْبَتِهِ وَذَهَلَتِ الْعُقُولُ لِعِزَّتِهِ وَخَضَعَتِ الرَّقَابُ لِقُدْرَتِهِ فَلَيْسَ يَخْطُرُ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ مَبْلَغُ جَبَرُوتِهِ وَلَا يَبْلُغُ النَّاسُ كُنْهَ جَلَالِهِ وَلَا يُفْصِحُ الْوَاصِفُونَ مِنْهُمْ لِكُنْهِ عَظَمَتِهِ وَلَا تَبْلُغُهُ الْعُلَمَاءُ بِأَلْبَابِهَا وَلَا أَهْلُ التَّفَكُّرِ بِتَدْيِيرِ أُمُورِهَا أَعْلَمُ خَلْقِهِ بِهِ الَّذِي بِالْحَدِّ لَا يَصِفُهُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ ۖ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

„Hvala pripada Allahu, Jedinom bez upoređivanja, Trajnom bez stvorenosti, Opstojećem bez izdataka, Stvoritelju bez naprezanja, Opisanom bez krajnje granice, Poznatom bez da je ograničen, Moćnom, oduvijek Postojećem. Srca se uzdrmaju zbog strahopoštovanja prema Njemu i umovi su rastreseni pred Njegovim dostojanstvom, a vratovi su povijeni pred Njegovom moći. Nijedan čovjek ne može zamisliti zahvat Njegove moći, ljudi ne dostižu do biti Njegovog veličanstva niti oni među njima koji pokušavaju opisati mogu otkriti zbilju Njegove veličanstvenosti. Učenjaci ne mogu dostići do Njega svojim umovima, niti mislioci razlaganjem činjenica. Najobavještenije Njegovo stvorenje o Njemu je onaj koji Ga ne opisuje nikakvom mjerom. On do očiju doseže, On je svemilostiv i o svemu zna sve ...“ (El-En'am, 103)

Došao je jedan čovjek do imama Hasana i rekao mu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لَهُ أَوَّلُ مَعْلُومٍ وَلَا آخِرُ مُتَنَاهٍ وَلَا قَبْلُ مُدْرِكٍ وَلَا بَعْدُ نُذُودٌ وَلَا
أَمَدٌ - تَتَى وَلَا شَخْصٌ فَيَتَجَرَّأُ وَلَا اخْتِلَافٌ صِفَةٍ فَيَتَنَاهَى فَلَا تُدْرِكُ الْعُقُولُ وَأَوْهَامُهَا وَلَا
الْفِكَرُ وَخَطَرَاتُهَا وَلَا الْأَلْبَابُ وَأَذْهَانُهَا صِفَتَهُ فَتَقُولُ مَتَى وَلَا بُدْءٌ مِمَّا وَلَا ظَاهِرٌ عَلَى مَا وَلَا
بَاطِنٌ فِيمَا وَلَا تَارِكٌ فَهَلَّا خَلَقَ الْخَلْقَ فَكَانَ بَدِيعًا بَدِيعًا ابْتَدَأَ مَا ابْتَدَعَ وَابْتَدَعَ مَا ابْتَدَأَ وَفَعَلَ
مَا أَرَادَ وَأَرَادَ مَا أَسَّادَ ذَلِكَُمُ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

„O, sine Allahovog Poslanika, opiši mi svog Gospodara kao da ga ja gledam.“ Imam je utonuo u misli, podigao glavu i rekao: „Hvala pripada Allahu za Kojeg se ne zna određeni početak niti ograničen kraj, niti prošlost koja se može dostići, niti budućnost koja bi imala granice, niti krajnji rok, niti osobitost pa da ima dijelove, niti različitosti svojstva pa da bude ograničen. Razumi i njihove mašte, misli i njihovi dojmovi, umovi i njihove pronicljivosti ne mogu dosegnuti njegov opis pa da kažu kada niti od čega je počeo, gdje se pojavio, niti je u čemu skriven, niti šta je napustio. On je stvorio stvorenja pa je bio Začetnik i Tvorac, započeo je stvarati ono što je iz ničega stvorio i iz ničega je stvorio ono što je počeo stvarati, učinio je ono što je želio, a želio je bez potrebe za poputninom; to je Allah, Gospodar svih svjetova.“

Odbacivanje prisile (determinizam)

Stanovnici Basre su mu predali pismo u kojem su tražili njegovo mišljenje o pitanju prisiljenosti čovjeka i neposjedovanja slobode volje. Imam im je odgovorio: „Ko ne vjeruje u Allaha, Njegovu odredbu i Njegovo predodređenje – pa, doista, on je postao nevjernik. Onaj koji Allaha tereti za svoj grijeh – počinio je grijeh, jer doista se Allahu ne pokorava prisilno niti se ogriješi time što neko ili nešto prevlada nad Njim, zato što je On vlasnik onoga što je ljudima dao u vlasništvo i ima moć nad onim što im je omogućio, pa ako se budu pokoravali, On neće stati između njih i onoga što čine, jer nije ih On prisilio na to. Da je Allah prisilio ljude na pokornost, ukinuo bi nagradu za to, da je ih prisilio na grijehenje, ukinuo bi kaznu, a da ih je prepustio same sebi, bio bi nedostatan u svojoj moći. Ne, On je u njima odredio Svoju volju koju je sakrio od njih pa ako budu pokorno postupali, onda će On imati pravo zahvalnosti njima, a ako budu počinili grijeh, imat će dokaz protiv njih.“

Tumačenje Božijih svojstava

Jedan čovjek ga je pitao o značenju Božijeg imena Dževad (Darežljivi), pa je rekao: „... ako pitaš o Stvoritelju – pa On je darežljiv kada daruje i darežljiv je kada uskraćuje, jer ako On daruje nekome robu, darovao mu je nešto što mu ne pripada, a ako mu uskrati, nije mu dao ono što mu ne pripada.“

O prostranstvima prava Ehli bejta na vodstvo

U objašnjenju zbilje sekalejn (dvije vrijedne stvari) i odnosa jedne naspram druge govorio je:

- „... i znajte zasigurno da nećete spoznati bogobožnost dok ne spoznate opis Upute, i nećete se držati zavjeta Knjige sve dok ne upoznate ono što ona odbacuje, i nećete učiti Knjigu istinskim učenjem sve dok ne budete znali ono što je izmjenjuje, pa kada budete to spoznali, spoznat ćete novotarije i izvještačenost, i vidjet ćete laži pripisane Allahu, i vidjet ćete kako pada onaj koji pada, i neće vas zanemariti oni koji ne znaju. Tražite to kod onih koji su dostojni toga, jer doista su oni odličnici svjetla kojim se rasvjetljava put i imami koji se slijede: njima je život znanje i smrt neznanje. Oni su ti čija vas je strpljivost uputila o njihovom znanju, mudrost njihovih govora o njihovoj šutnji, a vanjšina o njihovoj unutrašnjosti. Ne suprotstavljaju se istini niti se međusobno razilaze u vezi s njom. Doista je njima od Allaha data prednost i o njima je od Allaha objavljena odredba. إِنَّ

“U tome je, zbilja, opomena onim umnima.”

- „O, ljudi, razumijte od vašeg Gospodara,
إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Allah je zbilja odabrao Adema, i Nuha, i porodicu Ibrahimovu, i porodicu Imranovu nad ostalim svjetovima. Sve je to loza jedna od druge, a Allah sve čuje i On sve zna. (Ali Imran, 33 i 34) Pa mi smo loza od Adema i porodica od Nuha i odabranici od Ibrahima i rod od Ismaila i potomstvo Muhammedovo. Mi smo među vama kao uzdignuto nebo, prostrana zemlja, otvoreno sunce i kao maslinovo stablo, niti istočno niti zapadno, čije je ulje blagoslovljeno, Poslanik mu je korijen, Ali grane, a mi smo, tako mi Allaha, plodovi tog stabla. Onaj ko se bude vezao za grane njegovih grana – izbavio se, a onaj koji zaostaje za njim – obrušit će se u vatru...”

- إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا اخْتَارَ لَهُ نَفْسًا - وَرَهْطًا وَبَيْنًا - وَالَّذِي بَعَثَ مُمَدًّا بِالْحَقِّ لَا يَنْقُصُ أَحَدٌ مِنْ حَقِّنَا - إِلَّا نَقَصَهُ اللَّهُ مِنْ عِلْمِهِ - وَلَا يَكُونُ عَلَيْنَا دَوْلَةٌ إِلَّا كَانَتْ لَنَا عَاقِبَةٌ - وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَاهُ بَعْدَ حِينٍ

Držao je govor u kojem je nakon zahvale Allahu i veličanja rekao: „Doista, Allah nije poslao ni jednog poslanika, a da za njega nije odabrao jednu dušu, porodicu i kuću, pa tako mi Onog koji je s istinom poslao Muhammeda, ne zakine niko od prava nas, Ehli bejta, a da mu Svevišnji Allah ne umanji od njegovih dobrih djela i neće biti nad nama ni jedna nedaća, a da kraj ne bude u našu korist. A njegovu vijest sigurno ćete saznati zakratko. (Sa'd, 88)“

- I rekao je:

كَانَ حِزْبُ اللَّهِ الْعَالِيُونَ وَ عِثْرَةُ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وآله، الْأَقْرَبُونَ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ
الطَّيِّبُونَ وَ أَحَدُ الثَّقَلَيْنِ اللَّذَيْنِ جَعَلَنَا رَسُولُ اللَّهِ ص ثَانِي كِتَابِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى ... فَأَطِيعُونَا
... فَإِنَّ طَاعَتَنَا مَفْرُوضَةٌ - أَنْ كَانَتْ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ مَفْرُوضَةً

„Mi smo Božija stranka koja je uspješna, najbliži potomstvu Allahovog Poslanika, njegova porodica časna i čista, jedna od dvije teške stvari koje je Allahov Poslanik ostavio iza sebe, a druga je Božija Knjiga... Pokornost prema nama je obaveza zato što je upoređena s pokornošću Allahu, Poslaniku i onima kojima pripada zapovijed...”

- Imam Hasan, a.s., je držao govor o razlozima određivanja Božijih zakona i o vezi između propisa i vođstva Ehli bejta pa je rekao: „A da nije bilo Muhammeda i njegovih nasljednika, vi biste bili zbunjeni, ne biste znali ništa od vaših obaveza, ni možete li ulaziti u kuće drugačije osim kroz vrata.“ Nakon što je utvrdio savršenost vjere i upotpunjenost Božije blagodati, ukazao na prava Božijih uglednika i uticaj izvršenja ovih prava na očuvanost i napredak u životu te ukazao na to da je istinski škrtac onaj koji škrtari u pokazivanju ljubavi prema Poslanikovim najbližim, rekao je: „Čuo sam od svog djeda kako govori: „Ja sam stvoren od Božije svjetlosti, a moja porodica od moje. Oni koji njih vole su stvoreni od njihove svjetlosti, a ostali ljudi su stvoreni od ostalih ljudi.““

Radosna vijest o iščekivanom imamu Mehdiu

Nakon što je prihvatio primirje s Muavijom i ljudi došli kod njega, pa ga neki kritikovali zbog prisege Muaviji, imam Hasan, a.s., je rekao: „... zar ne znate da neće biti ni jedan od nas imama iz Ehli bejta a da neće imati na svom vratu obavezu prisege za tlačitelje svoga vremena, osim El-Kaima, koji će voditi namaz, a Božiji duh, Isa ibn Merjem, klanjat će za njim, jer, doista, Svevišnji Allah će sakriti njegovo rođenje i prekriti njega lično da ne bi na njegovom vratu bilo nikakve obaveze prisege kada bude ustao. On će biti deveti od potomaka mog brata Husejna, sin prvakinje sluškinja, Svevišnji Allah će produžiti njegov život u doba njegovog odsustva, zatim će ga svojom moći pokazati u liku mladića ispod četrdeset godina...”

Prenio je jedan hadis od svog oca u kojem ga je on obavijestio o vlasti Beni Umejja, njihovim novotarijama i njihovim ubijanjima neprijatelja, pa mu rekao: „... Sve dok Svevišnji Allah ne pošalje čovjeka u Ahiri zemanu i teškoći života i neznanju ljudi, kojeg će podržavati svojim melecima, i zaštititi svojim pomagačima, i pomagati ga svojim mudžizama, i dat će mu pobjedu nad svim stanovnicima Zemlje, da budu pokorni svojom voljom ili protiv svoje volje, koji će napuniti Zemlju pravdom, ravnopravnošću, svjetlošću i jasnoćom puta; slijedit će ga svi stanovnici Zemlje na svim krajevima i neće ni jedan nevjernik ostati a da ne povjeruje, niti ijedan pokvaranjak a da se ne popravi. U njegovoj vlasti i zvijeri će se pomiriti, Zemlja će izbaciti svoj plod, nebo će spustiti svoje blagodati, njemu će se pokazati sva blaga, četrdeset godina će držati vlast nad cijelim svijetom pa blago onome koji će vidjeti njegove dane i slušati njegove govore.“

O prostranstvima morala i odgoja

Prenosi se od Džabira da je rekao: „Čuo sam imama Hasana kako govori: „Plemenitosti morala ima deset: iskrenost jezika, istinitost smjelosti, davanje onome koji traži pomoć, ljepota čudi, nagrađivanje učinjenog dobra, čuvanje rodbinskih veza, podržavanje komšija, poznavanje svačijeg prava, lijepo primanje gostiju, a vrhunac svega je sramežljivost.“

Imam Mudžteba je odredio zbir moralnih pojmova u odgovoru na pitanja koja mu je postavljao njegov otac, imam Ali. Ovdje ćemo navesti neke od njih:

1. Ispravnost: uzvraćati loše dobrim.
2. Ugled: uzdizati svoje pleme i podnositi zlo (slagati se s braćom).
3. Velikodušnost: biti čedan i popravljati čovjeka u onom što mu pripada (popravljati čovjeka u pitanju njegove vjere, lijepo voditi računa o svom imetku, širiti selam i pokazivati ljubav prema ljudima).
4. Dobročinstvo: davati i u oskudici i u izobilju.
5. Bratstvo: biti vjeran u teškoći i rahatluku.
6. Zarada: žuditi za bogobojaznošću i sustezati se od dunjaluka.
7. Blagost: pritajiti gnjev i vladati sobom.
8. Bogatstvo: zadovoljstvo duše onim što je Allah dodijelio, i ako je malo, jer, doista, istinsko bogatstvo je bogatstvo duše.
9. Čvrstina: žestina smjelosti i borba protiv najjačih ljudi.
10. Šutnja: koprena pred mahanom i ukras za čast: počinitelj je miran, a njegov sabesjednik zaštićen.
11. Slava: oprostiti dug i preći preko prijestupa.
12. Čuvanje srca: čuvati sve što ti je neko ostavio na čuvanje ili sve što je skriveno u njemu.
13. Pohvala: činiti lijepo i ostaviti se ružnog.
14. Odlučnost: duga ustrajnost, prijateljstvo s vladarima, opreznost pred ljudima od njihova zla.
15. Darežljivost: davati prije nego neko zatraži, dobrovoljno činiti dobro i nahraniti u suši.
16. Odvažnost: odbrana komšije, pružanje zaštite u nesreći i strpljivost u nedaćama.

Imam Hasan, a.s., je također slobodno i bez ikakve opterećenosti odgovorio na zbir drugih očevih pitanja u vezi s ružnim moralnim osobinama. Ovdje ćemo navesti neke od njih:

1. Niskost: zanimati se za beznačajno i davati neznatno.
2. Podlost: čuvati svoj imetak po cijenu obraza.
3. Tvrdičluk: da ono što vidiš u svojoj ruci smatraš velikim i cijenjenim, a ono što si udijelio propalim.
4. Bojažljivost: smjelost prema prijatelju i kukavičluk pred neprijateljem.
5. Siromaštvo: pohlepa nefsa za svakom stvari.
6. Srčanost: biti prihvaćen kod ravnih sebi.
7. Opterećenost: tvoj govor o onome što te se ne tiče.
8. Osorost: tvoje neprijateljstvo prema tvom vođi i dizanje glasa na njega.

9. Maloumnost: slijeđenje niskih i druženje sa zalutalima.
10. Nemar: to je da napustiš džamiju i da se pokoravaš pokvarenjaku.
11. Lišenost: ostavljanje svog udjela, a nuđen ti je.
12. Najgori ljudi: oni u čijoj radosti niko ne učestvuje.

Imam Hasan, a.s., je također govorio o korijenima moralnih prijestupa i glavnih ružnih osobina: „Propast ljudi je u tri stvari: oholosti, pohlepi i zavisti. Oholost – zbog nje je propast vjere i zbog nje je proklet Iblis, pohlepa je neprijatelj duše i zbog nje je Adem istjeran iz Dženneta, a zavist je vodič zla i zbog nje je Kabil ubio Habila.“

O prostranstvima mudrih savjeta

Imam Hasan, a.s., je u određenju pojma bogobojažnosti i podsticanja na nju rekao: „Doista vas Allah nije uzalud stvorio, niti vas je prepustio samima sebi. Zapisao je vaše smrtne časove, podijelio među vama vašu opskrbu da bi svako znao svoje mjesto i da će dobiti ono što mu je određeno, a ono što mu je spriječeno neće nikada postići. Doista je preuzeo na sebe vaše potrebe na ovom svijetu i oslobodio vas da Mu robujete. Potaknuo vas je na zahvalnost, obavezao vas sjećanjem na Njega, oporučio vam bogobojažnost i učinio bogobojažnost vrhuncem Svog zadovoljstva, vratima svakog pokajanja, vrhuncem svake mudrosti i čašću svakog djela: bogobojažnošću je uspio onaj koji je uspio od bogobojažnih. Svevišnji Allah je rekao: إِنَّ

لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا A bogobojažnima – ostvarenje želja. (En-Nebe', 31) i rekao je:

وَيُنَزِّلُ اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَقَارَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمْ الشُّوْءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

A Allah će spasiti one koji su bogobojažni bili zbog pobjede njihove, nikakvo zlo ih pogoditi neće, niti će se žalostiti. (Ez-Zumer, 61) Pa bojte se Allaha, o, Božiji robovi, i znajte, doista, ko se bude bojao Allaha, On će mu ukazati izlaz iz smutnje, i uputit će ga, i pripremit će za njega upućenost, i podržavat će ga Svojim dokazom, pobijelit će mu lice, podariti će mu njegovu želju مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ

وَحَسَنٌ أُولَئِكَ رَفِيقًا sa onima koje je Allah darovao svojim darovima: vjerovjesnicima, istinoljubivima, šehidima i dobrim ljudima! O, kako je divno takvo društvo! (En-Nisa', 69)“

Došao je neki bogati čovjek kod imama Hasana i rekao mu: „O, sine Allahovog Poslanika, ja se bojim smrti.“ Imam mu je rekao: „To je zbog toga što si ostavio svoj imetak iza sebe. Da si ga unaprijed poslao, radovao bi se da stigneš do njega.“

Govorio je o traženju opskrbe: „Nemoj se truditi u traženju opskrbe očekujući da ćeš pobijediti i nemoj se oslanjati na predodređenje kao onaj koji se predao, jer, doista, traženje viška u opskrbi je sunnet, a traženje manjeg je čednost, ali ni čednost ti neće uskratiti tvoju opskrbu, kao što ti ni pohlepa ne može donijeti višak, zato što je opskrba podijeljena, a pohlepa u traženju je uvaljivanje u grijeh.“

O poticaju za držanje do džamije je govorio: „Ko stalno obilazi džamiju, postići će osam vrlina: čvrst dokaz, korist bratu, obilno znanje, iščekivanu milost, riječ koja ukazuje na uputu ili sprječava od propasti, ostavljanje grijeha zbog stida ili straha.“

Odredio je politiku sveobuhvatno i precizno ovim riječima: „To je da čuvaš Božije pravo, pravo živih i pravo mrtvih. Što se tiče Božijeg prava – pa to je izvršenje onoga što je On zatražio i izbjegavanje onoga što je zabranio. Što se tiče prava živih – to je da obavljaš svoje obaveze prema svojoj braći, ne kasniš u služenju svog ummeta, da budeš iskren prema svom vladaru dok je on iskren prema svom narodu, ali da digneš svoj glas u njegovo lice kada skrene s pravog puta. Što se tiče prava mrtvih – to je da spominješ njihovu dobrotu i pređeš preko njihovih zala jer, doista, oni imaju Gospodara koji će savnati s njima račune.“

Ovo su njegove kratke, mudre riječi i dragocjene izreke:

- Doista, onaj koji traži ibadet, očisti se za njega.
- Nedaće su ključevi nagrade.
- Blagodat je iskušenje, pa ako budeš zahvalan – ono ti je blago, a ako budeš nezahvalan – ono ti je kazna.
- Teže od nedaće je loša ćud.
- Ko se sjeti dužine putovanja – sprema se na put.
- Sramota je lakša od džehenemske vatre.
- Najbolji imetak je ono čime se očuva obraz.
- Prilike brzo prolaze i sporo dolaze.
- Onaj kojeg pitaju slobodan je sve dok ne obeća i obećanjem je zarobljen sve dok ga ne ispuni.
- Smrt je osramotila dunjaluk: smatraj ono što si tražio od dunjaluka pa nisi dobio poput onoga što ti nije ni naumpalo.
- Neudovoljenje potrebi je bolje od traženja od onih koji nisu dostojni za to.

O prostranstvima fikha i propisima šerijata

Od Asima ibn Damre se prenosi da je rekao: „Išao sam s Hasanom ibn Alijem na obalu Eufrata nakon ikindije i postili smo. Voda je tekla na pijesak, bila je čista, a mi žedni. Imam Hasan, a.s., je rekao: ‚Da imam uza se ogrtač, ušao bih u vodu.‘ Ja sam rekao: ‚Dat ću ti ja svoj.‘ On me upitao: ‚Zar ga nećeš ti obući?‘ i odgovorio sam mu: ‚Ući ću ovako.‘ Onda je on rekao: ‚To je ono što ja ne volim. Doista sam čuo Allahovog Poslanika kako govori: 'Uistinu i voda ima svoje stanovnike meleke poput stanovnika kuće, pa stidite se njih, bojte ih se i poštujte ih kada ulazite u vodu i nemojte ulaziti u nju bez ogrtača.'“

Rekao je: „Naredio nam je Allahov Poslanik da za oba Bajrama obučemo najbolje što imamo, da se namirišemo najljepšim što nađemo i da koljemo kurban najdeblji koji možemo: kravu za sedam ljudi, devu za deset, i da glasno izgovaramo tekbire dok smo smireni i staloženi.“

Rekao je: „Podučio me Allahov Poslanik kunut-dovi na vitr namazu: ‚Gospodaru, uputi me s onima koje si uputio, i sačuvaj me s onima koje si sačuvao, i brini se o meni s onima o kojima si se brinuo, blagosiljaj me u

onome što si mi podario, sačuvaj me zla onoga što si odredio, jer doista Ti presuđuješ i ne presuđuje se protiv tebe. Doista neće biti ponižen onaj o kome si se Ti brinuo, neka si slavljen, naš Gospodaru, i neka si uzvišen.“

Rekao je: „Kada nafila naškodi farz-namaz, ostavite je.“

Rekao je: „Nema razvoda, osim nakon braka.“

O prostranstvima dova i moljenja imama Hasana

Od imama Hasana su prenesene razne dove i molitve koje ukazuju na visoki nivo njegove povezanosti s Allahom i posvećenosti Njemu. Ovdje ćemo navesti samo neke primjere.

- Ovu časnu dovu je učio na kunutu s krajnjom skrušenošću i poniznošću pred Allahom:

يَا مَنْ يَسْلُطَانِهِ يَنْتَصِرُ الْمَظْلُومُ وَيَعُونُهُ يَعْتَصِمُ الْمَكْلُومُ سَبَقَتْ مَشِيَّتُكَ وَتَمَّتْ كَلِمَتُكَ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَبِمَا تُمِضِيهِ خَبِيرٌ يَا حَاضِرَ كُلِّ غَيْبٍ وَعَالِمَ كُلِّ سِرٍّ وَمَلَجَأَ كُلِّ مُضْطَرٍّ صَلَّتْ فِيكَ الْفُهُومُ وَتَقَطَّعَتْ دُونَكَ الْعُلُومُ أَنْتَ اللَّهُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الدَّائِمُ الدَّيْمُومُ قَدْ تَرَى مَا أَنْتَ بِهِ عَلِيمٌ وَفِيهِ حَكِيمٌ وَعَنْهُ حَلِيمٌ وَأَنْتَ بِالتَّنَاصُرِ عَلَى كَشْفِهِ وَالْعَوْنِ عَلَى كَفِّهِ غَيْرُ ضَائِقٍ وَإِلَيْكَ مَرْجِعُ كُلِّ أَمْرٍ كَمَا عَنْ مَشِيَّتِكَ مَصْدَرُهُ وَقَدْ أَبْنَيْتَ عَنْ عُقُودِ كُلِّ قَوْمٍ وَأَخْفَيْتَ سَرَائِرَ آخِرِينَ وَأَمْضَيْتَ مَا قَضَيْتَ وَأَخْرَجْتَ مَا لَا قُوَّةَ عَلَيْكَ فِيهِ وَحَمَلْتَ الْعُقُولَ مَا تَحَمَّلْتَ فِي غَيْبِكَ - لَيْتَ هَلْكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ ۖ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ الْأَحُدُ الْبَصِيرُ وَأَنْتَ اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ وَعَلَيْكَ التَّوَكُّلُ وَأَنْتَ وَلِيُّ مَنْ تَوَلَّيْتَ لَكَ الْأَمْرُ كُلُّهُ تَشْهَدُ الْإِنْفِعَالَ وَتَعْلَمُ الْإِخْتِلَالَ وَتَرَى سَادِلَ أَهْلِ الْخُبَالِ [الْفَسَادِ] وَجُنُوحَهُمْ إِلَى مَا جَنَحُوا إِلَيْهِ مِنْ عَاجِلٍ فَإِنْ وَحَطَامِ عَقْبَاهُ حَمِيمٍ أَنْ وَفُوعِدَ مَنْ قَعَدَ وَارْتَدَادَ مَنْ ارْتَدَّ وَخُلُوفٍ مِنَ النَّصَارِ وَانْفِرَادِي عَنِ الظُّهَارِ وَبِكَ أَعْتَصِمُ وَرَبِّكَ أَسْتَمْسِكُ وَعَلَيْكَ أَتَوَكَّلُ - اللَّهُمَّ فَقَدْ تَعْلَمُ أَنَّي مَا ذَخَرْتُ جُهْدِي وَلَا مَعْنَتُ وَجُدِي حَتَّى انْقَلَّ حَدِّي وَبَقِيَتْ وَحْدِي فَاتَّبَعْتُ طَرِيقَ مَنْ تَقَدَّمَ بِي فِي كَفِّ الْعَادِيَةِ وَتَسْكِينِ الطَّاعِيَةِ عَنْ دِمَاءِ أَهْلِ الْمُشَايَعَةِ وَحَرَسْتُ مَا حَرَسَهُ أَوْلِيَايَا مِنْ أَمْرِ آخِرَتِي وَدُنْيَايَا فَكُنْتُ كَكُظْمِهِمْ أَكْظَمُ وَبِنِظَامِهِمْ أُنْتَظَمُ وَلِطَرِيقَتِهِمْ أَتَسَنَّمُ وَبِمِيسَمِهِمْ أَتَسِمُ حَتَّى يَأْتِي نَصْرُكَ وَأَنْتَ نَاصِرُ الْحَقِّ وَعَوْنُهُ وَإِنْ بَعْدَ الْمَدَى عَنِ الْمُرْتَادِ وَتَأَى الْوَقْتُ عَنْ إِفْنَاءِ الْأَضْدَادِ - اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُمِدِّ آلِهِ وَامْرُجُهُمْ مَعَ النَّصَابِ فِي سَرْمَدِ الْعَذَابِ وَأَعِمْ عَيْنَ الرُّشْدِ أَبْصَارَهُمْ وَسَكِّعْهُمْ فِي عَمَرَاتِ لَدَائِهِمْ حَتَّى تَأْخُذَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ غَافِلُونَ وَسُحْرَةً وَهُمْ نَائِمُونَ بِالْحَقِّ الَّذِي تُظْهِرُهُ وَالْيَدِ الَّتِي تَبْطِشُ بِهَا وَالْعِلْمِ الَّذِي تُبْدِيهِ إِنَّكَ كَرِيمٌ عَلِيمٌ

„O, Ti, Čijom vlašću traži pomoć potlačeni i Čijom pomoći traži zaštitu uvrijeđeni, pretekla je Tvoja volja i završena je Tvoja riječ, a Ti si moćan nad svim i Ti znaš ono što izvršavaš. O, Prisutni kod svakog nevidljivog, Poznavaoče svake tajne i Utočištu svakog nevoljnika, zalutala su u vezi s Tobom shvatanja, pred Tobom su bespomoćne ostale nauke, Ti si Allah, Živi i Opstojeći, Vječni, Trajni, vidiš ono što već znaš, o tome donosiš sud i

u vezi s tim si blag, a Moćan si da otkriješ, i pomoć za sprječavanje Ti je dostupna, i prema Tebi je povratak svih stvari, kao što su iz Tvoje volje njihova ishodišta, i doista si objelodanio čvorove svakog naroda i prekrrio tajne nekih, utvrdio si ono što si odredio, odgodio si ono što neće izmaknuti Tebi, pomagao si razume u nošenju onoga što su preuzeli na se u Tvojoj nevidljivosti, da bi stradao onaj koji će nastradati uz dokaz očiti i izbavio se onaj koji će biti izbavljen uz dokaz očiti, (El-Enfal, 42) i doista, Ti sve čuješ i sve znaš, Jedini Koji sve vidi, Ti si Allah kod Kojeg se pomoć traži i na Tebe se oslanja, Ti si Zaštitnik onoga za kojeg si preuzeo brigu, Tebi pripada sve, svjedočiš uzrujanost, znaš poremećaje, vidiš klonulost onih koji su puni mahana i njihovo priklanjanje onom čemu su se priklonili, što ubrzano nestaje – prolaznim dobrima ovog svijeta, čiji je kraj ključali znoj. I vidiš odustajanje od pomaganja onoga koji je odustao i otpadništvo onoga koji je izašao iz vjere... i vidiš moj ostanak bez pomagača i usamljenost bez podrške, samo kod Tebe zaštitu tražim i samo se za Tvoje uže hvatam, i samo na Tebe se oslanjam. Bože, doista znaš da nisam štedio svoj napor niti uskratio svoje bogatstvo, sve dok nije slomljena moja oštrica i nisam ostao sam, pa sam slijedio put onih koji su mi prethodili u sprječavanju nepravde i zaustavljanju nasilnika od prolijevanja krvi onih koji nas slijede, i sačuvao sam ono što su sačuvali i moji velikani od svoga ahireta i dunjaluka, pa sam pred njihovom srdžbom pritajio svoj gnjev, zauzeo mjesto u njihovom poretku, spustio se na njihov nivo i njihovim hodom se obilježio sve dok ne dođe Tvoja pomoć, a Ti si pomagač Istine i podržavaš je, i kada rok za to bude daleko od traženog roka i bude udaljeno vrijeme za uništenje neprijatelja. Bože, blagoslovi Muhammeda i potomstvo njegovo, i sastavi neprijatelje uz Nesibije u vječnoj patnji, zaslijepi im oči da ne vide puta, i uvali ih u drijemež u vrtlozima njihovih uživanja sve dok ih ne pogodi iznenadna kazna, a oni nemarni, i praskozorna nesreća, a oni u snu, istinom koju objelodanjuješ i rukom kojom zgrabiš i znanjem koje objavljuješ, doista si Ti Dobrostitiv i Sveznajući...”

Od posljednjih fraza njegove dove osjete se teški bolovi koje je osjećao zbog emevijske vladavine i molio je Allaha da kao Moćni i Silni kazni umejade zbog njihovog gaženja njegove svetosti i svetosti Njegovog Poslanika.

- Imam Hasan, a.s., je imao običaj moliti ovu molitvu protiv tlačitelja i onih koji su postupili neprijateljski prema njemu i tražiti od Allaha da mu On spriječi njihova zla i da ga uzdigne nad njima:

اللَّهُمَّ يَا مَنْ جَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزاً وَبَرْزَخاً وَحِجْراً جُوراً يَا ذَا الْقُوَّةِ وَالسُّلْطَانِ يَا عَلِيَّ الْمَكَانِ كَيْفَ أَخَافُ وَأَنْتَ أَمَلِي وَكَيْفَ أَضَامُ وَعَلَيْكَ مُتَّعَ فَعُظْمِي مِنْ أَعْدَائِكَ بِسِرِّكَ وَ أَظْهَرْنِي عَلَى أَعْدَائِ بِأَمْرِكَ وَأَيِّدْنِي بِنَصْرِكَ إِلَيْكَ اللَّجْأُ وَكَوَلِ الْمُلتَجِّ فَأَجْعَلْ لِي مِنْ أَمْرِي فَرْجاً وَ رَجاً يَا كَافِيَ أَهْلِ الْحَرَمِ مِنْ أَصْحَابِ الْفِيلِ وَالْمُرْسَلِ عَلَيْهِمْ طَيْرٌ أَبَابِيلَ - تَرْمِيهِمْ - جَارَةً مِنْ سَجِيلٍ - اذْمَنْ عَادَانِي بِالتَّنْكِيلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الشَّفَاعَةَ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَالتَّصَرُّعَ عَلَى الْأَعْدَاءِ وَ التَّوْفِيقَ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى يَا إِلَهَ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى بِكَ أَسْتَشْفِي وَ بِكَ أَسْتَعْفِي وَ عَلَيْكَ أَتَوَّ - فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

„Moj Bože, o, Ti, Koji si između dva mora postavio zapreku i razmak i potpunu zaštitu, o, Posjedniče moći i vlasti, o, Ti, Čiji je položaj visok, kako da strahujem, a ti si moja nada, i kako da budem ugnjetavan, a na Tebi je moj oslonac, pa pokriva me od mojih neprijatelja Svojim pokrivačem, i daj mi pobjedu nad mojim neprijateljima Svojom naredbom, i podržavaj me Svojom pomoći, u Tebi tražim utočište i kod Tebe je sklonište, pa daj mi u mom stanju olakšanje i izlaz. O, Zaštitniče stanovnika svetog područja od vlasnika slona, o, Ti, Koji si na njih poslao jato ptica koje su ih gađale grumenjem gline okamenjene, pogodi i moje neprijatelje strogim kažnjavanjem. Bože moj, išćem od tebe ozdravljenje od svake bolesti, i pomoć protiv svih neprijatelja, i uspjeh u onom što Ti voliš i s čim si Ti Zadovoljan. O, Gospodaru neba i zemlje, i onoga što je između njih, i onoga što je ispod zemlje, samo u Tebi tražim lijek, i u Tebi tražim očuvanost, i samo se na Tebe oslanjam, a Allah će biti dovoljan da od njih zaštiti tebe, jer On sve čuje i sve zna. (El-Bekare, 137)“

O prostranstvima učtivosti imama Mudžteba

Hasan el-Basri, koji je bio jedna od najistaknutijih ličnosti u vrijeme imama Hasana, pisao je objašnjavajući učtivost i nivo njegove učenosti: „Doista vi, porodico Beni Hašima, vi ste plutajuća lađa na velikim pučinama i poznajete svjetlosne znakove, i vi ste poput Nuhove lađe u koju su ušli vjernici i kojom su izbačeni muslimani. Pisao sam ti, sine Allahovog Poslanika, prilikom našeg razilaženja o pitanju Božijeg predodređenja i naše zbunjenosti u pitanju naše moći, pa nam ukaži na svoj stav i stav tvojih očeva, jer, doista, vaše znanje je od Božijeg znanja i vi ste svjedoci nad ljudima, a Allah je svjedok nad vama,

ذُرِّيَّةَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ ۖ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Sve je to loza jedna od druge! A Allah sve čuje i On sve zna.“ (Ali Imran, 34)

Također nam umijeće imama Hasana i njegova rječitost postaju jasni kroz Muavijine pokušaje da ga prekine kada je držao govor, da ljudi ne bi bili zaneseni njegovom rječitošću, i to nakon što je Ibn As bio predložio Muaviji da imam Hasan drži govor kako bi se vidjela njegova nesposobnost za to.

Imam Hasan, a.s., je u vrijeme svog oca i nakon njega imao ulogu u oblikovanju vojnih epskih govora, kao što smo već naveli, i vidjeli smo jasnu čvrstinu građe njegovog govora uz ritmičke i formalne elemente.

Pisma imama Hasana su se isticala po štedljivosti na riječima i mnoštvu elemenata značajnih u kazivanju, tj. njegov izraz je vrvio smisaonim oštricama, a to, na primjer, možemo vidjeti iz njegovog pisma Muaviji i Zijadu ibn Ebihu, od kojih ni jedno ne prelazi dva reda. U prvom pismu, nakon što je Muavija poslao dva čovjeka da špijuniraju, imam Hasan, a.s., je napisao: „Doista si ubacio ljude u moj teritorij, kao da voliš suočavanje. Ne sumnjam u to, pa očekuj ga, ako Bog da. Stiglo mi je od tebe da si se radovao onome čemu se pametni ne raduju.“ Drugo pismo je poslao Zijadu kada je ovaj bio kaznio nekog vjernika, pa je Imam tražio da odustane od toga. Zijad je odgovorio imamu Hasanu pismom u kojem je napisao: „Od

Zijada ibn ebi Sufjana za Hasana ibn Fatimu. Stiglo mi je tvoje pismo koje si počeo svojim imenom prije moga, u kome od mene tražiš nešto, a ja sam vladar.“ Jasno je da je ovo Zijadovo pismo izraz njegovog bolesnog osjećaja kompleksa niže vrijednosti i nedostatka jer on sebe pripisuje Ebu Sufjanu, a imama Hasana Fatimi. Međutim, imam Hasan mu je odgovorio u dva reda za koja mislimo da su ga u potpunosti uništila: „Od Hasana ibn Fatime za Zijada ibn Sumeja. Doista je Allahov Poslanik rekao: „Dijete pripada vlasniku postelje, a bludniku kamen.““

Iz rimovanih djela imama Hasana

O sjećanju na smrt:

„Reci onom ko boravi bez kuće za boravak: stiglo je vrijeme odlaska, oprosti se s prijateljima, jer, doista, oni koje si susreo i s kojim si se družio, svi su u kaburovima postali zemlja“.

O sustezanju od dunjaluka:

„Doista, komadić nevrijednog hljeba me zasiti i gutljaj čiste vode me napoji. Pohabana odjeća od tankog platna može me pokriti dok sam živ, a kada umrem, moji ćefin će mi biti dovoljan.“

O darežljivosti:

„Doista, darežljivost robovima je obaveza od Allaha, čita se u Časnoj Knjizi kako je Allah, dž.š., obećao darežljivim robovima Svoj Džennet i pripremio za tvrđice vatru džehennemsku. Onaj čija ruka se ne ovlaži dobročinstvom prema onima koje traže, doista, on nije musliman.“

O uvredama na njegov račun:

Imam Hasan, a.s., je čuo da ga je Ibn As vrijeđao u Muavijinom društvu pa je rekao: „Je li to naređuješ, Muavija, da me vrijeđa Sahmov rob, a publika da to svjedoči? Kada Kurejšije zauzmu svoja mjesta u društvu, oni će saznati sigurno šta ti želiš. Vrijeđaš li me ti još uvijek bestidno zbog mržnje koja u tebi nikada ne prestaje niti nestaje? Zar ti imaš oca da može biti sličan mome pa da uporediš s njim onoga koji mu liči ili da varaš? I nemaš ni djeda kao što je moj djed, o, Harbov sine, Allahov Poslanik, da ne spominjemo sve djedove niti majke, kao što je moja majka, niti među Kurejšijama razjašnjena naslijeđena srodstva. Pa nekome poput mene se ne izruguje, o, Harbov sine, niti se neko poput mene odvraća, pa stani, nemoj u vezi s nama napuhivati neke stvari od čije strahote osijedi novorođeno dijete.“

O neovisnosti o ljudima:

„Budi neovisan o stvorenju uz pomoć Stvoritelja, bit ćeš neovisan o lažljivcu i iskrenom, traži opskrbu Milostivog od Njegove dobrote jer osim Allaha ne postoji opskrbitelj. Onaj koji tvrdi da mu ljudi mogu udovoljiti, on nije pouzdan u Milostivog, onaj koji tvrdi da je opskrba od njegove zarade, noge su mu skliznule s visine.“

Sadržaj

Vode upute	1
4	1
Imam Hasan Mudžteba	1
Ehli bejt u časnom Kur'anu	2
Ehli bejt u Poslanikom sunnetu	2
Sadržaj u osnovnim crtama	3
Uvodna riječ Svjetskog skupa Ehli bejta, a.s.	4
I glava	9
Imam Hasan, a.s., u kratkim crtama	9
Utisci o ličnosti imama Hasana el-Mudžteba	13
Položaj imama Mudžteba u časnim Kur'anskim ajetima	13
Njegov položaj kod Božijeg Poslanika	15
Njegov položaj kod ljudi njegovog vremena	16
Njegov položaj kod islamskih učenjaka i historičara	18
Neke od vrlina imama Mudžteba i odsjaja njegove ličnosti	19
Njegov ibadet	19
Njegova blagost i milosrđe	20
Njegova velikodušnost i darežljivost	21
Njegova skromnost i suzdržljivost prema dunjaluku	23
Druga glava	24
Djetinjstvo imama Hasana el-Mudžtebe	24
Periodi života imama Mudžtebe	24
Imam Mudžteba u okrilju svog djeda i oca	24
Djetinjstvo imama Hasana el-Mudžteba	24
Datum njegova rođenja	24
Rođenje	24
Pohvaljena djela prilikom rođenja djeteta	25
Njegovo dojenje	25
Nadimak i priimena	25
Urez na njegovom prstenu	25
Njegov izgled i lijepe osobine	25
Periodi života imama Mudžtebe	26
Imam Mudžteba, a.s., u okrilju svog djeda i oca	27
U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.a.	27
Dan mubahele i njegova značenja	28
Svjedočenje Hasana i Husejna za povelju za Sukejf	32
Prisustvo Hasana i Husejna u bej'atu-r-ridvan	33
Hasan i Husejn su imami	33
Imam Hasan, a.s., u vrijeme halifa	34
U vrijeme Ebu Bekra i Omera	34
Hasan i Husejn i pitanje Fedek	34
Kritički stav imama Hasana prema Ebu Bekru	35
Imam Hasan, a.s., i pitanja beduina	35
Imam Hasan, a.s., u šuri	36

U vrijeme Osmanovog hilafeta	36
Imam Hasan, a.s., prilikom opraštanja s Ebu Zerrom	36
Je li imam Hasan, a.s., učestovao u osvajačkim ratovima?	37
Imam Hasan, a.s., i opkoljenje Osmana	40
Je li imam Hasan, a.s., ranjen prikom odbrane Osmana?	41
Je li imam Hasan, a.s., bio jedan od Osmanovih sljedbenika?	43
Imam Hasan, a.s., u vrijeme alevijske vlasti	45
Prisega za hilafet Zapovjedniku vjernih	45
Imam Alijevo traženje pomoći od Kufljana	48
Slanje imama Hasana	49
Susret dvije strane u Basri i obraćanje imama Hasana	51
Imam Ali u Kufi nakon Bitke na kamili	51
Govor imama Hasana	52
Priprema imama Alija za borbu protiv Muavije	53
U Bici na Siffinu	53
Imam Hasan, a.s., i suđenje	54
Oporuka Zapovjednika vjernih svom sinu Hasanu.....	55
Nahravan i zavjera ubistva Zapovjednika vjernih.....	62
Uoči pogibije imama Alija.....	63
Imam Hasan, a.s., pored ranjenog oca	63
Posljednje preporuke Zapovjednika vjernih.....	65
Imam Ali izričito je imenovao svog sina Hasana za halifu	66
Ka najuzvišenijem Prijatelju.....	66
Njegovo opremanje i ukop	66
Treća glava	68
Vrijeme hilafeta imama Hasana	69
Stavovi i dostignuća imama Hasana.....	73
Prisega imama Hasana	74
Imam Hasan, a.s., kažnjava ubicu Zapovjednika vjernih	74
Džihad imama Hasana, a.s.	75
Kretanje Muavije prema Iraku i stav imama Hasana	77
Osuđivanje nepodržavajućeg stava	78
Oprečne struje u vojsci imama Hasana.....	79
Prethodnice vojske imama Hasana	80
Izdaja komandanta vojske	81
Nastavljanje izdaje u Imamovoj vojsci.....	82
Pokušaji ubistva imama Hasana	86
Stav imama Hasana	87
O primirju, uzrocima i rezultatima	87
Upotpunjenje dokaza	87
Prihvatanje primirja.....	88
Stavke sporazuma o primirju	88
Razlozi primirja po predajama prenesenim od imama Hasana, a.s.	89
Dva shvatanja razloga primirja.....	93
Sažetak diskusije	97
Nakon primirja do šehadeta	98
Protivnici primirja	99
Imam Hasan, a.s., kao naučni i vjerski autoritet	101

Imamova škola i naučne djelatnosti	102
Imam Hasan, a.s., kao društveni autoritet	102
Njegova briga za siromašne	102
Traženje utočišta kod njega.....	103
Imam Hasan, a.s., kao politički autoritet	103
Imam Hasanovo odbijanje emevijske tazbine.....	104
Neki od stavova imama Hasana naspram Muavije i njegove družine ..	104
U Damasku.....	106
Prva rasprava.....	107
Druga rasprava	107
Sudbina uvjeta primirja i šehadet imama Hasana	111
Muavijina zavjera protiv imama Hasana	112
Kako je imam Hasan, a.s., postao šehid	113
Njegove posljednje preporuke	113
Preporuka imamu Husejnu, a.s.	115
Njegova oporuka Muhammedu ibn Hanefiji	115
Ka Najuzvišenijem Prijatelju	116
Imamovo opremanje i dženaza	117
Ukop imama Hasana i Aišina smutnja	118
Duhovno naslijeđe imama Hasana	119
O prostranstvima znanja i razuma	120
O prostranstvima Časnog Kur'ana	121
O prostranstvima Poslanikovih hadisa i časne sire	122
O prostranstvima vjerovanja.....	125
Odbacivanje prisile (determinizam)	126
Tumačenje Božijih svojstava	126
O prostranstvima prava Ehli bejta na vođstvo	127
Radosna vijest o iščekivanom imamu Mehdiju	128
O prostranstvima morala i odgoja	129
O prostranstvima mudrih savjeta	130
O prostranstvima fikha i propisima šerijata	131
O prostranstvima dova i moljenja imama Hasana.....	132
O prostranstvima učtivosti imama Mudžteba	134
Iz rimovanih djela imama Hasana	135